479 1

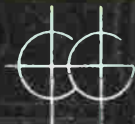
Pavao Pavličić

Clarobscur

Registrul genurilor îmbrățișate de Pavao Pavličić (n. 1946), scriitor croat din Iugoslavia, se întinde de la fantastic la polițist, trecînd mereu prin, sau, mai bine zis, rămînînd în realismul cotidianului, principala sursă a forței romancierului. *Clarobscur* a primit unul din cele mai prestigioase premii literare NIN, pentru cel mai bun roman al anului 1983.

GLOBUS

EDITURA UNIVERS

ISBN 973-34-0079-3

Lei 67

PAVAO PAVLIČIĆ Clarobscur 1991

PAVAO PAVLIČIĆ

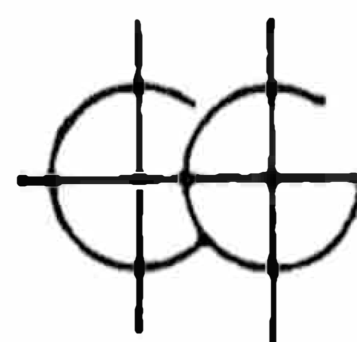
Clarobscur

Colecția GLOBUS / Editura Univers

GLOBUS

Pavao Pavličić

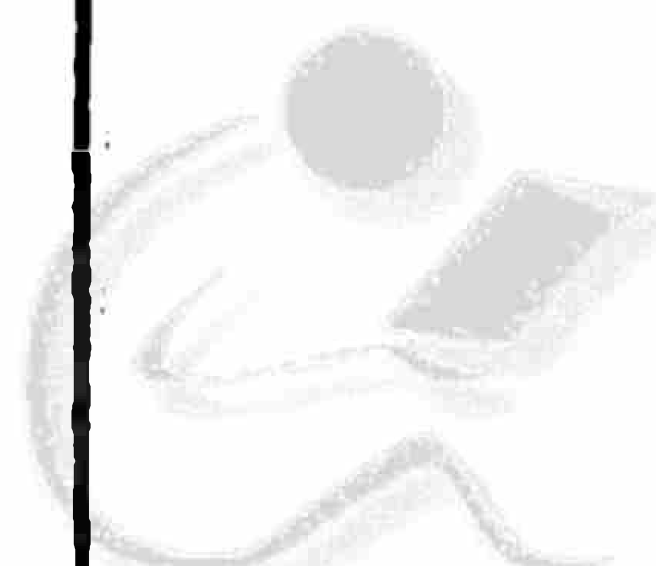
Clarobscur

Traducere și note de
OCTAVIA NEDELCU și ADRIAN COSTEA
Prefață de
ADRIAN COSTEA

EDITURA UNIVERS

București
1991

Coperta colecției de STATE ION
Grafica și ilustrația : Anna Maria Orban

PAVAO PAVLIČIĆ
VEČERNJI AKT
Znanje, 1983
Zagreb

I.S.B.N. 973-34-0079-3

FANTASTICUL DE ZI CU ZI

„Acum, cînd cuvintele au devenit ocupația mea, înainte-mi s-a deschis imensitatea combinării lor, iar asupră-mi se apleacă umbra multor cărți în care nu m-am uitat. Așa că această povestire va continua, poate, și acesta nu-i e sfîrșitul. De aceea nici nu pun punct“

Astfel se termină povestirea *Corabia de apă*, care a dat titlul primului volum publicat de prozatorul iugoslav Pavao Pavličić. Era un monolog al unui cititor fanatic, ce-și petrecuse întreaga viață citind înverșunat, văzînd în fiecare carte o continuare a alteia, colaționînd personaje, fraze, cuvinte, întîmplări. Iar obiectivul lui era să creeze, mai bine zis să construiască o carte, folosind elemente din cele citite, dar nu oricum, ci păstrîndu-le sensul originar și, în același timp, dîndu-le altul nou. Mai mult, idealul final era culegerea de litere și formarea unor cuvinte mai frumoase și mai pline de sens decît primele, pe care să le asambleze în... ceva.

De la *Corabia de apă* au trecut șaptesprezece ani. Taina creației, pe care acel personaj o descoperea în felul lui, s-a dovedit mai mult decît accesibilă lui Pavao Pavličić. Lectorul de la catedra de literatură a Facultății de filozofie din Zagreb, născut la 16 august 1946, a reușit să publice mai mult de douăzeci de cărți pînă în vara lui 1988.

Al doilea volum este *Pompierii fermecați*, conținînd, ca și primul, proză fantastică. Acel început de carieră literară s-a petrecut sub semnul și influența lui Borges, foarte la modă în Zagrebul de acum douăzeci de ani. Trebuie remarcat faptul că Pavao Pavličić respinge această influență, dar nu o refuză pe cea a lui Italo Calvino, care, de altfel, îi datorează mult lui Borges. Dar aceasta contează mai puțin. Căci, între numeroșii ucenici la școala fantasticului, Pavao Pavličić se detașează prin originalitate. Prozele lui nu folosesc recuzita tradițională a genului, nici personajele nu aparțin gamei specifice. În schimb, scriitorul creează o iluzie. Acțiunea este convențională, personajele normale, localizate în timp și spațiu, li se precizează chiar și ocupația, pasiunile, și sînt legate cu fire vizibile de realitatea cotidiană. Aceasta însă nu înseamnă că nu trebuie să li se întîmple ceva. Dintr-o dată se produce o trecere bruscă în fantastic, evenimentele se precipită și evoluează exponențial, aberant chiar, spre un deznodămînt adesea numai sugerat.

O povestire care ilustrează foarte bine tipul de fantastic vehiculat de Pavao Pavličić este *Totul e totul*. Acțiunea începe normal, prezentînd viața unui personaj care-și pregătește lucrarea de doctorat. Mediul în care se mișcă este familiar cititorului iugoslav, apar nume de străzi, o bibliotecă și alte locuri bine cunoscute. Numai că întîmplări și acțiuni normale, banale, sînt amestecate în cursul povestirii cu altele, anormale și ciudate, ca și cum între toate ar exista o legătură tainică și stranie. Despre această povestire, Velimir Višković scrie [1]:

---

[1] În *Knjizevna kritika*, nr. 5/1986.

„Vom încerca să explicăm mai detaliat natura acestei paracauzalități. În această proză, scriitorul sparge linearitatea cursului acțiunii, interpolînd fragmente din notițele eroului pentru teza de doctorat. Din aceste notițe, aflăm că insul este preocupat de problemele structurilor metaforei, simbolului, alegoriei. Această interpolare a notițelor în acțiune este pentru cititor un semnal că scriitorul încearcă să-l atenționeze asupra legăturilor dintre aceste notițe și cursul principal al acțiunii (...) în nuvela *Totul e totul*, metafora nu are numai funcția de «întărire», în locul relației convenționale «asta e ca aia», Pavličić introduce relația «asta e aia», «totul e totul».

Această neîntreruptă distrugere a ceea ce ține de experiență și de practic-rațional, pe calea stabilirii unor analogii nesusținute din aceste puncte de vedere, este marca fantasticului la Pavličić".

O povestire intrată într-o antologie a prozei și artei plastice fantastice din Croația este *Limba secretă*. Și aici există un sîmbure al problemei creației, pe care Pavličić și-o pune neîncetat, dar eroul acestei proze nu creează scriind, ci interpretînd. Este vorba despre un tipograf croat ajuns în Italia, care, cercetînd niște texte vechi, ale unei organizații secrete din Evul Mediu, descoperă mici greșeli în acele lucrări, greșeli pe care le consideră intenționate. Aceasta din cauza unei codificări a unei limbi secrete, proces care nu putea fi realizat fără mici erori într-unul din termenii traducerii. Din fericire, autorii translației au preferat să greșească în latină și italiană, nu în limba considerată bază. Astfel, începe o cursă de descifrare a limbii ascunse, ale cărei mesaje cuprindeau tot felul de minunății, de la formule matematice necunoscute, pînă la extraordinare cunoștințe și informații din multe alte domenii. Animat

de febra descoperirii, a interpretării continue, personajul începe să citească tot ce-l înconjoară în acea limbă secretă, titluri de ziare, firme, reclame, și descoperă că, astfel interpretate, toate ascund ceva cutremurător. E posibil ca totul să fie adevărat, se poate însă ca și omul să inventeze, să creeze, pur și simplu, acele adevăruri secunde. Dar și în acea limbă secretă apar nepotriviri, mici greșeli, care îl fac pe tipograf să caute mai departe și să găsească o nouă limbă. Ipoteza conform căreia lanțul codurilor ar putea fi infinit nu-i dă pace. Iar de aici și pînă la o căutare fără capăt, pînă la o creație fără limite, nu-i decît un pas. În plus, prizonier al atîtor limbi, descifratorul ajunge să se exprime cu greu în viața de zi cu zi, țelul său fiind acum exprimarea aceluiași adevăr, simultan, în toate interpretările posibile.

Spiritul bun al orașului Zagreb este a treia carte a scriitorului iugoslav și cuprinde povestiri polițiste. Totuși, chiar dacă factorul senzațional este prezent, el nu marchează esențial prozele, ci, mai degrabă, le circumscrie unei anumite sfere, destul de largi. Bineînțeles, nota fantastică nu lipsește. Povestirea *Spiritul bun al orașului Zagreb* îl are ca erou pe Valentin Knez, un ins obișnuit, ca atîția alții, cu aplecare către statistică și lectura rubricilor de senzație din ziare. Cel mai mult îl interesează crimele, pe care le studiază, le notează și le clasifică după diverse criterii, face hărți și delimitează așa-numitele *izocrime*. Astfel, ajunge la concluzia că există o anume periodicitate în producerea uciderilor, iar apoi că le și poate prevedea. Virajul în fantastic este evident, dar nu o simplă acumulare și o concluzie și-a propus autorul, așa că întregul este ridicat la o nouă putere: în ritmul crimelor

încep să apară dereglări. Meticulosul contabil al morții deschide o nouă rubrică: *Corecții ale ritmului.* Purtat de o demență a corectitudinii, Valentin Knez începe să ucidă și devine robul unei scheme de el alcătuită. Pentru că nu-i exclus ca acel ritm, acea periodicitate să nu fie decît invenția unei minți suprasaturate, care vrea să găsească o ordine acolo unde ea nu există. Și dacă vrea, o poate găsi creînd-o. Și dacă tot a creat-o, ea trebuie menținută. Se poate spune despre această povestire că e polițistă, dar nu prea mult.

După acest volum de povestiri polițiste, Pavao Pavličić va trece în altă etapă de creație, nu neapărat fiindcă începe să scrie romane, ci mai ales pentru că acestea vor fi realiste, întotdeauna însă fondate pe un conflict structurat enigmatic. Iată cîteva titluri: *Trandafirul albastru, Mașina de ceață, Vulturul artificial, Cădere liberă, Eter, Sfîrșitul mandatului, Luna de oțel, Piața Republicii, Copiii cancerului.* O întoarcere la fantastic se va produce totuși în 1981, cu romanul *Clarobscur (Večernji akt).*

Acest roman introduce, încă de la primele pagini, obsesia scriitorului în privința actului creației. Bineînțeles, modul de abordare este cumva neobișnuit, Pavao Pavličić încercînd să analizeze realitatea, adevărul creației, pornind de la opusul său, falsul, care este etalat cu generozitate pe tot parcursul cărții, dar mai mult ca punct de referință. Astfel încît creația literară absolut originală a boemului Gribler apare ca ireală și neadevărată. Oricum, paginile despre opera acestuia sînt mai mult decît interesante și expun o ipoteză asupra originalității desăvîrșite.

Paralela creaţie-mistificare, pe care se articulează romanul, este făcută cu întreg arsenalul de instrumente şi procedee al fantasticului specific lui Pavao Pavličić. Nici utopic, nici distopic, acest tip de fantastic poate fi numit „normal". Aşa cum normal şi obişnuit apare la începutul cărţii şi eroul principal, un tînăr pe nume Mihovil, înzestrat cu un miraculos talent.

Odată cu încercarea de stabilire a limitei dintre original şi fals, romanul oferă şi nişte date interesante, consideraţii estetice, meditaţii pe teme artistice, uneori la nivelul ştiinţei popularizate, alteori exacte şi pertinente. Mai mult decît un dar supranatural, iscusinţa lui Mihovil ţine de biologic, ipoteză fantastică introdusă prin ciudata îmbolnăvire a eroului cînd nu lucrează mai mult timp. Talentul ca secreţie, care, dacă energiile nu-i sînt folosite, poate dăuna, iată o explicaţie.

Scriitorul accentuează nu eventualele consecinţe negative, ci caracterul pozitiv al talentului lui Mihovil, util societăţii căreia îi poate dezvălui minciunile conservate secole de-a rîndul în adevăruri considerate date o dată pentru totdeauna. Nu însă fără a expune şi întrebarea, absolut terestră, dacă civilizaţia noastră ar putea accepta oare ideea că e fondată pe nişte falsuri. Oricum, important e că Mihovil vrea să fie folositor, însă şi eliberat de orice presiuni exterioare asupra muncii lui. Dar într-o societate guvernată de reguli precise şi nu îndeajuns de elastice pentru a putea integra neobişnuitul, apar nişte limitări, care privesc nu atît micile isprăvi ale eroului, cît, mai ales, virtualitatea amplificării lor. Paşnic şi bine intenţionat, Mihovil se sustrage în final tuturor constrîngerilor, într-o manieră personală şi surprinzătoare, renunţînd la tot, nu însă şi la pro-

pria-i poveste... pe care începe el însuși s-o istorisească. Aparent, romanul se încheie aici, dar nu și cartea, căci Pavao Pavličić mai adaugă o trăsătură de penel, care vine să sublinieze modernitatea unei construcții romanești convenționale, la prima vedere. Schimbul de mesaje dintre prozator și editor așază raportul scriitor-carte-cititor într-o poziție de echilibru variabil (nu instabil).

Esența actului creator, relația original-fals și posibilitățile fantastice ale unui individ supra-dotat sînt întrebări la care Pavao Pavličić nu-și propune să răspundă. Nu-l interesează acea esență a lucrului necuprinsă în suprafața lui, nu filozofează ci povestește. Personajele sînt abia schițate, nici măcar eroul principal nu beneficiază de un portret fizic (aflăm doar că are părul lung, un tic — scărpinatul în creștet, cîteva coșuri puberale și cum atît), căci mai multă importanță are participarea lor la acțiune decît înfățișarea, pe care scriitorul o lasă în planul doi. Totuși, prin atitudine și comportament, se detașează cîteva figuri exemplare pentru anumite categorii sociale: tatăl lui Zoran (tipul de activist), cei doi filologi, Perković și Kruškić (intelectualul erudit dar steril), conferențiarul Goran Car intelectualul modern, gen universitar american), boemul Gribler.

Scriitor rutinat și rodat, înzestrat cu solide cunoștințe de specialitate, prin profesia lui, Pavao Pavličić evită căderea în facil și fapt divers, reușind să se mențină și cu *Clarobscur* la nivelul calitativ cu care și-a obișnuit cititorii. Cu atît mai bine ar fi dacă și versiunea românească va reuși să redea însușirile originalului.

ADRIAN ÇOSTEA

CAPITOLUL UNU,
în care e vorba despre un tînăr și despre bunica lui

Pe la șase și jumătate, Bunica a deschis ușa, iar apoi a ridicat jaluzelele verzi. Soarele de aprilie clipea în lăstărișul de pe coasta dealului.

— Hai, nepoate, a spus Bunica. Trebuie să mergi la școală.

Mihovil era culcat de-a curmezișul patului și avea pe el blugii și bluza de pijama. S-a scărpinat în vîrful capului, iar părul lung i s-a răsfirat pe pernă.

— Nu trebuie, a mormăit el mijindu-și ochii. Nu e școală, ci academie, Bunico. O zi ai cursuri, o zi n-ai.

— Eu nu mai înțeleg nimic, a spus Bunica. Ai lăsat și lumina aprinsă ?

Printre pleoapele întredeschise, Mihovil a privit-o cum se apropie de masa lui de lucru de lîngă fereastră, pe care erau risipite hîrtii și o grămadă de ustensile pentru desen. Era deja treaz de-a binelea, iar inima lui își întețise bătăile. Nu-și amintea unde lăsase bancnotele și acum se temea să nu dea Bunica peste ele. Însă ea doar a apăsat pe întrerupător, cu băgare de seamă, deoarece, ca întotdeauna, o stingherea apropierea de veioza articulată și neobișnuită, prinsă în șuruburi de masă. Ca-

mera era acum inundată numai de lumina zilei. Fereastra dădea către dealul Grič, iar acesta era acoperit tot de verdeață.

— Aseară am lucrat pînă tîrziu, a spus Mihovil. Vezi, nici nu m-am dezbrăcat..

— Te mai și lauzi, a bombănit Bunica. Și scrumiera asta care-ți pute sub nas... Ei, ce-avem noi doi de făcut, nepoate ?

— Păi, eu aș mai dormi nițel, a spus Mihovil căscînd.

— Și după lapte și pîine cînd te duci ? Eu trebuie să plec imediat. Haide, tot te-ai trezit. Apa de cafea fierbe.

— Sărmanul de mine, a spus Mihovil și s-a ridicat.

De fapt, nici nu-i mai era somn. Se grăbea să vadă ceea ce făcuse noaptea trecută, crăpa de nerăbdare. Dar trebuia să fie atent, ca Bunica să nu bage nimic de seamă. Și-a dat jos bluza de pijama, s-a instalat în fața Bunicii făcîndu-se că boxează, fluturîndu-și pumnii de cîteva ori. Ea a încercat să-l mîngîie pe cap, dar el a eschivat ca un boxer, s-a dus la bucătărie, și-a turnat un pahar de apă rece și l-a băut pe nerăsuflate, știind că Bunica clatină din cap în spatele lui. Apoi s-a dus la baie și s-a stropit bine cu apă. Își simțea ochii pulsînd, de parcă ar fi călătorit toată noaptea cu trenul.

Cînd s-a întors, Bunica trebăluia prin bucătărie și se auzea cum picături din apa de cafea sar peste marginea ibricului pe placa încinsă a reșoului și apoi se spulberă șuierînd ușor. Mihovil a închis după el ușa camerei și s-a apropiat de masă. S-a oprit, punîndu-și mîinile

în șolduri și aplecînd puțin capul. Benzile desenate arătau excelent.

A ridicat hîrtiile în lumină și a văzut că toate sînt la locul lor : niște găurele mărunte, o pată de umezeală, marginile ușor tocite. A clătinat din cap și a oftat. Apoi a căutat bancnotele. Mai întîi nu le-a găsit nicăieri și s-a speriat un pic. A ridicat nenumărate hîrtii și s-a uitat sub ele. Apoi și-a amintit că totuși le pusese în sertar, din cauza Bunicii. A deschis sertarul și a privit o vreme bancnotele. Arătau foarte bine. A scos una și a privit-o în lumină.

— Ia te uită, ia te uită, a șoptit.

A așezat bancnotele înapoi, la locul lor, apoi s-a întors în bucătărie. Bunica tocmai termina de făcut cafeaua.

— Deci ? a spus Mihovil. Unde mi-e carta ?

— Unde să-ți fie ce ?

— A, aici, a spus Mihovil. Pe masă se aflau deja o plasă și o bucățică de hîrtie pe care Bunica notase tot ce trebuie să cumpere. Carta, a adăugat el. *Magna charta libertatum* [1]. Žižka ?

— Ce-mi tot reciți aici ? s-a zbîrlit Bunica la el.

Cînd ajunse în fața ușii, Mihovil și-a amintit că Bunica nu-i dăduse bani. S-a întors și a luat-o spre bucătărie. S-a oprit o clipă, a ezitat, apoi a intrat repede în camera lui, a tras sertarul și a scos o bancnotă de 500 de dinari. Era tot aceea pe care o privise în lu-

---

[1] *Magna charta libertatum* — cartă despre libertăți și drepturi, pe care regele englez Ioan fără-de-țară le-a acordat în 1215 nobililor și clerului.

mină. A împăturit-o iute și a îndesat-o în buzunarul de la spate al blugilor.

— Ciao, bella, a spus din ușă.

— Răutăciosule, a zis Bunica în urma lui.

S-a repezit pe scări, pentru că liftul nu mergea de luni de zile. Pe strada Medvedgradska, umbrele cădeau încă destul de lungi, se simțea un pic de răcoare, pentru că noaptea trecută plouase și era de-abia aprilie. Dar soarele scălda frumos în lumină acoperișurile caselor și salcîmii de pe deal. Înghesuită între Grič și Kaptol, cu ferestrele caturilor de sus sclipind în soare și cu asfaltul și trotuarele acoperite de umbră, strada părea un tablou. Într-adevăr, ar fi fost neobișnuit de ușor de pictat.

— Puțin cam prea ușor, după gustul meu, a mormăit Mihovil și a ars un șut într-un pachet gol de țigări.

Strada Tkalčićeva era plină, pe toată lungimea ei, de automobile parcate și el era nevoit să le ocolească, să se strecoare printre ele. Țopăia într-o alergare ușoară, sărea cîte-o bară de protecție mai ieșită în afară, sprijinindu-se cu mîna de capota mașinii. Totuși, făcea asta foarte serios și demn, după cum era și normal : doar peste vreo lună avea să împlinească douăzeci de ani.

Către capătul străzii Tkalčićeva a început să-și mute tot mai nervos plasa dintr-o mînă în cealaltă. S-a oprit sub coroana unui arțar bătrîn, unde niște muncitori din hală beau bere și unde, de asemenea, tot locul era plin de automobile. A inspirat adînc, apoi a intrat în autoservire.

A mers printre rafturi cu lista Bunicii în mînă. Fata de la pîine i-a întins o jumătate de intermediară.

— Ca de obicei ? a spus ea. Mi se pare că dumneavoastră încă dormiți.

— De ce ? a întrebat-o Mihovil.

— Așa arătați, a zîmbit ea. E adevărat că dumneavoastră faceți benzile alea desenate din *Foaia tineretului ?*

— Cine v-a zis asta ? a întrebat Mihovil, vizibil neplăcut surprins.

— Totul se află, a spus fata și apoi s-a întors către alt client.

Lista lui Mihovil era de-acum epuizată și de aceea a luat-o către casă. Nu era nimeni înaintea lui. Casierița îi zîmbea, fiindcă și ea îl cunoștea bine.

— Ce vă mai face Bunica ? l-a întrebat ea.

— Severă, ca întotdeauna, a spus Mihovil.

Casierița lovea clapele casei de marcat cu o mînă, iar cu cealaltă arunca lucrurile în plasa pe care Mihovil o ținea deschisă în fața ei. Apoi a spus prețul.

Mihovil și-a strecurat mîna în buzunarul de la spate al blugilor, a pipăit acolo hîrtia proaspătă și foșnitoare, după care a scos bancnota și a întins-o casieriței. În lumina slabă și indirectă, pe deasupra și colorată de perdeaua frunzelor arțarului, culoarea bancnotei a arătat o clipă straniu. Lui Mihovil i-a jucat mărul lui Adam : sus-jos.

Casierița a luat bancnota, a despăturit-o și i-a ascultat foșnetul, apoi a băgat-o sub o sîrmă cu arc din sertarul casei, care probabil folosește pentru a se rîndui hîrtiile mari sub ea.

— Pe asta aţi tipărit-o azi-noapte, mai mult ca sigur, a spus casieriţa şi a zîmbit. Avea o faţă lată, veselă şi amabilă, dar pleoapele îi erau fardate cu o culoare verde, prost aleasă. Degetele ei scormoneau acum prin sertăraş, scoţînd nişte mărunţiş. Mărul lui Adam i-a tresăltat acum de două ori lui Mihovil, mai repede ca înainte.

— Da, a spus el. Acum zece minute am scos-o de sub presă.

Casieriţa i-a dat restul, apoi a rîs din nou. În spatele lui Mihovil se şi afla alt cumpărător.

— Salutări Bunicii, a spus casieriţa.

— Obligatoriu, i-a răspuns Mihovil şi a ieşit.

A pornit-o grăbit pe strada Tkalčićeva, ţopăind mai vioi ca înainte. Cînd a ajuns cam pe la jumătatea drumului, în dreptul acelei case cu balcon de lemn de-a lungul întregii faţade, a băgat mîna în buzunarul de la spate al blugilor, a scos trei bancnote roşii, de-o sută, şi una albastră, de cincizeci, a clătinat din cap şi a mărit pasul.

A atîrnat plasa cu de-ale gurii pe spătarul unui scaun din bucătărie, în timp ce Bunica punea micul dejun : în mijlocul mesei era căniţa ei albastră cu buline albe, în care îşi făcea cafea cu lapte, fărîmiţa pîine înăuntru, şi o mînca apoi cu linguriţa.

— Vin- şi eu imediat, a spus Mihovil.

S-a dus din nou în camera lui, acolo s-a răsturnat pe pat şi s-a chiorît în tavan vreo jumătate de minut. Apoi s-a dus la masă şi a deschis sertarul. A scos cealaltă bancnotă. A

studiat-o o vreme. Adîncit în gînduri, a clătinat iarăși din cap și a dat să pună bancnota la loc. A aruncat o privire spre bucătărie, apoi s-a răzgîndit, a împăturit hîrtia și a pus-o în buzunarul drept al pantalonilor.

Era cealaltă bancnotă de cinci sute de dinari, din cele două pe care le pictase noaptea trecută, cu mîna lui.

*

Prin ferestruica alcătuită din fîșii de sticlă fumurie, nu se știe cum pătrundea în pivniță o rază de lumină, chiar dacă în realitate acest lucru era imposibil din punct de vedere fizic, deoarece casa se afla chiar la poalele colinei. Probabil că undeva, prin curte, dăduse de vreo suprafață de sticlă, se reflecta în ea și astfel ajungea în pivnița, unde Mihovil cotrobăia prin niște cutii vechi de carton. Acea rază singuratică lumina o undiță de bambus ce atîrna sub tavan : galben cum era, plin de praf, bambusul emana lumină ca un tub de neon, neobișnuit de lung. Mihovil s-a oprit și l-a cercetat cîtăva vreme. Era frumos și deosebit și merita să fie pictat. Cînd se va putea.

— Și poate că da, fredona Mihovil pe nas. Și poate, de ce nu, că da.

Undița rămăsese de la bunicul răposat, ca majoritatea lucrurilor din pivniță, și mai ales astea îl atrăgeau pe Mihovil în spațiul strîmt care duhnea a șoareci și a găinaț, pentru că vecinii țineau acolo niște orătănii aduse de la țară. De la bunicul rămăseseră multe lucruri și Mihovil se plimba prin pivniță ca prin sala tezaurului. Era pe-acolo o masă veche de scris,

de pe care fusese smuls postavul, se mai găseau diverse scule, sertare pline ochi de cuișoare și șuruburi de toate dimensiunile, vechi deșteptătoare și ceasuri de buzunar, clești (țvicuri, patente, mopsuri, șpițuri), colecții de ziare vechi, îmbrăcăminte uzată, ustensile de bucătărie. Și toate acestea erau cumva aranjate, în totul se bănuia o ordine căreia omul nu-i putea descoperi adevăratul criteriu, dar simțea nevoia s-o respecte. De aceea și Mihovil, cînd spărgea lemne, își dădea osteneala să facă aceasta cît mai îngrijit și rînduia separat lemnele mari de cele mărunte, pentru aprins focul.

Lumina dispăruse de pe bambusul acela. Mihovil ținea în mînă o cutie de carton dinainte de război, un ambalaj pentru niște pantofi de sport marca „Bata". Era de un gălbui aparte, și moale, aproape poroasă. Tocmai așa ceva îi trebuia. S-a întors în casă.

A lăsat cutia pe masă, scuturînd în prealabil praful de pe ea cu o cîrpă, pe fereastră. Avea nevoie de ea pentru noaptea următoare. Apoi și-a abătut privirea către patul pe care zăceau nedesfăcute ziarele de seară, pe care le cumpărase la întoarcerea acasă. S-a împotrivit impulsului de a le deschide. S-a așezat la masă. Trebuia să folosească bine timpul în care era singur : Bunica plecase iarăși la cercul ei, unde bunicile din cartier coseau goblenuri. Era obligat să lucreze.

Pentru o clipă, a privit spre colțul mesei, unde se afla o bandă desenată începută. Apoi a oftat.

— Copii, numai asta, și pe urmă desenez, a spus cu jumătate de voce.

Foaia tineretului aștepta acea bandă desenată și Mihovil o începuse de mult, dar nu reușea nicidecum s-o isprăvească, deoarece se iveau alte lucruri. Și era limpede că nu va lucra la acea bandă desenată nici noaptea următoare, pentru că nu se putea abține să nu încerce cutia pe care tocmai o adusese din pivniță. Dar oricine poate înțelege că Mihovil nu putea lăsa ceva ce apăruse atît de neașteptat, de dragul acelei benzi desenate.

Cu două zile în urmă, desenase în joacă o bancnotă de cincizeci de dinari. Era foarte bună, dar a rupt-o și a făcut imediat altele două. Erau perfecte și le și schimbase. A luat cu teamă ziarele în mînă, dar nu se întîmplase nimic deosebit.

Acum se uita la foaia de ziar dinaintea lui. Era prima pagină, care nu se deosebea prin nimic de pagina întîi a acelor ziare pe care Mihovil le cumpărase în acea zi și acum se aflau pe pat. Și hîrtia era aceeași, și culoarea manșetei, și forma literelor, și toate caracteristicile. Doar conținutul titlurilor era diferit. În susul paginii, scria cu litere din cele mai mari : BUNICII I-A DAT LAPTELE ÎN FOC ; după care urma : „FOAIA TINERETULUI" TREBUIE INTERZISĂ, iar apoi, tot cu litere foarte mari : DUPĂ CUM S-A COMUNICAT IERI ÎN MOD OFICIAL, DINA ÎL IUBEȘTE PE MIHOVIL. Și mai erau încă vreo cîteva astfel de titluri.

— Hm, hm, a făcut Mihovil. Se pare că am terminat școala generală. Acum putem merge la liceu.

A deschis cartea care se afla pe masă. Era o ediție în facsimil a poemului *Pescuitul și voroave pescărești* de Hektorović [1]. Mihovil a întors pagina pe care se aflau acele *bugarștițe* [2] pe care, pasămite, Hektorović le auzise de la pescarii de pe insula Hvar. Tema era cu atît mai grea cu cît reproducerea era alb-negru, iar Mihovil trebuia să lucreze în culori. Trebuia, deci, să brodească și culoarea hîrtiei și culoarea cernelei, și culoarea petelor de umezeală. Și dintotdeauna literatura veche și limba ei neinteligibilă îl călcau pe nervi.

— Da, da, a spus încetișor. Asta ar putea fi un mic bacalaureat, să zicem. O să iasă ceva din dumneata, tinere, dar numai dacă-ți dai osteneala.

A lăsat cartea și s-a aruncat în pat. Și-a sprijinit picioarele pe scaun, apoi a deschis ziarele, de astă-dată pe cele adevărate. A încercat să citească încet, de la ultima pagină către prima, dar n-a mers. S-a grăbit să ajungă la evenimentele de senzație.

Imediat a observat titlul, așa că s-a smucit și a trecut în poziția șezînd. Titlul suna astfel : IARĂȘI FALSURI.

Mihovil a privit o vreme foaia de ziar tremurînd în mîna lui exact în ritmul în care îi bătea inima. Apoi s-a calmat, deoarece a citit subtitlul. Care zicea : A FOST ARESTAT UN

---

[1] Petar Hektorović (1487—1572), poet, reprezentant de frunte al renașterii literare croate, pe insula Hvar (anticul Pharos grecesc), alături de Hanibal Lučić și Miksa Pelegrinović (n. tr.).

[2] Poezie populară epică în vers lung, de 15—16 silabe (n. tr.).

GRUP DESPRE CARE EXISTĂ BĂNUIELI ÎNTEMEIATE CĂ S-A OCUPAT CU FALSIFICAREA ȘI VÎNZAREA DE PERMISE DE CONDUCERE ȘI ATESTATE.

— A, așa, a spus Mihovil încet. De-astea faceți voi.

A citit articolul. Un lucru extrem de banal: era vorba despre niște persoane oficiale care au obținut, fără a fi autorizați, formulare de permise și atestate, și ștampilele corespunzătoare. Mihovil a început să fluiere.

A continuat să cerceteze atent acea pagină, acea așa-numită cronică neagră. Accidente de circulație, tăinuiri, infracțiuni economice, cîte-o încăierare, o tentativă de viol. Nicăieri nici o vorbă despre ceva bancnote falsificate.

— Dacă nu le-au găsit pînă acum, nici că le vor mai găsi, a murmurat el.

Bancnotele lui avuseseră destul timp pentru a fi descoperite: casierița a predat încasările, care au ajuns la bancă, iar acolo poate că au ei niște sisteme de-ale lor de verificare. Și ar fi dat pînă acum alarma dacă ar fi descoperit ceva.

Mihovil s-a ridicat din nou și a privit versurile acelea ale lui Hekterović. A clătinat din cap.

— Asta e altceva, a spus încet.

Dacă l-ar fi întrebat cineva cum are de gînd să procedeze pentru a da hîrtiei tonul și calitatea corespunzătoare, cum o va patina, de unde va face rost de culori, dacă cineva l-ar fi întrebat orice în legătură cu falsificările, Mihovil n-ar fi știut să răspundă. Singurul lucru

pe care l-ar fi putut rosti ar fi fost: „Eu desenez“. Și ar fi fost exact.

Totul îi venea la îndemînă, știa imediat unde trebuie să caute. Ca și cu acea cutie „Bata“, care acum se afla pe colțul mesei. Era excelent aleasă și existau mari șanse ca lucrarea să reușească.

Intenționa să capete o acuarelă de-a lui Račić [1], pe care o văzuse la expoziția impresionismului croat. Tot dichisul acelui tablou era în folosirea fondului. Pînza prezintă o cafenea pariziană, la orele înserării, văzută de pe cealaltă parte a străzii. Prin vitrină răzbate lumina din cafenea, iar afară stau niște mușterii la mese, văzuți ca niște siluete. Și acea culoare galbenă care vine din cafenea e chiar culoarea fondului, a cartonului galben (după toate aparențele, de la vreo cutie) pe care era pictată scena.

Mihovil ținea acum cutia în mînă.

— Așa, a spus, treaba asta ar putea fi un bacalaureat măreț.

Din nou s-a lungit pe pat și a revenit la ziare. Acum le citea cu adevărat, încet, din obișnuință. A ajuns astfel și la pagina unde erau curiozități din lume. I-a atras atenția titlul: UN MOZART FALS. Cu cît citea, cu atît se tulbura mai mult.

În articol era vorba despre un grec care descoperise de cîteva ori niște opere necunoscute ale lui Mozart și le dusese unor muzicologi, grafologi, specialiști în hîrtie și cerneluri. Toți au afirmat cu hotărîre că lucrările sînt auten-

---

[1] Josip Račić (1885—1909) — pictor, reprezentant de frunte al primilor impresioniști croați.

tice, iar colecționarii i-au plătit grecului cît a cerut. Mai tîrziu, s-a dovedit că era vorba despre niște falsuri. Nu numai că fuseseră imitate niște înscrisuri de mînă, ci și compoziții întregi. Grecul era, deci, și un compozitor excelent, imitator al lui Mozart. Dar i s-a pierdut orice urmă. Și nici unul dintre cei care posedau vreun Mozart original nu mai putea fi sigur.

Mihovil a sărit, s-a dus la masă, și-a privit desenele, apoi s-a uitat pe fereastră.

— Tinere, a spus, e timpul să te sfătuiești cu cineva.

*

— Or să mă omoare cei din redacție, a spus Mihovil cînd s-au instalat pe balcon. Încă n-am terminat banda desenată.

— Ce mai aștepți ? a întrebat Zoran. Ce-ai să faci acum ?

— Nu știu. Voiam să te rog să-i îmbrobodești tu cumva.

Zoran a ridicat picioarele pe marginea balconului, iar Mihovil a făcut la fel. Dedesubt se întindea un spațiu verde, în jurul căruia se ramificau șinele tramvaiului și șoseaua Mirogojska. Pe scaunul dintre ei se aflau o scrumieră și o carte americană despre animație. Soarele lucea în iarbă, totul era prea frumos, și Mihovil a strîmbat un pic din nas.

— A, bine, a spus Zoran.

El era membru al redacției și, în afară de asta, mai desena și el cîte ceva. Totuși, cel mai adesea scria scenarii pentru benzile desenate ale lui Mihovil. Se vorbea că e ținut în redac-

ție deoarece tatăl lui era barosan, și se mai vorbea că din aceeași cauză și fusese primit la Academie. Dar Mihovil era încredințat că Zoran are talent.

— Fac și eu ce pot, a spus Mihovil privind jenat prin ușa balconului, în locuința spațioasă și încărcată cu mobilă stil, de unde se auzea cum femeia de serviciu plimbă aspiratorul.

— Și ce faci ? a întrebat Zoran. De-ale tale ?

— Nu știu dacă de-ale mele sau de-ale altora. Ți-am adus să vezi, a spus Mihovil.

— Acum să nu-mi spui că te-ai hotărît să pui bazele unui nou curent în pictură ! l-a privit Zoran.

— Sînt niște benzi desenate, a spus Mihovil și a deschis un dosar.

A scos o foaie și i-a întins-o lui Zoran. De emoție, hîrtia îi tremura ușor în mînă. Soarele le lucea în ochi, iar dealul Sljeme, cu acei copaci ai săi, părea suprafața verde și zgrunțuroasă a unei palete de ping-pong. Zoran a luat hîrtia și a privit-o la repezeală, apoi a ridicat ochii către Mihovil.

— Dumnezeule ! a spus.

O vreme s-a uitat la desene, a ridicat hîrtia în lumină, a clătinat din cap și a continuat să se uite. Din cînd în cînd, își arunca privirea la Mihovil.

— Păi ăsta-i originalul ! a spus.

Mihovil a ridicat din umeri. Pe fața lui nu se vedea dacă e mulțumit. Zoran studia cu atenție imaginile.

Era o pagină din *Bătrînul cotoi* al lui Maurović [1], o bandă desenată ce apăruse prin anii treizeci. Se vedeau clar trăsăturile de peniță, în cîteva locuri suprafața hîrtiei era răzuită cu lama și desenul modificat. Peste tot, și pe față și pe dos, se vedeau amprentele degetelor oamenilor din tipografie care pregătiseră lucrarea pentru tipar. Notițele adăugate în creion vorbeau despre tipul și mărimea clișeului, ca și despre calitatea culorii care trebuia folosită. Hîrtia era veche și tocită toată. Zoran o plimba tot mai atent și mai atent dintr-o mînă în cealaltă. Apoi a spus :

— Așa, deci. Cu asta te ocupi. Te dai pe lîngă Maurović și-i furi originalele.

— Nu-l cunosc pe Maurović, a spus Mihovil. Nici nu l-am văzut vreodată.

— Și-atunci de unde ai chestiile astea ? Nici nu știam că mai există. Toți susțin că lucrurile astea s-au păstrat numai tipărite și că nicăieri nu mai există desenele originale.

— Privește puțin mai atent, a spus Mihovil.

— Ce să privesc mai atent ?

— Totul. Crezi că e autentică ?

Zoran a cercetat iarăși desenele. Nu i-a trebuit prea mult timp.

— Bineînțeles că este ! a spus și s-a scărpinat în creștet. Pe Maurović n-ai cum să-l confunzi.

Mihovil a așteptat puțin. S-a uitat în jos, la pajiștea pe care se jucau niște copii, și-a fumat țigara și l-a lăsat pe Zoran să se minuneze

---

[1] Andrija Maurović — renumit autor croat de benzi desenate.

Apoi a întins degetul și a arătat un loc pe foaie.

— Și asta ? a spus.

— Ce ?

Degetul lui Mihovil era îndreptat spre o figură dintr-o imagine. Era înfățișată o situație în care Bătrînul Cotoi, vestitul erou al vestului sălbatic, fugind de poteră, ajunge la doi fermieri bătrîni care îl ascund. În imagine cei doi se vedeau clar : un bătrîn și o bătrînă stînd în pragul casei lor de pionieri, iar Bătrînul Cotoi, coborînd de pe cal, își scoate sombreroul.

— Aici ! a însemnat Mihovil cu unghia chipul femeii din acea imagine.

Zoran a privit acel chip. Apoi a pocnit din degete, a ridicat privirea către Mihovil, după care și-a fixat din nou privirea asupra desenului. În cele din urmă, s-a holbat la Mihovil, așteptînd un răspuns. Dar Mihovil tăcea.

— Stai nițel, cum așa ? a întrebat Zoran. Păi asta-i Bunica ta.

— Ea, ea, a spus Mihovil și a tăcut iarăși.

Zoran, aprinzîndu-și o țigară, l-a privit atent pe Mihovil, de parcă s-ar fi uitat la un nebun, ucigaș sau adversar de poker.

— Stai nițel, a spus din nou. Asta e Bunica ta așa cum arată ea astăzi. Iar această bandă desenată e din anii treizeci. Nu cumva o fi bătrînul ăsta vreun drac împielițat ?

— Nu știu, a spus Mihovil. Îți zic că nu-l cunosc.

— Bine, bine, nici eu nu-l cunosc, dar... Ascultă, e ceva ciudat cu el... Acest Bătrîn Cotoi de-aici, știi... Chiar așa arată astăzi bătrînul Maurović, ca acest personaj, înțelegi ? Cum de

știa acum patruzeci de ani cum va arăta ? Și mă gîndesc, poate că a mai brodit niște persoane ? Poate că o cunoștea pe-atunci pe Bunica ta, hm ?

— Bunica mea trăia pe vremea aia la Karlovac, era o gospodină liniștită, care probabil nici nu știa că există benzi desenate. De unde pînă unde să-l cunoască pe Maurović ?

— Bine, dar poate o fi văzut-o el pe undeva ? Altfel cum îți explici ?... Și nu văd cum să fie o simplă întîmplare faptul că a desenat-o acum patruzeci de ani pe Bunica ta așa cum arată ea astăzi. Ai fi fantastic.

— Ei, nu e, a spus Mihovil. Nu te tulbura. Nu face imediat un scenariu pentru o bandă desenată S.F. Treaba asta, de altfel, nici nu a fost desenată acum patruzeci de ani, aici e problema. A fost desenată alaltăieri.

Zoran s-a uitat o vreme cînd la Mihovil, cînd la hîrtia din mînă. A dat din cap. Această mișcare era un semn de compasiune.

— Nu fii naiv ! a spus el. De unde ți-a venit o astfel de idee ? Și, în general, de unde ai asta ? Privește pagina ! Se vede că tușul e vechi de o sută de ani, și hîrtia la fel. Vezi amprentele astea ? Oamenii care le-au lăsat au răposat de mult, cu siguranță. Aici nu există nici o îndoială. Această lucrare e autentică, vezi că a trecut prin tipografie !

— Dacă zic, a spus Mihovil, iar vocea îi tremura puțin, pentru că tot ce-i spusese Zoran era ca o recunoaștere în favoarea lui. Lucrarea asta e desenată de curînd. Alaltăieri după-amiază.

— De curînd ? Alaltăieri ? Bine, și de ce faci pe misteriosul ? În acest caz, Maurović a

desenat asta acum ? Și-atunci cine a terfelit-o în așa hal ? Ai dat-o la ziar ?

— Nu. Asta face parte din documentație. Așa trebuie să fie.

— Ce trebuie, ce-i cu tine, omul lui dumnezeu, despre ce vorbești ? Ori îmi spui despre ce e vorba, ori...

Mihovil a răsuflat adînc, a stins chiștocul, apoi a întins din nou mîna după dosarul său. Zoran îl privea puțin enervat, dar și nerăbdător : de bună seamă, simțea că se întîmplă ceva important. A luat o nouă hîrtie pe care i-o întinsese Mihovil.

— Uită-te la asta ! a spus Mihovil.

Era o foaie originală dintr-un *Superman* al anului 1939. Și asta era plină de amprente, de însemnări tipografice în limba engleză și de niște pete ciudate, de parcă cineva vărsase cafea pe desene. Zoran s-a ridicat, s-a așezat mai bine, în bătaia soarelui, și a început să privească. A cercetat îndelung primul pătrat, apoi ultimul, la celelalte abia dacă s-a uitat. După aceea s-a întors către Mihovil, acoperindu-l cu umbra sa, astfel încît Mihovil îl vedea doar ca pe-o siluetă.

— Și ăsta e un original ! a spus Zoran. Ascultă, acum e destul. Astea sînt niște lucruri serioase. De unde le ai ?

— Privește totul ! a spus Mihovil și și-a schimbat poziția, astfel încît să vadă mai bine fața lui Zoran.

Zoran a privit desen cu desen, sprijinit cu umerii de balcon. Era foarte atent. Apoi s-a oprit deodată. S-a holbat îndelung la o figură, după care și-a ațintit ochii asupra lui Mihovil.

— Acum înțelegi ? l-a întrebat Mihovil.
— Nu. Ce-i asta ? Păi ăsta de lîngă Superman sînt eu !

Mihovil zîmbea mulțumit. În acel pătrățel, unde Superman se întîlnește cu un prieten de-al său, era Zoran, îmbrăcat exact ca în acel moment : în pantaloni largi și cu o cămașă cu mîneci scurte, care se poartă pe dinafară.

— Eu am desenat chestiile astea. Și pe prima și pe asta.

Zoran s-a uitat fix la Mihovil, schimbîndu-și iarăși poziția, astfel încît s-a așezat între el și soare.

— Nu-ți bate joc de mine, a spus.
— Cum îți explici altfel împrejurarea în care figura ta inteligentă apare aici ?
— Bine, dar ce-i cu petele astea, și cu hîrtia veche, și cu tot restul, să nu te mai întreb, nu ? s-a rățoit Zoran.
— Pentru autenticitate, îți zic.
— Și nimeni altcineva...
— Ascultă, vrei să-ți arăt ? Ai scule de desen ?

*

— A, îmi pare bine, îmi pare bine, a spus bătrînul Kolarić cînd l-a văzut în prag. El este, deci, tînărul nostru, nu-i așa ? Chiar că-mi, să știți, chiar că-mi... Eu am fost dintotdeauna cu tinerii. Așa.

Mihovil i-a întins mîna bătrînului pictor, abia abținîndu-se să nu pufnească în rîs, deoarece Zoran îl privea de după umărul bătrînului și făcea diverse grimase. Zoran îi vorbise mai înainte lui Mihovil despre obiceiul

năstrușnic al pictorului de a lăsa propozițiile neterminate, și de a-și coborî vocea la sfîrșit, de parcă ar fi rostit cine știe ce maximă savantă ciceroniană.

— Eu sînt cel care... Zoran v-a spus... a zis Mihovil.

— Spus, și din ce mi-a spus am fost foarte... Imediat ce-am văzut, imediat. E aici. E. Intrați.

Kolarić era o figură reprezentativă a picturii noastre. Se bucura de renumele că e cel mai mare maestru în ceea ce privește tehnica pe care l-am avut vreodată, și că e un desenator de elită. La început exersase un fel de fovism, foarte atrăgător, iar după război s-a bucurat de reputația unui modernist furios. În acea vreme, tablourile lui erau cumpărate de diverși mahări bine situați și nu erau expuse publicului. Astfel, cumva, l-a cunoscut și pe tatăl lui Zoran. Zoran era ca la el acasă în atelierul lui Kolarić, și poate că și această atmosferă l-a determinat într-o oarecare măsură să opteze pentru Academie.

De altfel, atelierul era impresionant. Era uriaș, amplasat într-un loc bun, avea plafon de sticlă și găseai pe-acolo toate cele necesare picturii, cît îți dorea inima. Zoran susținea că bătrînul nici nu mai pictează, că doar vine la atelier și joacă belotă cu niște pensionari de-ai lui. Că are o nevastă severă și că se ferește de ea. Bineînțeles, toate astea erau exagerate, deoarece Kolarić expunea totuși din cînd în cînd, iar pînzele nu erau deloc rele. De altfel, se aflau în mare cantitate prin atelier, destule terminate, numai că erau cu fața la perete.

Într-un colț al plafonului de sticlă lovea încetișor o creangă de păr. În anul acela, toți pomii înfloriseră tîrziu.

— Cel mai mult știți ce m-a... ? Petele acelea ale dumneavoastră, pe care atît de dibaci. Și prelucrarea hîrtiei. Asta dovedește că e vorba despre un adevărat... Asta, mai mult decît. Pentru că banda desenată, s-o spunem drept, e doar... Dumneavoastră poate că nici nu cu asta, dar eu sînt dintr-o generație mai veche care...

— Nici el nu crede că se va opri la benzi desenate — a spus Zoran. Nu-i așa ?

— Așa-i, a spus Mihovil.

— Ei, asta, a spus Kolarić, asta e...

Bătrînul a turnat băutură pentru toți trei și a ridicat paharul, iar apoi a observat că Mihovil ezită.

— Ei, mă rog. Dumneavoastră, cum doriți. Cum vă...

Zoran s-a uitat întrebător la Mihovil. Mihovil și-a scuturat părul.

— Mai bine mai tîrziu, a spus. Și, nu vă supărați, aș vrea cît mai repede...

— A, vă grăbiți ? Eu pe deplin vă... Vă rog Iată. Kolarić a dat băutura pe gît și a început să umble prin atelier. Zoran își freca mîinile, deoarece el organizase toată treaba. Hotărîseră să pună la încercare recent-descoperitele calități ale lui Mihovil, cu ajutorul bătrînului. El era persoana potrivită pentru a aprecia calitatea lucrărilor lui Mihovil, fidelitatea copiei, modul în care s-a lucrat. Era un adevărat examen. Bineînțeles, totul era neoficial, dar cu atît mai important și la un nivel mai înalt, deoarece bătrînul avea reputația unui specia-

list de elită. De altfel, se vorbea că și el copiase în tinerețe destul de mult, că în jurul acestui fapt se ajunsese la anumite dispute, într-atît de dibaci se pricepea bătrînul să lucreze. În afară de asta, era persoana potrivită din încă două motive, care îi trecuseră lui Zoran prin minte. În primul rînd, era sigur că el nu va împrăștia zvonuri, întrucît era certat definitiv cu toată breasla artiștilor plastici. În al doilea rînd, de la el se puteau primi sfaturi destul de folositoare : și despre cum să lucreze Mihovil cît mai bine, și despre cum să-și folosească talentul.

Bătrînul se întorcea acum din cealaltă cameră. Avea în mîini un tablou înrămat și un clește. Aici mai era încă unul din motivele pentru care se adresaseră lui : avea o grămadă de originale de-ale altor pictori.

— Acușica eu o să... a spus. Și-apoi dumneavoastră. După voie.

A întors tabloul și a început să scoată cu cleștele triunghiurile de tablă care fixau suportul de ramă. Suportul a căzut, după el a venit și tabloul. Abia acum au văzut Zoran și Mihovil despre ce era vorba. O acuarelă de Stančić. [1]

— Stilul vă e cunoscut, asta nu mai trebuie — a spus bătrînul. Stančić, faza timpurie. Îngrozitor de greu. Intenționat am. Dacă vi se pare de cuviință, atunci.

Mihovil se uita la tablou, iar Zoran se uita la Mihovil.

---

[1] Miljenko Stančić (1926—1977) — renumit pictor, grafician, scenograf iugoslav.

— E frumos! a spus Mihovil.
— Mare, a spus bătrînul, mare.
— Ce zici? l-a întrebat Zoran pe Mihovil.
— Voi încerca.
Bătrînul era bucuros. Şi-a frecat mîinile, apoi l-a bătut pe Mihovil pe umăr. S-a învîrtit prin atelier niţel şi s-a întors cu faţa la ei.
— Şi noi putem niţeluş. Acolo, a arătat cu degetul mare înspre camera de alături, unde erau o canapea, o măsuţă şi un reşou.
— Nu, a spus Mihovil. Îmi place mai mult camera mică. E mai bine să merg eu acolo, voi rămîneţi aici.
— Cum vă place, cum vă place, a spus Kolarić şi s-a dus să facă puţină ordine în camera cea mică.
— Cît crezi că va dura? a întrebat Zoran.
— Nu ştiu, a spus Mihovil. Cîteva ore.
Şi-a strîns ustensilele pentru acuarelă şi s-a mutat în camera cea mică, a cărei fereastră era deschisă, iar în faţa ei se afla acel păr înflorit. A respirat adînc, a privit în jurul său. Pe perete era un ceas cu cuc, canapeaua se afla lîngă peretele din spatele său. Şi-a pus instrumentele pe masă şi a închis uşa în urma lui. În atelier, Zoran şi bătrînul se aşezaseră şi scoseseră cărţile de joc pentru o belotă. Cînd Mihovil s-a aplecat asupra Varaždinului lui Stančić, cucul a ieşit de douăsprezece ori din căsuţa lui.
Mai întîi a prelucrat hîrtia, hîrtia lui, nu cea pe care i-o oferise bătrînul. Apoi a stat puţin la fereastră, aşteptînd să se usuce, şi a privit părul înflorit. Kolarić şi Zoran beau rachiu şi ciocneau paharele. Tăceau şi jucau, iar

lui Zoran i se părea că bătrînul trișează un pic.

Mihovil s-a apropiat de masă și a început să lucreze. Făcea asta cu mișcări iuți și sigure. Fredona printre dinți :

— Sînt din Varaždin, Varazdin, ce mai băiat fin...

Și așa de un milion de ori.

În atelier, bătrînul a întrebat :

— Ce fel de băiat e ?

— Bun, a spus Zoran. N-are părinți, stă cu bunica.

— Orfan, a spus bătrînul, nu ca o expresie a unei emoții, ci ca o constatare asupra statutului social al lui Mihovil.

— De altfel, e destul de tăcut, a spus Zoran. Cred că e ambițios. Poate pleacă în străinătate.

— Femei ? a întrebat bătrînul.

— Una singură.

— Se culcă cu ea ?

— Cred că da.

Bătrînul a dat mulțumit din cap, de parcă cine știe ce rezolvase cu asta.

În cameră, Mihovil încetase să mai fredoneze și lucra tot mai repede. Pensulele își luau locul una alteia în mîna lui, culoarea se usca repede, iar el nici pomeneală să verifice cîte ceva, de parcă știa precis cîtă vreme trebuie să se scurgă pentru a putea trece cu o culoare peste alta. Acoperișurile cafenii ale Varaždinului apăreau pe nesimțite în amurg, ca și cum se țeseau cumva din străfundurile hîrtiei, ca și cum le modela umbra părului din fața ferestrei.

Cînd a cîntat cucul de două ori, bătrînul i-a spus lui Zoran :

— Dai o fugă după ceva de ?

Zoran s-a dus la autoservire și a adus pîine, brînză, măsline și vin. Era cald afară. Au pus mîncarea pe un scaun, aranjament care arăta într-un fel destul de parizian. Bătrînul a arătat cu degetul cel mare către ușa cămăruței :

— Lui ?

— Lăsați ! a spus Zoran.

— Cînd pictez, eu ca un lup, a spus Kolarić.

Iarăși au jucat belotă. Zoran se ametise nițel.

Bătrînul s-a ridicat și s-a dus în vîrfurile picioarelor la ușa cămăruței. A iscodit prin gaura cheii, punîndu-și în prealabil un deget pe gură. Zoran îl privea și rîdea cu jumătate de voce. Bătrînul s-a întors.

— Nu-l văd, a spus. Nu e la masă.

— Poate se odihnește, a spus Zoran.

Au continuat să joace cărți. Cînd s-a făcut patru, sticla era goală, iar ei deveniseră nerăbdători. Amîndoi se mai duseseră pe la ușă, dar nici o dată nu-l văzuseră pe Mihovil la masă. Bătrînul a îngăimat ceva despre cum că băiatul se prea poate să fi sărit pe fereastră și să fi scăpat cu fuga, dacă tabloul nu i-o fi reușit, și a adăugat că și el însuși ar fi procedat astfel.

Cînd a tăcut, după ce se făcuse auzit de patru ori, au auzit un sforăit. S-au dus la ușă, au tras cu urechea și au pufnit în rîs. Au deschis ușa. Mihovil dormea pe canapea.

Pe masă se aflau două acuarele, una lîngă alta. S-au aplecat asupra lor. Mihovil sforăia uşurel în continuare.

— Cum vi se pare? a întrebat Zoran.

— Mă uit, a spus bătrînul Kolarić.

Zoran a trecut cu privirea de la un tablou la celălalt, de parcă nu ştia la care trebuie să se oprească. Ambele aveau nişte urme absolut identice, roşcate, de rugină, de la triunghiurile micuţe de tablă care fixaseră tabloul de ramă. Au privit îndelung. Apoi Zoran a întrebat:

— E ridicol, dar eu nu ştiu care e cel adevărat.

— Fiule, a spus bătrînul, nu ştiam că voi ajunge să trăiesc şi clipa asta. Mă crezi că nici eu nu ştiu care e originalul?

Zoran nici n-a observat că bătrînul Kolarić, consternat, a pronunţat o propoziţie completă, şi încă destul de lungă.

Fereastra micii încăperi din Institut era larg deschisă, şi Zoran l-a văzut imediat pe Mihovil cum şade în părculeţ şi citeşte ziarul. Cei doi bărbaţi care se aflau înăuntru îl priveau ciudat pe Zoran, căci întrerupseseră o discuţie importantă.

— A, tu eşti, a spus cel care avea pe el un halat alb. Acesta era Ciprian, cumnatul lui Zoran, soţul surorii lui, mai în vîrstă decît fratele ei cu destui ani. Hai, vino încoace. Acesta e profesorul Darko Perković, filolog. Ai auzit de el.

— Îmi pare bine, a spus Zoran.

— Şi eu am auzit de dumneavoastră, a spus Perković, care era tînăr, dar foarte gras, şi respira greu. Sper că vom colabora cum se cuvine.

— Colabora ? a întrebat Zoran.

— Stai jos, a spus Ciprian. Dar unde ţi-e prietenul ?

— Uite-l în parc. N-a vrut să intre, îi e ruşine. În afară de asta, e şi mai bine că lipseşte. Astfel veţi putea spune deschis ce credeţi.

— Nu ştiu dacă e mai bine, a spus Ciprian. E jos, spui ?

El şi cu Perković şi-au întins gîturile şi, fără a se ridica de pe scaune, l-au văzut pe Mihovil, care citea mai departe pe bancă ziarele de sport. Chiar în acea clipă, Mihovil şi-a ridicat ochii spre fereastră, iar cei doi s-au aplecat şi şi-au tras capetele între umeri. Zoran nu s-a putut abţine să nu rîdă.

— Da, ai dreptate, a spus. E caraghios. Noi ne ascundem de el, şi, de fapt, ar trebui să fie invers.

— El ar trebui să se ascundă ? Sau poate că şi eu, odată cu el ? Şi de ce ?

— Nu s-a spus că cineva ar trebui să se ascundă, a spus Perković, temîndu-se evident ca situaţia să nu devină prea încordată. Ar trebui numai să discutăm sincer şi să nu ascundem nimic, nici voi, nici noi, iată, aceasta-i problema, a adăugat şi s-a uitat temător către Ciprian.

Zoran s-a aşezat într-unul din cele două fotolii de lîngă măsuţa pe care se afla o scrumieră. Ciprian stătea la masa lui, pe care nu

era nici o hîrtie. Camera făcea impresia unui birou dintre cele mai obișnuite, prin nimic nu dădea de bănuit că instituția respectivă se ocupă de analiza scamelor de stofă, a scrumului de tutun, a așchiilor de lemn și-a prafului de sub unghiile cadavrelor găsite în Sava. Și asta după cele mai moderne metode.

— A, bine, a spus Zoran. Cum ziceți dumneavoastră.

— Ascultă-mă, a spus Ciprian. Nu mai ești copil.

— Nu sînt, a oftat Zoran. Mulțumesc pentru informație.

— Și totuși te-ai băgat în ceva care... Nu știu. Și asta într-un mod destul de copilăresc. Problema e serioasă, îți zic eu. Extrem de serioasă. Și te rog să iei imediat act de asta. E mai bine să rezolvăm totul acum, între noi, decît să fim nevoiți să-l amestecăm și pe bătrînul tău.

— De ce pe bătrînul? a întrebat Zoran.

— De-aia, a spus Ciprian pufăind din pipă, pentru că și lui i-ar fi drag să nu te poată scoate din rahat.

— Am văzut filmul ăsta, a spus Zoran.

— Problema e deocamdată de așa natură încît o putem rezolva și fără el, a zis Ciprian. De aceea te și rog s-o iei în serios.

— O iau, a oftat Zoran.

— Ei, e bine dacă o iei, și-a pus Ciprian coatele pe masă. Zi-mi atunci cum a ajuns acest prieten al tău la scrisorile alea? Vreau să spun, ce știi tu despre asta?

Zoran a zîmbit și a deschis gura să răspundă, dar apoi s-a oprit și l-a privit în față pe Ciprian. A aruncat o privire pe fereastră.

Mihovil încerca să nimerească o cutie goală de țigări cu pietricele și fluiera.

— Păi ți-am spus, a zis. El le-a scris.

— Tu crezi asta?

— Sută la sută.

— Bine, și-a scuturat Ciprian scrumul pipei în scrumieră. Și dacă eu îți dovedesc că nu-i așa? Că el nu putea să le scrie?

— Mi-ar plăcea s-o văd și pe-asta, a spus Zoran. Dovedește, cine-ți interzice?

— Voi dovedi, a spus Ciprian, să nu crezi că nu. Numai să zică mai întîi profesorul Perković ce are de zis.

Filologul s-a aplecat puțin înainte, atît cît îi permitea pîntecele, și-a răsfirat degetele ambelor mîini și apoi le-a împreunat, astfel încît vîrfurile li se atingeau. În timp ce vorbea, își lipea și dezlipea buricele degetelor, ori de cîte ori voia să scoată în evidență ceva deosebit.

— Părerea mea, a spus el, e că scrisorile sînt autentice. Eu m-am ocupat destul de Matoš [1], și mi-au trecut prin mîini un număr considerabil de texte de-ale lui. Asta înseamnă că-i cunosc bine stilul și scrisul, dar și relațiile intime cu rudele și prietenii, poreclele pe care le folosea, prescurtările și toate celelalte. Am făcut destule analize textologice asupra manuscriselor sale. Aceste scrisori pe care le-am primit de la dumneavoastră sînt, indubitabil, întru totul asemănătoare, celor de care m-am ocupat și eu. Provin din perioada pariziană a lui Matoš. Toate particularitățile lor, atît de scriere cît și cele stilistice, și tot res-

---

[1] Antun Gustav Matoš (1873—1914) — scriitor și publicist iugoslav, unul dintre reprezentanții de frunte ai modernismului în literatura croată.

tul, ne încredinţează, indubitabil, că textele sînt autentice.

— Ai auzit ? a întrebat Ciprian.

Zoran a dat din cap, privind cu atenţie la filologul cel gras, care repeta în continuare jocul acela caraghios cu degetele.

— Ceea ce mă interesează pe mine, a continuat grăsanul, sînt două lucruri. Primul, unde au fost găsite aceste scrisori şi, al doilea, dacă mai există şi altele. Nu e nici o îndoială că această descoperire va însemna mult pentru cunoaşterea noastră cu privire la viaţa lui Matoš, dar şi la opera lui, iar eu aş spune chiar că şi pentru cultura noastră, în general. Chiar astăzi, la şedinţa secţiei noastre, voi informa despre aceasta.

— Încă nu, a spus Zoran. Mai bine aşteptaţi.

Filologul n-a spus nimic, însă de aceea Ciprian a întrebat :

— De ce ? Tu încă nu crezi ?

— Ca să fiu sincer, nu ! a zis Zoran. Nu vreau să spun că mă îndoiesc de competenţa profesorului, dimpotrivă, că ceea ce aud de la dînsul mă fascinează încă şi mai mult. Dar cred că trebuie totuşi să mai aşteptaţi înainte de a face publică această descoperire.

— Nu te da după deget, a mîrîit Ciprian, şi din el a răbufnit tonul oficial pe care, de altfel, Zoran nu i-l cunoştea. Dacă încă nu crezi, atunci ascultă-mă pe mine.

— Te ascult, a spus Zoran şi s-a uitat din nou pe fereastră la Mihovil, care stătea lungit pe bancă şi fuma cu ochii spre cer.

— Aşa, a spus Ciprian. Eu personal am făcut analiza acestor scrisori, aşa cum trebuie, *lege*

artis, înțelegi, ca să fiu sigur. Pe toate le-am cercetat.

— Și ? întrebă Zoran.

— Și, iată : hîrtia e veche în jur de optzeci de ani, cerneala cu care s-a scris nu se mai produce astăzi și e caracteristică acelei epoci, scrisorile sînt scrise cu un toc cu peniță de oțel, de care azi e puțin probabil să mai existe, iar urmele timpului sînt vizibile și după o serie de alte elemente. În afară de asta, se mai vede și un fragment de timbru seo al unui fabricant francez de hîrtie din acea vreme.

Zoran tăcea și se uita pe fereastră, însă nu la Mihovil, ci la acoperișurile caselor din orașul de sus, cenușii și acoperite parțial de mușchiul verde care se trezise la viață și se arătase odată cu primăvara.

— Așa, a spus.

— Dacă asta nu e destul pentru tine, atunci eu nu ştiu ce înseamnă destul, a spus Ciprian. Acum se pune numai problema cum a ajuns el la scrisori.

— Bine, să te întreb și eu ceva, a spus Zoran. Problema e serioasă, nu trebuie să mi-o spui și tu. E serloasă, zic, știm asta, de aceea te și întreb. Pe mine mă crezi ? Te-am mințit eu vreodată ?

— Sigur că te cred, a spus Ciprian. Dar nu despre asta e vorba. Eu cred că și tu ai fost înșelat.

— Ei, păi vezi, zise Zoran, el a scris aceste scrisori înaintea ochilor mei.

S-a făcut liniște. Se auzea cum o mierlă fluiera de nebună în mesteacănul din curte, cum undeva, departe, pe coridor, fîsîie o conductă de apă și țăcăne o mașină de scris. Filologul și

Ciprian se uitau la Zoran, iar tînărul se uita la ei.

— Cum, înaintea ochilor tăi? Ești sigur că sînt aceleași scrisori?

— Sînt sigur. Am stat cu el în cameră, iar el a scris. Am așteptat să se usuce, apoi le-a impregnat cu ceva, nu știu, după care le-am luat și ți le-am adus.

Filologul a oftat și a dat din umeri, iar apoi a privit către Ciprian. Evident, nu credea nici un cuvînt și acum aștepta ca Ciprian să-l prindă cu minciuna pe acest palavragiu și, în cele din urmă, să pună lucrurile la locul lor. Dar Ciprian nu mai era atît de încrezător în sine ca înainte. Se uita cu atenție la Zoran.

— Singur, și în fața ta, hm? a spus.

— Așa, i-a spus Zoran cu fermitate.

Ciprian și-a umplut iarăși pipa, a aprins-o cu un sunet șuierător și scrîșnitor, apoi s-a ridicat, s-a îndreptat spre fereastră, însă și-a amintit probabil că afară e Mihovil și s-a întors la ușă, s-a sprijinit cu umerii de ea și și-a ațintit privirea în depărtare, asupra acoperișurilor din orașul de sus.

— Și ce-a făcut? a întrebat. Cum procedează?

— Nimic special, a spus Zoran. Hîrtie avea, nu știu de unde. A stropit-o un pic cu ceva. Cerneala a încropit-o din funingine și nu mai știu ce. Și apoi a scris. Și destul de repede.

— De unde știe el cum să facă toate astea?

— Nu știu, a zis Zoran. El susține că lucrează din intuiție.

— Și tu-l crezi?

— De ce nu? Dacă ar fi clocit ceva, nu

mi-ar fi mărturisit, nici n-ar fi acceptat să-ți aduc ție chestiile alea. Ar fi tăcut, e clar.

Ciprian s-a întors la masă, iar apoi a scuturat nervos pipa și s-a uitat la Zoran.

— Nu știu cum o s-o scoatem la capăt. E mai periculos decît mi-am închipuit eu. Mult mai periculos.

— Ce propui ? a întrebat Zoran.

— Nu știu. Nu pot hotărî de unul singur. Trebuie să mă interesez puțin. Bineînțeles, cu discreție. Iar atît pe tine cît și pe el vă sfătuiesc să faceți cît mai puțin zgomot cu treaba asta ! Cît mai puțin. Nici nu știe pe ce stă, iar tu ești cu el pe aceeași corabie.

— Si el a ținut ca treaba să nu transpire, a spus Zoran, și s-a uitat și la unul, și la celălalt interlocutor. Poate că acum nu-l vor... niște specialiști...

— Nici vorbă ! a spus Ciprian.

— Și eu voi fi discret, a spus Darko Perković, fără ca cineva să-l fi întrebat ceva. Totuși, fața îl trăda că mai voia să spună ceva. Se comporta ca un copil care știe o mare taină. S-au privit întrebător. Și cine i le-a compus ? Vreau să spun, conținutul, prescurtările, totul ? De unde ar putea el să le știe ? Astea nu se pot falsifica ! a mai spus el.

— A făcut totul singur, a spus Zoran.

Filologul s-a bătut pe genunchi.

— În acest caz, e un geniu !

— Și de ce nu ? i s-a adresat Zoran sfidător.

— Da, da, poate, a spus Ciprian, însă nu era clar la ce se gîndea. Mușcînd muștiucul pipei, acum stătea la fereastră și se uita la Mihovil, care stătea culcat pe bancă, absolut nemișcat. Iar adormise.

CAPITOLUL DOI,
în care o taină încetează să mai fie o taină

Dina avea două cozi mici, ca niște melci, adică, împletite deasupra urechilor. Lumina se fărîmița într-un mod straniu de aceștia, părul era sclipitor, iar afară se lăsase amurgul. Mihovil scotea un pic limba în timp ce plimba creionul pe hîrtie.

— Cînd voi putea să văd și eu ? a întrebat Dina.

— La sfîrșit, a spus Mihovil ! Ca întotdeauna. Dacă iese.

— Și dacă nu iese ?

— Nu te mișca, a spus Mihovil.

Dina ședea pe pervazul ferestrei. În spatele ei era o curte strîmtă, înconjurată din toate părțile de clădiri pe ale căror fațade se aflau, pretutindeni, multe șanțuri și curburi. Toate aceste neregularități erau acoperite de niște ferestruici ; de după unele bolboroseau bazinele closetelor, după celelalte se vedeau polițe cu provizii pentru iarnă, aliniate borcan lîngă borcan. În curte veneau adesea camioane, și întotdeauna erau pe-acolo navete pentru sticle : roșii, albastre, galbene și verzi. Curtea era betonată, vizibil înclinată, cu niște guri de canal în mijloc.

— În ce fază ești ? a întrebat Dina.

— Roz, a spus Mihovil.

— Vreau să spun : ai să termini în curînd ?

— O să termin.

Dina a rîs. Era un pic tulburată, ca și Mihovil. Fiind vineri, părinții ei plecaseră în *week-end*, iar ea reușise să-i convingă că trebuie să rămînă acasă, pentru a nu lipsi de la un experiment al trupei de teatru din care făcea parte. Dina avea optsprezece ani și avea de dat bacalaureatul. Mihovil îi spusese Bunicii că va rămîne la Zoran, pentru a lucra toată noaptea la o nouă bandă desenată. Bunica se îngrijorase, voise să-i pregătească ceva de mîncare, abia o convinsese că nu trebuie. Dina îi promisese și o cină. Urma să rămînă la ea toată noaptea. Venise după-amiază și acum o desena.

— Va fi în același stil ? a întrebat Dina.

— Da ! a răspuns Mihovil.

O desenase deja de vreo douăzeci de ori. Toate erau studii de cap, din diverse unghiuri, cu diferite pieptănături, în diverse lumini și realizate în diferite tehnici. Acele schițe se aflau la Dina, într-un bloc mare de desen. Părinții ei nu se arătau a fi nemulțumiți de acest lucru, dimpotrivă.

— Iar mai tîrziu, a spus Mihovil desenînd, vom trece la restul persoanei dumneavoastră, duduiță. În această seară el chiulise de la exercițiile colegiului Clarobscur.

— Rămîne de văzut, a zis ea. Pozatul se plătește, mai ales un anume fel de pozat.

Mihovil îi propusese o dată să-i pozeze pentru un nud. Ea nu se hotărîse. El știa bine cum arată goală, era în stare s-o deseneze și din minte (o dată i-a și arătat, la iuțeală, o schiță), dar ei îi era neplăcut gîndul că el o privește îndelung și o studiază, și descoperă că trupul

ei nu e desăvîrșit. Cu toate că, bineînțeles, știa că el nici nu caută un trup desăvîrșit.

— Ești ciudat, a spus ea atunci. Toți te laudă, înseamnă că ești bun.

— Cine mă laudă ?

— Păi, Zoran. Dar și alții. Lucrezi bine și glumești tot timpul. Eu mi-am închipuit întotdeauna că pictura e ceva... Nu știu. Că omul trebuie să fie grozav de serios și de concentrat în timp ce lucrează, și nu...

— Privirea visătoare ațintită în depărtare, chestii de-astea, hm ? a spus Mihovil fără a ridica vreun pic capul.

— Da, a zîmbit Dina. Cam așa ceva.

— Nici ce fac eu nu e chiar fără rost, a spus Mihovil înclinînd puțin capul și contemplîndu-i nasul, apoi punîndu-se iar pe desenat. E ceva și aici. O parte a omului e concentrată, iar cealaltă glumește. Asta nu deranjează.

Dina s-a răsucit nițel pe pervazul ferestrei, iar apoi a întins gîtul și s-a uitat în jur, prin curte, să vadă dacă nu cumva o privesc vecinii. Apoi și-a reluat poziția care îi convenea lui Mihovil.

— Te invidiez, a spus ea, numai că mi-e greu să recunosc asta. Totuși, e ceva să fii artist.

— Cine ți-a spus că eu sînt artist ?

— Bine, las-o baltă. Însă, cu siguranță, e nemaipomenit cînd omul știe să deseneze bine. Poți desena tot ce vezi în jurul tău. Cînd desenezi niște lucruri, atunci poate că le și definești cumva pentru tine, nu-i așa ?

— Da, poate că-i așa, a mormăit Mihovil. Dar numai dacă ceea ce faci mai și valorează ceva.

— Ei, vezi, a spus Dina, frecîndu-și brațele cu palmele, să se încălzească. Dacă te supără ceva, dacă nu poți defini ceva, dacă nu-ți poți stabili punctul de vedere... Dacă te deranjează... Desenezi frumușel totul.

— Te roade un pantof, iar tu-l desenezi ? a zis Mihovil fără a ridica privirea de pe hîrtie.

— Ești un purceluș.

— Te lasă gagica, iar tu o desenezi ?

Dina a tăcut jignită. O vreme nu s-a mai auzit nimic altceva în afară de mișcarea creionului pe hîrtie. Și, de fapt, Dina nu era jignită, se prefăcea numai. Îi plăcea acest joc, așa cum îi plăcea și că Mihovil n-o lasă să vadă desenul pînă ce nu e complet gata. Era ceva dulce și, în același timp, dureros în această așteptare. Afară se întunecase aproape de tot. Se auzeau televizoarele urlînd clipuri de reclamă.

Dina nu putea să tacă prea mult. Un timp s-a uitat la Mihovil care, fără a-și ridica fruntea, înclinîndu-și doar puțin capul să vadă mai bine desenul, lucra concentrat. Camera era aproape în întregime cufundată în întuneric, încît fața lui Mihovil abia de se mai distingea.

— Hei, a spus Dina. Păi tu, de fapt, nici nu te mai uiți la mine ! Ce fel de desen după model mai e și ăsta ?

— Mă uit, mă uit, a spus Mihovil, dar se vedea limpede că e tulburat.

— Nu te uiți, a spus Dina. Și-atunci eu de ce să mai îngheț aici ?

— Mai rabdă nițel, a rugat-o Mihovil.

— Dacă așa trebuie... Dar nu-mi intră deloc în cap cum cineva poate să deseneze după mo-

del fără să se uite la acesta. De altfel, azi îmi pari cam ciudat.

— Păi acum, a zis Mihovil, și s-a auzit cum chicotește încetișor în întuneric, avînd în vedere situația, nici nu mi se poate reproșa ceva.

Astfel i-a adus aminte Dinei că sînt singuri în casă, că vor rămîne singuri și toată noaptea, că vor dormi împreună în același pat, ca un soț și o soție, iar dimineața se vor trezi împreună și vor bea cafea cu lapte. De aceea ea a și schimbat subiectul.

— Bine, a spus. Deocamdată lucrezi așa. După model. Figurativ. Așa se spune ?

— Figural, a mustăcit Mihovil.

— Bine, figural. Și ce va fi după ? Acum vă mai obligă să lucrați așa. Dar cînd nu-i vei mai avea pe profesori pe cap ? Vei începe să lucrezi cu pete ? Abstract, minimal, conceptual, și toate celelalte pe care le pomeniți tu și cu Zoran ?

— Voi expune un bideu, s-a strîmbat el la ea.

— Păi, da, se fac și de-astea, tu mi-ai povestit.

Mihovil s-a oprit din lucru, a lăsat desenul și s-a apropiat de Dina, a îmbrățișat-o, a frecat-o puțin pe spate, ca să se încălzească, apoi a sărutat-o.

— Eu nu, a spus el. În fond, voi picta întotdeauna ca acum.

— Figural ?

— Da. Sau ceva asemănător. Va exista întotdeauna un model. Ai dreptate : desenezi ca să-ți fie ceva mai clar. Pantoful care te roade, lucruri din astea.

— Chiar că ești enervant! l-a pocnit Dina peste ureche.

— Vorbesc serios. Mereu va fi ceva: pantoful, cheia, masa, vreun tablou sau vreo sculptură.

— Adică și după tablouri se pictează? a întrebat Dina. Și după sculpturi? Cum așa?

Mihovil s-a întors și s-a așezat iarăși la locul lui, iar ea și-a reluat poziția. El lucra de-acum tot mai repede, din nou fără să se uite la ea.

— Da, a spus. Mai des decît îți poți chiar închipui. Și după alte lucruri: se mai poate lucra după adeverințe, formulare, pașapoarte, bancnote, partituri, scrisori. După orice.

Dina l-a privit o vreme în liniște. Apoi a oftat.

— Uneori nu te înțeleg deloc, a spus ea. Trebuie să fii totuși vreun soi de artist.

Mihovil a terminat în grabă desenul. Apoi a luat creionul, s-a ridicat și s-a întins.

— O să fiu, într-o bună zi, a spus el. Apoi s-a dus și a aprins lumina.

— Gata? a întrebat Dina.

— Poftiți, vă rog frumos!

Dina s-a dat jos de pe pervaz, apoi a închis fereastra, a lăsat storurile, și-a tras un pulover peste cap și s-a înfășurat bine în el. L-a privit pe Mihovil, după care s-a apropiat de desen. S-a oprit lîngă masă, fără a atinge hîrtia și a privit-o un timp. Apoi a ridicat capul și s-a uitat la Mihovil. Avea lacrimi în ochi.

— Ce e? a întrebat el.

— De ce-ți bați joc de mine? a gemut ea, iar apoi a izbucnit în plîns. S-a așezat la masă și și-a sprijinit capul în mîini.

— Ce e ? a spus el trecînd în spatele ei. Ce e, mititico, ce drac și-a mai băgat coada ? Ce-am făcut ?

Ea a ridicat capul, era udă pe față de lacrimi.

— De ce-ți bați joc de mine, asta nu sînt eu, pe cine ai desenat aici ?

Mihovil și-a fixat privirea asupra desenului. Acum și lui i se părea ciudat, chiar dacă îl lucrase cu plăcere, chiar dacă fusese plin de inspirație.

— Nu știu, a spus. Într-adevăr, cum așa ?

Dina plîngea în continuare, nemîngîiată. Mihovil s-a așezat și a îmbrățișat-o, a mîngîiat-o pe gît, dar ea s-a ferit. Apoi ea s-a ridicat și s-a dus la o vitrină cu niște cărți. Se vedea că știe ce caută. A scos un volum : era o carte despre artă, cu ilustrații în culori. A căutat ceva prin ea cîtăva vreme. Apoi a împins cartea deschisă în fața lui Mihovil. Înaintea lui se afla reproducerea tabloului *Ginevra de' Benci*, al lui Leonardo.

Amîndoi s-au uitat un timp, cînd la reproducere, cînd la desenul lui Mihovil. Reproducerea și desenul coincideau pînă în cele mai mici detalii, chiar și fundalul era același.

— Cum e posibil așa ceva ? a întrebat Dina.

— Să mă omori, și tot nu știu ! a spus Mihovil. Am fost convins că te desenez pe tine.

*

Deasupra coamei singurului acoperiș din orașul vechi care se vedea din camera lui Mihovil, cerul se făcuse mai întîi liliachiu, apoi albastru închis, pentru ca apoi să se întunece complet. Mihovil și-a pus enervat dar atent

rapidograful pe masă. Apoi și-a ridicat ambele mîini și a început să se scarpine furios în ceafă.

— Ce-i cu dumneata, tinere ? a spus cu jumătate de voce, apoi s-a sculat în picioare.

De lîngă scaun, s-a aruncat direct în pat, a ridicat picioarele pe tăblia dinspre perete și, ținînd scrumiera pe burtă, a fumat o țigară. Apoi s-a ridicat, s-a dus la masă, s-a așezat și a început să se uite la pagina de benzi desenate care stătea în fața lui, neterminată.

— Păi da, a murmurat. E un rahat.

A luat hîrtia și a privit prin ea la lăstărișul întunecat de pe coasta dealului Grič, iar apoi a rupt-o : mai întîi în două, apoi în patru, apoi în opt. Nici pic de mînie nu era în mișcările lui. A aruncat hîrtiile la coș.

Redacția *Foii tineretului* va trebui să se descurce cumva în legătură cu banda desenată. Asta nu făcea două parale, nu exista nici o îndoială. Nu era bună nici încadrarea, nici execuția personajelor, nici compoziția paginii, nici nimic altceva, chiar și desenul părea pe alocuri neîndemînatic.

— Cînd nu merge, nu merge, a spus Mihovil cu glas scăzut.

Pînă nu demult i se păruse că trebuie doar să-și facă timp : scenariul era bun, modul de execuție îl avea în cap, toată treaba era numai de stat jos și lucrat. Iar cu desenatul Mihovil nu avusese niciodată probleme. Acum, dintr-o dată, și mîna îi tremura, în două locuri i-a curs chiar și tușul, ceea ce se întîmplă arareori cu rapidograful, iar lui nu i se întîmplase

niciodată, ce mai, nu era mulțumit de nimic. A mai fumat o țigară.

Pe fereastră se vedeau stelele, deosebit de mari. Cerul era oarecum verzui, cu tot altfel ca iarna. De parcă pe el s-ar fi proiectat, mai ales că era noapte, toată clorofila pe care pămîntul o împrăștia din belșug în acel anotimp al anului.

Apoi Mihovil s-a ridicat și a deschis ușa care dădea spre bucătărie. Acolo era întuneric, lumina de la masa lui de lucru bătea într-acolo și se lovea de geamul mat al bufetului și de porțelanurile Bunicii care sclipeau înăuntru. Știa că Bunica e acolo, de aceea a și închis ușa după el.

Ea ședea în întuneric, aproape de fereastră, pe un scăunel, între canapea și locul unde odinioară fusese zidit cuptorul, unde acum se afla frigiderul. Era locul preferat al Bunicii. Așa cum aceea era și ora ei preferată : îi plăcea să lucreze pînă ce lumina zilei se stinge complet, iar apoi să mai stea un pic în întuneric. Era un obicei deprins încă din timpurile cînd curentul electric era scump și se făcea economie în felul acesta. Dacă mai era cineva cu Bunica, se putea sta frumușel de vorbă așa, fără lumină. Mihovil își amintea foarte clar de acele după-amieze tîrzii cu Bunica, încă de pe vremea cînd părinții săi trăiau. Atunci Bunica și nepotul stăteau singuri în acel colțișor, ea îl ținea în poală (și întotdeauna mirosea a cicoare, ca un magazin de coloniale) și îi spunea povești, îi cînta. Erau mereu aceleași cîntece, pe care el și acum le știa pe dinafară.

— Ce e, nepoate? a întrebat Bunica din întuneric. Ai terminat? Ieși pe-afară?

— Nici una, nici alta, a spus Mihovil și s-a lungit pe canapea, astfel încît capul să-i fie mai aproape de Bunica. Nu prea-mi merge treaba. Și nici pe-afară n-aș merge. Dar tu?

— A, uite! a spus Bunica. Am brodat un pic. Acum ziua s-a făcut mai lungă, e deja șapte, cu siguranță.

În poala Bunicii se afla un goblen, în care era înfipt, de bună seamă, și un ac, iar pe undeva, pe-acolo, trebuia să fie și vechiul ei degetar de oțel.

— Și cum merge?

— Destul de încet. Văd prost. Dar îmi pare bine că am învățat și așa ceva.

Bunica împletea mult (veste, căciuli și altele), croșeta și broda, iar acum se apucase și de goblenuri.

— Și de ce a trebuit să alegi cea mai măruntă împunsătură? Există și mai mari, a spus Mihovil.

— Dar asta e cea mai grea. Aici e toată arta, a spus Bunica moralizatoare.

Mihovil a rîs încetișor. Bunica alegea întotdeauna drumul cel mai greu, încredințată că e și cel mai bun și cel mai cinstit numai pentru că e cel mai greu.

— Ia spune, a zis Mihovil, cum e cu modelele? De unde le procurați? Vreau să spun, cine le lucrează? Ale cui sînt ideile?

— Păi, nu știu, a spus Bunica. Unele sînt cópii după niște tablouri, destul de cunoscute, ca *Fata cu cartea,* aia pe care-ai văzut-o. E a ăluia... Cum îl cheamă? Un francez.

— Nu contează, a spus Mihovil. Şi celelalte ?

— Probabil că celelalte sînt create în fabrica unde se produc ață și alte lucruri pentru goblenuri. Se prea poate ca ăia să facă așa ceva.

Mihovil ședea acum așezat pe canapea, lîngă Bunica. Ar fi fumat, dar nu îndrăznea să strice conversația ducîndu-se în cameră după ţigări.

— Ia spune, nu ţi-ai dorit oare niciodată să-ţi faci singură modelul ? a întrebat el. Să imaginezi tu însăți ceva și să desenezi ?

— Ce folos ?

— Păi, mă gîndesc că odinioară ai mai desenat cîte ceva, ai lucrat și modele pentru broderie, ți-am văzut niște desene... De ce n-ai încerca și acum ?

— Dar de ce, băiete ? De vreme ce le am pe-astea ?

Mihovil s-a aplecat înainte și s-a sprijinit cu coatele pe genunchi.

— Cum de ce, a spus el. În cazul ăsta, totul ar fi al tău, nu ? Tu creezi, tu desenezi, tu lucrezi apoi cu acul... Tu ești atunci autorul total. Înţelegi ?

— Cum să nu înțeleg, dragul meu, a spus Bunica. Dar, la ce folos ? Nu e nici un fel de artă.

— Ce ?

— Păi, modelul ăsta. Cu el nu-i nici o problemă, orice desenator puțin mai bun poate să-l facă. Tu ai putea să faci în fiecare zi cîte douăzeci. De ce să le lucrez eu, dacă e treaba altor oameni, care sînt plătiți pentru asta ?

Mihovil s-a îndreptat, apoi s-a răsturnat pe spate și s-a sprijinit de perete, sub fereastră.

Părul lui era o mare pată întunecată, de o formă neregulată, pe fondul deschis al peretelui.

— Stai nițel, a spus el. Care-i atunci șmecheria la goblenuri ? Dacă nu e important desenul, atunci ce ?

— Cum, ce ? Păi, împunsăturile astea ! s-a mirat Bunica, mai mult din cauza întregului interogatoriu decît din cauza întrebării în sine.

— Cum adică, împunsăturile ? Adică execuția ?

— Firește. Știi tu de cîtă precizie ai nevoie ? Trebuie să înțepi la milimetru. Ce zic eu, milimetru ! Și-apoi răbdarea...

— Înseamnă că arta e în execuție, a spus Mihovil.

— Ei, care artă ? a rîs Bunica.

— Atunci, ție ți-e totuna ce goblen vei lucra ? Vreau să zic : indiferent de model ?

De-acuma și Bunica începuse să fie interesată de această discuție, dar făcea pe nepriceputa, deoarece avea cunoștință de preocupările neobișnuite ale nepotului, iar întrebările lui și mai ciudate o interesau. Răspundea imediat, dar cumpănit, și rămînea în spatele vorbelor rostite.

— Sînt importante două lucruri : să-mi placă și să fie greu.

— Cu cît e mai greu, cu atît mai bine ?

— Da. Și-mi plac toate cele grele, fiindcă sînt și frumoase. Sînt făcute după tablouri.

— Dar toate tablourile sînt frumoase ? s-a aplecat Mihovil cît putea mai mult către Bunica.

— Bineînțeles, a spus ea. Toate sînt frumoase deoarece toate sînt grele. Sînt greu de pictat, poate că aici e problema. De aceea sînt vestite.

Mihovil s-a prăvălit din nou în poziția inițială. Cu toate că Bunica aștepta pesemne o nouă întrebare, el tăcea. A început să fluiere încetișor, astfel încît Bunica a întors mirată capul spre el, deși pe întuneric nu-l mai putea vedea. În cele din urmă, Mihovil a spus :

— Poate că ai dreptate. Apoi a sărit în picioare și s-a întins.

— Și tu de ce mă întrebi pe mine toate astea ? s-a interesat Bunica.

— Așa, a zis Mihovil. Singură ai spus că și eu aș putea face modele. Poate că ar putea ieși ceva bani, ce zici ?

— Eu te întreb serios, s-a burzuluit Bunica în întuneric, făcînd pe supărata. Dar Mihovil s-a aplecat asupra ei, i-a prins capul cu amîndouă mîinile și a sărutat-o zgomotos pe frunte. Apoi s-a întors și a plecat în cameră, în timp ce Bunica mormăia în urma lui.

În cameră și-a pregătit acuarelele, a scos din sertar cutia aceea veche, „Bata“, gălbuie și puțin prăfuită. Și-a așezat în față o reproducere după o acuarelă a lui Račić și a închis ochii, pentru a-și aminti exact culorile.

— Ei s-o vedem pe asta cît e de grea, a spus și a făcut prima linie cu pensula.

În timp ce urcau cu liftul, în care, la intervale regulate, cădea lumina de pe palierul pe lîngă care treceau, Zoran a spus :

— Bătrînul n-a vrut să creadă la început. S-a gîndit că am pus noi doi ceva la cale. Apoi i-am recomandat să-l întrebe pe Ciprian. Ciprian, se pare, l-a lămurit pînă la un punct.

— Pînă la un punct? a întrebat Mihovil, sprijinit cu spatele de oglindă, ținînd mîinile în buzunarele de la spate ale pantalonilor.

— Păi, da. Nimeni în afară de mine nu te-a văzut lucrînd. Încă mai dai nițel de bănuit, chiar și lui Ciprian. Nu-i exclus să-ți ceară din nou vreun experiment.

— Uf! a oftat Mihovil.

Liftul s-a oprit și Zoran a descuiat ușa apartamentului. S-au îndreptat direct spre camera de zi, unde se aflau tatăl lui Zoran împreună cu Ciprian. Ușa balconului era larg deschisă, soarele intra și sclipea pe parchetul lăcuit. Ciprian pufăia îngîndurat din pipă, iar bătrînul era numai în cămașă, cu nodul cravatei lărgit, în timp ce sacoul îi atîrna pe spătarul scaunului, ca la o ședință de durată.

— A, iată-i, a spus bătrînul. Ia loc. Ce bei?

— Nimic tare, a spus Mihovil și s-a așezat.

— Hai, una mică, a spus tatăl lui Zoran. Are și ea dichisul ei! a făcut el cu ochiul.

Asta-i era stilul. Era un personaj destul de important și umbla prin oraș în „Mercedes", fotografia îi apărea adesea în ziare, dar el ținea să placă prietenilor lui Zoran. Fața îi era lată, părul pieptănat pe spate, și se simțea în vorbele lui și un accent muntenesc. Însă era limpede că vede și bagă de seamă totul, era din acel soi de oameni care impresionează prin dorința lor de a ști și prin știința pe care au reușit s-o acumuleze.

— Atunci, ce mai faceţi ? Cum merge cu arta ?

Astfel s-a purtat o discuţie despre lucruri de zi cu zi, despre studiu, despre Bunica, despre sănătate şi despre vacanţă. Asta a durat zece minute. Apoi tatăl lui Zoran, un conducător rutinat de şedinţe, a spus :

— Acum hai să vedem şi din ce cauză ne-am adunat noi aici. Am auzit de treburile alea ale tale. Cred că e bine. Asta îţi dovedeşte îndemînarea şi talentul. Dar e şi o chestiune serioasă. E bine că te-ai hotărît să ceri sfatul cuiva mai în vîrstă.

— Eu am vrut să vorbesc chiar cu dumneavoastră, a spus Mihovil.

— Şi asta e bine, a spus bătrînul. Eu am experienţă în astfel de treburi, asta da.

— În care, în cele artistice ? a întrebat Zoran. Se simţea în această întrebare scînteia luptei permanente dintre tată şi fiu.

— În privinţa picturii, sînt laic, nu ascund asta, a spus tatăl. Dar aici nu e vorba de pictură.

— Asta am spus şi eu din prima, a rostit Ciprian şi şi-a luat imediat privirea de la Mihovil, de parcă situaţia îi era neplăcută.

— Atunci despre ce ? a întrebat Zoran.

— Uite despre ce, frate, s-a lăsat bătrînul pe spătarul scaunului şi a trecut concentrat cu privirea de la o faţă la alta, despre ce-i de făcut acum, despre ce poziţie să ia el.

— Eu, de fapt, am vrut, a început Mihovil un mic discurs pe care-l pregătise, să mă sfătuiţi dumneavoastră ce trebuie să fac. Şi pe mine însumi m-a surprins cum de-mi reuşeşte

totul. Și am ajuns la impresia că, după expertiza de la Institut, se aștepată de la mine ca acum să... Să-mi pun această însușire la dispoziția cuiva. Se pare că mai ales filologul ăla era pentru așa ceva. Și am vrut să vă întreb ce să fac și cui să mă adresez.

— Ei, îmi pare bine că întrebi așa, direct, a spus bătrînul. Nu trebuie să te adresezi nimănui. Mi te-ai adresat mie. Adică nouă. E destul.

— Și-atunci, ce trebuie să fac? a întrebat Mihovil.

— Nimic!

— Cum nimic? nu s-a putut abține Zoran.

— Uite-așa, nimic. Omul n-a avut noroc, s-a întîmplat, ce putem face noi, dar încă nu e tîrziu pentru a îndrepta totul.

— Mă scuzați, dar nu înțeleg, a spus Mihovil.

— Nu-i de mirare. De aceea e bine să ceri un sfat. Păi, uite, treaba asta se poate să-ți pară atrăgătoare și interesantă, faptul că ești în stare să falsifici tot ce-ți pică în mînă. Dar asta nu-ți poate aduce decît necazuri. De aceea îți și spun toate acestea.

— Eu m-am gîndit că de aici ar putea ieși ceva foloase.

— Poate că da, dar nu pentru dumneavoastră, a spus Ciprian.

— Așa-i, și-a ațintit bătrînul degetul asupra lui Ciprian. Chiar așa. Eu știu cum te simți. Crezi că talentul ăsta al tău s-ar putea folosi acum în niște scopuri folositoare, artistice, umane, și așa mai departe, ce știu eu. Dar asta nu merge niciodată fără să-și bage dracul coa-

da. Eu totuși nu știu care-ți sînt intențiile, nici ce dorești, dar te sfătuiesc cu cele mai bune gînduri. Altfel vei avea numai de suferit.

Din pipa lui Ciprian nori albaștri ieșeau, în timp ce fuma pufăind zgomotos, și se rostogoleau spre balcon. Afară se vedea șoseaua Mirokojska, un tramvai care se tîra spre Mihaljevac. Umbrele copacilor de pe spațiul verde se alungeau încet.

— Păi, ceva belele au și apărut, a spus Mihovil.

— Bine, astea sînt mai mult așa, niște necazuri de creație, știu eu cum vine asta. Dar dacă s-ar afla totul, pe larg, vreau să spun, ar fi... Uite, pot să-ți și enumăr... Mai întîi, de la tine s-ar aștepta să-ți pui înzestrarea asta a ta, sută la sută, la dispoziție.

— La dispoziția cui? a întrebat Zoran.

— Lasă asta acuma! a spus bătrînul. Ar exista diverse interese. Ar fi ca și cum ai fi descoperit un zăcămînt de uraniu. Nu poți ține asta doar pentru tine. Singur nu poți face nimic. Și-apoi, s-ar putea băga pe fir diferite structuri, ce știu eu, mai bine să n-o mai lungesc... Și n-ai mai avea liniște.

— Păi nu liniștea e cea mai importantă, a zîmbit chinuit Zoran.

— Lasă asta. În plus, ai deveni și un pic dubios. Ca și cum ai găsi un manifest contra regimului. Tu-l declari, iar ăia te iau nițel la puricat. Unele lucruri se întîmplă numai unor anumiți oameni, ăsta e un principiu.

— Și acum, a tușit Ciprian, dacă îndrăznesc să zic, nu e chiar...

— Ei, doar sîntem în familie, a croncănit bătrînul. Nu trebuie s-o luăm pe ocolite. Treaba e așa cum îți spun eu. Și, în afară de asta, iată : poți face orice vrei, de aceea ești periculos. Îți trebuie bani, ți-i faci, îți trebuie pașaport, ți-l pictezi. Îți trebuie o amînare de armată, o falsifici. Îți trebuie semnătura cuiva, nimic mai ușor.

— Și apoi, a intrat și Ciprian în vorbă, mai sînt și alte posibilități. Am luat cunoștință de talentul dumitale la scrisori. Sînt posibile diferite combinații... Scrisori de-ale unor oameni cu răspundere, imitarea scrisului lor... Ai putea face de toate cu talentul dumitale. Iar abia apoi intră în joc și alte interese.

— De exemplu, scrii o scrisoare în care tatăl meu îi cere rectorului nostru să mă dea afară de la Academie, fiindcă bătrînul nu vrea ca fiul să-i fie un mîzgălici, spuse Zoran.

— Ești un neserios, s-a zbîrlit tatăl. Dar ceea ce spune Ciprian este adevărul gol-goluț. Există aici niște posibilități necuprinse de abuz din punct de vedere politic. Necuprinse.

— Eu nu m-am gîndit la asta, a spus Mihovil. Am crezut că totul e mult mai simplu.

O vreme au tăcut cu toții. Din stradă s-au auzit scîrțîind roți de automobil : niște copii traversau strada imprudenți, în fugă. Verdeața de pe coasta dealului, sub Spitalul de boli infecțioase, ajunsese de-acum în umbră, era un pic mai închisă la culcare, iar pe balcon scrumiera lui Zoran căpătase o nuanță albăstruie și sclipea în razele soarelui. Acum începuse să vorbească Ciprian.

— Nu vă descurajați. Vouă vi s-a părut poate, sau încă vi se pare, că treaba asta ar putea rămîne doar un joc, o distracție pentru prieteni. Dar, iată, chestiunea e mult mai serioasă. Deocamdată nu știe încă nimeni, dar dacă se află... Chiar și numai faptul că ați cerut un sfat arată că sînteți conștienți de bătaia lungă a acestui lucru.

— De vreme ce e atît de desăvîrșit, a spus Zoran.

— Firește. Ciprian a ridicat muștiucul pipei în sus, moralizator, ca pe un deget arătător. Tocmai de aceea. Ceea ce e desăvîrșit nu poate rămîne numai un joc. Indiferent dacă e desăvîrșit în bine sau desăvîrșit în rău.

— Eu nu m-am întrebat niciodată dacă e bine sau rău, a spus Mihovil privind în continuare la acea scrumieră a lui Zoran care strălucea.

— Tu ești un artist ! a spus bătrînul. De aceea îți și dau sfatul pe care ți-l dau.

Mihovil a ridicat ambele mîini și a început să se scarpine în ceafă.

— Asta ce mai înseamnă ? a întrebat Zoran.

— Cum ce ? Că își ia mîinile de pe treaba asta. Definitiv, cred.

— Dar, bătrîne, omul e născut ca să fie pictor ! Și, unde mai pui, desăvîrșit, încă de pe acum !

Bătrînul politician a făcut o mină serioasă, apoi și-a strîns un pic cravata și a întins mîna după sacou, arătînd astfel că discuția e terminată.

— Și ce dacă ? a spus el. Poate că și eu aș fi fost un desăvîrșit aruncător de bumerang,

dacă m-aș fi născut în Australia. În viață există diverse posibilități. Omul trebuie să-și folosească acele însușiri care-i sînt cu adevărat utile, nu pe toate.

*

Fata care mergea în fața lui Mihovil, grăbindu-se cu pași mari pe strada Bogovićeva, era neobișnuit de înaltă, atît de înaltă, încît bărbații întorceau capul după ea. Era frumos și armonios clădită, dar cu cel puțin un cap mai înaltă decît oricare trecător pe care îl întîlnea pe stradă la acea oră tîrzie a după-amiezei. În picioare avea niște sandale ușoare (bineînțeles, un număr considerabil de mare) cu tocuri neobișnuit de înalte. Mihovil a observat imediat asta.

— Păi, da, a murmurat uitîndu-se după ea în timp ce deschidea ziarele, cînd ai vreun cusur, atunci e mai bine să-l scoți în evidență decît să-l ascunzi. La fel și cînd ai ceva în plus.

A aprins o țigară, a deschis ziarul și apoi a mai privit o dată în jur. Zagrebul e frumos primăvara, mai ales în Piața de Flori, unde sînt cinematografele și unde își dau întîlnire perechile. E frumos mai ales la vremea cînd apar primele mîneci scurte, cînd toate femeile par cumva renăscute, ieșite din găoacea hainelor de iarnă, cînd vara și fierbințeala asfaltului plutesc în aer și mulți o iau cu garderoba înaintea anotimpului. E frumos să te simți o parte a acestui furnicar, să aparții acestei mulțimi și să fii multor oameni asemănător, și mai ales să-i cunoști, să știi încotro

se duc, la care cinematografe și în ce localuri, din ce categorie socială sînt, cu aproximație, și să te miști printre ei ca printre ai tăi.

Ziarele erau de a doua zi. Obișnuința de a cumpăra ziarele de a doua zi Mihovil o dobîndise de cînd colabora la *Foaia tineretului*: publiciștii tineri sînt niște adevărați devoratori de hîrtie de ziar. Ei încearcă o satisfacție deosebită apreciind, ca niște cunoscători, ziarele, citindu-le cît mai repede, iar deliciul cel mai mare era să cumperi seara edițiile ce urmau să apară a doua zi, să vezi dacă au dat rasol pe undeva, dacă au publicat vreo fotografie greșită sau au făcut vreo greșeală de tipar periculoasă, totul fiind a doua zi corectat,' iar exemplarul cumpărat seara devenind poate o raritate de colecție, ca un timbru în afara seriei, prost tipărit.

A început, de bună seamă, de la ultima pagină. S-a oprit să se uite la caricatură, apoi la benzile desenate, la programul TV. În acest timp, a mai privit o dată strada. Se afla în mijlocul Bogovićevei, mai avea încă cincisprezece minute pînă la întîlnirea cu Dina, la cabana telefonică din Piața de Flori. Deasupra clădirii în care se află cinematograful „Zagreb", cerul mai era verde-deschis, iar prin acea culoare pluteau cîțiva nori, asemenea unor flori de tei într-o băltoacă.

Era luni, iar ziarele de a doua zi aveau un supliment de patru pagini dedicat vieții culturale. Mihovil a trecut repede prin articolele corespondenților externi, și apoi, în josul paginii, a observat o semnătură ceva mai lungă: DR. DARKO PERKOVIČ. A îndoit ziarul și

s-a oprit pe loc. Articolul purta titlul UN MATOŠ NECUNOSCUT ?

Să nu fi fost acel semn de întrebare, Mihovil ar fi sărit liniştit peste acel articol, ca şi peste toate celelalte. Dar, după acel semn de întrebare, şi-a dat imediat seama cum stau lucrurile. A parcurs în curciş articolul, destul de neliniştit, apoi a pus ziarele la subsuoară şi a mărit pasul. A ajuns în Piaţă, s-a dus la monumentul lui Preradović, s-a aşezat pe una dintre cele două trepte din faţa lui, a scos o ţigară şi şi-a aprins-o, apoi a aruncat pachetul gol şi a început să citească. Imediat s-a dumirit că în articol e vorba despre scrisorile pe care le scrisese el. Iată ce scria acolo :

„Puţini autori de-ai noştri sînt atît de minuţios studiaţi precum Matoš şi nu multor opusuri li s-au dedicat atîta muncă, acribie şi cunoştinţe de specialitate cu prilejul pregătirii pentru tipar a unei ediţii critice complete, astfel încît se poate spune fără tăgadă că OPERELE lui Matoš, care ne-au fost nu demult oferite, prezintă unul din rarele exemple de lucru bine făcut şi competentă tehnoredactare. Fireşte, nici după o astfel de ediţie nu sînt excluse surprizele, întotdeauna este deschisă posibilitatea apariţiei vreunui manuscris nou şi necunoscut pînă acum, îndeosebi cînd e vorba de corespondenţă.

O astfel de apariţie a unei descoperiri inedite trebuie totuşi întîmpinată întotdeauna (filologii ştiu bine asta) cu prudenţă. Şi că prudenţa este unul dintre cele mai importante instrumente de lucru ale filologului ne-o dovedeşte şi cel mai recent exemplu. Nu demult am ajuns în posesia unui mic pachet de scri-

sori „ale lui Matoš". La prima vedere, dar și după cîteva analize mai amănunțite, se părea că scrisorile sînt autentice. Ele veneau din perioada pariziană a lui Matoš și erau pînă nu demult necunoscute.

Mihovil și-a ridicat ochii și a înconjurat cu privirea piața cea mică. În fața cabinei de telefon stăteau la rînd niște persoane care doreau să telefoneze, lămpile cu acetilenă ardeau cu o lumină verde la tarabele cu flori, iar aerul era neobișnuit de calm, încît totul arăta ca în mijlocul verii. În fața cinematografului „Zagreb" se adunau deja spectatori pentru reprezentația de seară. Mihovil s-a uitat la ceas. Mai era destulă vreme pînă la sosirea Dinei.

A sărit partea articolului în care se vorbea despre caracteristicile scrisorilor, despre hîrtie, cerneală, scris, prescurtări, despre însușirile oamenilor cărora le erau adresate epistolele și despre poreclele pe care li le dăduse Matoš. A reluat lectura în locul în care Darko Perković dorea, evident, să fie cît mai grozav.

„Totul pleda în favoarea autenticității scrisorilor. Totuși, o analiză textologică atentă a adus și primele bănuieli. Se cuvenea întîi să suspectăm niște particularități ale scrisului, apoi să comparăm totul cu alte texte, cu siguranță autentice. Aici au apărut niște mici diferențe. Matoš avea unele deprinderi de scriere despre care numai un textolog poate avea cunoștință. Astfel s-au conturat primele îndoieli. Cînd am procedat apoi la compararea datelor și evenimentelor care sînt amintite în scrisoare cu fapte care ne sînt cunoscute des-

pre viața lui Matoš, bănuielile s-au amplificat. În cele din urmă am ajuns la niște ilogice nepotriviri materiale și a devenit limpede că e vorba despre niște falsuri."

Aici Perković se pierdea în niște considerații despre importanța textologiei, iar Mihovil le-a sărit și s-a apropiat de sfîrșitul articolului. Acolo scria :

„E necesar să scoatem în evidență că falsul nu a fost comis cu intenții rele : era vorba doar despre un experiment al unui tînăr artist plastic de-al nostru. El și-a recunoscut cu sinceritate falsificatul, chiar i-a și explicat destinația experimentală. Marea măiestrie și aparenta autenticitate ale acestei contrafaceri mărturisesc înalta iscusință profesională la care a reușit să ajungă tînărul artist, dar ne și pun în gardă.

— Așa, a spus Ciprian. Eu personal am făcut analiza acestor scrisori, așa cum trebuie, *lege artis,* înțelegi, ca să fiu sigur. Pe toate le-am cercetat.

Astfel ajungem la motivul principal care a dus la scrierea acestor cuvinte. Dacă astăzi avem oameni capabili să realizeze o astfel de întreprindere (și e vorba despre un artist care abia a împlinit două decenii), și să facă aceasta, practic, fără cine știe ce mijloace tehnice, atunci se impun două considerații. Prima este următoarea : poate că astfel de maeștri au existat și înainte. Acest fals ne arată care anume sînt posibilitățile în privința falsificării vechilor manuscrise. Și să spunem, pe bună dreptate, că nu-i exclus ca printre manuscrisele pe care astăzi le considerăm, în mod sigur, autentice

şi pe care le edităm ca atare, să se afle şi cîte un falsificat apărut într-un moment anterior, cînd încă nu aveam nişte metode textologice atît de avansate ca astăzi. Aceasta înseamnă că, bineînţeles, nu va fi dificil să supunem nişte texte vechi noilor analize textologice.

În al doilea rînd, nu trebuie exclusă nici posibilitatea apariţiei unor încercări de acest fel nu prea bine intenţionate. În ultimul timp, sîntem martorii unor strădanii din partea instituţiilor noastre de a procura vechi manuscrise ale literaturii croate la licitaţii în străinătate (Marulić, Hektorović ş.a.m.d.). Fără a ne îndoi de capacitatea persoanelor răspunzătoare, trebuie totuşi să le invităm la prudenţă. Astăzi, metodele tehnice s-au dezvoltat pînă la un grad inimaginabil, în toate domeniile, deci şi în cel al falsificării. De aceea, nu trebuie să ne mirăm dacă vor exista încercări de a face să treacă (şi să se vîndă) un fals drept document autentic."

După aceasta urmau, pînă la sfîrşitul articolului, consideraţiile lui Perković despre importanţa lucrului de care s-a ocupat el în persoană şi despre nevoia ca „întreaga colectivitate" să acorde acestei probleme mai multă atenţie şi mai mulţi bani. Peste această parte a articolului, Mihovil a trecut rapid.

A împăturit ziarul şi s-a ridicat. Dina încă nu apăruse. Era puţin tulburat. Pe de o parte, era mulţumit fiindcă Perković nu-i pomenise numele. Pe de altă parte, îl cuprindea teama, fiindcă acum totul scăpase din mîinile lui, acum talentul lui devenise proprietatea oricui, deci şi a lui Perković. Dar şi invers, Mihovil era puţin rănit în vanitatea lui pentru că nu-i

fusese amintit numele în articol, dar pe de altă parte îi părea bine că totuși se știe cumva că el există și lucrează.

— Ia te uite la el, grasul, a spus și a întins mîna după o țigară.

Nu mai avea nici una. S-a uitat la ceas: mai era încă timp să se ducă pînă la chioșcul din cealaltă parte a pieței și să cumpere un pachet. A luat-o într-acolo și a aruncat ziarele la coșul de gunoi.

— Nu poți ascunde așa ceva, a mai murmurat. Ca fata aia înaltă. Și-a pus și tocuri pe deasupra.

În fața chioșcului s-a oprit și a scos o bancnotă. Bunica îi dăduse o hîrtie nou-nouță de o mie de dinari, pentru că abia primise pensia. A cumpărat țigări de la chioșc și a adunat restul. Erau ceva bani de metal, pentru hîrtii roșii de-o sută și una cenușie de cinci sute, de asemenea destul de nouă. Pe toate cele roșii le-a împăturit și le-a îndesat într-un buzunar de la spate, și se pregătea s-o bage și pe aceea cenușie, în celălalt. În acel moment a privit-o mai atent. Nu mai exista nici o îndoială.

Era a doua din bancnotele pe care le pictase el.

*

Dina stătea pe pervazul ferestrei, soarele ii strălucea în spate, iar firele de păr care scăpaseră din ordinea coafurii, din cele două rotocoale mici și caraghioase de deasupra urechilor, semănau, scăldate în lumină, cu o aureolă subțire în jurul capului ei. Mihovil a

zîmbit privind-o, și apoi și-a băgat iar capul în dulap.

— Bine, și eu cînd intru în scenă ? a întrebat Dina.

— Așteaptă numai, va rămîne destul și pentru tine, a răspuns Mihovil din dulap.

Se înțeleseseră ca ea să-l ajute să facă ordine prin cameră și să-și aranjeze hîrtiile. Dina s-a mirat un pic de asta, deoarece Mihovil îi spunea adesea cît de bine se simte el în dezordine, iar acum, deodată, se grăbea să pună totul la punct și să facă ordine, să dea de-o parte sau să arunce ceea ce nu-i mai trebuia, de parcă se pregătea de drum, sau se pregătea să se mute. De parcă aștepta vizita cuiva important.

— Dulapul ăsta al tău arată ca un accident de circulație, a spus Dina, și în spatele ei se vedea verdele închis al dealului Grič, iar mierlele cîntau acoperind zgomotul traficului de pe stradă.

— De-aia ești tu aici, a spus Mihovil, și pe mai departe în dulap. De fapt el nici nu avea ce face acolo. Verifica numai dacă sînt la locul lor, sub rufe, bine ascunse, cele mai reușite falsificate ale sale. Nici el nu știa de ce nu dorea ca Dina să le vadă.

De afară s-a auzit cheia în broască. Era Bunica, se întorcea de la cercul ei de goblenuri. S-a mai auzit cum se învîrte prin bucătărie, mișcă obiecte și bombănește ceva în surdină. Întotdeauna vorbea nițeluș cu ea însăși, iar Mihovil poate că de la ea moștenise acest obicei. Dina a zîmbit din fereastră, făcînd semn din cap spre bucătărie, iar Mihovil a spus :

— Acușica vine.

Ușa s-a deschis și bunica și-a băgat capul înăuntru.

— Tu ești, nepoate? a întrebat. Apoi a observat-o pe Dina la fereastră. O, bună, sufletel, a spus intrînd. Ce fac ai tăi?

— Bine, a spus Dina. Dar dumneavoastră? Cum merge cu goblenurile?

— Îmi pari cam palidă, a spus Bunica. Și slabă. Toți cei din ziua de azi sînteți slabi.

— Și mai ales eu, a zis Mihovil din dulap.

— Ce-ai zis? și-a pus Bunica mîinile pe-acolo, pe undeva, pe unde ar fi trebuit să-i fie mijlocul. Te-a căutat azi un om.

— Ce om?

— Nu știu. Nu-l cunosc. Mai tînăr.

— Vreun coleg?

— N-aș prea crede. Tuns cuviincios și cu cravată.

Mihovil a ieșit din dulap, a căzut un pic pe gînduri și a dat din umeri de două-trei ori.

— Habar n-am, a spus.

— A zis c-o să dea telefon, a spus Bunica. Și tu ce faci în dulapul ăla?

— Fac ordine, a spus Mihovil. Dina mă ajuta.

— Faci ordine? a rămas Bunica interzisă. Dumnezeule, am văzut-o și pe asta. Hai, n-ai decît! S-a întors către Dina și i-a făcut cu ochiul, în semn că socotește această inițiativă drept o urmare a influenței ei pozitive. Atunci eu nu vă mai deranjez.

A ieșit din cameră abia mergînd, iar ei doi au zîmbit în tăcere. Apoi Mihovil s-a înclinat și i-a arătat Dinei comoda cea mică de lîngă dulap, încărcată cu hîrtii, ba chiar a și căzut într-un genunchi.

— Dacă aveți bunăvoința, duduiță...

Dina a sărit de pe pervaz și s-a apropiat de comodă. A început să facă ordine prin hîrtii aranjîndu-le după cîteva criterii : mărime, tehnică, temă. Apoi le-a așezat pe podea și s-a apucat de altă treabă : le-a șters de praf, una cîte una, cu o cîrpă, și le-a pus înapoi, la locul lor. În prealabil ștersese bine și comoda de praf.

— Chiar că ești un purceluș! a spus ea.

— Sînt, a spus Mihovil. Iar Bunica e mioapă. În plus, nici nu-i dau voie să se apropie.

Dina a trecut și la polița de jos, unde a mai descoperit niște hîrtii, le-a ordonat și pe astea și le-a adăugat la grămezile corespunzătoare de pe podea. S-a uitat bine la fiecare în parte, clătinînd din cap în timpul acesta, privind din cînd în cînd la Mihovil, uneori chiar zîmbind.

Pînă atunci el își aprinsese o țigară și se dusese la fereastră. Pe drum a deschis tranzistorul, care se afla pe pat, apoi s-a oprit în fața geamului deschis suflînd fumul afară, în aerul cald al după-amiezii, și ascultînd.

Tocmai se terminau știrile. După buletinul meteorologic, crainicul a spus.

„Înștiințare. Secretariatul Republican pentru afaceri interne aduce la cunoștința cetățenilor că în ultimul timp a apărut în circulație o cantitate nedeterminată de bancnote false de cinci sute de dinari. Se presupune că acestea au fost introduse în Iugoslavia din străinătate. Hîrtia pe care sînt tipărite e de calitate mai proastă, culoarea e ceva mai deschisă, în timp ce seria are șase cifre, în loc de șapte. Cetățenii sînt rugați să anunțe orice apariție a unor astfel

de bancnote la cel mai apropiat post de miliție."

Mihovil fuma mai departe la fereastră, fără a se întoarce. În timp ce dădea fumul afară, acesta se risipea, fiindcă răsuflarea i se accelerase. A întors capul spre Dina, care trebăluia fredonînd, nebăgîndu-l măcar în seamă, deoarece tocmai terminase cu desenele și trecuse la cărți.

Mihovil s-a sprijinit de pervazul ferestrei și a aruncat o privire în curte. Apoi a aruncat mucul de țigară, țintind grătarul unei guri de canal, dar n-a nimerit. S-a întors către Dina.

— Ai nevoie de ajutor ?

— Nu ! a spus ea. Numai un buldozer ar fi binevenit.

— N-am așa ceva, a spus Mihovil. Stai nițel, trebuie să vorbesc ceva cu Bunica.

S-a dus la bucătărie și a închis ușa după el. Știa unde o va găsi pe Bunica : ședea în colțul acela al ei, înainte-i era o hîrtie cu tot felul de cruciulițe și alte semne. Exersa ceea ce învățase în după-amiaza aceea. S-a așezat lîngă ea, pe divan.

— Ai lăsat-o pe mititică să se chinuie de una singură ? a întrebat Bunica fără a ridica vreun pic capul.

— Voiam să te întreb despre omul ăla care m-a căutat, a spus el. Ce te-a întrebat ?

— Păi, așa, eu am crezut că e vreun... Poate profesor de-al tău, sau, așa, mi s-a părut că te-ar cunoaște. A întrebat cînd ești acasă, ce-ai făcut în ultimul timp...

— Să nu cumva să-mi spui că te-a întrebat și cine-mi vine în vizită, a zis Mihovil.

— Ba da, și asta a întrebat, și-a ridicat Bunica sprîncenele. Ce vezi rău în asta ?

Mihovil n-a răspuns. S-a ridicat şi a pornit spre ușa camerei sale. Apoi, dîndu-şi seama că Bunica va fi surprinsă de întreruperea discuției, a adăugat :

— Da, probabil că e vreun cunoscut de-al meu.

Bunica i-a simțit îngrijorarea și s-a grăbit să adauge și ea ceva :

— De altfel, om subțire... M-am uitat puțin după el cînd a plecat, de la fereastra dinspre stradă. Îl aștepta o mașină...

— Înseamnă că nu el conducea ?

— Nu, stătea în spate.

Mihovil a intrat în cameră, unde Dina își vedea în continuare de treabă. Tocmai se aruncase asupra dulapului și începuse să-l șteargă de praf. Între timp, Mihovil s-a așezat pe pat, a deschis ușa noptierei, pasămite făcîndu-și de lucru pe-acolo. De fapt, se chiora în măruntaiele dulăpiorului de modă veche și nu făcea nimic. Dina a trebuit să-l strige de două ori înainte ca el s-o audă.

— Și cu lucrurile astea din dulap ce facem ?

— Nimic, a tresărit el. Sînt numai rufe, de astea are grijă Bunica. E-n regulă, lasă-le-n pace.

Dina a continuat cu dereticatul, iar Mihovil și-a pironit din nou privirea în noptieră. Apoi s-a auzit soneria de la intrare și Mihovil a tresărit, iar Dina l-a privit mirată. S-a ridicat grăbit și a ieșit.

— Deschid eu, Bunico, a spus trecînd prin bucătărie.

Era Zoran. Stătea în prag rozîndu-și unghia degetului mic de la mîna stîngă.

— Ei, intră ! a spus Mihovil.

— Nu stau mult, a zis Zoran. Cît să-ți spun ceva.

În bucătărie, Zoran s-a salutat cu Bunica, iar apoi a intrat în camera lui Mihovil. Dina tocmai îndesa niște hîrtii în coșul de gunoi. Erau tari și nu mergea ușor.

— Numai o clipă, să duc asta, a spus după ce i-a răspuns la salut lui Zoran, și să mă spăl pe mîini.

Cei doi au rămas singuri. Zoran s-a așezat pe pervazul ferestrei, a ridicat un picior, s-a prins cu amîndouă mîinile de genunchi și a început să se legene.

— Bine că a ieșit Dina, a spus. Trebuie să-ți... E destul de important, despre treaba aia. Am un mesaj de la Ciprian.

— Pentru mine ?

— Dar pentru cine ? Ai auzit de bancnotele false de cinci sute ?

— Acum a fost la radio.

— Ei, asta e. Se pare că sînt destul de multe. Ciprian și-a amintit de tine.

— Ca autor ?

— Păi, nu știu, s-a fîstîcit Zoran. Poate că da. Nu chiar așa, probabil, dar, asta... nu cumva te-ai distrat întîmplător, vreo cantitate mai mare, și cineva a pus mîna pe ele, și așa...

Mihovil s-a uitat tulburat la Zoran. Acesta era foarte serios și îngrijorat, puțin palid.

— Și l-ai... ? a întrebat el. Am crezut că a înțeles.

— El a înțeles, dar nu înțeleg ăia ai lui. Știi cum e acolo. Să nu cumva să crezi că nu au

înregistrat articolul ăla tîmpit al lui Perković. Ei știu că Ciprian îl cunoaște pe Perković. Încă nu s-au gîndit să lege treaba asta de bancnotele false și de noi doi, însă...

— Da, a spus Mihovil.

— Dacă îl întreabă pe Ciprian, el va trebui să le spună ce și cum. Totuși, el acolo își face meseria de chimist, cu toate că e un tip barosan. Nu poate multe. Dacă e întrebat, va trebui să vorbească, asta e mesajul lui pentru tine.

Mihovil a tresărit. În prag se afla, de cîtva timp, Dina, cu acel coș de gunoi, gol, în mînă. În ochii ei albaștri se citea mirarea, dar și reproșul, fiindcă, evident, se simțea înșelată. Și pe bună dreptate.

CAPITOLUL TREI,
care începe surprinzător și se termină neașteptat

În timp ce urca pe strada Nazor cărînd tabloul, Mihovil avea emoții, deoarece se simțea ca și cum s-ar fi dus la o expoziție personală. S-a intrebat numai dacă îl va găsi la atelier pe bătrînul Kolarić. Tabloul îi încălzea mîna, de parcă încă mai păstra căldura muncii lui, sau de parcă ar fi fost viu, de parcă ar fi ținut la subsuoară un cîine mare și blînd. N-a rezistat, într-un loc s-a oprit, a dezvelit tabloul și l-a privit puțin. Soarele strălucea, culoarea în ulei, încă proaspătă de tot, sclipea în lumina amiezii. Astfel, tabloul se îmbogățea cu noi calități, cu toate că era plănuit pentru o expunere în interior. Totuși, și așa era neînchipuit de bun.

Bătrînul i-a deschis repede lui Mihovil. Avea pe el un halat pătat de culoare. În colțul gurii îi atîrna un muc de țigară, iar pe chelie i se vedeau niște pistrui mărunți de bătrînețe.

— O ! a spus. E tînărul nostru. Chiar că-mi pare bine că m-ați. Și eu mă întrebam. Intrați, intrați.

— Bună dimineața, a spus Mihovil, deși era ora unsprezece : dintotdeauna credea, din cine știe ce cauză, că artiștii renumiți dorm pînă tîrziu. V-am adus ceva să vedeți.

— Bineînțeles, bineînțeles. La mine sînteți întotdeauna ca. Poftiți. Aici.

L-a băgat pe Mihovil în cămăruța în care acesta copiase acuarela lui Stančić cu Varaždinul, și unde adormise atît de caraghios.

— Sper că nu deranjez, a spus Mihovil, mirîndu-se de ce bătrînul nu-l invită în atelier.

— Deloc! a spus Kolarić. Aici sînt unii. Ar cumpăra ceva. Imediat îi. Sînteți pentru o...? a întrebat scoțînd o sticlă dintr-o cutie mică, în care, cu siguranță, odinioară fuseseră ambalate portocale.

— Mulțumesc, nu, a spus Mihovil.

— Am uitat că dumneata niciodată...! a rînjit bătrînul. Uite, acuma și eu, numai să-i.

Mihovil și-a pus tabloul pe masă și s-a dus la fereastră. Pe una din crengile părului, care aproape intra înăuntru, fructele începuseră să se formeze. A aprins o țigară și a privit o vreme acel copac, minunîndu-se de siguranța cu care, în fiecare an, face aceleași fructe.

Apoi s-a întors, a luat învelișul de pe tablou și l-a pus în picioare, în fața ochilor săi. Șezînd pe canapea, l-a potrivit apoi rezemat de spătarul unui scaun și l-a contemplat îndelung, depărtîndu-și capul tot mai mult, pînă ce a atins peretele cu ceafa.

Era mulțumit de tablou și îi aducea multă bucurie. Începuse să lucreze la el pe neașteptate, cu trei zile înainte, mirîndu-se singur de cum i-a venit să facă așa ceva după veștile alea despre Ciprian și bancnotele false. Era pentru prima dată, după o perioadă destul de lungă, cînd lucra din nou la ceva, numai al lui. Și, tot pentru prima dată, credea cu adevărat în ceva. Fusese deja destul de speriat

atunci cînd îi apăruse de la sine sub creion acea *Ginevra de' Benci* a lui Leonardo.

Tabloul înfățișa parcul Maksimir. Acest motiv îi intrase în cap lui Mihovil nu demult, cînd se întorcea o dată cu tramvaiul, tîrziu, după-amiaza, din Dubrava, unde vizitase o expoziție din galeria de-acolo. Șezînd în tramvai, încercase să zărească, prin frunzele umede și prin umbrele amurgului, vreun animal din Grădina Zoologică, dar văzuse doar o zebră și, pentru o clipă, un rinocer. Și apoi, cînd tramvaiul ajunsese la înălțimea celui mai apropiat lac, a zărit felinarele. Atunci i-a devenit clar că va trebui să picteze toate astea.

Era pe la începutul amurgului, și printre coroanele copacilor, în verdele greu și închis, întunericul era încă pufos și abia închegat, dar, de altfel, și lumina era aceea a zilei. Însă lămpile de gaz erau deja aprinse. Sitele lor fine sclipeau verde-gălbui, lumina în sine era albă, și totul se armoniza cu frunzele și cu luciul plumburiu al apei. Erau multe lămpi, însă dintr-o privire omul abia putea cuprinde cinci sau șase. Se aflau la depărtări diferite. Din această cauză, unele luminau un cerc mai mare de verdeață în jurul lor, altele unul mai mic, schimbîndu-și culoarea din verde-închis în verde-deschis. În afară de asta, unele felinare erau în întregime vizibile, altele parțial acoperite de vegetație, iar cîteva abia se distingeau în spatele licărului gălbui al frunzelor umede.

Peste tot era numai verdeață, în pete dense și diluate, ca niște nori, ca niște urme grăbite de culoare pe hîrtie, și acel verde părea cumva fluid și unic, fie mai tare, fie mai pal de cum

era cu adevărat. Mihovil a privit acest tablou atît cît a avut posibilitatea, dar nu a coborît din tramvai, temîndu-se că totul s-ar putea strica.

Asta a pictat Mihovil în ultimele zile. I s-a părut că cel mai bine va merge în ulei, și nu s-a înșelat. Treaba îi ieșise excepțional, și i se părea că a prins cel mai bine calitatea luminii acelor lămpi de gaz, acea stare amorfă a vegetației, în care se vedeau pe alocuri și frunze, dar era totuși limpede că întregul era unul și-același nor de clorofilă.

Din vestibul s-au auzit voci, și Mihovil a acoperit tabloul la loc. S-a lăsat pe canapea, după care a scos batista și și-a șters mîinile. Apoi a mai aprins o țigară.

S-a auzit cum bătrînul închide ușa în urma vizitatorilor, cum tușește înainte de a intra. În cele din urmă, a apăsat pe clanță. Ochii îi sclipeau un pic, poate din cauza unei afaceri bune, poate și din cauza rachiului.

— Iată-ne, dragule, a spus. Să nu vă. Știți cum.

— Numai dacă nu deranjez, a spus Mihovil.

— Ei, cum ! Și ce mi-ați ? De-ale dumitale ?

— Da.

— N-aveți încredere în cei care ? La Academie ?

— Păi, nu asta e, ci..., s-a tulburat Mihovil. Pe dumneavoastră vă pot întreba mai multe. Și vă pot cere sfaturi. În afară de asta, cred că ceea ce am făcut e destul de aproape de maniera în care ați lucrat dumneavoastră odinioară. Și de generația dumneavoastră. Veți ști cel mai bine să-mi spuneți dacă e sau nu ceva de capul tabloului.

— Și în ce ? a întrebat bătrînul, gîndindu-se la tehnică.

— Ulei, a spus Mihovil sfios.

— Da ? Ei, așa, așa. În dumneavoastră am. Am. Dați să.

Mihovil a întins mîna și a luat tabloul de pe masă. Bătrînul s-a așezat alături, pe canapea, l-a bătut cu mîna pe genunchi, să-l încurajeze, iar apoi și-a lăsat pe ochi ochelarii care pînă atunci îi stătuseră pe frunte, ca la un motociclist.

— Știu că există și neajunsuri, a spus Mihovil. De aceea am și venit.

— Există de toate, de toate, a spus bătrînul tușind.

Mihovil a dat jos, încet, învelitoarea de pe tablou, apoi s-a ridicat și s-a plasat în fața bătrînului, ținînd tabloul pe burtă.

Kolarić s-a uitat foarte scurt la tablou, apoi a ridicat privirea și și-a pironit-o asupra lui Mihovil. Astfel, l-a privit îndelung, încît Mihovil și-a plecat ochii, ca un vinovat.

— Ce-i asta ? a întrebat Kolarić în cele din urmă, cu un glas răgușit.

— Parcul Maksimir, a spus Mihovil tulburat. Văzut de pe șosea.

După cîtăva vreme, bătrînul și-a lăsat din nou privirea asupra tabloului. Și și-a mișcat nițel ochelarii în fața ochilor, pentru a vedea mai bine, s-a aplecat și a cercetat tabloul de parcă voia să intre în el, iar apoi s-a depărtat, dîndu-și capul pe spate. În cele din urmă, și-a scos ochelarii și a privit o vreme astfel. Apoi iar și-a pus ochelarii și s-a uitat spre Mihovil. Din nou l-a privit un timp, apoi a întins mîna și l-a bătut pe braț, iar la nările lui Mihovil

a ajuns mirosul de terebentină de pe palmele lui, amestecat cu un damf de tutun.

— Frumos! a zis Kolarić și s-a ridicat. Și-a pus mîinile la spate și s-a oprit înaintea lui Mihovil, privindu-l de jos în sus. Eu totuși nu.

— Ceva nu e în regulă? a întrebat Mihovil.

— Veniți! a spus bătrînul și a pornit spre atelier. Luați și obiectul, a adăugat privind peste umăr.

Au trecut prin micul vestibul, ușa atelierului era deschisă, soarele cădea în încăpere, prin acoperișul de sticlă, în două cascade intens luminoase. În aceste căderi de lumină dansau fire de praf și atelierul era parcă împărțit în trei de două perdele. Ca de obicei, pînzele erau întoarse cu fața la perete, iar una se afla pe șevalet, acoperită.

— Cînd l-ați? a întrebat bătrînul și s-a oprit la cîțiva pași în fața lui Mihovil, după care s-a întors cu fața la el.

— Am terminat ieri după-amiază, a spus Mihovil cu o voce nițel tremurătoare.

— Aha, a spus bătrînul. Așa. A mai dat o vreme din cap privindu-l pe Mihovil. Apoi a spus: Acum, atenție!

S-a apropiat de șevalet și a dat jos învelitoarea de pe tablou. Pînza era absolut identică cu a lui Mihovil.

Mihovil a lăsat jos încet tabloul lui și s-a apropiat de cel al bătrînului. A ajuns la șevalet. Ca și bătrînul, s-a aplecat și a studiat îndelung cum sînt liniile, care e tehnica. Totul corespundea pînă în cele mai mici amănunte. Chiar și dispunerea felinarelor, la milimetru, chiar și formatul, de asemenea la milimetru.

Mihovil s-a întors cu fața la bătrîn și s-a uitat la el.

— Sper... a spus el și s-a oprit.

Kolarić i-a înțeles propoziția incompletă, asta barem era specialitatea lui.

— Nu mă îndoiesc, a spus. Să fi venit ieri, cel puțin. Dar așa. Dimineață am terminat. Am pictat pînă în zori.

Mihovil s-a mai uitat un timp la tablou, iar apoi s-a întors către al lui, dar nu l-a luat. S-a așezat pe cel mai apropiat scaun, și-a sprijinit coatele pe genunchi și și-a pironit privirea în podea. Bătrînul s-a apropiat de el și i-a pus o mînă pe umăr.

— Asta e de necrezut ! a spus Mihovil. Falsific și tablouri pe care nu le-am văzut niciodată.

Omul îl aștepta pe Mihovil în curtea Academiei. Era scurt și gros, avea pe el un costum închis la culoare și prost croit, ramele ochelarilor îi erau din plastic, iar pe cap îi crescuse un hățiș des de fire de păr blond și cărunt, amestecate de nu se puteau deosebi unele de celelalte. Avea în mînă o geantă destul de mare, umflată, evident, cu ceva greu. S-a îndreptat spre Mihovil.

— Mă scuzați, a spus, că vă opresc astfel. Aș putea sta o clipă de vorbă cu dumneavoastră ?

— Da ? a spus Mihovil, iar fața îi arăta puțin speriată. S-a întors și a privit în jur : toți colegii plecaseră, iar Zoran nici nu venise în ziua aceea. N-avea unde să se ascundă.

— Eu sînt doctorul Kruškić, a spus omul.
— Îmi pare bine, a zis Mihovil.
— V-am recunoscut după descriere, a zîmbit insul. Nu sînteți greu de remarcat.
— După descriere? a ridicat Mihovil din sprîncene.
— Păi, da, sînteți cunoscut, nu mai faceți pe modestul. Au scris și ziarele, un astfel de talent nu se poate irosi.
— După care descriere? a întrebat Mihovil.
— Ei, nu e important, a rînjit bărbatul. Putem sta de vorbă? Nu vă voi reține mult, o clipă-două, putem sta jos într-un local, e pe-aici unul, cum îi zice, parcă „Două butoiașe", numai la cinci minute...
— Păi, nu prea știu, s-a codit Mihovil. Am niște treabă și...
— Vă spun că nu va dura mult, a rostit doctorul Kruškić.
— Bine, a dat Mihovil din umeri, sperînd că în birt va găsi vreun coleg, astfel încît să nu rămînă singur cu acest doctor ciudat, în pantaloni largi ca niște parașute.
S-au îndreptat spre ieșirea din curte, pietrișul scîrțîia sub picioarele lor, iar Mihovil a întors capul către clădirea Academiei, să vadă dacă nu cumva vine cineva. Dar nu era nimeni în spatele lor. Așa că s-au dus la local și s-au așezat. Restaurantul era pe jumătate gol la acea oră tîrzie a dimineții, chiar și afară, în grădină, abia dacă erau ocupate două sau trei mese. Lumina cădea drept pe ochelarii doctorului, astfel încît Mihovil nu-i vedea ochii.
— Ei, vedeți, a spus doctorul Kruškić cînd chelnerița le-a adus cafeaua. Eu am vrut să

vă rog pentru un mic serviciu. Să precizez, e ceva mărunt, avînd în vedere cît timp și efort trebuie, dar, pe de altă parte, e nemăsurat de mare. Și pentru mine, și... în general.

— Un serviciu, a rostit tăios Mihovil.

— Da. În realitate, poate că ar fi mai bine să-i spunem acțiune, faptă, sau cam așa ceva. Am auzit de dumneata, am auzit de înclinațiile dumitale, și am realizat imediat că sînteți tocmai omul care îmi trebuie.

— Care vă trebuie, aproape că a gemut Mihovil.

— Vedeți, eu sînt istoric, a spus doctorul Kruškić. Specialitatea mea cuprinde un domeniu mai restrîns, care nu are un nume exact, dar care s-ar putea numi foarte exact istoria legăturilor noastre cu Europa. Ceva ca un fel de istorie comparată. Bineînțeles, cel mai mult mă interesează relațiile, contactele culturale. Mă urmăriți ?

— Parțial, a zis Mihovil, privind prin ușa deschisă la niște picioare lungi, încrucișate sub o masă din grădină.

— Așa, a spus Kruškić. Pe mine mă interesează îndeosebi cum s-au încadrat, din punct de vedere cultural, zonele noastre în Europa și, în general, în lume, în diferite perioade. Astfel, că mă interesează cînd au ajuns la noi primele vești de la marile evenimente : războaie, revoluții, descoperirea unor noi continente și altele asemenea. Cînd au ajuns, cum au ajuns, în ce formă și prin ce intermediar. Și, pe de altă parte, cît se știa despre noi în lume, care erau impresiile despre noi, cum se gîndea despre noi și cum am contribuit noi

la cultura și civilizația universală. Cam asta, dar mult mai pe larg. Sper că acum totul vă apare mai limpede.

— Da, a spus Mihovil, contemplînd în continuare picioarele acelea. Nu vedea capul femeii, nici partea de sus a corpului, și asta era bine.

— Vă voi da un exemplu, a continuat doctorul. Ați citit despre șederea scriitorului ceh Jaroslav Hašek, autorul *Soldatului Švejk*, pe meleagurile noastre?

— Îmi aduc vag aminte, a zis Mihovil.

— Ei, vedeți, această informație eu am dezgropat-o, numai că alții au semnat. Dar nu e esențial. Vedeți, acesta e tipul de descoperiri cu care mă ocup eu. Cu toate că tot restul e clar, documente sînt mai greu de găsit. Fiindcă e nevoie să arăți negru pe alb, cum se zice. De aceea am și venit la dumneavoastră.

— De ce la mine? a întrebat Mihovil, iar vocea îi suna mai departe indiferentă, deși nu era deloc indiferent, ci, mai mult ca orice, enervat.

— Așa, a continuat doctorul. Ați citit *Infernul* lui Dante?

— La școală, atît cît a trebuit, s-a uitat la el Mihovil.

— Și vi s-a spus la școală ce i-a slujit lui Dante drept model pentru această operă?

— Nu.

— Ei, păi să vedeți, i-a slujit peștera Postojna.[1] Unii se îndoiesc și-n ziua de azi de

---

[1] Postojna — peșteră în Slovenia, una din cele mai mari și mai frumoase din Europa.

asta, însă eu sînt încredințat că e așa. Am analizat profund poemul lui Dante, și încă în original, am fost la Postojna, am cercetat totul și m-am convins că nu poate exista nici o îndoială.

— În legătură cu ce?

Prin ochelarii doctorului a trecut o scînteiere care semăna a enervare și a îndoială. Se întreba, poate, dacă nu cumva are de-a face cu un prost care posedă numai o iscusință manuală, în genul acelor semiidioți care înmulțesc în cap numere cu opt cifre.

— Despre faptul că, a spus răbdător Kruškić, Dante a fost la Postojna! Topografia peșterii corespunde exact descrierii topografiei Infernului, coincide fiecare șanț, fiecare trecătoare, fiecare fir de apă, totul e la locul său. Cam asta e. Asta vreau eu să dovedesc.

— Dar de ce? a întrebat Mihovil cu o voce egală.

— Cum de ce? a exclamat doctorul pierzîndu-și într-un anumit grad răbdarea. Cum de ce? Oare nu observați cît de mare e contribuția regiunilor noastre la cultura universală?

— Ba da, a spus Mihovil indiferent.

— Ei, vedeți! a spus doctorul și a băut ce-i mai rămăsese din cafea. Dar, iată, asta rămîne totuși numai în teorie, oricît ar fi de convingător totul, pînă ce nu se găsește o dovadă materială. Dar, pe de altă parte, adevărul nu e cu nimic mai puțin adevărat numai fiindcă nu există dovada materială! Și e păcat ca adevărul să nu fie acceptat ca atare, numai pentru că nu există dovezi. Nu-i așa?

— Poate că este.

— Dacă eu ucid pe cineva, a continuat doctorul înfuriindu-se, și nu sînt prins niciodată, și nimeni nu m-a văzut, asta înseamnă că nu sînt un ucigaș ?

— Nu înseamnă, a dat Mihovil din umeri.

— Ei, asta e ! a strigat triumfător doctorul Kruškić. Dacă Postojna i-a slujit lui Dante drept model, dar pentru asta nu există dovezi, nu înseamnă că nu-i adevărat ! Iar acest adevăr e important și înseamnă mult. Mult !

Mihovil s-a uitat la el și doar a clătinat din cap, iar apoi și-a abătut privirea în altă parte. În cele din urmă, a întrebat :

— Și eu ?

— Ei, acum vine rîndul dumneavoastră. Aș avea nevoie de o dovadă pe care să mi-o procurați dumneavoastră.

— Eu ? Cum ? a întrebat Mihovil, cu toate că intuia deja despre ce e vorba. În toată treaba asta își băgase coada grăsanul ăla de Perković. De unde și acea „descriere" de care vorbise Kruškić. Aceeași stofă.

— Păi, dumneavoastră puteți asta, a zis doctorul neliniștit. Trebuie numai să faceți un document mic, mititel, aproape un nimic. O scrisorică.

— Ce fel de scrisorică ?

— Iată ce fel. Pentru început, nici nu trebuie să afirmăm că Dante a fost la Postojna. E destul dacă se acceptă că el a știut despre ea, că avea o idee precisă despre cum arată. De altfel, eu sînt încredințat, de asemenea, că și lui Hašek i-a servit drept model pentru Švejk un om de pe meleagurile noastre,

Švanjek se numea, care a trăit în vremea cînd Hašek a stat vremelnic prin Podravina, și bineînțeles că a băut cu el. Vă destăinuiesc această informație numai dumneavoastră, deocamdată, fiindcă n-o pot da imediat publicității, ar suna prea de necrezut. Să-i lăsăm pe oameni să se obișnuiască mai întîi cu ideea că Hašek a fost pe la noi. Și apoi o să vină și restul. Așa și cu Dante. Pentru început, numai atît, că știa de existența Postojnei. O scrisorică.

— Ce fel de scrisorică? a întrebat iarăși Mihovil prin fumul țigării.

— Scrisoarea unui latinist de-al nostru prietenului său din Italia. În această scrisoare, el își roagă amicul să-l salute pe Dante și-l înștiințează că i-a trimis lui Dante o descriere foarte amănunțită a peșterii Postojna, făcută de el. Asta-i tot. Salutări din inimă și adio.

Mihovil a privit prin ușa care dădea în grădina cîrciumii. Femeia aceea se ridicase de la masă, acum o vedea în întregime. Restul corpului nu era nici măcar aproximativ la fel de interesant ca picioarele. A întors capul spre doctor.

— Și eu? a întrebat iarăși.

— Uitați, am compus-o eu aici, a spus doctorul Kruškić. Am și cîteva mostre de manuscris. Treaba dumneavoastră e să faceți rost de hîrtie și cerneală.

— Treaba mea? a spus răgușit Mihovil, făcînd mai departe pe prostul.

— A dumneavoastră, a zis Kruškić serios, ca și cum se tocmea la vînzarea unei mașini

vechi. Nu veți rămîne nerecompensat, cu toate că, într-un anume fel, e și datoria dumneavoastră.

— Ce fel de datorie ?

— Patriotică, firește. Va fi un serviciu uriaș, deși va rămîne anonim.

Mihovil a privit înaintea sa. Și-a adunat încet încet țigările și chibriturile de pe masă, iar apoi a început să se cotrobăiască prin buzunare, căutînd banii. În cele din urmă a ridicat ochii.

— Așa ceva ziceți că e istorie ! a spus el.

— Așa ceva, a spus doctorul moralizator. Oare dumneavoastră credeți că, de altfel, istoria, a noastră și-a altora, este alcătuită numai din adevăruri clare și dovedite, tari ca fierul ? Că alte popoare nu fac astfel ?

— Nu știu, a spus Mihovil și s-a ridicat, apoi a aruncat pe masă banii pentru o cafea. S-a întors și a luat-o spre ușă.

— Hei, stați puțin, a strigat, în încăperea goală, doctorul Kruškić, cuprins de panică. Așteptați, mai putem să...

Și după aceea, cînd a văzut că Mihovil nici nu se gîndește să se întoarcă, a adăugat : Măcar nu spuneți nimănui nimic... Ce patriot mai sînteți !

Mihovil s-a bătut pe fund, așa cum văzuse într-un film franțuzesc, și a ieșit.

•

Cînd Mihovil a sosit la redacția *Foii tineretului*, acolo era deja o hărmălaie ca la carte : iarăși venise Gribler și toți se strînseseră în jurul lui. Stăteau în picioare, iar el era așezat pe una dintre mese, scuturîndu-și barba și

părul lung și cărunt, bălăngănindu-și picioarele și lovind cu măgăoaiele lui monstruoase de pantofi în placajul din partea din față a biroului. Mihovil s-a aplecat puțin, ca să vadă dacă îi iese lingura din buzunar: îi ieșea, totul era în regulă. Puțini au observat venirea lui Mihovil, numai Zoran și Șeful l-au privit puțin ciudat. De aceea a intrat în grup și a început să asculte vorbăria lui Gribler.

— Ce fel de scriitori mai sînt și ăștia de azi, zicea bătrînul, de vreme ce scrisul nu le e și soartă? Scriu la metru, vînd cu versul, cu dărabul, cu foaia. Și voi o să faceți la fel, foarte repede, toți, cîți ani ăți avea.

— Oooo, destul, te dai mare, destul! au făcut gălăgie tinerii.

— Cine se dă mare, eu? s-a bătut Gribler cu palma peste cămașa lui cea murdară. Eu mă dau mare? Nu mă vedeți cum arăt? Oare nu împărtășesc eu soarta literaturii mele? Dacă toți ar face ca mine, ședința anuală a Asociației scriitorilor din Croația ar arăta ca un congres al cerșetorilor la care participă doi-trei domni.

Au rîs cu toții. A rîs și bătrînul, și le-a făcut cu ochiul fetelor.

— De nu-s poet, sînt cel puțin martir! a exclamat el.

De fapt, Gribler nu era nici una, nici alta. Se dădea drept literat și ultim boem al Zagrebului. Dar, în esență, nu-i prea plăcea să muncească, avea niște hîrtii, cum că e puțin nebun, și așa făcea turul băcăniilor și-al restaurantelor-expres, unde i se dădea să mănînce, iar de locuit locuia într-un bîrlog din

curtea clădirii în care se afla redacţia *Foii tineretului.* Ziarele tinerilor şi cîte o revistă îi mai publicau din cînd în cînd cîte o poezie ; dar poeziile erau tradiţionale, cu rime banale şi gînduri firave, vorbeau despre tristeţe şi însingurare, cu toate că Gribler era un om foarte vesel (adesea şi din cauza băuturii), şi niciodată nu-l aflai singur.

— Şi despre sex ce crezi ? l-a întrebat cineva din senin.

Gribler s-a pierdut în consideraţii despre viaţa sănătoasă, despre sevele vitale, despre natură şi polenizarea pomilor fructiferi. Nu prea era în formă în ziua aceea. Atunci a observat Mihovil că Şeful îi face semne din pragul biroului său. A luat-o într-acolo, iar după el a intrat şi Zoran.

— Frumos m-ai băgat în bucluc, a spus Zoran. Eu tocmai le-am împins o poveste, cum că eşti bolnav, iar tu, la uşă.

— Nu-mi iese banda desenată, i-a spus Mihovil Şefului. Nu sînt în stare. Se mai întîmplă.

— A, bine, a spus Şeful. Cu atît mai rău pentru tine. Însă eu ştiu că nu-i chiar aşa, ci că ai altă treabă. Ce-i cu zvonurile despre falsificatele tale ?

Şi Mihovil şi Zoran l-au privit cu atenţie.

— Ce s-aude ? a întrebat Mihovil.

— Tot oraşul vorbeşte despre asta, a rînjit Şeful. Că faci lucruri geniale.

— Şi unde ai auzit tu asta ?

— Ştii că mă învîrt peste tot, a spus Şeful.

— Un viitor politician, a spus Zoran.

— Ştii la ce m-am gîndit eu ? l-a întrebat

Șeful pe Mihovil. Știu că e periculos și toate celelalte, acum se vorbește în toate părțile despre bancnotele alea false care circulă prin zonă, dar cînd lucrurile se așază, poate s-ar putea publica ceva din chestiile alea ale tale, ce zici ?

— Ce să se publice ? a întrebat Mihovil. Și unde ?

— Aici, la noi. Asta e o treabă pentru noi. Imaginează-ți, un falsificat bun de document, contract sau ceva în genul ăsta, ei ?

— Ca ce chestie ?

— Asta ar atrage plebea. S-ar putea imagina o groază de trucuri interesante. Și așa falsificatul e în ziua de azi o daraveră de primă mărime. Oamenii au sentimentul că în jurul lor se falsifică tot ce-ți trece prin minte. Și atunci le prezinți pe cineva care face așa ceva din pură vocație artistică. Ei ?

Mihovil a dat din umeri și s-a dus la fereastră.

— Acum nu-mi arde de asta, a spus.

— Poate că totuși e mai bine să așteptăm, a zis Zoran. Acum sînt pe rol banii ăștia falși.

— Dar în principiu ? a întrebat Șeful.

— Vom vedea, a spus Mihovil și a deschis ușa. Nu știu cum se vor desfășura mai departe toate astea pentru mine.

A picat chiar pe sfîrșitul unui monolog al lui Gribler. Era vorba despre propria lui muncă literară.

— Și înseamnă că voi nu credeți că astăzi mai sînt posibile niște opere epocale ? Și ce credeți, dacă mîine aveți în mînă o carte care va fi absolut originală ?

— Cartea cui ? l-au întrebat.

— A mea, firește !

Toți au izbucnit în rîs.

— Nu credeți, ai ? a tunat Gribler. Nu credeți ? Bine, vă invit pe toți cei care vreți să veniți imediat la mine, să vedeți ce-nseamnă o operă absolut originală. Absolut, fără pic de urmă de influență a cuiva ! Fără a copia viața ! Fără a copia pictura și muzica ! Fără filozofie și politică ! Literatură pură !

— Oh ! au strigat cu toții. Eu am și văzut-o, a spus cineva. Nu e prea multă.

— Nu e multă, a spus Gribler. Exact. Dar de aceea e originală ! În raport cu ea, toate operele care se scriu astăzi la noi reprezintă adevărate plagiate și falsuri ! Gunoi ! Vă rog, astăzi sînt binevoitor, cine vrea să vadă, după mine !

Gribler a sărit de pe masă și s-a îndreptat spre ușă. Nu s-a luat nimeni după el, în afară de Mihovil și Zoran, care erau și așa la ușă. Ceilalți s-au risipit încet, s-au așezat pe la mese, au început să bată la mașină, să telefoneze și să citească ziarele proaspete.

În vestibul, Gribler a întors capul :

— Cum așa ? Numai voi doi ?

N-au vrut să-l dezamăgească spunîndu-i că, de fapt, nici ei doi n-aveau de gînd să-l însoțească.

— Asta e, a spus Mihovil.

— Nu-i nimic, voi măcar sînteți pasionați cu adevărat, a spus Gribler. După mine !

Au trecut prin curte și au ajuns la o maghernița care odinioară fusese o casă normală, rezemată de zidul clădirii vecine. Gribler a

scos de sub ştergător cheia şi a deschis uşa ca o adevărată gazdă. Cei doi s-au privit scurt, dar acum nu mai aveau încotro.

Erau două încăperi : o cameră şi o bucătărie, şi totul duhnea în acea vizuină de lup. Au lăsat uşa deschisă în urma lor, ca să se aerisească, deoarece ferestrele erau închise. Au rămas în picioare, fiindcă le era silă să se aşeze.

Pe masă se afla o străveche maşină de scris, deasupra mesei era o poliţă, pe poliţă hîrtii şi cărţi. Gribler a întins mîna, a luat un fascicul verde pe care scria cu litere mari OPERA. Era foarte subţire şi strîns cu un elastic roşu. I l-a întins lui Zoran, deoarece pe el îl cunoştea mai bine.

De fapt, în fascicul se aflau numai două foi de hîrtie bătute la maşină. Una plină în întregime, cealaltă doar cu vreo cîteva rînduri. La sfîrşitul textului, pe a doua pagină, nu era punct : se vedea că Gribler lucrează în continuare la operă.

— Priveşte ! a spus Gribler. Eu numesc asta literatură !

Zoran s-a uitat la Mihovil, apoi şi-a plecat privirea asupra textului. Mihovil încerca să tragă cu ochiul peste umărul lui. Între timp, Gribler îşi făcea de lucru prin bucătărie, scoţînd de undeva o sticlă, căutînd nişte recipiente din care să dea vizitatorilor să bea. Ţinea în mînă o ceaşcă fără toartă şi un păhărel de la automatul de cafea, dar un al treilea pahar nu reuşea să găsească.

Încă de la primele cuvinte era limpede că textul nu avea pic de sens. Totuşi, imediat a

devenit și mai clar că acea lipsă de sens era de un tip deosebit: toate cuvintele făceau parte din limba literară, cuvinte puse în raporturi reciproce foarte bine determinate. Nu era o simplă aglomerare de substantive, pronume și altele: toate legăturile sintactice erau limpezi, adjectivul stătea lîngă substantiv, acordîndu-se cu acesta în gen, număr și caz, numai că din întreg reieșea ceva ciudat și de neînțeles. Prima propoziție, de exemplu, suna astfel: „Turna cu găleata cînd Virgiliu a nechezat într-o pronunție de crap. Vînatul izvorului nu-l uda măgulitor pe conducta goală și s-a oprit, iată, ca înfrînge."

Era evident că acestor cuvinte li se dădeau alte sensuri, complet noi, altele decît cele care există în limba normală, și că totul se face după un sistem. Însuși acest sistem era cel care dezorienta cel mai mult omul și-i băga frica-n oase, ca la Grădina Zoologică, în fața reptilelor exotice, despre care nu știm nimic, dar totuși ceva din noi presimte cît sînt de periculoase.

— Pînă acum n-am crezut în adeverința aia de nebun despre care vorbesc toți, a spus Zoran în timp ce Gribler cotrobăia în continuare prin bucătărie. Dar acuma cred, a adăugat, după care a întrebat cu voce tare: Ascultă, Gribler, să nu te superi, dar înțeleg prea puțin din ce ai tu aici. Despre ce e vorba, de fapt?

— Uite, vezi, s-a oprit Gribler în bucătărie, asemenea unui prooroc, cu sticla într-o mînă și cu două pahare desperecheate în cealaltă, nu e vorba despre nimic. Opera vorbește despre sine. Asta e literatură pură.

Cei doi s-au privit din nou. Apoi Mihovil a întrebat :

— Și nimeni înainte de tine nu s-a gîndit la așa ceva ?

— Nimeni, a spus Gribler. Eu sînt primul. Cum vi se pare ?

Zoran, de parcă i-ar fi înțeles gîndul lui Mihovil, a strîns fasciculul și a întrebat :

— Bună, Gribler, bună, dar nu te temi că te-ar putea fura cineva ? Dacă te plagiază ?

— Nu ! a exclamat Gribler triumfător. Asta nu se poate plagia ! E absolut imposibil !

Elanul din vocea lui venea din faptul că, în cele din urmă, găsise undeva încă o ceașcă de cafea, cu zațul mucegăit.

Abia cînd Sfinția-sa l-a invitat să stea jos, iar apoi s-a așezat și el, de partea cealaltă, și-a pus mîinile pe genunchi și a tușit, Mihovil a înțeles că a căzut în capcană. A ridicat capul și a privit pe fereastră : prin geamul înalt, apărat de gratii subțiri, soarele după-amiezii intra în sacristie și lumina în vitrină potirele, vasele de anafură, patrafirul și celelalte ustensile bisericești. Bunica aranjase totul. Într-adevăr, Sfinția-sa a spus :

— Bunica dumneavoastră m-a rugat să vă invit la o discuție.

— Vă rog, a spus Mihovil. Dacă dumneavoastră credeți că trebuie...

Bunica aflase cumva de falsificate și de povestea cu bancnotele, iar situația era neplăcută chiar numai pentru atîta lucru. Poate că auzise ceva atunci cînd Dina picase pe ne-

așteptate și, cu siguranță, îi vorbise despre asta și tatăl lui Zoran, sau o fi venit Ciprian și-a găsit-o singură. Tocmai pentru a evita astfel de întîlniri, Mihovil ieșea mult din casă în ultimul timp. De la o vreme simțea că Bunica știe, se vedea după cum ofta, după cum îl trezea dimineața, chiar și din modul în care mînca pîine fărîmițată în cafeaua cu lapte din cănița albastră cu buline albe.

— Mai întîi, vă rog să-i transmiteți Bunicii că tot ce mi-a trimis a fost primit și că sînt mulțumit, a zis Sfinția-sa.

— Îi voi transmite, a spus Mihovil

Fusese și șiretlic de-al Bunicii, destul de bun, de altfel. Îl rugase să-i ducă Sfinției-sale ceva ce brodase pentru biserică, fiindcă ea nu putea, trebuia să meargă la cercul ei de goblenuri. Bunica mergea la biserică destul de neregulat, o interesa mai mult instituția în sine decît liturghia si o atrăgea faptul că acolo întotdeauna se întîmplă cîte ceva, întotdeauna e nevoie de un ajutor, de un sprijin, de o contribuție și întotdeauna pare că totul are un sens. Astfel, a folosit ocazia și l-a împins pe Mihovil în această sacristie, în fața acestui om tînăr (avea doar puțin peste treizeci de ani) pe care Mihovil îl cunoștea din vedere, la o întrevedere ce nu se anunța prea plăcută.

— Iată despre ce este vorba, a spus Sfinția-sa, vorbind într-o limbă corectă, bine accentuat, cu dicția omului care apare adesea în public. Am aflat despre ceea ce faceți dumneavoastră.

— De falsificate? a întrebat Mihovil. Pe fața lui apăruse un fel de țîfnă îndreptată îm-

potriva modului îngăduitor al preotului de a pune problema.

— Eu n-aş folosi deloc acest cuvînt greu. Aş spune contrafaceri. Falsificatul presupune o intenţie rea. Iar acesta, din cît am înţeles, nu există în cazul dumitale, nu-i aşa?

— Nu există. Dar nu există nici vreo intenţie bună, de ce să vă mint, a zis Mihovil.

— Asta înseamnă că ceea ce faceţi e totuşi rău, a spus Sfinţia-sa. Deşi dumneavoastră poate nici nu consideraţi astfel.

— Se pare că aşa e, a lăsat capul în jos Mihovil.

— Eu văd că vă pare rău, a rostit Sfinţia-sa, apoi s-a aplecat către el şi l-a atins pe genunchi. Nu trebuie să disperaţi. Vă înţeleg părerea de rău. E vorba despre nişte lucrări neobişnuit de reuşite, nu-i aşa?

— Aş fi lipsit de modestie dacă aş vorbi despre asta, a zis Mihovil privind la o rază de soare care părăsea rînd pe rînd obiectele de argint din vitrină, de parcă le-ar fi numărat înainte de a ieşi din cameră. Dar se întîmplă că nu există nici un fel de diferenţă între ceea ce fac eu şi original.

Sfinţia-sa şi-a introdus un deget între gît şi gulerul său tare, preoţesc, apoi şi-a rotit de cîteva ori capul. Pe această mişcare a spus:

— Diferenţe există. Există. Dar, după cum am spus, ceea ce faceţi dumneavoastră duce neapărat la rău. Oricum, nu vă descurajaţi, dacă omul crede sincer, se găseşte întotdeauna o mînă de ajutor. Trebuie numai să priviţi adevărul în faţă, acesta e cel mai important lucru.

Mihovil și-a plecat iarăși capul, și l-a răsucit nițel, apoi s-a scărpinat în ceafă. Părul îi tremura. Nu era clar dacă face asta în semn de protest împotriva predicii, sau dacă îl aprobă pe Sfinția-sa.

— E ușor de spus asta.

— Nici de făcut nu-i greu, abia a așteptat preotul să adauge. Vedeți, dumneavoastră poate că nici nu vă place să vă vorbesc în astfel de termeni, poate nu sînteți obișnuit cu ei, ori vă și deranjează, dar eu îi folosesc deoarece sînt limpezi și curați, eu știu ce înseamnă, și știți și dumneavoastră. Ceea ce faceți dumneavoastră, acesta este un păcat. Un păcat serios. Știți oare ?

— Nu m-am gîndit la asta, a spus Mihovil. Nici cu niște aspecte pur tehnice ale acestui lucru n-am scos-o încă la capăt.

— E un păcat, un păcat, a zis Sfinția-sa. Ia să vedem, cum am mai putea numi îndeletnicirea dumitale ? Eu cred că mai există numai un singur cuvînt adecvat : minciună.

— Minciună ?

— Minciună. În legătură cu ceva ce nu-i nici adevărat, nici original, dumneavoastră afirmați, de fapt, că e adevărat și original. Știm, nu oferiți nimănui aceste lucruri, nu înșelați, dar... chiar și pe dumneavoastră înșivă vă mințiți. De asemenea, e un păcat și însăși ideea de a face așa ceva. De a contraface, de a lua un lucru străin, de a-l considera drept operă proprie. Și de asta nu puteți scăpa. Dacă acele cópii sînt perfecte, vă însușiți ceva ce nu-i al dumneavoastră. A dumneavoastră e

numai execuția, doar acel ceva exterior. În acest sens, e și un furt. Mă înțelegeți?

— Da, o oftat Mihovil.

Soarele se retrăsese complet din sacristie și acum mai lucea doar o bucățică de perete, deasupra ferestrei, iar în încăpere- începuse încet să se lase întunericul. Cei doi și-au coborît involuntar vocile în semi-obscuritate, în mijlocul scînteierilor argintii ale potirelor. Era o atmosferă tocmai bună pentru acest fel de convorbire, iar Sfinția-sa se afla pe teren propriu, mai ales ca duhovnic, poate că și al Bunicii. De aceea, simțindu-se probabil în siguranță, a și întrebat:

— Spuneți-mi, Mihovil, dar sincer, dumneavoastră credeți în Dumnezeu?

Mihovil a zîmbit în semiîntuneric: era o întrebare atît de logică și de așteptată.

— Nu știu, a spus el. Niciodată nu mi-am pus această întrebare.

— Cum așa? a întrebat Sfinția-sa.

— Nu știu. Bunica m-a crescut în credință, dar eu nu am simțit nevoia să mă întreb ceva în legătură cu asta. Mi se pare că pentru mine nu s-ar schimba nimic esențial.

— Continuați, a spus Sfinția-sa.

— Nu știu, a zis Mihovil, totuși zîmbind în această situație neplăcută. Omul trebuie să fie bun, sincer, cinstit... E o lege omenească. Care e plăcută și Domnului, dacă există. Prin urmare, pentru individ...

Sfinția-sa a căzut pe gînduri. Și-a ridicat ochii spre Mihovil, i-a zîmbit blînd, dar cumva profesional totuși, și a spus:

— Sînteți pe calea cea bună. O dată ar trebui să discutăm problema mai în amănunt. Vedeți, dacă credeți sau nu, asta poate că depinde și de modul în care vă veți situa în acest raport. E ca și cum comportarea dumitale ar depinde de credința dumitale. Există un criteriu suprem. Există. Trebuie să existe. Vedeți, Mihovil, dumneavoastră v-ați hotărît să vă închinați viața artei. Și ce e arta pentru dumneata ?

— La această întrebare n-au răspuns nici alții mai deștepți decît mine, a spus Mihovil și a zîmbit. Jarul țigării i-a luminat nasul și bărbia.

— Nu credeți că originea artei trebuie să fie divină ?

— Poate, a zis Mihovil.

— Fiindcă, de vreme ce arta nu se poate explica și nici învăța, de vreme ce există ceva inexplicabil și misterios într-o operă de artă care ne face fericiți și ne înalță, atunci nu cumva se află în esența ei ceva ce e deasupra naturii omenești ?

— Nu știu ! a spus Mihovil. Eu sînt prea laic în chestiuni filozofice.

— Trebuie să vă gîndiți la aceasta, trebuie, a rostit cu ardoare Sfinția-sa. Mai ales acum, în această situație, trebuie. Este important, deoarece de aceasta depinde ceea ce veți face.

— Cum ?

— Iată cum. Dacă natura artei e de origine divină, atunci e divină și acea inspirație care îl pune în mișcare pe pictor sau pe sculptor. Domnul decide cînd va apărea o operă de artă și cine o va face. Acum înțelegeți ?

— Da, a spus Mihovil îngîndurat. Înțeleg. Cînd falsific, îmi iau un drept pe care nu-l am, nu-i așa? Multiplic ceea ce nu e voie să se multiplice și, în afară de asta, îmi iau singur dreptul de a hotărî cînd să apară o operă de artă.

— Așa e, așa e, a spus Sfinția-sa, iar vocea, într-o anume măsură, îi suna lipsită de vlagă. În întunericul tot mai dens, trăsăturile feței lui ieșeau în relief, cumva, într-un mod deosebit de plastic, ca în vechile pînze ale maeștrilor din Țările de Jos. În afară de asta, lucrați și fără inspirație. Asta înseamnă tehnică pură, contrafacere a ceea ce e divin în tablouri, asta înseamnă... un păcat, ce mai...

Mihovil a dat din cap, apoi și l-a aplecat de tot. Nu se comporta ca un vinovat, ci mai mult ca un om pus în situația de a purta grija unor treburi colective, care sînt, într-un anume fel, și ale lui personale, un om care, de fapt, nici nu se gîndește să le rezolve singur. Amurgul îi înnegrea părul, iar cînd a ridicat capul, pe fața lui slabă, încă punctată de coșuri, ici-colo, se citea un fel de neastîmpăr, ca și cum îi venea și lui să-l împungă pe preot.

— Bine, a spus. Dar poate că... Dacă sînt singurul care reușește să realizeze asta... Un fals perfect, vreau să zic, atunci... Atunci poate că aici există tot... Ce știu eu, dacă nu artă, totuși, un fel de inspirație?

— Nu există, a răsuflat adînc Sfinția-sa, și a repetat: Nu există.

— Poate că asta e voia Domnului, să apară aceste falsificate, a continuat Mihovil gînditor, dar parcă și cu un aer glumeț.

— Nu e, a zis Sfinția-sa. Absolut sigur că nu e. Dacă există vreun fel de inspirație în treaba asta, a adăugat el, iar glasul îi răsuna spart, atunci nu trebuie să te bucuri de ea.

— De ce? a întrebat Mihovil.

— Iată de ce, a zis Sfinția-sa răgușit și și-a plecat și el capul, pentru că desăvîrșirea pe pămînt e accesibilă și prin intermediul altor forțe, nu numai prin cea dumnezeiască.

— Prin care forțe? a întrebat Mihovil, întrucîtva speriat de atitudinea Sfinției-sale.

— Prin forțele, a spus Sfinția-sa în șoaptă, în întunericul aproape complet, prin forțele care se îndreaptă împotriva Domnului și-i sînt dușmane lui.

Chiar în fața intrării casei de pe strada Medvedgradska staționa un automobil, cu roțile din dreapta pe trotuar. Părea că abia sosise, fiindcă motorul încă mergea, iar cînd Mihovil a început să urce scările, din mașină a ieșit un bărbat cărunt, de vîrstă medie, și a intrat după el. A urcat în spatele lui, cu cîteva trepte mai jos, și Mihovil îl auzea respirînd măsurat, economisindu-și suflul pentru urcuș.

Mihovil ținea sub brațul drept tabloul său cu parcul Maksimir, pe care abia în acea dimineață îl luase de la Kolarić. Bătrînul îl studiase două zile, și în cele din urmă i-a spus „nimic", ceea ce însemna că nu ajunsese la nici o concluzie, că „nu-i intră în", unde lipsea *cap*, că „ar trebui să", și gîndea că *să se sfătuiască* și cu altcineva, că „de asta o să",

și lăsase de-o parte *altă grijă*. L-a mai bătut pe Mihovil pe genunchi, încurajîndu-l, moment în care fusese de-a dreptul simpatic.

În fața ușii, Mihovil a trebuit să mute tabloul dintr-o mînă în cealaltă, pentru a putea pescui cheile din buzunar, iar omul acela a trecut pe lîngă el, a dat abia perceptibil din cap și a continuat să urce. Pașii lui se auzeau în continuare pe scară și după ce Mihovil a intrat în vestibul și a închis ușa după el.

Însă acum, cu ecoul lor se amestecau și zgomotele din casă. Cineva umbla prin camera lui Mihovil, a cărei ușă era larg deschisă către bucătărie, unde se părea că mai era cineva în afară de Bunica. Nu se auzea nici un fel de conversație.

Mihovil a lăsat tabloul pe podea, apoi l-a împins după dulăpiorul pe care se afla telefonul, și care ascundea în măruntaiele sale diverse taine ale gospodăriei Bunicii : aspiratorul, o cutie de pantofi plină cu facturi plătite, cîteva sticle goale și un maldăr impozant de modele pentru broderie, extrase de prin revistele pentru femei. A îndesat tabloul în despărțitură, astfel încît să nu se vadă. Apoi a intrat în bucătărie.

Încă din prag a mirosit fumul de țigară. După aceea, a văzut-o pe Bunica stînd în locul ei favorit, dintre canapea și frigider, acolo unde nu poposea niciodată la acea oră a zilei, cînd de obicei pregătea prînzul. Se ținea dreaptă și, cumva, într-un fel neobișnuit : de parcă era anume atentă să fie demnă, de parcă se străduia să-și mențină pe față o expresie îndîrjită.

La masă şedea un bărbat chel, între două vîrste, asemănător, prin ceva nedesluşit, celui pe care Mihovil îl văzuse pe scări. În camera lui Mihovil mai erau doi inşi care îşi făceau de lucru în jurul mesei lui. Înaintea omului care stătea la masa din bucătărie nu se afla nici o ceaşcă de cafea, nici un păhărel de rachiu. Numai scrumieră.

— A, ai venit, a spus acel bărbat cînd Mihovil a intrat. Pofteşte, pofteşte, pe tine te aşteptăm.

— Bună ziua, a spus Mihovil şi s-a uitat întrebător la Bunica. După discuţia cu Sfinţiasa, nici el, nici Bunica nu au mai pomenit de falsificatele lui.

— Ia loc, a spus omul. Ştii cine sîntem noi ?

— Bănuiesc, a spus Mihovil, dar nu s-a aşezat. S-a dus lîngă Bunica, s-a lăsat pe canapea alături de ea şi i-a pus mîna pe umăr. Ea l-a bătut pe genunchi, în semn că n-are nevoie de alinare, şi că e pregătită ea să-l susţină, dacă va fi cazul. De aceea, Mihovil s-a ridicat şi s-a aşezat la masă, în aşa fel încît să poată vedea ce fac oamenii aceia din camera lui.

— Vrei să ne ajuţi ? a întrebat omul de la masă, fără a-l slăbi vreo clipă din priviri.

— Cît pot, a spus Mihovil şi imediat a zîmbit, întrucît i se păruse că Bunica a fornăit uşurel pe nas, în semn de protest.

A aruncat o privire în camera lui. Acolo specialiştii scoteau toate sertarele şi le răsturnau conţinutul, extrăgeau hîrtiile una cîte una, apoi schiţele şi desenele pe care Dina le aranjase cu atîta pedanterie (parcă pentru ei,

ca un făcut), se ocupau metodic de cărți cercetîndu-le foaie cu foaie, ca să vadă dacă nu cumva există ceva înuntru. Totuși, merita să recunoști că lucrează îngrijit : ustensilele pentru desen erau așezate în ordine, desenele de asemenea, iar în privința schițelor, pe acestea le puneau imediat înapoi pe poliță, în aceeași ordine în care le luau.

— Știi de ce sîntem aici ? a întrebat omul de la masă.

— Din cauza falsificatelor, a spus Mihovil.

— Așa e, a zis omul. Îmi pare bine că nu faci pe nebunul. Văd că dorești chiar să ne și ajuți. Dacă-i așa, atunci spune-mi tot ce ai.

— Picturi și desene, a spus Mihovil, iar glasul îi suna destul de indiferent, de parcă își dorise din totdeauna asta. Nimic mai mult.

— Stii ce căutăm noi ? a întrebat omul.

— Nu stiu. Presupun că vă interesează totul.

— Totul, a dat aprobator din cap chelbosul. Ai dreptate. Tot ce e fals și are vreo valoare.

Mihovil și-a scos țigările și l-a privit întrebător pe chel. Acela a dat din cap, iar Mihovil și-a aprins o țigară. Apoi a spus :

— Dar eu nu am vîndut nimic din toate astea, nimănui. Și nici n-am oferit spre vînzare. Abia dacă le-am arătat cîtorva prieteni.

— Căror prieteni ?

— Păi, știți dumneavoastră cărora, a spus și l-a privit mirat pe om.

— Dar eu doresc să aud de la tine, a zis acela. Bine, fie, putem discuta despre asta și mai încolo. Știți ce ne interesează cel mai mult ?

— Nu știu, a făcut Mihovil un semn negativ cu mîna, iar Bunica l-a privit clătinînd compătimitor din cap : minciuna lui nu părea deloc verosimilă, se observase imediat.

Omul de la masă a zîmbit. Și el a dat din cap, iar în acest gest era ceva patern.

— Acum începi să faci pe nebunul, a spus el. Asta nu-mi place. Ne interesează niște bancnote. Să nu cumva să întrebi care bancnote, fiindcă ai să mă superi. Bancnotele falsificate.

— De astea n-am, a spus Mihovil.

— Dar unde le ții ?

— Mihovil a ridicat capul și l-a privit în ochi pe acel om. De astă-dată era acolo ceva mai convingător, poate și fiindcă soarele după-amiezei, care se afla deasupra dealului Grič, îi bătea în ochi, iar el și-i mijise.

— Nici n-am avut vreodată, a spus.

— Ești sigur ?

— Sigur.

Omul a privit o vreme îngîndurat înaintea sa, după care și-a pironit îndelung și atent ochii asupra lui Mihovil. Băiatul firește, nu a suportat această privire. Apoi omul s-a ridicat și a spus :

— Vino-ncoace !

A luat-o spre camera lui Mihovil și a intrat înăuntru. Mihovil mergea în urma lui. Cei doi inși tăcuți au ridicat o clipă capul, iar apoi au continuat să lucreze. Omul s-a uitat nițel la ei, pe urmă s-a întors cu fața la Mihovil.

— Unde mai ai scule de desen ? l-a întrebat.

— Nicăieri, a zis tînărul. Astea sînt toate. N-am bani de mai multe.

Omul a zîmbit, l-a apucat pe Mihovil de braț și și-a apropiat fața de a lui. Mirosea a bomboane mentolate.

— Nu face pe naivul, a spus. Eu cred în talentul tău, ți-am văzut niște lucrări și am auzit chestii frumoase despre tine. Dar și eu mă pricep nițel. Nu numai la falsuri, ci și la tehnica picturii. N-o să-mi vinzi mie treaba asta, cum că toate lucrurile, și mai ales acea scrisoare a lui Matoš, le-ai făcut cu amărăciunile astea de-aici.

Mihovil a ridicat din umeri, pe cît putea, întrucît omul îl strîngea mai departe de braț. S-a uitat de sus la chelia lui, în ochii aceia ai lui, care erau verzi cu pete galbene, iar apoi și-a abătut privirea în altă parte.

— Vă spun sincer. N-am alte ustensile. Și nici nu-mi trebuie.

Omul i-a lăsat brațul și s-a întors cu spatele. Cei doi specialiști se pare că ajunseseră la sfîrșitul percheziției camerei lui Mihovil. Chelbosul și-a pus mîinile la spate și s-a îndreptat spre bucătărie. Bunica ședea mai departe la locul ei.

— Cu atît mai rău pentru tine, a spus pleșuvul. Înseamnă că le ascunzi pe undeva. Sau că ți le dă cineva.

Mihovil n-a spus nimic. A privit-o pe Bunica, ea i-a făcut cu ochiul, iar apoi și-a plecat iarăși capul și a continuat să-și studieze unghiile crăpate.

S-a auzit soneria de la intrare. Unul din specialiștii din camera lui Mihovil s-a dus și a deschis. Afară se afla omul acela din auto-

mobil. A intrat, s-a dus la bucătărie şi i s-a adresat omului chel de la masă:

— În pivniță nu e nimic.

— Atunci putem merge, a spus chelbosul şi s-a ridicat, lovindu-se cu ambele mîini pe genunchi, de parcă s-ar fi hotărît să-și ia la revedere după o vizită lungă şi plăcută. S-a întors către Mihovil: Ai aici nişte lucruri, bunica ţi le-a pregătit. Vii cu noi.

Mihovil s-a întors către Bunica, iar ea i-a făcut din nou cu ochiul în felul acela. Apoi s-a ridicat. Mihovil s-a apropiat de ea şi a sărutat-o pe frunte.

— Ciao, bella! a spus.

Bunica n-a rostit nici un cuvînt. Au ieşit cu toţii din apartament şi au coborît. S-au urcat în acel automobil şi în încă unul, care era parcat puţin mai departe. Abia atunci a izbucnit Bunica în plîns, a intrat în dormitorul ei şi s-a oprit la fereastră. De acolo a privit prin vălul de lacrimi cum se îndepărtează maşinile pe strada Medvedgradska.

CAPITOLUL PATRU,
în care sînt multe citate din ziare

Ziarele au dat numai o informaţie scurtă, nu prea lesne de sesizat, sub titlul : PE URMELE FALSIFICATORULUI ? În toate cotidianele conţinutul era asemănător, din ceea ce se putea totuşi desprinde că, de fapt, e vorba de un fel de comunicat semi-oficial, întrucît nu era, probabil, de dorit să se spună prea multe. Pentru un cititor obişnuit, acea informaţie nu însemna prea mult, însă iniţiaţii au deslușit-o destul de bine. Abia mai tîrziu s-a dovedit că ştirea era întocmită deosebit de dibaci, şi că avea un cu totul alt scop decît cel de a informa. Era un fel de undiţă, căreia drept momeală îi slujea Mihovil. În cele mai citite ziare, informaţia suna astfel :

„Ieri am fost înştiinţaţi că lucrătorii Secretariatului Republican pentru afaceri interne au privat de libertate o persoană asupra căreia există bănuieli întemeiate că e amestecată în fabricarea şi difuzarea unor bancnote false de cinci sute de dinari. În interesul cercetării, identitatea acestei persoane nu a fost dezvăluită, dar din surse neoficiale s-a aflat că este vorba de cineva din cercurile artistice din Zagreb, care pînă acum a atras atenţia asupra sa prin falsurile sale neobişnuit de reuşite de opere de artă şi scrisori din patrimo-

niul literar. Totuși, aceste lucrări nu au fost oferite spre vînzare și nici producerea lor nu a avut un caracter infracțional, deoarece erau niște simple exerciții studențești de pictură. Cercetările sînt în curs."

În cercurile artistice pomenite în știre, notița a iscat mai întîi emoție, o vie curiozitate și intense convorbiri telefonice, iar apoi dezamăgire, cînd s-a aflat că nu e nici un personaj de vază la mijloc. Studenții Academiei s-au agitat mai întîi, s-au interesat cine e în cauză, au fost și ei puțin dezamăgiți, iar apoi le-a venit ideea de a organiza un fel de adunare de protest : considerau că e periculos să fie cineva declarat suspect numai deoarece copiază bine pînzele altora. Totuși, și acest gînd a fost lăsat baltă, fiindcă nu știau nimic mai amănunțit, și nu au îndrăznit nici să excludă posibilitatea ca Mihovil să fi fost într-adevăr amestecat cumva. Așa că s-au speriat nițel, dar s-au potolit, poate și pentru că i-a calmat Zoran într-o ședință.

În redacția „Foii tineretului" lumea se arăta rezervată, întrucît nu existau date suficiente. Într-o anume măsură erau și consternați, cel mai mult din cauză că, citind multe ziare, căpătaseră obișnuința de a crede toate informațiile care pun pe cineva într-o lumină urîtă. Zoran i-a asigurat că Mihovil nu e vinovat (problema a constituit un punct pe ordinea de zi a colegiului de redacție), căci se temeau ca nu cumva cineva să-i tragă la răspundere pe linie politică, să-i întrebe cum de au un astfel de colaborator, și pînă la urmă s-au făcut că-l cred, ceea ce era și cel mai ușor de

făcut. Astfel, au ajuns și la ideea ca Mihovil, cînd i se va da drumul din închisoare, să deseneze o bandă desenată despre munca lui de falsificator. Totuși, în procesul verbal nu s-a consemnat asta.

Cei care erau ceva mai puțin versați în lectura printre rînduri, dar nemijlocit interesați de toată treaba, s-au comportat altfel. N-au stat prea mult pe gînduri și au luat imediat măsurile pe care credeau că trebuie să le ia, cu toate că se simțeau neajutorați.

Astfel, Bunica a făcut două vizite. S-a dus mai întîi la tatăl lui Zoran și l-a rugat să facă ceva pentru Mihovil. Bătrînul a primit-o amabil, a fost foarte drăguț cu ea, fiindcă nici nu s-a smiorcăit, nici nu s-a milogit. Și-a dat cuvîntul că și el crede că Mihovil nu e vinovat nici pe departe, dar i-a explicat că îndeletnicirea nepotului cu falsificatele e un lucru periculos, mai ales pentru că sînt atît de reușite, și i-a sugerat Bunicii să-l influențeze cumva pe viitor. N-a exclus nici posibilitatea ca ridicarea lui Mihovil să fie doar una din măsurile de rutină ce se întreprind cînd se examinează diferite piste. A spus că în aceste cazuri metoda încercărilor și-a greșelilor se folosește cel mai frecvent, dar Bunica nu a înțeles asta. Bătrînul i-a promis să facă tot ce-i stă în putință.

După aceea, Bunica a căutat-o pe Dina. Trecuseră două zile de la arestarea lui Mihovil, iar Dina nu își făcuse apariția. Bunica a aflat de la Zoran că nici el nu o anunțase. Așa că a conchis că Dina ar ști de arestarea lui Mihovil, cu toate că în ziare nu i se dăduse

numele: că știe asta fie pentru că el i-a spus că se așteaptă la așa ceva, fie pentru că a auzit din altă parte. De fapt, Dina și-a dat seama imediat ce a citit știrea aceea din ziar, fiindcă în ziua cînd dereticase prin camera lui Mihovil auzise de niște bancnote falsificate. În afară de asta, miliția a venit și acasă la părinții ei, a cerut să-i vadă lucrurile și a discutat cu ea cincisprezece minute, interogînd-o despre Mihovil. Pe milițieni i-au interesat mai ales acele portrete ale Dinei, pe care le făcuse Mihovil, îndeosebi acea *Ginevra de' Benci*, care apăruse într-un mod atît de neobișnuit sub creionul lui Mihovil în acea seară de vineri. Dina era bucuroasă că nu-l lăsase pe Mihovil să-i deseneze nudul, dar s-a întrebat dacă nu cumva a făcut totuși unul acasă, din memorie. Părinții ei erau înspăimîntați, a trebuit să-i lămurească îndelung despre Mihovil și despre legătura ei cu el, deși îl cunoșteau. I-a încredințat că nu e vinovat, dar nu au crezut-o, poate și pentru că nici însăși Dina nu se eliberase de o umbră de îndoială.

Bunica a venit după-amiază, a sunat la ușa clădirii cenușii cu acea curte interioară; adresa o primise de la Zoran. A căutat să vină în timpul în care erau acasă și părinții Dinei. I-a deschis mama Dinei, iar ea s-a prezentat. A intrat și astfel au început discuția.

De fapt, Bunica le-a ținut un mic discurs, iar ei au ascultat-o cu atenție: tatăl, mama și Dina. A insistat asupra a două lucruri; primul, că ea știe întotdeauna cu precizie pe unde îi umblă nepotul, că îi cunoaște sufletul, astfel încît poate garanta pentru el că

nu a făcut din proprie inițiativă bani falși, și că nu s-a înhăitat cu nimeni care l-ar fi putut îndemna sau forța să facă așa ceva. Al doilea, a subliniat că Dina nu are nici în clin nici în mînecă de-a face cu treaba asta, și că de falsificate a aflat abia de curînd. S-a folosit de cuvintele tatălui lui Zoran, a vorbit de metoda încercării și a greșelii, ceea ce, se pare, părinții Dinei au priceput. S-au despărțit prieteni, cu toate că Bunica nu era sigură că i-a convins pe de-a-ntregul. După această vizită, a considerat că a făcut tot ce i-a dat în puteri, așa că s-a întors la scăunelul ei dintre canapea și frigiderul care zbîrnîia încet, iar acolo cosea la goblenuri toată ziua, căci nu mai avea pentru cine să gătească.

Lui Zoran i s-a părut mai întîi că cel mai important lucru e să-l viziteze pe Mihovil la arest și să-i dea de știre că e alături de el, că tatăl său își dă osteneala, că totul va fi în regulă, și de asta își tot făcea de lucru pe lîngă Ciprian, încercînd să-l convingă să-i facă rost de un permis. Dar Ciprian a fost de neînduplecat, afirmînd că e imposibil și ilegal, că el, personal, nu vrea să se amestece. Cu altă ocazie, cînd s-a dus iarăși să se milogească și nu l-a găsit pe Ciprian în birou, Zoran a aflat de la un coleg de-al acestuia două lucruri interesante. Unul, că Ciprian se zbate, și încă cum, apropo de cazul lui Mihovil, chiar că l-a vizitat la arest, după care a pufăit îndelung din lulea în birou. Al doilea, că același Ciprian l-a chemat pe filologul ăla, pe Darko Perković, că l-a înjurat folosind cel

mai urît vocabular birjăresc și i-a mai și promis să-i spargă nasul ăla gras. Zoran nu știa de care dintre cele două vești să se bucure mai mult. În a cincea zi cînd fusese închis Mihovil, tatăl lui Zoran a venit tîrziu acasă, și încă de la ușă a început să-și strige fiul. Zoran citea pe balcon, așa că a venit bătrînul la el. Mai întîi s-a aplecat peste balustradă, ca să se încredințeze că nu ascultă nimeni, apoi a spus :

— Uite ce-i. Prostănac prieten mai ai, ca și tine, de altfel. Dar se pare că nu e vinovat. Mai rămîne de văzut. Am impresia că și ei cred că nu-i vinovat. Au niște planuri cu el.

— Ce fel de planuri ?, a întrebat Zoran.

— Crezi că mi-au spus ? a zis bătrînul intrînd în cameră și dîndu-și cravata jos. Chiar să-mi fi spus și tot nu ți-aș spune eu ție.

În aceeași zi, Zoran și-a adus aminte că trebuia să-l viziteze, ca de obicei, pe bătrînul Kolarić ; nu-i trecuse prin minte să facă asta în timpul scurs, dar se gîndise că bătrînul ar putea fi îngrijorat. Dacă nu dintr-o altă cauză, măcar pentru că și el însuși participase cumva la toată afacerea : îl susținuse pe Mihovil și-l încredințase că lucrările lui sînt de valoare. Bătrînul era, într-adevăr, îngrijorat, pînă la un anumit punct, dar din alte motive. A întrebat :

— I-au luat tot ce a ?

— Nu, cel puțin așa zice Bunica, a spus Zoran. Numai cópiile. Dar au văzut totul.

— Cu Maksimirul nu știi ce-au ?

Zoran nu știa de figura cu pictura aceea

Bătrînul i-a povestit întîmplarea în propozițiile lui specifice, iar apoi s-au gîndit amîndoi îndelung la tot ce se poate întîmpla dacă Mihovil nu a distrus pînza : care poate fi considerată originală și care copie (fiindcă Mihovil își începuse tabloul înainte de a-l începe Kolarió pe-al său), și cam care ar fi urmările. Tot discutînd, au băut rachiu din belșug, și cu cît dispărea mai multă băutură din sticlă, cu atît vorbea Zoran mai dezlînat, iar propozițiile bătrînului deveneau tot mai lapidare : de parcă era vorba de niște vase comunicante. În toată această vreme, Mihovil se afla la arest, în cercetări. Mergea regulat la interogatorii, răspundea la întrebări și semna procese verbale. I s-a dat hîrtie și creion. Încerca să deseneze încăperea în care se afla, iar el nu știa cum de se făcea de ieșea mereu altceva : un Stančić, un Uzelac[1], un Babič[2], iar o dată chiar și un Kolarić. În general, era indiferent la tot ce se întîmpla cu el.

*

La șapte și cincisprezece, Mihovil se afla în biroul anchetatorului. Pe fereastră putea vedea o curte cenușie și înconjurată de clădiri, în care erau parcate destul de multe mașini. Anchetatorul era palid și arăta obosit, dar și cumva vesel, în același timp ; ochii îi scăpărau, de parcă ascundea sau pregătea ceva. Mihovil s-a oprit lîngă ușă.

---

[1] Milivoj Uzelac (1897—1977) — pictor iugoslav ;
[2] Ljubo Babić (1890—1974) — pictor, grafician, scenograf iugoslav.

— Stai jos, a spus anchetatorul., Aprinde-ţi o ţigară, a adăugat cînd Mihovil s-a aşezat, şi i-a împins peste masă pachetul lui de ţigări. Erau fără filtru; pentru prima dată îi oferea ţigări lui Mihovil. Ce mai faci? l-a întrebat.

— Mulţumesc, bine! a spus Mihovil şi a zîmbit, fiindcă într-adevăr situaţia era amuzantă.

— Excelent, a zis anchetatorul suflînd fumul. În linii mari, tu şi cu mine am cam terminat. Ştii? Nu mai avem despre ce discuta. De fapt, te-am chemat de dimineaţă numai ca să te-ntreb dacă nu cumva mai ai ceva de adăugat. Dacă ţi-ai amintit de ceva.

Mihovil a ridicat mîna şi s-a scărpinat cu toate degetele în ceafă. Apoi şi-a îndreptat capul.

— Nimic! a spus.

— Atunci, bine, a zis celălalt. Sîntem gata. Azi ieşi.

Mihovil l-a privit mirat. Poate omul să ştie cît o vrea că nu-i vinovat, cînd aude că şi alţii cred asta i se pare totuşi ciudat. S-a uitat un timp la anchetator.

— Chiar aşa? a întrebat.

— Cum altfel? a rîs omul. Ţi-ar fi plăcut să mai fi rămas un pic la popreală?

— Dacă nu trebuie, nu! a zis. Pot pleca imediat?

— Poţi, a spus anchetatorul. Mai aşteaptă numai cît să-ţi mai zic ceva. Ascultă-mă. Lasă-te de treaba asta tîmpită!

— Mă voi strădui! a spus Mihovil.

— Nu te strădui, ci lasă-te! a spus anchetatorul. Un falsificat rămîne întotdeauna un

falsificat. În plus, dacă ești atît de bun precum spun toți, se va găsi oricînd cineva care să vrea să tragă niște foloase. Iar tu ai s-o pățești cel mai rău. Școala asta a ta e bună. Dar n-a spus nimeni că trebuie s-o faci.

— Dacă asta mi-e treaba! a spus Mihovil, fiindcă nu era cazul să explice totul. Ni se dă temă la Academie, să copiem.

— Se găsește și pentru asta un leac, a spus anchetatorul.

— Care?

— Oare un singur om și-a schimbat facultatea pînă acum?

— Da, a spus Mihovil. Există și această posibilitate. Dar e cu adevărat o rezolvare?

— Este, este! s-a grăbit să spună anchetatorul. Și încă ce rezolvare. Studiază dreptul, literatura, medicina, construcțiile de mașini, economia, științele politice, ai de unde alege. Nu și-o băga dracul coada încît să nu poți și tu termina ceva.

— Da, a spus Mihovil și s-a ridicat.

— Și... știi ceva? a spus anchetatorul ridicîndu-se la rîndu-i. Să nu cumva să faci în așa fel încît noi doi să ne întîlnim iarăși, în felul ăsta, la masa asta, nu cumva. Pentru mine n-ar fi prea plăcut, dar pentru tine ar fi cu mult mai rău.

Mihovil a dat din cap și anchetatorul i-a întins mîna la despărțire. Mihovil era și în continuare la fel de indiferent.

Formalitățile au fost gata într-o oră, iar Mihovil a ieșit ținîndu-și lucrurile pe braț. Îi dăduseră înapoi tablourile, desenele și schițele, astfel încît mîinile îi erau pline. Afară

strălucea soarele, era încă destul de devreme, iar Mihovil mergea pe strada Zrinjevačka mijindu-și ochii din cauza luminii. Un taxi ar fi fost binevenit, dar nu avea atîția bani. Într-unul din buzunarele de la spate ale blugilor a dat totuși de niște mărunțiș, și de aceea s-a îndreptat spre un chioșc de ziare. Se simțea ca un om întors dintr-o lungă ieșire în străinătate. Întîi și-ntîi cumpără presa locală, ca și cum din ziare ar putea afla tot ce s-a întîmplat în timpul în care el nu a fost în oraș.

Și-a așezat lucrurile alături, pe bancă, și a deschis ziarul : arăta într-adevăr ca un călător, numai că îi lipsea salamul înfășurat în hîrtie și pîinea fierbinte duhnind acru dintr-o pungă de plastic. În platani fluierau mierlele, iar arteziana susura încetișor și împroșca mici stropi de apă. Era incredibil că toate astea se aflau la numai două sute de metri de locul din care Mihovil tocmai plecase.

Chiar pe prima pagină, Mihovil a văzut comunicatul, și imediat a deschis la cronica neagră. Acolo, sub un titlu gros, în capul paginii, era un articol despre falsificatorii de bancnote de cinci sute de dinari. Titlul suna astfel : UN GRUP INTERNAȚIONAL DE FALSIFICATORI A FOST PRINS. În subtitluri se dădeau amănunte, care, în general, lăudau acțiunea miliției, iar prima frază suna astfel :

„Printr-o acțiune complexă a Secretariatului Republican pentru afaceri interne al Croației, a Secretariatului Republican pentru afaceri interne al Sloveniei, a poliției italiene și a carabinierilor, a fost prins un grup de falsificatori care confecționau și puneau în circu-

lație bancnote de cinci sute de dinari. Grupul este format..." Urmau zece nume, iugoslave și italienești, cu vîrsta între paranteze, iar după aceea se afirma că au fost arestați și mai mulți difuzori de bani falși. Unul dintre titlurile intermediare arăta astfel: „Baza și imprimeria în împrejurimile orașului Milano", iar altul: „Prin Triest, iar apoi prin Sežana și Kopar". Aici era vorba despre locul și modul fabricării bancnotelor, și despre căile pe care intrau în Iugoslavia.

Mihovil a mai zăbovit cîteva clipe asupra articolului. Grupul fusese prins cu două zile în urmă; de cazul lui nu se amintea nicăieri. Evident, fusese dat uitării, fie întîmplător, fie, iarăși, intenționat.

A îndesat ziarul printre hîrtiile lui, a strîns totul de pe bancă și a pornit mai departe cu pași mari. A traversat parcul Zrinjevac și a ieșit sub castanii din strada Frații Kavurić, unde l-a întîmpinat o binevenită răcoare, căci soarele începuse binișor să ardă. Mihovil era îmbrăcat ceva mai gros și transpirase. Deși se grăbea, era în continuare indiferent, cel puțin față de ceea ce citise în ziar.

A ajuns în piața Marulić, iar de aici a intrat într-o curte cenușie. A trebuit să se strecoare pe lîngă un camion parcat la intrare, din care muncitorii descărcau navete cu sticle. A alergat în sus pe scări și a sunat la ușă.

A așteptat nițel, apoi a sunat din nou. Oare doarme? Iar a sunat, de cîteva ori, apoi s-a oprit, Dina nu era acasă. A coborît scările, s-a oprit în curte și s-a întors cu fața spre clădire. Fereastra pe care stătuse Dina cînd o

desenase el era deschisă. Asta era un semn bun. Mihovil a dat din cap și a luat-o spre centru.

A trecut pe strada Masaïyk și a dat în strada Tesla. Pe-acolo era o expoziție de artă, care avea niște vitrine uriașe. Din cauza soarelui, storurile erau trase, dar prin ușă se putea vedea înăuntru. Mihovil și-a pus mîna liberă deasupra ochilor și s-a uitat. Pe ușă atîrna un afiș, iar tablourile erau aranjate pe pereți. În acea oră matinală, expoziția era închisă.

Toate tablourile reprezentau interioare ; camere simple, cu ferestre mici, în diferite lumini, cu o masă, un scaun și o canapea. Exista ceva deosebit de sugestiv în acele pînze. Prima de lîngă intrare se vedea perfect. Camera era înfățișată într-o puternică perspectivă reductivă, accentuată de scîndurile dușumelei, ca și de farfuria becului din tavan și de poziția scaunului. Evident, pictorului îi plăcea Van Gogh. Mihovil a cercetat cu atenție acest tabolu. Apoi a clătinat din cap, a lăsat jos o parte din bagaj și a extras unul din cartoanele pe care le desenase la închisoare. S-a uitat cînd la desenul său, cînd la cel dinăuntru. Apoi a clătinat din nou din cap. S-a întors să vadă dacă nu cumva se uită cineva la el, iar apoi a comparat din nou. În cele din urmă, a murmurat :

— Nu e nici o îndoială. Dar cum să explice omul asta unui polițai ? În orice caz, tinere, din pielea asta nu poți ieși.

A început să fluiere încetișor, și-a strîns lucrurile și a plecat. Acum era bine dispus, indiferența aceea dispăruse complet. Totul se

limpezise dintr-o dată, dorința de a renunța dispăruse. Și dacă nu există renunțare, atunci totul e ca și cum ar fi bine. Toate lucrurile de care s-a apucat s-au transformat în falsuri absolut perfecte, absolut fără voia lui.

De aceea nu s-a mirat deloc atunci cînd, pe strada Tkalčićeva, departe, în fața lui, a văzut-o pe Bunica legănîndu-se printre automobilele parcate. Mergea încet, ca întotdeauna, cu siguranță că și transpirase, fiindcă nu-i pria căldura. Ducea în mînă o plasă, se întorcea de la autoservire. Plasa era ușoară, doar lapte și pîine avea în ea. Mihovil a grăbit pasul și a ajuns-o.

— S-o duc eu, doamnă? a întrebat în spatele ei și i-a luat plasa. Surprinsă, ea a lăsat-o. S-a uitat la el și, în aceeași clipă, a început să plîngă.

— Mititelule! a exclamat și l-a îmbrățișat.

El a sărutat-o, iar apoi s-a depărtat de ea, dar Bunica l-a tras înapoi, și de aceea i-a spus:

— Ce-i cu scenele astea pe stradă, vecinico?

Bunica a zîmbit printre lacrimi.

— Sărăcuțul de tine, a zis ea.

Pînă la urmă s-a întîmplat că ea l-a ajutat pe el să-și care lucrurile, în loc s-o ajute el. Mergeau unul lîngă altul pe strada Tkalčićeva și tăceau, numai Bunica se mai uita din cînd în cînd la Mihovil și clătina din cap. Se rumenise toată de fericire. Totul era foarte bine și foarte natural, nu trebuia să spună nimic. Realitatea o făcea să creadă că totul s-a rezolvat și nu mai trebuie să se îngrijoreze, mai ales că nici nu i-ar fi folosit la nimic. Și era

logic să-l întîlnească și pe Zoran în fața intrării casei de pe Medvedgradska. Le-a ieșit în întîmpinare și le-a mai luat din bagaje. El și cu Mihovil s-au sărutat pe obraji, de parcă nu se văzuseră de mult timp.

— Mi-a telefonat bătrînul și mi-a zis că ți-au dat drumul, a spus. De fapt, cred că știa dinainte, fiindcă aflase că fuseseră prinși falsificatorii ăia.

— Și-atunci de ce l-au mai ținut ? s-a sumețit Bunica.

— Ca să-l cerceteze, Bunico, a spus Zoran. Să vadă care-i sînt posibilitățile, tot ce-i în stare.

— E bine că acuma știu și ei, a spus Mihovil.

Pe geamul întunecat al vechiului bufet al Bunicii, care era alb și aducea nițel a un altar casnic, eru fixate două pagini dintr-o revistă ilustrată. Hîrtia era bună, netedă, lumina din fereastră se spărgea de ea, iar literele erau curate și citețe. Titlul, dispus puțin ciudat, în stilul design-ului modern, anunța : O COPIE MAI BUNĂ DECÎT ORIGINALUL. Erau acolo și trei poze cu Mihovil : una, cea mai mare, era chiar în stînga, lîngă titlu, și în ea se vedea Mihovil la masa de lucru, iar în fața lui, sprijinită de ceva, se afla o reproducere a tabloului lui Karas [1], *Romană cu luth-ul*, în timp ce el tocmai lucra la același tablou. A

---

[1] Vjekoslav Karas (1821—1858) — pictor iugoslav, unul dintre fondatorii picturii moderne croate.

doua fotografie îl arăta pe Mihovil în curtea Academiei, iar în spatele lui se vedeau niște ferestre mari. În a treia poză era cu Bunica, pe canapeaua din bucătărie.

Dina și-a băgat mîinile în buzunarele de la spate ale pantalonilor, s-a uitat la paginile din geamul bufetului, apoi la Mihovil, apoi din nou la acele pagini. De parcă ar fi comparat figura lui cu aceea din fotografii.

— Tinere domn, acest ciufulici seamănă destul de mult cu dumneata, a spus ea.

— Lasă asta, a zis Mihovil. Hai în cameră.

— Așteaptă, să mă uit mai bine. Toți vorbesc despre asta, numai eu n-am văzut încă nimic. Bătrînii mei nu cumpără așa ceva, fiindcă e cu femei goale.

— Te protejează, a rîs Mihovil. Totuna, de vreme ce te-ai încurcat cu un pușcăriaș. Mihovil s-a așezat pe un scaun, pe altul și-a pus picioarele, în timp ce Dina stătea în fața bufetului și citea.

— Nu cu un pușcăriaș, ci cu un artist, a spus ea. Ia uite ce scrie aici. „Am stat de vorbă cu tînărul artist în camera lui, care ne-a surprins prin modestia ei. Nu se află acolo nici un fel de ustensile ieșite din comun, totul frizează simplitatea : cîteva rapidografe, o planșetă de desen, pensule și culori. Nu se poate ghici prin nimic că la o astfel de masă (pentru că artistul nu are șevalet) iau naștere acele opere pe care le laudă și cei mai mari specialiști ai noștri".

— Nu citi cu voce tare prostiile alea, a spus Mihovil. Mai ales cînd vine ceea ce am spus eu.

— De ce nu? se miră Dina şi a început să recite: „Aceasta face parte din mine. Nu m-am pregătit în mod deosebit, nici nu am făcut exerciţii speciale. Pur şi simplu, îmi iese de la sine. Şi mie mi se pare niţel enigmatic, dar nu mă întreb de unde vine, nici cînd va înceta totul." Crezi asta?

— Nici asta şi nici restul, a spus Mihovil. Astea sînt prostiile ei. Eu n-am spus aşa ceva.

— Ale ei? a ridicat Dina din sprîncene. Da, acum văd, au trimis o femeie să-ţi ia interviul. E tînără?

— Ar putea să-ţi fie mamă, a spus Mihovil, deşi ziarista nu avea mai mult de treizeci de ani. In afară de asta, are vreo opt sute de kile. Şi cu ea a mai venit şi un fotograf, soţul ei, de altfel.

— Hm, a spus Dina şi a mai citit un pic. Apoi a întrebat: Cum s-au hotărît să-ţi ia un interviu!

— Poate că din pricina tuturor acelor divini artişti plastici. Acum toţi vorbesc despre mine. Am crezut că fac băşcălie cînd au venit.

— Ai devenit o celebritate publică, hm? a spus Dina citind.

— Ceva public am devenit, precis, a spus Mihovil. Nu-mi intră deloc în cap treaba asta.

— De ce? a întrebat Dina continuîndu-şi lectura, întorcîndu-şi din cînd în cînd capul, în timp ce el vorbea.

— Păi, aşa. Ceea ce se întîmplă cu mine e interesant, văd şi singur, nu trebuie să-mi zică ziarele. Dar e interesant aşa, în principiu,

ca fenomen, dacă vrei, ştiinţific sau artistic, ce ştiu eu, e foarte interesant că toate falsurile astea perfecte îi reuşesc cuiva, însă ce găsesc asta ziarele atît de interesant ?

— N-ai văzut la ce rubrică eşti ? a întrebat Dina. Uite, scrie aici : FENOMENE.

— Am văzut. Reiese că eu sînt acel fenomen, un fel de viţel cu două capete, sau cam aşa ceva.

— E vorba despre fenomene de larg interes social, a spus Dina moralizatoare. Despre asta e vorba. Tu eşti un astfel de fenomen social.

— Rahat ! a spus Mihovil.

— Îţi pare bine, nu te preface. Ia uite-aici : toţi se exprimă laudativ la adresa ta, chiar şi rectorul Academiei, uite, zice că vei ajunge departe dacă te orientezi cum se cuvine. Să nu-mi spui că nu-ţi pare bine.

Mihovil s-a mutat pe pervazul ferestrei. Soarele îi bătea în spate, fumul i se încolăcea în jurul capului, de parcă îi ieşea din ochi, urechi şi păr. A început să-şi bălăngăne picioarele.

— Ai văzut ce scrie psihologul ăla ? a întrebat el.

— Unde ? A, aici, a început Dina să citească iar cu voce tare : „Problema este, bineînţeles, a definirii talentului artistic în general. Într-un anume sens, repet, numai într-un anume sens şi după unii autori, însăşi înzestrarea artistică poate fi considerată drept o abatere de la normal, între altele şi în sfera psihologică. Talentul artistic, pe de altă parte, e îndreptat spre crearea noului. Dar talentul de

a realiza cópii perfecte poate fi considerat astfel ca un fenomen psihologic care, de fapt, iese din limitele normalului. Iar aici nu mă gîndesc, firește, la ceva supranatural, ci la niște forțe bine definite din punct de vedere natural, dar pe care încă nu le cunoaștem și nici nu le putem explica. Ceva asemănător cu vederea prin zid, cu telepatia și cu altele".

— Cu alte cuvinte, a zis Mihovil și a aruncat mucul țigării peste umăr, în curte, eu sînt puțin deviat. Asta s-a spus, într-un mod fin.

— Ei, na ! a exclamat Dina, și-a scos mîinile din buzunarele de la spate și s-a așezat lîngă el, pe pervaz. El i-a pus mîna pe umăr. Au stat așa o vreme, cu spatele în soare și capetele la umbră. De-afară se auzea o mierlă, iar mirosul vegetației de pe dealul Grič se amesteca în nările lor cu mirosul bucătăriei Bunicii.

— Mergem în cameră ? a întrebat din nou Mihovil și s-a uitat prin ușa deschisă la patul lui, pe care în acea zi și-l făcuse atît de frumos.

— Mai așteaptă puțin ! a spus Dina, care nu era dispusă să se lase în voia întîmplărilor, asemenea lui Mihovil, ci voia să analizeze toate aspectele surprinzătoarei lui popularități. Așteaptă. Și acum ce se va mai întîmpla ?

— Ce vrei să spui cu asta ?

— Păi, uite ce, dacă acum au început să se ocupe de tine... Dacă numai îți vor lua interviuri, nu e rău, dar dacă se interesează de tine psihologii, teoreticienii, unii și alții, ar-

tiştii, ce ştiu eu... Şi încep să tragă de tine în toate părţile ?

— Nu știu ! a spus Mihovil și a ridicat din umeri.

— Vei mai putea să lucrezi ?

— Păi, acum toți mă sfătuiesc să nu mai fac așa ceva. Și miliția, și bătrînul lui Zoran, toţi. Poate că așa e cel mai bine.

— Minţi ! a spus Dina. Nu crezi asta. Vei lucra mai departe.

— Și ce te face să crezi că acum vor sări cu toţii pe mine ? a întrebat Mihovil.

— Pentru că văd cum se interesează oamenii de acest articol. N-o să-ţi povestesc acum despre ce zic fetele din clasa mea despre tablourile tale, dar... Uite, Zoran mi-a zis că niște ziare belgrădene au prins din zbor treaba și scriu despre tine.

— Și ei ? a întrebat Mihovil. Ca să vezi. Iar astăzi am vorbit și pentru radio.

— Pentru radio ? a privit Dina, parcă niţel jignită. Iarăși cu vreo ziaristă ?

— Păi, da, s-a fîstîcit Mihovil. Se pare că ăștia, în general, n-au decît ziariste.

Dina a coborît de pe pervaz, s-a dus la bufet și iar și-a băgat mîinile în buzunarele de la spate ale pantalonilor, așa cum alții își pun ochelarii : de parcă altfel nu putea să citească. A redat cu voce tare încheierea articolului :

„Poate că e cel mai bine să încheiem cu o frază a tînărului artist, pe care a rostit-o la sfîrșitul vizitei noastre în camera lui de lucru : această muncă este pentru mine o mare satisfacție, dar și o mare răspundere. De a-

ceea, nici nu voi putea reuşi fără să fiu sprijinit". N-ai spus de către cine, a adăugat Dina.

— N-am spus nimic din chestiile astea, ea a inventat totul. Acest articol e pur şi simplu un fals, de la cap la coadă.

Dina l-a privit, iar apoi a zîmbit. Aşa zîmbind, a intrat în camera lui şi s-a aruncat în pat, chicotind mai departe. Arcurile vechi scîrţîiau sub ea.

Prin ferestruicile de sub tavanul jos se vedea cum ploaia udă iarba tunsă din curtea Facultăţii de filozofie[1]. Încăperea era plină de fum, geamurile deschise, iar susurul ploii intra înăuntru şi acompania vocea conferenţiarului. Acustica încăperii era proastă, sub tavan tronau nişte ţevi groase, iar glasul răsuna straniu.

În sală erau mulţi studenţi. Tînărul profesor Goran Car ţinea o prelegere cu titlul „Aspecte etice şi estetice ale falsificatului artistic", la tribuna studenţilor de la filozofie, în subsolul facultăţii. Numărul mare al ascultătorilor se datora popularităţii conferenţiarului, dar şi temei atractive şi de actualitate despre care se vorbise şi se scrisese mult în ultimul timp, şi în presa studenţească şi a tineretului, şi în alte părţi.

Mihovil şi Zoran şedeau în primul rînd. Mihovil era aici un fel de oaspete de onoare, fiindcă fusese anunţat şi rugat în mod deo-

---

[1] În învăţămîntul superior iugoslav, această titulatură include adesea şi filologia.

sebit să vină, întrucît profesorul declarase că va vorbi cel mai mult pe baza lucrărilor lui, care erau, în general, bine cunoscute, presa reproducîndu-le deseori în ultimele două săptămîni, chiar și în culori. Mihovil ținea capul plecat, doar din cînd în cînd privea spre fereastră. Zoran îl mai bătea uneori pe genunchi, știind cît îi e de neplăcut. În joacă, Mihovil copia pe o hîrtioară pe care o ținea pe picior o reproducere a unui desen de Leonardo, care atîrna pe perete.

Profesorul purta niște ochelari fără ramă, care erau prea mici, nu pentru că lentilele aveau într-adevăr un diametru prea mic, ci pentru că avea un cap de-a dreptul impozant. La asta se adăuga și desișul umflat al părului proaspăt spălat. Vorbea măsurat, destul de tare, de parcă citea. Expunerea era ușor de urmărit.

Mai întîi a conturat problema precizînd dilemele esențiale care apar în legătură cu falsul artistic, a atins și aspectele economice și juridice ale chestiunii, iar apoi a prezentat o scurtă retrospectivă istorică. Era bine pregătit și a înșirat cîteva exemple de fals artistic de foarte mare efect, din cele mai vechi timpuri pînă în prezent. Multe din acele cazuri erau interesante în sine, altele ilustrau cum se cuvine dilemele de la care pornise. Apoi a afirmat că și astăzi, prin multe galerii din lume, există numeroase tablouri despre care nu se știe cu siguranță dacă nu cumva sînt niște falsuri. Iar aici a trecut profesorul pe terenul principialității.

— Întrebarea care se pune, a spus el, e foarte simplă, dar și neobișnuit de dificilă. Ea sună astfel: dacă ne minunăm înaintea unui tablou care este, de fapt, un fals, dar noi nu știm asta, atunci acel fals preia pentru noi rolul operei de artă. Deci, dacă un fals (despre care noi nu știm că e un fals și poate că nici nu vom afla niciodată) joacă pentru noi rolul unei opere de artă, atunci el nu e oare cu adevărat o operă de artă? Și, pe de altă parte, o astfel de pînză sau de sculptură va înceta să mai fie operă de artă în acea clipă cînd originalul se va ivi totuși din cine știe ce colecție particulară, sau va apărea în vreun alt mod?

Mihovil desena cu atenție și nu-și ridica privirea. Desenul îi ieșea bine, chiar cu o nuanță mai bine ca de obicei. Zoran s-a plecat către el:

— Ce zici, e bun tipul, nu-i așa?

— Se prea poate, a spus Mihovil.

— Bineînțeles, a continuat profesorul, la întrebarea pe care tocmai am pus-o nu se poate răspunde unilateral. E necesar s-o punem într-un context social mai larg. Și dacă facem asta, devine clar că, în esență, e de fapt o altă întrebare, și anume o întrebare despre noțiunea de artă, așa cum e ea definită în contemporaneitate. Această noțiune e relativă și nu întotdeauna aceeași. Din punctul de vedere al unei epoci, răspunsul la întrebarea ce este arta va fi unul, din punctul de vedere al altei epoci, altul. Au existat vremuri în care cópia, traducerea sau compilarea erau considerate opere de autor. Și, mai mult, imitația a fost uneori principiul suprem, iar ca artă

avea valoare doar ceea ce era imitație, în renaștere, de exemplu. Firește, vă veți întreba care e noțiunea contemporană de artă. Nici la asta nu se poate răspunde unilateral, deoarece astăzi ne aflăm la hotarul unor epoci. Noțiunea romantică de artă, după care arta este emanația unei subiectivități, a unui raport irepetabil al acesteia față de lume, azi nu mai e valabilă. Pe de altă parte, în prezent sîntem confruntați și cu o astfel de artă care este produsă pentru a fi re-produsă în milioane de cópii, pentru a fi consumată, sau pentru ca un consumator s-o preschimbe și să influențeze asupra ei, ca în cazul graficii mobile. Odată cu aceasta, se insistă asupra procesualității artei, asupra însuși actului creației operei. Noțiunea noastră de artă este, deci, complexă. Noi sîntem în stare să înțelegem că arta nu e neapărat expreseia unui subiect, că ea poate fi și act și proces, și că poate fi multiplicată.

Profesorul s-a oprit puțin și a privit în sală. Unii îl ascultau cu atenție, alții aveau capetele plecate și-și transmiteau ceva, iar apoi se holbau la peretele din spatele conferențiarului. Asta era din cauza lui Zoran, care trimisese desenul lui Mihovil să circule printre studenți, care acum se minunau privindu-l și-l comparau cu reproducerea de pe perete. Unii din ei își lungeau gîturile și se uitau la ceafa lui Mihovil.

— Nu-i strica treaba omului, i-a șoptit Mihovil lui Zoran.

Profesorul a continuat :

— Din toate acestea decurge și schimbarea poziției noastre actuale față de falsificatul în

artă. Cît timp vom fi în stare să primim un falsificat ca pe o operă de artă, asta va depinde de cîteva lucruri: în ce context e pus, față de ce se află într-un raport esențial și care îi e intenție. Simplificat spus, dacă falsul se realizează ca un act artistic aparte, pentru a fi expus, ca act artistic, evidențiind relația sa cu originalul, el poate fi o operă de artă. Dacă tînărul coleg pe care-l avem în mijlocul nostru face o cópie desăvîrșită a Monei Lisa, și expune într-o galerie acea lucrare a sa, el expune, în realitate, o operă de artă. Dacă ar picta ceva în stilul lui Leonardo și ar începe să afirme că aceea este o pînză încă nedescoperită a lui Leonardo, asta, după părerea mea, n-ar fi artă.

Unul dintre studenți s-a ridicat și a pus desenul lui Mihovil pe masa profesorului. Acesta l-a privit cu atenție, apoi s-a întors spre reproducerea de pe perete, a clătinat din cap și a pus de-o parte desenul.

— Asta vine la țanc, a spus. Copia e perfectă. Tocmai în legătură cu această perfecțiune se mai deschid niște probleme cu un pronunțat caracter social. Anume că societatea este întotdeauna obligată să ia o poziție în raport cu perfecțiunea. În această privință, cópia are un avantaj față de original. Originalul nu poate fi considerat perfect din punct de vedere artistic, dar nici nu trebuie să fie, aceasta e o chestiune de viziune și se schimbă de la epocă la epocă, și de la om la om, fiindcă arta nu poate fi măsurată cu precizie. Dar cópia e altceva. Despre ea se poate afirma cu exactitate că e perfectă, deoarece există modelul. Acesta

e esențialul. Chiar din această cauză, se pune întrebarea cum se va situa societatea față de, iată, astfel de opere perfecte — a spus și a atins desenul dinaintea sa.

Ascultătorii se uitau încordați la profesor.

— Pe mine societatea deja m-a înhățat! i-a șoptit Mihovil lui Zoran.

— Dar ți-a și dat drumul! a răspuns Zoran uitîndu-se la profesor.

— De ce se pune această întrebare, vă voi lămuri îndată, a continuat profesorul. Societatea trebuie cumva să ia o poziție față de un falsificat perfect, deoarece un falsificat perfect se raportează întotdeauna, într-un fel sau altul, la societate. Aici nu trebuie să aducem neapărat vorba de folosirea răuvoitoare, la aceasta se poate ajunge prin însăși logica îndeletnicirii cu arta. Adică să nu uităm că aici avem de-a face cu un om care e în stare să falsifice perfect nu numai picturi și desene, ci scrisori, documente, plus o serie de alte lucruri. Astfel, în mîinile lui e concentrată o putere extraordinară.

Profesorul a făcut o pauză de efect. Spectatorii îl fixau, iar Mihovil își plecase din nou capul.

— Să nu vă mirați de ce-am spus! a zis profesorul. Deoarece, priviți numai de ce e în stare un astfel de om: mai întîi, el poate face o întreagă artă paralelă. Poate, să zicem, să înșire zece pînze de Račić, necunoscute pînă acum, pe care el însuși le-a făcut. Nici nu trebuie să pretindă că sînt ale lui Račić, e destul să fie la fel de bune ca și originalele. A-

cum apare întrebarea : am primit noi un Račić nou, sau nu ?

— Şi ăsta mă bănuieşte a şoptit Mihovil.

— Nu bate cîmpii ! a şuierat Zoran.

— Acum taci din gură, a spus Mihovil.

— Eu nu voi răspunde la această întrebare, a zîmbit profesorul, dar vreau să vă atrag atenţia asupra a încă ceva : nu trebuie ca artistul să fie întotdeauna cinstit. Sau nu trebuie să fie cinstiţi cei care se folosesc de operele lui. Şi acum priviţi ce se poate întîmpla în acest caz : ne putem imagina o situaţie în care tînărul nostru artist ar realiza, falsifica, o serie de documente istorice necunoscute nouă, de fapt chiar inexistente, despre persoane, evenimente şi aşa mai departe. Ce s-ar întîmpla atunci ? S-ar schimba perspectiva noastră asupra propriei istorii. Şi e posibil ca noi să fim de acord cu asta. Creînd astfel de opere, el ar schimba, bineînţeles, nu numai trecutul, ci şi viitorul. Dacă s-ar descoperi că Matija Gubec [1] îl cunoştea pe Marin Držić [2], totul ar fi altfel. Înţelegeţi ? Există aici nişte potenţiale enorme. Fiindcă, să nu uităm, e vorba de perfecţiune !

Profesorul a tuşit. A băut puţină apă din pahar, s-a uitat cu poftă la pachetul său de ţigări de pe masă şi a tuşit din nou.

— Ce ţi-am spus eu ? a şoptit Mihovil, iar profesorul a continuat :

---

[1] Matija Gubec (?—1573) — ţăran croat, conducătorul răscoalei din 1573 ;

[2] Marin Drzić (1508—1567) — renumit comediograf şi poet dramatic iugoslav.

— Este vorba, deci, despre perfecțiune. Și de aceea spun că societatea trebuie să ia o poziție. Totuși, nu voi spune nimic despre cum ar trebui să fie această poziție. Poate că ar fi cel mai bine ca la această întrebare răspunsul să vină în cursul discuțiilor. Firește, tot ce v-am spus se poate supune unor reconsiderări ulterioare. Vă mulțumesc.

S-a făcut liniște. Mihovil și-a aprins o nouă țigară, apoi în sală au început fîșîitul și agitația. Conducătorul întîlnirii s-a ridicat și a spus :

— Vă rog să puneți întrebări. Artistul e aici, îl putem întreba și pe el. Poate veniți la masă ? a mai întrebat el întorcîndu-se spre Mihovil.

— Merge și așa, a spus Mihovil și a încălecat pe scaunul întors cu spătarul în față. Toate privirile erau ațintite asupra lui, iar el se uita la Zoran, cerîndu-i sprijinul.

S-a făcut auzit un student pletos.

— Eu cred, a spus el, că aici e vorba de artă. Asta în primul rînd. În al doilea, cred că tocmai aceasta e, de fapt, arta care corespunde nevoilor vremilor noastre. În al treilea, cred că ea deschide niște posibilități nebănuite. Eu nu știu pînă unde aș fi în stare să urmez această direcție. E ceva care trebuie să se răspîndească. Fiindcă ce altceva e crearea unei arte paralele decît crearea unei lumi paralele, care să fie alcătuită exclusiv pe baza artei, exclusiv ca rod al imaginației, care ar fi, deci, mai bună decît toate cele care există ? O lume pe principii artistice ?

Studentul continua să vorbească, iar violența limbajului său avea un efect deosebit. Toți se uitau cînd la el, cînd la Mihovil, care se înroșise, călare pe scaunul său. Zoran îi privea cu atenție pe spectatori. Avea un ochi bun pentru a citi dispoziția maselor, darul ăsta i se trăgea din familie. I-a șoptit lui Mihovil :

— Dacă i-ai pune acum să sară în Sava [1], ar sări.

S-au sărutat în gangul întunecos, fiindcă ăsta le era obiceiul, dar nu prea îndelung : Dina a luat-o repede în josul pantei ușoare care ducea în acea curte urîtă, unde ziua se afla mereu parcat cîte un camion, iar cînd a ajuns la ieșirea din gang și-a dat capul pe spate. O fereastră strălucea și lumina o porțiune de pavaj și grătarul gurii de canal din curte, acoperind acel loc cu modelul perdelei croșetate ce atîrna la geam.

— Mă așteaptă tata a spus Dina.

— În bucătărie ? a întrebat Mihovil și s-a uitat la ceas.

— Întotdeauna în bucătărie ! a zis Dina.

— Acum e exact unu și jumătate, iar el mîine lucrează. Ce-o să-ți spună ?

— Nu știu. Dar, ținînd cont de toate astea, a spus Dina și a privit în jos, bucurîndu-se încă o dată de prima ei rochie de seară, aceea pentru balul de bacalaureat, pesemne că e mai

---

[1] Cel mai important afluent al Dunării pe teritoriul iugoslav, care trece atît prin Zagreb, cît și prin Ljubljana. Se varsă în Dunăre la Belgrad.

curînd îngrijorat decît supărat. I-am și spus că va ține mult.

— Și-atunci ? a întrebat Mihovil. Ți-e frig ? Te duci ?

— Încă puțin, a spus Dina. La unu jumate sau la două, de acum e totuna. Aprinde o țigară și dă-mi și mie să trag un fum. Nu îndrăzneșc să fumez una întreagă. Să mai aștepte puțin tovarășul inginer. Nu în fiecare zi îți deschizi tu o expoziție.

S-au întors în pasajul îngust dintre stradă și curte. Aici Mihovil și-a aprins o țigară, iar Dina s-a urcat pe un mic ieșind al zidului și i-a înconjurat gîtul cu mîinile. S-au sărutat iarăși. O ținuseră tot într-o goană de la Cramă, unde îi invitaseră organizatorii expoziției, dar pe drum fuseseră atenți la tocurile Dinei și la băltoacele rămase de la stropitul străzilor. Abia acum aveau și ei prilejul să mai stea de vorbă. Erau învăluiți de noaptea de mai, iar de undeva, din niște grădini din apropiere, ajungea pînă la ei mirosul puternic, nocturn, al florilor.

— Vrei sacoul meu ? a întrebat Mihovil și și-a dat jos haina cea nouă. I-a aruncat-o Dinei pe umeri. Fuma și din cînd în cînd îi dădea și ei să tragă cîte un fum.

— Cum ți s-a părut ? a întrebat Dina, care abia aștepta să-i audă părerea.

— Nu știu, a spus Mihovil. Sînt încă prea tulburat. Parcă-mi iese fum și din cap, de toate prin care am trecut. Nu se vede nimic ?

— Se vede un pic ! a spus Dina. Fumul e verzui. Nu-i de mirare că ești terminat, a fost totuși pentru prima dată.

— Poate și pentru ultima, a oftat Mihovil. Dar puteam să prevăd că va fi astfel. Expoziția a fost îndelung pregătită, toți au vorbit și au scris despre ea, știam și cine va veni...

— Dar nu cunoșteai pe toată lumea. Numai celebrități, unii chiar modele de-ale tale. Și au venit la vernisajul expoziției tale. Zoran zice că au fost patru academicieni.

— Asta e mai mult o chestie de societate, a spus Mihovil. Întîmplător, eu sînt la modă zilele astea.

— Zoran zice că e una dintre cele mai rapid organizate expoziții.

— O fi, ce știu eu.

Într-adevăr, expoziția fusese organizată fulgerător. Încă de cînd începuseră ziarele, radioul și televiziunea să vorbească despre Mihovil, au ajuns la el și primele zvonuri despre ideea de a pregăti o expoziție. El a recunoscut deschis, în fața Dinei și-a lui Zoran, că se teme, dar treaba îl măgulea peste măsură. După care a fost chemat și i s-a făcut propunerea, iar tînărul custode, pe care, de altfel, Mihovil îl știa drept un critic sever și bătăios, a venit pe la el într-o după-amiază și i-a răvășit lucrurile mai rău ca miliția. Punea de-o parte tablou după tablou, desen după desen, și dădea din cap. A ales și niște lucrări de care Mihovil se rușina, iar la sfîrșit s-a întîmplat că a luat totul, lăsînd doar cîteva hîrtioare fără însemnătate. De altfel, și spațiul expozițional era uriaș, fiind vorba de una dintre cele mai renumite galerii. Custodele a luat și scrisorile, și falsurile de documente, și parcă aștepta ca

Mihovil să mai facă ceva, la iuţeală, de vreme ce totul îi ieşea aşa de bine.

— Mi-a plăcut cum a vorbit bătrînul Kolarić, a spus Dina.

— Şi mie. A mai risipit un pic din patetismul situaţiei. Lumea s-a amuzat.

— A fost scump de tot! a spus Dina.

Kolarić ţinuse o cuvîntare la vernisaj, şi anume, de bună seamă, o cuvîntare improvizată. Cum arătase aşa ceva e lesne de imaginat: propoziţiile lui incomplete, venind dintr-un gît strîns de cravată, dintr-un piept încleştat de smoking, în liniştea festivă a galeriei, unde oamenii îmbrăcaţi ca la paradă stăteau sărbătoreşte în semicerc şi-l ascultau, în timp ce *blitz*-urile fulgerau, păreau şi mai caraghioase, şi mai incomplete. De altfel, chiar erau mai incomplete ca altă-dată, iar gîndurile bătrînului mai alese ca de obicei şi pătrunse de o anume solemnitate. Necesitatea completării propoziţiilor eliptice ale lui Kolarić era o sarcină destul de grea pentru ascultători, şi trecerea de la patetic la comic s-a produs pe nesimţite. Cu toţii au renunţat iute să mai completeze în sinea lor, ascultau numai, abia abţinîndu-se să nu izbucnească în rîs.

— Şi chestia aia cu tabloul lui a fost excelentă! a spus Dina în întuneric, strîngîndu-şi în jurul trupului sacoul lui Mihovil.

— N-a fost rea.

Lucrările lui Mihovil fuseseră astfel expuse încît să poată fi comparate cu originalele, ideea îi aparţinuse custodelui. Erau acolo documente, scrisori, partituri, desene, grafică, în original,

dar şi în reproducere, dacă nu aveau altceva, iar alături de ele, lucrările lui Mihovil. Asta a făcut impresie. O secţiune aparte revenea falsificatelor pure, adică mistificaţiilor: tablouri, sculpturi, scrisori, pe care autorii nu le pictaseră, sculptaseră sau scriseseră niciodată. La loc de cinste se aflau cele două tablouri cu parcul Maksimir, unul al lui Kolaric, celălalt al lui Mihovil. Bineînţeles, nici unul dintre ei nu dezvăluise celui care scrisese catalogul că se ajunsese întîmplător la falsificat; asta ar fi fost totuşi prea mult. Dar pe culoare se ştia, se vorbea despre acea coincidenţă, şi în faţa celor două pînze se strînseseră cei mai mulţi oameni.

— Numai că, a spus Dina, n-am înţeles prea mult din ce-a scris ăla în catalog. Ştiu doar că te laudă. Iar cuvîntul introductiv e destul de filozofic.

— Se pare că filozofii au pică pe mine, a spus Mihovil. Şi chiar şi cei care nu sînt filozofi încep să filozofeze în faţa lucrărilor mele. Asta mă deranjează.

— Am văzut. Nu ştii să te prefaci... N-aveai o mină prea fericită în timp ce vorbeau cu tine.

— Ce puteam să fac, a oftat Mihovil.

Într-adevăr, în cursul serii interlocutorii se schimbau cu rîndul în jurul lui, veneau să-l felicite, să-l bată pe umăr, iar apoi începeau să-şi dezvolte propriile păreri despre cutare sau cutare dintre lucrările lui, despre sensul acelei lucrări, aşteptînd ca Mihovil să se arate entuziasmat de acord. Toate aceste păreri a-

veau un punct comun : erau complet teoretice şi, pînă la urmă, toate spre un fel de filozofare asupra raportului artei cu realitatea. Ascultînd toate astea, Mihovil obosise şi o tot căuta din priviri pe Dina, care era cu Zoran. Se temea să nu se plictisească cumva.

— Bine te-au mai încolţit, a spus ea după ce a mai tras un fum. Numai să nu mi te ia de tot... Vei avea tot mai puţin timp pentru mine.

— Păi acum cu cine sînt, cu ei sau cu tine ? Taci din gură, mititico ! Haide, gata. Te-aşteaptă taică-tău. Dă-mi înapoi sacoul.

S-au mai sărutat o dată. Dina a sărit de pe acea piatră ieşită din zid şi el a condus-o pînă la intrarea în bloc. A aşteptat în faţa uşii pînă ce a auzit cheia răsucindu-se în broască, iar apoi s-a deplasat sub fereastră. Curtea avea o acustică bună. A început să asculte. S-a auzit o discuţie : decurgea destul de calm, dar cuvintele nu se distingeau. Nici după cîteva minute nu s-a ridicat tonul, ceea ce însemna că totuşi tata nu se supărase. Ştiind că Mihovil e încă în curte, Dina a venit la fereastră şi, întoarsă cu spatele spre curte, a făcut de două ori cu mîna, fără a fi observată dinăuntru.

Mihovil a ieşit din curte şi s-a îndreptat spre casă. Pe ceasul din faţa Cafenelei Teatrului, limba cea subţire a sărit brusc, chiar cînd el se uita la ea, şi de la două fără cinci s-a mutat la două fără patru. A mers pe strada Masařyk, apoi prin pasajul de lîngă cinematograful „Balkan", şi a ajuns în Piaţa de Flori. În vitrina librăriei ştiinţifice erau cîteva desene. Toate erau nuduri, şi i-au amintit lui

Mihovil că din cauza expoziției neglijase iar exercițiile de la colegiul „Nud în clarobscur".

Nudul în clarobscur, care mai este numit și micul nud, fiindcă se execută pe format mic, se învață pe toată durata studiilor, iar principala lui menire este dezvoltarea tehnicii și însușirea unor rutine : în lumină artificială, particularitățile anatomice ale modelului se văd mai bine, dar, totodată, e și cumva mai greu să le înfățișezi. Și mai e ceva, conspirativ și tainic, în faptul că un anume fel de tablou trebuie pictat la o anume oră a zilei, bine determinată, așa cum substanțele alchimice (elixire ale tinereții și filtre de dragoste) se prepară la miezul nopții sau pe lună plină.

— Tot ceea ce faci dumneata, tinere, reprezintă, de fapt, nuduri în clarobscur, a murmurat Mihovil în fața vitrinei, iar apoi a ridicat capul și a privit stelele de deasupra capului său. Tot ceea ce el crease, în realitate era ceva condiționat și cumva hotărît dinainte, nu el era cel care alegea ce și cînd să lucreze : venea pur și simplu momentul să facă ceva, și el făcea acel ceva, fiindcă nu îndrăznea să piardă momentul potrivit, așa cum și grădinarul alege momentul pentru a stropi fructele, așa cum o rachetă spre Venus trebuie lansată într-o zi, la o oră, minut și secundă precis determinate. Rotirea stelelor pe cer și limba ceasului din fața Cafenelei Teatrului hotărau necontenit pentru el. Prin străzile Bogoviceva și Gajeva a ajuns în Centru. Ca întotdeauna, aici

era cîte cineva : unul o luase în diagonală spre stația de taxi de pe Praga, ieșind din farmacie, altul se învîrtea pe lîngă magazinul „Varteks“, un terț se legăna beat pe lîngă unul dintre cele două chioșcuri. În vitrina librăriei din colț, Mihovil a observat din mers un titlu : *Viața e undeva, în altă parte.*

Televizoarele erau aprinse peste tot. Pe strada Medveščak, de exemplu, castanii erau în floare, se aliniau ca într-un șir de pomi de iarnă împodobiți cu lumînări aprinse, albe și roz, ferestrele stăteau deschise, dinăuntru mirosea a cafea, se auzea cum copiii pun întrebări și cum se străduiesc părinții să-i potolească, în camere era semiîntuneric sau ardeau lămpile cu picior, iar ecranele sclipeau albăstrui. Se auzeau vrăbiile prin crengi și reporterul care îi punea întrebări lui Mihovil. Iar Mihovil îi răspundea.

În studio era zăduf, cîțiva oameni se învîrteau pe-acolo, umblînd cu toții pe vîrfuri și înțelegîndu-se prin semne. Monitoarele sclipeau și se auzea cum amfitrionul întoarce paginile pregătindu-se pentru intrarea în scenă. Mihovil purta o cămașă muticoloră și blugi. Dina îl tunsese nițel pentru această ocazie. Redactorul a insistat ca discuția să meargă pe viu, nu înregistrată pe magnetoscop, tocmai pentru că urma să se discute despre falsuri.

— Vom începe într-un mod mai puțin obișnuit, vă voi întreba la început ceea ce se în-

treabă, de obicei, la sfîrșit, a zis reporterul după ce l-a prezentat pe Mihovil, a reamintit prin ce este el interesant și a redat părerile specialiștilor. La discuție participa și un tînăr istoric de artă, care purta barbă. Care vă sînt planurile, cum v-ați gîndit să continuați ?

— Nu știu exact, a spus Mihovil. Las ca lucrurile să se dezvolte singure, de la sine. Nu fac nici unul dintre aceste lucruri după vreun plan prealabil...

— Ci din inspirație ?

— Dacă asta nu înseamnă lipsă de modestie, să zicem. În fond, mi-e cam... Dar, iată, de vreme ce întrebați, vă dau un posibil răspuns : eu mă exprim în acest fel de necesitate, cam așa ceva.

În fața multor ecrane de televizor din oraș și din țară, femei între două vîrste lăsau lucrul de mînă în poală și începeau să privească atente, înclinînd puțin capul și urmărindu-l pe Mihovil cu o căldură maternă. În fața unui magazin care avea și duminica un televizor aprins în vitrină, se adunase un grup destul de mare de oameni, cu toate că prin geam se auzea slab. Fața lui Mihovil părea pe ecran sinceră și plină de promisiuni, iar cuvintele lui dezvăluiau parcă ceva nou.

— Spuneți-ne, a zis amfitrionul, ce ați lucrat pînă acum ?

— Adică... falsificat ?

— Păi... dacă dumneavoastră îi spuneți așa...

— Multe lucruri, mai ales în ultimul timp. Tablouri, grafică, manuscrise, sculpturi, tipărituri... De curînd am lucrat o pagină a ziarului de a doua zi.

— Imaginară și cu textul dumneavoastră?
— Da.
Un student i-a spus prietenei sale, în fața televizorului dintr-un cămin studențesc, că pe acest om trebuie să-l cunoască. Un școlar s-a hotărît să se înscrie la Academie. Unui scriitor i-a venit ideea unui roman. Un bețiv s-a dus la bucătărie după bicarbonat.
— Există și altceva ce ați dori să lucrați?
— Există, a răspuns Mihovil. Eu, de fapt, sînt abia la început. Abia îmi explorez posibilitățile. Nici chiar în această clipă nu știu, nici măcar cu aproximație, cît de departe se poate merge în această direcție.
Din localul care se află imediat lîngă terenul de tenis, a ieșit cineva și i-a chemat și pe jucători să vină să vadă emisiunea. Înotătorii au ieșit din bazin. Un om care s-a trezit din somn și a deschis imediat televizorul a crezut că visează și s-a dus la baie să se stropească pe față cu apă rece.
— Bine, s-a amestecat atunci în vorbă și istoricul de artă, tușind puțin în prealabil și cît de departe credeți că se poate merge?
— Asta depinde de talent, a spus Mihovil. Dar și acesta are, firește, limitele lui. Dar dacă întrebați ce se poate și ce merită să fie falsificat...
— Da, întreb.
— Ei, asta e... Eu știu răspunsul, numai că nu știu dacă el va suna credibil pentru toată lumea. Cred că limite, de fapt, nici nu există.
— Cum vedeți asta?
— Păi, iată, n-aș vrea să fac pe deșteptul, dar... De vreme ce fiecare lucru are umbra

lui, de ce nu și-ar putea avea și falsificatul? Nu e vorba aici numai despre opere de artă, ci și despre celelalte lucruri. Să falsifici obiecte obișnuite, și asta ar putea avea, de asemenea, un sens.

— Cam care ar fi acest sens? a întrebat istoricul de artă, nițel provocator.

— Păi... artistic. Altfel, de ce pictăm natură moartă? Ca să spunem ceva despre lucrurile din jurul nostru. În loc să pictez un scaun, eu pot să-i fac copia. Sînt convins că și asta înseamnă ceva... Un fel de creație.

Regizorul uitase să mai regizeze și nu mai dădea nici un fel de îndrumări camerelor. Camermanii stăteau nemișcați și ascultau, fără să-și mai atingă aparatele. Cel care mixa cadrele, a uitat să mixeze, sunetistul a uitat să mai orienteze microfonul, astfel încît pe Mihovil îl filma o singură cameră, ținîndu-l în prim-plan, iar întrebările abia dacă se mai auzeau. Dar nimeni, nici în studio, nici în fața ecranelor, nu băga în seamă toate acestea. Peste tot, de jur împrejur, atîrnau pe decor lucrările lui Mihovil, care la începutul emisiunii fuseseră arătate în detaliu.

— Se cunoaște, a spus istoricul de artă, că există două feluri de falsuri. Unele sînt cele care copiază o operă deja cunoscută, iar celelalte, acelea prin care se realizează o operă de artă într-un stil cunoscut, al lui Račić, să zicem, sau se execută vreun document, vreo scrisoare, de-a lui Matoš, să zicem, iar apoi se afirmă că sînt autentice. Ce gen preferați dumneavoastră?

— Eu sînt la început, a spus Mihovil, și nu fac nici o diferență. Dar consider că, în principiu, e mai interesant al doilea gen.

— Puteți spune de ce? s-a repezit amfitrionul, care, probabil, se simțise pînă atunci nebăgat în seamă.

— Pot. Din același motiv pentru care mi se pare că merită îndeobște să falsifici. În primul rînd, pentru că a face ceva într-adevăr de valoare în stilul altcuiva înseamnă, de fapt, a crea ceva nou. În al doilea rînd, pentru că a face un document despre un eveniment inexistent înseamnă a crea chiar acel eveniment. A crea ceea ce se atestă prin acel document.

În seara aceea, o pereche a hotărît să se căsătorească. Altă pereche a hotărît să se despartă. Un tînăr a decis să se călugărească, alt tînăr a decis să se răspopească. Un bărbat s-a hotărît să-și ucidă dușmanul. Toate acestea s-au întîmplat în timp ce Mihovil vorbea la televizor, iar unele dintre aceste lucruri erau parcă într-un fel de legătură cu ceea ce spunea el.

— Știu, a spus amfitrionul, temîndu-se poate ca nu cumva discuția să o ia în cine știe ce direcție periculoasă, dar, dacă ceva este un falsificat, rămîne un falsificat. Pot exista și o mie de documente despre un eveniment închipuit, și în această privință nu mai poate interveni nimic.

— În acest caz, eu aș zice, aici Mihovil a zîmbit, puțin răutăcios, că avem din plin dreptul de a ne îndoi că răscoala țărănească a avut într-adevăr loc... Era în cuvintele lui o sigu-

ranță pe care nici el nu și-o cunoscuse pînă atunci.

Amfitrionul a zîmbit. În fața ecranelor au mai zîmbit și alții. În cele din urmă, regizorul a tresărit și l-a înghiontit pe cel care mixa imaginea, apoi a început să vorbească în microfon, iar operatorii s-au pus în mișcare. Pe ecran se vedeau iarăși lucrările lui Mihovil, și din toate casele s-a auzit prin ferestrele deschise cum cetățenii se miră cu voce tare. Pe alocuri, copia se afla alături de original, iar mirarea devenea și mai mare.

— Aș mai pune încă o întrebare, a spus istoricul de artă. Care e, după părerea dumneavoastră, misiunea socială a lucrărilor pe care le executați ?

— Eu cred că e aceeași ca și a tuturor artelor plastice, a spus Mihovil competent. Ca *design*-ul, să zicem.

— Bine, și cu privire la posibilitățile de acțiune ale documentelor false, legate de acele închipuite, și așa mai departe ?

— La fel. Arta e în strînsă legătură cu societatea. Ea are o destinație și relatează despre toate cîte sînt, deci și despre istorie.

— Bine, dar are voie să facă asta într-o măsură atît de radicală ? Falsificînd ?

— Orice artă falsifică atît cît se poate la un moment dat. Atît cît i se dă crezare în acel moment.

— Atunci asta înseamnă, a spus istoricul de artă, că pentru lucrările dumneavoastră nici nu e atît de esențială măiestria tehnică, ci cunoștința noastră, a tuturora, cărora ceea ce lucrați dumneavoastră le este destinat ?

— Așa este, a spus Mihovil.

Excursioniștii reveneau din drumeție, tramvaiele circulau, clopotele băteau la biserici, femeile gemeau în maternitate, perechi se îmbrățișau prin garsoniere. Dar destui oameni se uitau la televizor, iar multora dintre ei li se părea că aud ceva nou. De parcă mesajul de pe ecran le era destinat chiar lor, ca un ajutor pentru grijile lor personale. Nimeni nu știa de ce era așa.

Pe strada Medveščak umbrele amurgului cuprindeau copacii, iar lumînările albe și roz din castani străluceau și mai tare.

CAPITOLUL CINCI
care cuprinde răstimpul dintre boală și niște idei curioase

Nu se mai putea trăi, după vechiul tipic, programul zilnic se schimbase destul de mult. Bunica nu mai deschidea în fiecare dimineață ușa ca să-l trezească pe Mihovil, nici nu-l mai găsea la masa de lucru. Acum el se scula. adesea înaintea ei, dar se mai și întîmpla să se întoarcă foarte tîrziu acasă iar ea să-l lase să doarmă mai mult. Nu se mai știa exact ora dejunului, pentru că Mihovil întîrzia des, iar uneori, chiar și Bunica era nevoită să lipsească de la cercul ei de lucru manual căci în apartament se aduna lume străină și de bună calitate. Atunci Bunica îi servea cu țuică, golea scrumierele sau spăla ceștile de cafea. Mihovil se străduia să-i dea o mînă de ajutor, însă Bunica nu-i permitea niciodată.

Pe de altă parte, la aproape o săptămînă după ce apăruse la televiziune a căzut la pat. Se trezise cu temperatură mare, avea gura uscată, iar mîna dreaptă i se contracta spasmodic. De aceea o și ascundea sub pătură, ca să n-o sperie pe Bunică. Și totuși, chiar fără să știe de aceasta, Bunica a intrat în panică, a chemat doctorul și a dat telefoane, contramandînd toate întîlnirile lui Mihovil din ziua aceea. Pe la unsprezece Mihovil aiura ; apoi s-a liniștit și a adormit. Reflexele soare-

lui de pe arbuștii colinei Grič scăldau încăperea într-o nuanță verzuie, încît halucinațiile lui Mihovil deveniseră încă și mai bizare.

Doctorul l-a trezit și l-a consultat ; era o cunoștință a Bunicii, de pe strada lor, un bătrîn, chel, cu platfus, cu mustăți englezești și degetele îngălbenite de tutun. A ascultat respirația lui Mihovil cu stetoscopul, i s-a uitat la pupile și în gît întrebîndu-l cum se simțea. Atunci a remarcat și mîna aceeea care-i zvîcnea. În prima clipă s-a îngrijorat iar apoi, ciudat, s-a liniștit. Îl bătu ușurel pe Mihovil pe braț și apoi scoase seringa. Mihovil a adormit de îndată ce a ieșit doctorul.

— E-n ordine, vecină — îi spuse doctorul Bunicii în bucătărie, privind cu atenție tăieturile din ziare așezate pe bufet. Băiatul e extenuat, are și nervii puțin slăbiți, poate din pricina celor întîmplate. Are nevoie de liniște și de hrană consistentă. Se va reface în cîteva zile.

Bunica s-a dus imediat la piață și a cumpărat o găină. Numeroasele vizite le-au cam secat bugetul, dar, din fericire, lucrările lui Mihovil începuseră să aibă căutare. Totuși, Bunica avea o oarecare reținere să cheltuiască acești bani, de parcă n-ar fi fost cîștigați din muncă cinstită ; acum însă era nevoită. A făcut o supă în care a pus și un ou.

Pe la trei a venit și Dina. Mihovil dormea încă și de aceea Dina s-a așezat cu Bunica s-o ajute să descoasă niște haine mai vechi ale lui Mihovil. N-au lucrat prea mult, fiindcă au auzit din odaia lui Mihovil un zgomot. S-au privit și au intrat imediat în încăpere.

Mihovil gemea în somn, scrîşnea din dinţi şi bîiguia cuvinte de neînţeles. Avea o pojghiţă uscată de spumă în colţurile gurii. Dina s-a speriat iar Bunica i-a pus mîna pe frunte. Ardea mai tare decît în timpul dimineţii : injecţia nu avusese nici un efect.

Atunci Bunica se hotărî să recurgă la leacuri băbeşti. S-a dus în baie, a înmuiat două prosoape şi s-a întors. Fereastra din odaia lui Mihovil era deschisă, însă storurile verzi erau pe jumătate lăsate, astfel încît era răcoare iar pe parchet se contura, sub forma unui dreptunghi, un colţ însorit.

— Ţine ! i-a întins Bunica un prosop Dinei.

Îi descheie nepotului pijamaua şi-i puse prosopul pe piept ; acesta gemu. Atunci luă de la Dina şi celălalt prosop pe care i-l aşeză pe frunte. Mihovil respira anevoie ; deschise pe jumătate pleoapele şi murmură :

— Nu trebuie să staţi aici.

Era clar că nu le recunoscuse.

Bunica se îmbrăcă şi porni să-l caute din nou pe doctorul cel bătrîn ; se temea că nu va mai veni dacă-l ruga prin telefon, considerînd că intrase inutil în panică. Dina rămase cu Mihovil.

— Mă întorc imediat ! spuse Bunica.

Dina se aşeză pe patul lui Mihovil şi începu să-l mîngîie pe frunte, mai mult pentru liniştea ei decît să-l ajute întrucîtva. El tresărea, deschidea şi închidea gura, îi tremurau pleoapele iar braţul drept îi zvîcnea adesea sub pătură. Dina era de-a dreptul înspăimîntată.

Atunci Mihovil deschise ochii și-și veni brusc în simțiri. Avea ochii mici și injectați.

— Ah, aici erai, spuse el. Cînd ai venit?

— Nu demult, răspunse Dina. Nu te ridica!

— Cît e ceasul? Mihovil privi spre fereastră.

— Cred că e patru.

— Am dormit aproape toată ziua.

— Cum te simți? îl întrebă Dina și-l forță să-și lase din nou capul pe pernă.

— Prost, răspunse Mihovil. Și nici n-am stare. De zile întregi n-am făcut nimic.

Acesta era adevărul. Nu avusese timp. De la bun început, din clipa în care avusese loc vernisajul expoziției, au tras de el întruna ziariști, amici, colegi, pictori, critici de artă, și alții. Fiecare voia să întrebe cîte ceva, să afle amănunte despre cîte ceva, să stabilească, să propună, să-i dea sfaturi. Mulți aveau idei grandioase despre modul în care Mihovil trebuia să-și folosească talentul. Zile întregi treceau în aceste discuții sterile; serile Mihovil ieșea cu Dina astfel încît în tot acest răstimp nu se așezase nici măcar pentru o clipă la masa de lucru.

Dina îl privi acum uimită.

— Păi cum ai fi putut lucra în halul ăsta?

— Asta e de-abia de azi-dimineață. În toate aceste zile însă n-am pus mîna pe nimic.

— E mai bine să te odihnești, spuse Dina. Doctorul a spus că ești extenuat. Și n-ai voie să faci nimic.

Mîna lui Mihovil tremura în timp ce-i mîngîia brațul Dinei. Chiar și capul ce-l ridicase de pe pernă îi tremura ușor încît arăta des-

tul de jalnic ca și cînd ar fi fost bolnav de nervi.

— Ai răcit undeva, spuse Dina. Apoi se încumetă să-l întrebe : Dar ce-i cu mîna ta ? Mihovil își privi brațul drept cum zvîcnea la intervale neregulate de timp, în diverse moduri, din degete, falange, articulații.

— Nu știu, zise el obosit. De fapt, asta mă și îngrijorează cel mai mult. Nu știu dacă am să mai pot lucra.

— Tu numai la muncă te gîndești, se sprijini Dina de el și-l sărută. O să treacă cînd o să-ți scadă temperatura.

Mihovil oftă adînc, privi în tavan ca pentru a se reculege, apoi își întinse picioarele sub pătură și se ghemui ; avea senzația că din pricina temperaturei i se îngreunaseră. Se ridică ușor în capul oaselor iar Dina îi aranjă perna la spate.

— Dă-mi măcar să încerc, spuse el.

— Ce să încerci ?

— Să desenez. Acolo pe masă e hîrtie și un creion.

Ea îl privi îngrijorată, apoi se ridică totuși și se duse pînă la masă. Se întoarse și-l privi : acesta îi arătă cu degetul să ia și rapidograful. Îl luă, verificînd mai întîi dacă era plin. Îi așeză hîrtia pe o carte mare cu coperți tari pe genunchi și-i dădu apoi și rapidograful. Mîna îi zvîcnea în continuare dar Mihovil o sprijini lîngă coala de hîrtie apăsînd cu partea de jos a palmei suportul. Dina se așeză lîngă el și-l privi cum lucrează.

La început Mihovil era nevoit să prevadă fiecare zvîcnire a brațului și apoi să ridice

tocul de pe coala de hîrtie ca să nu strice totul. Mai tîrziu, cu cît înainta, zvîcnirile se răreau pînă ce încetară cu desăvîrşire. Mihovil lucra din ce în ce mai repede şi din ce în ce mai bine. Din cînd în cînd se uita pe furiş la Dina şi-i zîmbea.

Atunci i-a arătat: era o schiţă minunată în stilul tabloului *Motivele din cîmpia Podravina de Hegedušič*[1]. Dina se aplecă uşor şi privi mai îndeaproape desenul, apoi îl privi pe Mihovil. Fruntea îi era îmbrobonată de sudoare, ceea ce însemna că temperatura începea să scadă.

— Dă-mi termometrul, spuse el. Se pare c-o să fie ceva de capul meu.

Avea doar treizeci şi şapte cu şase. O privi pe Dina, dădu la o parte pătura iar cînd aceasta vru să protesteze îi puse degetul pe buze. Sări din pat se apropie de masa lui de lucru. Călcase colţul acela însorit de pe podea, care din dreptunghiuri devenise acum un trapez.

Luă o placă dreptunghiulară de lawsonit dintre cele pe care le avea pregătite în dulap. Şterse praful de pe ea, îşi luă paleta de culori de ulei şi se aşeză să lucreze în pijama fredonînd încetişor. Adierea zefirului dinspre colina Grič mişca storurile făcînd să vibreze şi colţul acela însorit de pe podea. Dina se aşeză lîngă Mihovil şi-şi ţinea mîinile în poală. Bunica nu se mai întorcea; cu siguranţă că nu-l găsise pe doctor acasă.

Lucrarea înainta cu repeziciune. Mai întîi s-a conturat marea, apoi linia nesigură a ţăr-

---

[1] Krsto Hegedušić (1901—1975) — cunoscut pictor iugoslav.

mului, un *trabaccolo*[1] cu pavilion multicolor şi oameni înşiraţi pe puntea vasului. Pe ţărm se vedea un măgăruş şi o femeie în negru. Totul era pictat oarecum stîngaci, dar cu multă imaginaţie. Lucrarea se apropia de sfîrşit : în curînd era gata şi pînza pictorului naiv din insula Šolta, Eugen Buktenica.

Mihovil lăsă pensula de-o parte, o îmbrăţişă pe Dina, o ridică şi îi dădu drumul, apoi îşi scoase bluza de pijama şi începu să se lovească cu pumnii în piept scoţînd urlete ca Tarzan. Temperatura dispăruse.

— Unde mergem diseară ? o întrebă pe Dina.

— Cum adică ? se miră ea.

— Nu ştiu, spuse Mihovil căscînd. Cred că m-am îmbolnăvit de atîta inactivitate. Munca m-a ajutat acum. Se pare că sînt niţeluş drogat.

Experimentul a început la ora opt dimineaţa. Toţi cei interesaţi se adunaseră ceva mai devreme bîndu-şi cafeaua în hol, glumind şi discutînd despre lucruri fără importanţă. Era o zi înnorată, presiunea atmosferică scăzută, încît toţi erau într-un fel abătuţi şi nu prea entuziasmaţi de ceea ce făceau. Işi menţineau însă buna dispoziţie, din inerţie, mai ales pentru Mihovil, să nu-l deconcentreze. Îi aruncau din cînd în cînd cîte-o privire. Acesta, împreună cu Zoran, stătea la o masă şi trecea în revistă benzile desenate din ultimul număr al „Foii tineretului".

O mulţime pestriţă se agita, medici, avocaţi, psihologi, critici de artă, ziarişti şi oameni de

[1] Trabaccolo (ital.) — vas de transport.

diverse profesii se foiau de colo-colo, oarecum emoționați iar privirile lor îndreptate spre Mihovil iscodeau cît de reală era nepăsarea acestuia.

La ora opt fix — organizarea revenise în bună parte echipei care urma să filmeze experimentul — a fost dat semnalul că se putea începe. Au intrat într-o sală cu plafonul din sticlă și s-au instalat imediat pe scaune. Membrii echipei de filmare și-au ocupat și ei locurile. Cei care se așezaseră și-au pus pe genunchi bloc-notesurile, laboranții în halate albe stăteau lîngă aparatele lor iar Mihovil își suflecase mînecile și apucase paleta. A privit, de aproape pînza grandioasă de pe șevaletul uriaș, apoi a făcut cîțiva pași spre modelul care era amplasat într-un loc luminat. Era *Visul lui Gundulić* de la Vlaho Bukovac [1].

Combină culorile și trasă primele linii. Desena cu ușurință și curînd ieși la iveală unul din chipurile aflate în partea stîngă a lui Gundulić, foarte reușit. Apoi s-a concentrat asupra uneia dintre fetele care se aflau în lac, terminînd din cîteva trăsături de penel. Totul durase mai puțin de o jumătate de oră. Apoi se opri și se întoarse spre spectatori.

Aceștia, crezînd că era vorba de o pauză, au început să se foiască, ba unii chiar să se scoale ca să-și aprindă țigările. Unul dintre medici s-a apropiat de Mihovil și l-a întrebat :

— Cum vă simțiți ?

— Bine ! a răspuns Mihovil.

---

[1] Vlaho Boukovac (1855—1922) — pictor iugoslav.

— Nu vă deranjează nimic ? Ambianța este potrivită ?

— Da, e-n regulă. Numai să meargă treaba, la asta țin cel mai mult.

Era adevărat. În ultimele zile repetase de cîteva ori experiența sa personală. După a treia încercare nu mai exista nici un dubiu : de îndată ce treceau cîteva zile de inactivitate îi creștea temperatura, mîna dreaptă începea să-i zvîcnească, avea simptome de astenie nervoasă și de totală epuizare fizică. Odată a încercat să vadă cît de departe putea merge și temperatura i-a crescut pînă la patruzeci și unu iar mîna îi zvîcnea ca dementă. Era evident faptul că starea sa se înrăutățea din ce în ce mai mult și reușise cu greu să revină la normal.

Își revenea întotdeauna în același mod : pictînd fie după model fie din imaginație. De îndată ce începea să falsifice, corpul său reacționa revenind la starea sa de funcționare normală. Nu mai erau dubii : exista o strînsă legătură între sănătatea sa, poate chiar și viața sa, și ceea ce făcea ; era limpede că putea să și moară din cauza simptomelor pe care le avusese. Pur și simplu era constrîns să falsifice.

Plafonul de sticlă trepida ciudat ; afară sufla nu vînt puternic, neobișnuit pentru acea perioadă a anului. Se vedeau norii galopînd spre răsărit și din cînd în cînd se ițea cîte un petec azuriu de cer, care însă dispărea cu repeziciune. Totuși, curînd apăru un alt petec care începu să se lățească iar norii să dispară treptat. Se ivi soarele. Toți cei prezenți din sală

au tresărit şi s-au înviorat. Era limpede că se simţeau mai bine şi puteau urmări mai atent ceea ce făcea Mihovil.

Acesta însă lucra mai lent decît de obicei, făcea pauze mai des, medita, se apropia și se îndepărta de model, lăsa paleta de-o parte apoi o lua din nou, dînd semne vizibile de neliniște. Zoran îl urmărea cu îngrijorare. Altora însă le-a trebuit mai mult timp ca să bage de seamă că se petrecea ceva ciudat : credeau că era vorba de frămîntarea firească ce însoţeşte actul creaţiei. În special psihologii aveau acum subiect de discuţie. După cîtva timp organizatorul experimentului se apropie de Mihovil.

— Văd că vă deranjează ceva. Spuneţi-mi, fără nici o reţinere ce s-a întîmplat ? Dacă trebuie să scoatem pe cineva din sală, nu e nici o problemă. Experimentul este foarte important.

— Ei, nu spuse Mihovil. Nu mă deranjează nimic. Dar, parcă ceva nu e în regulă cu mine.

— Nu vă simţiţi bine ?

— Nu e vorba de asta, ci parcă acest Bukovac... Nu știu. Ca și cînd cu acest tablou n-ar fi ceva...

— Doriţi să amplasăm altfel originalul ? Sau poate doriţi mai multă lumină ? se oferi organizatorul. Experimentul este foarte important.

— Ştiu, spuse Mihovil. Voi continua. Știu că este important.

Într-adevăr, era foarte important, mai ales că experimentul nu costa și se constituia pentru el într-un fel de piatră de încercare. Tatăl lui Zoran folosise prilejul să-l pună în gardă

pe Mihovil cu o zi-două înainte de experiment. După apariția lui Mihovil la televiziune, era limpede pentru toată lumea că venise ceasul cînd și societatea trebuia să reacționeze într-un fel. S-a înteles că trebuia să fie luată o atitudine față de munca lui Mihovil, așa cum afirmase atît de tranșant profesorul Goran Car. Cazul lui Mihovil privea pe toată lumea și fiecare avea cîte ceva de spus; în presă ziariștii băteau cîmpii. Devenise limpede că nu era vorba doar de un talent care crea din cînd în cînd falsuri geniale ci despre un fenomen. Drept consecință, ca despre orice alt fenomen — inundații, farfurii zburătoare, sau eclipse solare — era necesar să fie date publicității părerile unor specialiști și a unor persoane autorizate în materie pentru a nu lăsa loc confuziilor și vorbelor de mahala. În cazul lui Mihovil se insista cu precădere pe explicația științifică a fenomenului redus la cauze fiziologice, parapsihologice ori altceva asemănător căci exista riscul de a fi explicat și mistic sau chiar religios. Asemenea tentative existaseră de la bun început.

Tatăl lui Zoran i-a dat de înțeles lui Mihovil, pe ocolite, că tot acest experiment era îndreptat împotriva lui: în anumite cercuri circula ideea că ar fi foarte practic dacă s-ar putea demonstra cum că în munca lui Mihovil existau și fisuri: că falsurile nu erau tocmai perfecte, că și cunoștințele lui în tehnica desenului aveau lacune considerabile și că existau metode prin care puteau fi descoperite științific falsurile lui.

Chipul îngrijorat al lui Zoran era o dovadă în plus că-şi aducea aminte şi acum de discuţia aceea: începuse să creadă că Mihovil s-a speriat, ştiind că era pus la încercare, şi de aceea lucra atît de lent şi de agitat. Lucrarea înainta din ce în ce mai anevoie. Mihovil terminase de desenat silueta lui Gundulić şi încă un chip de fată ce se scălda în lac. Desenase şi ceva din ceaţa ce se ridica deasupra apei ceea ce era, luînd în considerare structura compoziţiei, foarte mult oferind specialiştilor suficient material pentru a trage concluzii. Totuşi, comparativ cu ceea ce făcea şi cum făcea de obicei Mihovil, era foarte puţin.

În afară de aceasta, Mihovil era din ce în ce mai agitat, se foia de colo-colo, umbla cînd într-o parte cînd într-alta, combina nervos culorile pe paletă, apoi folosea cu totul altele. Observatorii se foiau discret şi şuşoteau ca la cinematograf în scenele de *suspence*. În cele din urmă, pe la zece jumate Mihovil puse paleta de-o parte luă în mînă borcanul cu firnis şi-l căută din priviri pe organizator.

— Nu mai pot, spuse el şi începu să-şi curețe mîinile de culoare. Trăsăturile chipului său exprimau amărăciune dar şi hotărîre.

Toţi erau surprinşi, căci era prevăzut ca experimentul să ţină o zi întreagă, atît cît dura lumina zilei. În acest sens fusese pregătit chiar şi un bufet rece cu sandviciuri, se prevăzuseră pauze pentru masă şi odihnă. Unii se mulţumeau să se holbeze la Mihovil, alţii mustăceau răutăcios ca şi cînd ar fi spus puştiul se şi credea vedetă.

— E gata pentru azi ? întrebă organizatorul cu o voce tremurătoare.

— Cred că şi-n general, răspunse Mihovil şi dădu din umeri fără să-l mai privească pe organizator.

Chipul acestuia se lungi, bărbia începu să-i tremure uşor, se întoarse spre spectatori ca şi cînd ar fi căutat vreun ajutor şi apoi întrebă :

— Nu merge ?

— Nu răspunde Mihovil. Nu pot termina cu nici un chip acest tablou. Nu ştiu ce naiba are ! Mă iertaţi. Să fi fost altu'... Poate ar fi mers.

— Eh, acum asta nu mai e posibil spuse organizatorul disperat în continuare. Am putea măcar conferinţa s-o ţinem astăzi ?

Conferinţa, în cursul căreia Mihovil trebuia să răspundă la întrebările specialiştilor, urma să aibă loc a doua zi după ce se cristalizau impresiile.

— Se poate, spuse Mihovil. Vă stau la dispoziţie. V-aş ruga însă pentru o scurtă pauză.

Urmă o vînzoleală de colo-colo şi din nou toţi îl priveau pe Mihovil însă nimeni nu-l mai întreba nimic. Se ţineau departe de el, ca de cineva lovit de soartă pe care nu-l poţi ajuta cu nimic şi e mai bine să nu-i aminteşti de aceasta. A rămas doar Zoran.

— Ce e, nu merge ? îl întrebă acesta. E probabil din cauza bolii.

— Nu, spuse Mihovil. Nu e din cauza bolii. Numai că nu ştiu cum am să le explic asta în discuţia ce va urma. Spune-mi, ai fost de

față cînd a fost adus tabloul de la galeria de artă ?

— Am dat și o mînă de ajutor, răspunse Zoran.

— Ei, vezi. Și atunci cum să le explic eu că acest tablou nu este un Bukovac autentic ? Că este vorba de cel mai ordinar fals ? Cum ?

Ultima descindere a lui Mihovil a fost la Arhivele Statului. După ce colindase toată săptămîna muzeele, galeriile de artă, institutele, facultățile, Mihovil se afla într-o sală lungă și îngustă, la o masă acoperită cu un plastic verde pe care i se aduceau teancuri întregi de hîrtii legate cu sfoară : fascicule, documente și altele, iar Sluibașul de la Arhive nu-l slăbea din ochi. Mihovil arăta bine, era vioi deși mai slăbise și devenise nervos. Adesea se foia stingherit de ochii ce-l urmăreau, de privirile iscoditoare aruncate peste umăr și care-i urmăreau sfidător mîinile.

Nu era bine văzut în muzee, galerii de artă ori în altă parte unde exista cîte-un obiect de artă valoros. Preferau să asculte despre el, să știe la ce lucrează, dar nu le făcea deloc plăcere ca el să mișune pe-acolo. Preferau să-l țină la distanță, ca și cînd ar fi putut să șterpelească ceva în timp ce copia. Ba mai mult, de parcă însăși prezența sa reprezenta un pericol iminent la adresa valorilor existente în instituțiile respective. Ca și cînd ar fi fost deochiat, vîndut diavolului ori ciumat, atît de mult se temeau cu toții să nu le infesteze

cumva monumentele de artă, obiectele de artă şi documentele cu virusul falsului.

Referitor la această ultimă acuzaţie, nici măcar nu era aberantă întrucît Mihovil urmărea în toate acele instituţii tocmai falsurile. De cînd descoperise că renumitul tablou al lui Bukovac era un fals, apăruse dorinţa de a verifica şi celelalte opere de artă. Nu declarase nimic specialiştilor care fuseseră prezenţi la experiment; invocase extenuarea şi boala, ceea ce nu-l împiedicase ca în discuţia ulterioară cu Zoran să fie pătimaş.

Ca de obicei, Zoran l-a crezut pe cuvînt. Era foarte impresionat, ca şi cînd i s-ar fi deschis brusc şi lui noi perspective. A fost şi era de acord că trebuiau verificate şi alte tablouri importante, documente şi felurite materiale de valoare. Venise chiar cu propunerea să-l convingă el pe Ciprian să le înlesnească această acţiune, fără să se întrebe nici o clipă cum de reuşea Mihovil să ştie dacă era vorba de o copie şi cum deosebea falsul de original. Cu aprobarea lui Ciprian veniseră chiar de a doua zi dimineaţă la muzeu şi aşa au început să lucreze. De fapt, doar Mihovil lucra iar Zoran venea în trecere şi uneori o aducea şi pe Dina interesîndu-se de rezultate şi dacă avea acces în depozit, marea reuşită a intervenţiei lui Ciprian. Dacă se vedeau în vreo galerie de artă Mihovil îi arăta pur şi simplu cu degetul tabloul sau grafica în cauză iar dacă se aflau la muzeu acesta îi indica în program titlul exponatului sau signatura documentului. Zoran întreba de fiecare dată :

— Cum, şi asta ? şi ridica din sprîncene.

Mihovil lucra foarte metodic și pedant încît Bunica era din nou mulțumită de el deoarece, de cînd contramandase toate întîlnirile, pleca cu regularitate în fiecare dimineață (ea îl trezea la șase și jumătate și-l îmbuiba cu cafea cu lapte), și se întorcea punctual la prînz, iar după-amiaza continua în același ritm pînă spre seară. Purta cu sine toate materialele pentru desenat, o pînză pentru culori în ulei, în funcție de locul unde lucra.

Stătea, de pildă, în fața unui tablou dintr-o galerie de artă și începea să copieze. Avea nevoie de puțin timp; curînd se ridica și trecea la alt tablou deși nu făcuse decît să schițeze sau terminase doar un detaliu din lucrarea începută. Lua notițe, completa pagini întregi cu diferite tipuri de scrieri, exersînd și în acest mod.

Au venit la rînd diverși autori, diferite opere și genuri: tablouri, documente, partituri și altele. Fusese și-n Orașul Vechi și-n Orașul Nou, stătuse prin încăperi strîmte și se învîrtise printre rafturi pline de teancuri prăfuite, fumase prin holuri și balcoane, purtase controverse diplomatice cu slujbașii acestor instituții. Și făcuse probe în creion.

Lua documente din diferite perioade, testa pe ici pe colo încercînd să ia probe din toate părțile. Uneori se oprea în fața unui tablou cunoscut sau asupra unui document de referință și clătina din cap, încît personalul începuse să se uite ciudat la el. Toți răsuflau ușurați după ce pleca.

Ultima zi la Arhivele Statului o petrecuse studiind cele mai valoroase documente, con-

centrîndu-se doar asupra acestora deoarece nu mai avea timp, începuseră să-l lase puterile și în mare parte concluziile generale se conturaseră. Nimic nu le mai putea schimba. Spre seară, în vreme ce Mihovil ședea la masa aceea verde, pe care cădeau reflexele frunzelor castanilor din stradă prin fereastra deschisă, scăldînd totul într-o lumină verzuie, în timp ce de-afară răzbătea gînguritul porumbeilor, Mihovil adormi lucrînd. Ceilalți vizitatori și paznicul îl priveau; dar nimeni nu-l trezi deoarece cei mai mulți îl cunoșteau deja.

Într-un tîrziu îl trezise Zoran; i-a pus mîna pe umăr și l-a zgîlțîit ușor. Mihovil ridică capul.

— Ce conduită e aceasta, colega? spuse Zoran.

— Nedemnă, răspunse Mihovil și se sculă. Înapoie documentele pe care le studiase, își luă legitimația, îi strînse notițele, colile de desen și plecară. Zoran era cu mașina, așa că s-au dus pînă la o cîrciumă de pe dealul Sljemen. Au stat acolo în grădină, oricum era cald și au comandat cîte-o bere. Mihovil mîzgălea cu degetul pe fața de masă.

— Ei? întrebă Zoran. Care sînt rezultatele?

— E mai rău decît am crezut, răspunse Mihovil. Sper că nu i-ai spus nimic lui Ciprian despre acel Bukovac, și despre tot ceea ce facem noi aici?

— Nici gînd. I-am vîndut doar pontul. De ce?

— Trebuie să fim și pe mai departe la fel de precauți, spuse Mihovil cu glas scăzut, iar apoi zîmbi și adăugă: Am să-ți spun un secret.

— Secret ?

— Momentan. Și poate și pe viitor. Dacă aș putea, ce bine-ar fi, să uit tot ceea ce-am aflat în ultimele zile. Pur și simplu nu știu nici eu singur ce e mai bine de făcut.

— E ceva rău ? făcu o grimasă.

— Depinde cum o iei, cum zicea deunăzi tatăl tău. Mie acum mi se pare că e cumplit. Am descoperit o groază de cópii.

— Unde ?

— Pretutindeni. Niciunde, pe unde-am fost, nu lipseau. Sînt peste tot.

— Importante ?

— Sînt și din cele nesemnificative, însă există și din cele capitale.

— Și ? Cum sînt din punct de vedere tehnic ? se interesă Zoran. Reușite ?

— Depinde, oftă Mihovil. În unele cazuri nu poți nici pe departe să-ți dai seama ce merge și ce nu, căci nu ai nici un fel de termen de comparație vizavi de original, adică față de ceea ce ar fi trebuit să fie autentic.

Tăcură pentru o clipă. Zoran își termină de băut berea, privi sticla lui Mihovil și-i făcu semn chelneriței să mai aducă un rînd. Ședeau la umbra unui cais, grădina era în întregime umbrită, soarele era spre scăpătat iar cerul de deasupra lor era de-un verde strălucitor. Aveai impresia că te uiți dintr-o fîntînă. După ce a venit berea, Zoran spuse :

— Bine, dar nu te-am întrebat încă pînă acum, de unde știi de fapt dacă e vorba de vreo copie sau nu ?

— Pentru că, la rîndul meu, nu pot s-o copiez — răspunse Mihovil cu seriozitate. Pur

şi simplu mă blochez. Aşa cum mi s-a întîmplat şi cu Bukovac.

Zoran clătină din cap iar apoi îşi ridică picioarele pe unul din cele două scaune rămase libere.

— Şi crezi că ăsta este un indiciu suficient ? întrebă el.

— Pentru mine este. Pentru alţii poate că nu e, răspunse Mihovil. De aceea te-am şi rugat să păstrezi secretul.

Zoran clătină din nou din cap, mai bău puţină bere şi rămase cu privirea pierdută în depărtare. Ştia că trebuia să discute precaut şi pe-ndelete, să asculte totul cu atenţie şi de-abia în final să-şi exprime părerea.

— Bine, dar tu cum îţi explici toate astea ? îl întrebă el. Faptul că un fals nu mai poate fi copiat ?

— Stau prost la teorie, însă pot să-ţi spun că ceea ce ştiu e doar intuitiv. Trebuie că originalele conţin ceva prin însăşi natura lor, ceva originar, ştiu eu, ceva irepetabil, o anume cautate, cam aşa ceva... Şi de aceea pot fi copiate. Iar falsul este ca un fel de carapace. Ceva fără conţinut, fără identitate. Şi de aceea nu poate fi reprodus.

— Vorbeşti ca un popă, spuse Zoran.

Mihovil zîmbi. Mai bău puţină bere, apoi îl privi pe Zoran în ochi, semn că totuşi nu glumea.

— Exact, spuse el. Tot aşa mi-a vorbit şi Sfinţia Sa, o cunoştinţă a Bunicii, încă de la bun început. Că operele de artă autentice conţin ceva divin.

— Dar documentele ? întrebă Zoran.

— Se pare că și cu acestea se întîmplă același lucru. Așa se pare. Dar asta n-o pot spune nimănui doar ție, deși toată chestiunea este destul de sinistră.

— Îmi imaginez ce-ai simțit.

— Asta are mai puțină importanță — acum și Mihovil își ridică picioarele pe celălalt scaun liber. Îți aduci aminte de profesorul acela de la Filozofie ? Cînd a spus că aș fi în stare să substitui și ouăle de cuc deoarece realizez niște copii perfecte ? Că pot schimba fața istoriei și așa mai departe ? Îți aduci aminte ?

— Cum aș putea uita.

— Ei vezi, oftă Mihovil. Am impresia că asta s-a și întîmplat deja.

— Cum adică ?

— Uite-așa, răspunse Mihovil îngîndurat cu privirea ațintită spre vîrful dealului Slieme. Multe lucruri pe care le știm despre istorie, artă, politică, biografia unor personalități, în bună parte toate aceste cunoștințe sînt bazate pe falsuri. O mare parte din aceste informații pur și simplu nu sînt reale.

— Falsificate ? Bine, dar în ce proporție ?

— O mare parte, dacă-ți spun. Mai mult de jumătate din ceea ce-am parcurs eu.

Deasupra lor se lăsase înserarea. Cerul căpătase o culoare violacee iar fețele lor păreau livide.

Bunica era foarte mulțumită de faptul că Mihovil petrecuse destul de multă vreme acasă, muncind atît cît era necesar să-și mențină sănătatea. Astfel că acum erau mai mult timp împreună și stăteau mai mult de vorbă.

Într-o după-amiază, în vreme ce o muscă

bîzîia discret în semiobscuritatea din spatele storurilor trase, Mihovil și Bunica își beau cafeaua în bucătărie. Pe el îl biruise somnul, cum i se întîmpla în ultima vreme, iar Bunica își broda goblenul și sorbea cafeaua din ve chea ei ceșcuță cu toarta ciobită.

— Ce-o să ne facem cu tine, nepoate ? întrebă ea, după ce se cuibări mai întîi în fotoliu și oftă, pregătindu-se să înceapă o discuție importantă, dar fără să știe cum.

— Ne-om descurca noi cumva, răspunse Mihovil fără să ridice capul din ziare.

— Nu arăți prea bine, spuse Bunica. A trebui să te mai și odihnești, muncești cam mult.

— În curînd încep examenele, Bunico.

— Și-n afară de asta, nici nu te îngrijești. Nu e bine.

— Ba mă-ngrijesc, spuse Mihovil neconvingător.

— Umbli noaptea hai-hui, fumezi, nu prea mănînci. Știi și tu doar că nu merge așa. Nu poți doar să colinzi întruna.

— Știu, spuse Mihovil.

De cînd devenise cunoscut, se plimba mai precaut prin oraș. Exista, e adevărat, o probabilitate minimă de a fi acostat direct de către cineva de pe stradă însă se puteau ivi și alte riscuri. Se pare că începuse deja să deranjeze mai multă lume. Putea fi multora de folos și destui își doreau pur și simplu să-l cunoască. Căpătase deja obiceiul de a privi întruna în urma sa, de a fi atent cînd traversa strada ; intrase chiar, nu o dată, în magazine sau curți unde n-avea, de altfel, nici o treabă.

— Pă atunci, dacă ştii... spuse Bunica.

— Bine, Bunico, spuse Mihovil. Destul despre asta.

Lui Zoran îi mărturisise chiar că avea de la o vreme sentimentul că era urmărit, însă Bunicii nu i-a spus nimic. De fapt, curînd s-a dovedit că această urmărire era fie total ineficientă, fie atît de eficientă încît n-aveai ce-i face. Şi chiar în după-amiaza aceea.

Cineva sună la uşă. Bunica tresări aşa cum făcea în ultima vreme, iar Mihovil se duse să deschidă. În faţa uşii se afla un individ cu ochelari, între două vîrste şi care ţinea în mînă o geantă diplomat. Părea o combinaţie între un profesor universitar şi un încasator de taxe pentru radio-televiziune.

— Bună ziua, spuse acesta. Mă numesc Farcaš. Pot vorbi cu dumneavoastră pentru o clipă ?

— Despre ce ? întrebă Mihovil şi luă din obişnuinţă o poziţie defensivă.

— Am un mesaj, spuse Farcaš.

— De la cine ?

— De la nişte persoane importante. Oameni suspuşi. Pe mulţi dintre ei îi şi cunoaşteţi. Este vorba despre o chestiune care vă priveşte, personal, fără un caracter oficial, însă poate avea mari implicaţii — turui Farkaš în timp ce Mihovil îl privea mirat.

Din spatele lui, Bunica asculta din bucătărie şi încerca să zărească ceva întinzîndu-şi gîtul. Mihovil ridică din umeri şi-i dădu voie individului să intre. Felul implorator în care vorbea în acelaşi timp şi misterios, ar fi descumpănit pe oricine : lăsa impresia că se va

sfîrşi dacă în clipa aceea nu i se dădea ajutor.

— Poftiţi pe-aici, în camera mea, spuse Mihovil, dîndu-i voie individului să intre şi închise uşa. Trecînd prin bucătărie Farkaš făcu o reverenţă Bunicii care se înclină la rîndul ei. Mihovil zîmbi discret.

După ce Mihovil închise uşa odăii sale individul se aşeză pe scaun şi puse servieta la picioare. Soarele strălucea în cameră, luminînd profilul lui Farkaš. Acesta îşi mijea întruna ochii foindu-se pentru a evita lumina soarelui, lucru care nu i-a reuşit pînă la sfîrşitul vizitei. Mihovil se aşeză pe pat.

— După cum v-am mai spus, îşi începu Farkaš expunerea, sînt purtătorul unui mesaj, din partea unui grup de oameni importanţi.

— Ce fel de grup? întrebă Mihovil oarecum posac.

— Neoficial. O grupare de persoane suspuse, de fapt, pot spune, de oameni din cei mai de bază ai societăţii. Cu toţii se străduiesc să promoveze diferite domenii ale acestei societăţi. Acesta este scopul ce-i leagă.

— Pot afla, întrebă Mihovil tăios, cine sînt toţi cei care formează această grupare? Şi-n general aş vrea mai multe detalii.

— Nu este necesar. Pînă atunci o putem denumi Asociaţia. Important este să ştii două lucruri. Unu, că este vorba despre nişte oameni cu intenţii oneste. Doi, că sînt foarte influenţi şi, pot spune chiar puternici. Îl pot ajuta pe individ, dar îl şi pot distruge, dacă consideră că este necesar.

Mihovil ridică din umeri. Se sprijini cu cotul mîinii de pernă, apoi scutură din pachet o ţigară direct în gură.

— Nu mă impresionează în mod deosebit nici una, nici alta — spuse el. Şi mai ales nu prin intermediari.

Farkaš îşi muşcă buzele, se îndreptă puţin ; era clar că nu-i convenea. Se părea că pregătea o replică aforistică.

— Aş dori să vă avertizez... spuse el.

— Şi ce-mi transmite această Asociaţie a dumneavoastră ? întrebă Mihovil.

Farkaš intră din nou în rol şi putu să rostească replica dinainte ca un actor la premieră.

— Aşa, spuse el. Este vorba despre talentul dumneavoastră de excepţie, o ştiţi şi singur. Asociaţia consideră că acesta nu mai poate fi folosit ca pînă acum.

— Adică ? ridică Mihovil din sprîncene.

— Dat fiind faptul că este vorba despre o chestiune delicată, nu-i aşa, îşi ţuguie Farkaš buzele, plin de importanţă, mijindu-şi în acelaşi timp şi ochii din pricina soarelui, Asociaţia noastră consideră că talentul dumneavoastră ar trebui, într-un anume fel, canalizat. Orientat astfel, încît să fie pus în slujba acestui neam în cel mai înalt grad.

— Şi cine să-l canalizeze ? Asociaţia ?

— Asociaţia, confirmă Farkaš. Adică, membrii acesteia, care se află în diferite organisme sociale şi acţionează în conformitate cu indicaţiile Asociaţiei.

— Interesantă asociaţie, spuse Mihovil.

— Nu numai interesantă, zise Farkaš. În treacăt fie spus, țin să vă reamintesc că discutăm fără martori. Ar trebui, deci, ca Asociația să dirijeze îndemînarea de care dispuneți. Aceasta v-ar aduce niște avantaje multiple, pe care sînt gata să vi le prezint în detaliu.

— Spuneți-mi mai bine, zise Mihovil, ce trebuie să fac eu pentru această asociație ? Să falsific după instrucțiunile acesteia spre binele tuturor ?

Farkaš se aplecă într-o parte, găsind astfel o poziție convenabilă în care soarele îl deranja cel mai puțin. Cu toate acestea, ținuta lui avea în continuare o anume rigiditate, de parcă ar fi înghițit o mătură.

— Nici asta nu-i exclus, spuse el. Momentan însă, Asociația este interesată de partea pasivă a activității dumneavoastră și nu de cea activă.

— De care parte pasivă vorbiți ?

— De faptul că sînteți capabil să descoperiți falsurile deja existente.

Mihovil se îndreptă în pat, apoi se ridică, se îndreptă spre fereastră și aruncă mucul de țigară care desenă un arc amplu, departe, în curte. Acolo, chiștocul sfîrîi într-o băltoacă rămasă de la ploaia din noaptea trecută. Apoi, Mihovil se întoarse spre Farkaš, se opri în fața acestuia cu picioarele depărtate de parcă s-ar fi pregătit să-l bată pe individul mai în vîrstă.

— Și de ce consideră Asociația că eu pot face toate astea ?

— Asociația noastră știe că puteți, răspunse prompt Farkaš. Cu toată certitudinea.

— Cum așa ?

— Nu există secrete, răspunse Farkaš și-și permise un zîmbet timid, oamenii noștri v-au urmărit. Ei știu tot ce ați făcut, ce ați citit și ce ați copiat. Nu e nevoie să fii mare psiholog ca să-ți dai seama ce ați căutat. Și ce-ați aflat.

Mihovil se așeză din nou pe pat. Cîțiva porumbei de pe acoperișul clădirii vecine gîngureau din toate puterile, se auzeau vrăbiile și totul era într-o tristă, jalnică distonanță cu discuția ce avea loc în odaia lui Mihovil.

— Și de ce e atît de interesată Asociația de toate acestea ? întrebă Mihovil cu glas scăzut.

— Pentru că, răspunse Farkaš plin de importanță, pentru că sînteți capabil să recreați nu numai realitatea dar să o și distingeți de irealitate. Sînteți în stare să transformați realitatea, ca și conștiința oamenilor despre acea realitate.

— Iar Asociația are tot interesul să lase lucrurile să rămînă așa cum sînt ?

— Asociația noastră consideră spuse Farcaš ridicînd arătătorul — că nimic nu trebuie să se schimbe la întîmplare sub influența unui singur individ.

— Nu trebuie ? întrebă Mihovil cu un ton cît mai ironic.

— Nu e posibil, spuse Fakaš. În aceasta constă problema. Un asemenea individ, în cazul acesta, dumneavoastră, nu poate lucra de unul singur. Nimeni nu poate munci de unul singur. Nici nu poate păstra secretul și nici să tragă foloase de pe urma acestuia. Mai de-

vreme sau mai tîrziu cineva începe să împartă ceea ce posedă. Asociația noastră consideră că aceasta trebuie să se înfăptuiască în mod conștient și onest și de-o parte și de cealaltă. Trebuie să existe un plan de acțiune.

Mihovil se îndreptă spre ușă, apucă clanța și-l privi pe Farkaš drept în ochi.

— Poate că este așa, spuse el. Însă, eu nu doresc să am de-a face cu Asociația dumneavoastră.

Farkaš înțelese că trebuie să plece ; se ridică, își luă geanta și, drept ca o lumînare, se opri în fața lui Mihovil.

— Veți regreta ! spuse el.

— Tot ce-i posibil, spuse Mihovil indiferent.

În pragul ușii deschise Farkaš, pierzîndu-și cumpătul, se întoarse și spuse :

— Nimeni nu poate acționa de unul singur. Doar nu sînteți Mesia.

Bunica se uită la el consternată și lăsă goblenul în poală.

— Nu te enerva, spuse profesorul aprinzîndu-și o țigară și afundîndu-se mai bine în fotoliul ce scîrțîia insuportabil. Poate că ți se pare că ții în mîini în clipa aceasta o bombă atomică. Însă nu e așa. Nu e.

Mihovil se dusese la profesor si-i destăinui totul. Avea nevoie de un sfat, de la cineva suficient de inteligent și pus la curent cu cele ce se petreceau și-n acelasi timp îndeajuns de detașat de Mihovil și indiferent față de acesta pentru a putea medita despre cele întîmplate ca despre niște lucruri care nu-l priveau per-

sonal, pentru a putea trage nişte concluzii. Cu această intenţie se dusese la Goran Car.

— De ce ? întrebă Mihovil.

— Pentru că, tuşi uşor profesorul Goran Car şi privi pe fereastra dinspre care se auzeau freamătul frunzelor mestecenilor şi uruitul maşinii de tuns iarbă din curtea Facultăţii, nu poţi dovedi că este realmente vorba de nişte falsuri ; nu poţi dovedi nimic, există doar afirmaţia ta. Există doar faptul că nu eşti în stare să copiezi aceste falsuri.

— Bine, dar poate că ştiinţific s-ar putea dovedi... Astăzi există metode adecvate.

— Ştiinţific ? zîmbi profesorul scuturîndu-şi coama de păr. Nu te supăra, dar mă faci să rîd. E ridicol ca tocmai tu care ai reuşit să tragi pe sfoară ştiinţa, să faci apel la aceasta. Experţii nu pot dovedi nimic în privinţa falsurilor tale.

— E adevărat, îşi aplecă Mihovil capul, cufundîndu-se în gînduri. Dar, poate că încă nu este... Credeţi că a existat şi înaintea mea cineva care a fost în stare să falsifice totul, ca mine ?

— Nu ştiu. Există o serie de teorii, de altfel ai auzit şi tu în istorie de ciclicitatea evenimentelor. Nu este exclus ca tocmai aici, la noi, să fi apărut de-a lungul veacurilor, de două sau de mai multe ori, vreun talent de excepţie. Bineînţeles, cu condiţia să se repete evenimentele, iar calculul probabilităţii să aibă vreun sens.

— Mi-ar părea bine, zîmbi Mihovil.

— Ţi-ar părea bine ? întrebă profesorul ascultînd zarva de pe culoar, unde studenţii aş-

teptau să intre în examene. N-are nici o importanță dacă îți pare bine sau nu. Important e însă ce vei face de-acum încolo.

— De aceea am și venit la dumneavoastră.

— Să vedem, începu profesorul să bată darabana în masă. Chestiunea pare într-adevăr măreață. Asta-i realitatea. Dacă există atîtea falsuri, precum susții, atunci se pot trage două concluzii : una ar fi că reprezentarea noastră despre o mulțime de lucruri este total greșită : despre istorie, artă, despre tot ce a fost de valoare pînă în această clipă, despre existența noastră, despre caracterul evoluției societății și-n general despre lumea în care trăim. Poate că totul e bazat pe minciună, pe informații eronate, cam ca la sălbaticii care-și imaginează că pot deveni curajoși mîncînd inimă de leu.

Mihovil era oarecum tulburat de cele auzite și deși-și propusese să tacă și să asculte, nu se putu abține să nu intervină cu un modest comentariu :

— Dar ce credeți că s-ar întîmpla dacă totul s-ar prezenta... într-o nouă lumină ? Știu eu, să se afle adevărul, ce ziceți ?

— Tu ești convins însă că ar fi vorba de un adevăr absolut ? zîmbi profesorul amar. Ești convins ? Vezi tu, ce înseamnă de fapt descoperirea falsurilor pe care ai făcut-o ? Înseamnă, în esență, doar interpretarea ta subiectivă.

— Asta pentru că nu pot să dovedesc că documentele acelea sînt false ?

— Nu doar pentru asta, ci pentru că așa se procedează de obicei cu toate documentele. Noi ne fundamentăm concluziile despre isto-

rie cînd pe baza unor documente, cînd pe baza altora. Le alegem doar pe cele pe care le considerăm noi drept autentice și importante. Automat, prin aceasta, le declarăm false sau irelevante pe toate celelalte.

— Nu prea am înțeles, spuse Mihovil.

— E simplu, zise profesorul, scoțînd febril o țigară și aprinzînd-o în grabă, pentru a nu-i scăpa ideea, iată : nu tragem nici un fel de concluzie nici în istorie și nici în artă bazîndu-ne direct pe documente sau pe tablouri. Mai întîi le interpretăm : afirmăm că respectivele opere de artă sau documente înseamnă cutare sau cutare lucru, facem conexiuni și apoi le acordăm valoare. Înțelegi ? În aceasta constă subiectivitatea noastră. Avem un anumit simț al istoriei și un anumit simț al artei care depinde mai mult de felul nostru de a fi decît de caracterul documentelor sau al operelor de artă respective.

Mihovil îl asculta cu atenție, privindu-i doar în treacăt chipul. Goran Car își lăsase o barbă roșiatică iar pe față avea pistrui. Avea un ten deschis la culoare iar ochii săi păreau oarecum triști în spatele ochelarilor, în total dezacord cu felul lui de a fi, cu spusele sale.

— Bine, spuse Mihovil. Dar atunci... Care este rolul meu în tot ceea ce fac ? Adică, dacă există subiectivitate și dacă există atîtea documente false considerate drept autentice...

— Adu-ți aminte de exemplul pe care l-am dat în prelegerea mea. Oare astăzi arta lui Rembrandt cotată drept genială, va fi considerată mîine un *kitch* dacă se descoperă că este un fals ?

— Stați o clipă, spuse Mihovil nerăbdător. Dacă e așa, atunci nu capătă oare și falsurile mele demnitatea operelor de artă? N-au oare dreptul să fie și acestea considerate artă și adevăr? Dacă sînt perfecte, bineînțeles?

Profesorul zîmbi și-i împinse lui Mihovil peste masă un pachet albastru de țigări franțuzești. Mihovil luă una.

— Dar asta ai obținut deja, zise Goran Car. Ți s-a organizat o expoziție, expui în galerii de artă... Acum însă, lăsînd gluma la o parte, cred că ai dreptate. După părerea mea este vorba și aici de artă.

— Dar documentele?

Profesorul rămase puțin pe gînduri, ezitînd parcă. Îl privi de cîteva ori pe Mihovil, apoi se uită pe fereastră, lovi hotărît cu pumnul în masă și spuse:

— Fie, îți voi spune răspicat, deși poate că n-ar trebui. Aceasta este părerea mea personală și ți-o împărtășesc ca de la om la om și nu în calitate de specialist. După părerea mea, lucrările tale au toate șansele să fie considerate drept originale. De fapt, în esența lor, asta și sînt. Pentru mine însă, subiectiv și intim vorbind, nu are o importanță capitală faptul că o lucrare este originală sau nu. Obiectele, mă refer la documente, tablouri și celelalte, posedă o calitate care le face să fie artă iar dacă nu o au nu mai sînt, asta-i tot. Lucrările tale posedă așa ceva.

— Din nou despre calitate, spuse Mihovil scărpinîndu-se cu amîndouă mîinile în creștetul capului zbîrlindu-și părul.

— Cum adică, din nou?

— Şi un preot mi-a vorbit despre asta, dar mai pe larg.

— E foarte logic, zîmbi profesorul. Inspirație divină? Nu-i așa? Sigur că da. Numai că eu nu consider că este vorba despre o calitate divină ci de una mai mult umană. Într-o operă de artă crezi ori nu crezi, asta e.

De data aceasta Mihovil rămase cu privirea pierdută la mesteceni și la șirul de săli de curs din clădirea de vizavi, unde se vedea prin ferestrele deschise cum discută oamenii, cum fumează, telefonează ori se holbează pe geam.

— Asta înseamnă, spuse el, că ar trebui să trec sub tăcere faptul că am descoperit acele falsuri. Și despre celelalte care cu siguranță mai există?

— Cred că așa ar fi cel mai bine, spuse profesorul și din nou împinse spre Mihovil țigările sale iuți.

— Nu știu, spuse Mihovil.

— Nu știi? se răsti profesorul. Se vede că era tulburat. Dar oare te-ai întrebat vreodată cine a făcut toate cópiile acelea peste care ai dat tu? Să zicem că înaintea ta n-a existat nici un falsificator asemenea ție. E foarte posibil să nu fi existat. De unde provin atunci aceste falsuri?

— Nu ştiu, spuse Mihovil.

— Cred că multe din ele nici nu au fost create drept falsuri. Poate că au fost create cu bună intenție, înțelegi, din dorința de a deveni originale atunci cînd este vorba despre tablouri sau să fie mărturii ale adevărului, în privinta documentelor.

Mihovil îl privi lung pe profesor. Aproape că nu pricepea nimic, însă se întrezărea un fascicol de lumină. Tînărul om de știință îi plăcea din ce în ce mai mult.

— Cum e posibil una ca asta? întrebă Mihovil.

— Simplu. Există multe lucruri care în natură nu există în forma lor pură. Nu există alcool pur, nu există aur pur. Poate că însăși logica istoriei crează toate falsurile. Poate că acestea trebuie să apară așa cum sînt înlocuitorii pe lîngă produsele naturale. Poate că acesta este rolul lor.

— Atunci, asta ar însemna că... spuse Mihovil înțelegînd din ce în ce mai bine.

— Da. Asta ar însemna că falsurile sînt la fel de importante ca și documentele autentice și operele de artă originale, iar cópiile sînt la fel de valoroase ca și originalele. Că fac parte integrantă din procesul evoluției și că fără acestea n-ar exista nimic. De pildă, bacteriile sînt deosebit de importante în natură, deși nouă ne sînt dăunătoare deoarece ne provoacă angina purulentă. Același lucru se întîmplă și cu vulturii hoitari, cu toate celelalte lucruri din natură.

— Și inundațiile sînt bune, și cutremurele?

— Totul își are rostul său. Fără toate acestea n-ar mai exista nici această lume, așa cum este ea.

Urmă un moment de tăcere. Rușinați deodată amîndoi de discuția această patetică, mai întîi profesorul care se-nroșise și apoi Mihovil

care începuse să se scarpine vîrtos în creștet, fiecare se uita în altă parte. Profesorul privea pe fereastră iar Mihovil la peretele pe care atîrna o hartă a cerului. Și totuși discuția trebuia încheiată. Mihovil nu se putu abține să nu întrebe :

— Atunci ceea ce fac eu, are vreun sens ?

— Bineînțeles, spuse Goran Car. De aceea ești artist.

CAPITOLUL ŞASE,
în care este vorba despre flori, păsări şi discuri

Mihovil ridică discul negru în dreptul ochilor privindu-i cu atenţie marginea netedă, aşa cum priveşti tăişul unui cuţit de curînd ascuţit. In faţa sa Mihovil văzu o mică ferestruică prăfuită cù gratii vopsite în gri. Din tavan atîrnau undiţele de bambus ale bunicului, strălucind în soarele din după-amiaza aceea. Mihovil fluiera încetişor, la fel cum făcea odinioară şi bunicul său cînd se apuca de vreo treabă despre care ştia că va fi utilă în gospodărie şi-i va face plăcere Bunicii. Apoi puse discul de-o parte şi se duse la ferestruică. Cu ajutorul pompiţei de ulei pe care Bunica o ţinuse odinioară în cutia maşinii de cusut unse mecanismul caraghios de deschidere a acesteia. Apoi încercă s-o deblocheze. Deşi o deschisese adesea în ultimele zile, mergea totuşi greu. În cele din urmă însă reuşi. Deschise canatul ferestruicii, înţepenind-o cu ajutorul unui dispozitiv născocit de el, astfel încît în beci se făcea acum puţin curent. Uşa beciului din şipculiţe de lemn.

Apoi coborî, luă de pe masă un ghiveci în care se afla o muşcată. A venit cu acesta pînă la ferestruică. În fascicolul de lumină ce strălucea în încăpere Mihovil privi planta cu atenţie. Observă tulpina, frunzele, le pipăi, trase

puțin de tulpină pentru a se convinge dacă prinsese rădăcini. Apoi ridică ghiveciul și-l apropie de ochi. Nu era nici o îndoială : în vîrful acesteia, printre frunzele în formă de inimioară apăruse un boboc. Între petalele sale în formare, de un verde deschis, se întrezărea chiar și-un început de roșeață.

— Ia te uită, ia te uită, murmură Mihovil. Uite că acu chiar seamănă.

Așeză floarea pe pervazul ferestruicii, în bătaia soarelui. Frunzele ei palide se încălzeau cu repeziciune. Mihovil începu să fredoneze și coborî de la fereastră.

Fredona încetișor ; era chiar unul din cîntecele bunicului *(Dă-mi fotografia ta și semnează-te sub ea)* iar apoi se așeză la masă. Scaunul era plin de praf și rece, însă toate acestea nu-l deranjau. Dădu la o parte tot ce-i prisosea de pe masă, verifică dacă se putea sprijini cu coatele. Apoi oftă și puse în față discul negru pe care-l strunjise pînă atunci. Îl privi din nou la lumină și-și spuse :

— Eh, ia să vedem acum, cum ți-o fi norocul.

— Dintr-o mapă de carton, pe care era înscris numele și prenumele lui Zoran, scoase un disc dintr-o pungă de plastic. Și pe acesta îl privi cu atenție la lumină.

— E-n regulă, spuse el.

Așeză discul alături, astfel ca lumina să cadă asupra lui. Se vedea orice zgîrietură cît de mică iar șănțulețele făceau ape-ape în nuanțe de verde, roșu și violet. Se vedeau și firele de praf care străluceau în lumina soarelui.

Apoi, sprijinindu-se cu putere cu coatele de masă își luă sculele. Le confecționase singur și semănau întrucîtva cu niște compase sau cu oricare alt instrument de desenat, însă aveau multe vîrfuri și tăișuri. Erau toate nichelate și străluceau în soare, în timp ce le scotea din săculețul de pînză și le aranja pe masă.

Alese o primă sculă, se sprijini mai bine de masă și verifică dacă discul era bine fixat pentru a nu-i aluneca (îl imobilizase pe un dispozitiv asemănător unui platan de picup, numai că acesta nu permitea mișcarea plăcii. Apoi pufăi de cîteva ori ca un boxer și începu să scrijelească cu acel instrument primul șănțuleț al discului său.

Făcu primul cerc, apoi se uită la discul lui Zoran pe care erau înregistrate cele mai frumoase hituri ale formației *Platters*; era mulțumit. Se aplecă din nou continuîndu-și munca.

— O ieși ceva pînă la urmă, își spuse.

Dina își dorea de mult un astfel de disc, însă acesta nu mai era de găsit. Zoran îl obținuse cu insistențe de la soră-sa și de la Ciprian, care cu douăzeci de ani și mai bine în urmă dansaseră pe această muzică. Încă pe-atunci discul reprezenta o mare achiziție. Nimeni nu mai știa însă cum de se păstrase atîta vreme. Mihovil îi spusese odată Dinei că-i va face el acest disc. Ea n-a prea rîs, deoarece începuse nițel să se teamă de tot ceea ce făcea el.

Cînd ajunse la jumătatea primei melodii, pînă la partea orchestrală, Mihovil respiră ușurat, se ridică, se dezmorți puțin și-și așeză mîinile pe șale. Era răcoare în beci și el nu

se prea îmbrăcase. Se învîrti în jurul său și găsi un cojoc vechi ce atîrna pe ușa din șipci. Îl puse pe umeri.

Apoi se duse spre ghiveci. Soarele îi piria; se părea că și frunzele erau acum mai verzi iar bobocul din mijloc mai mare.

— Bravo, tot așa, spuse Mihovil. Tu vezi-ți de treaba ta!

Se întoarse din nou la masă și continuă să scrijilească șănțulețe în disc. Pentru prima față i-au trebuit două ore, dar la cea de-a doua a mers mult mai repede; acum avea experiență. Pe de altă parte, urmărea din ce în ce mai rar modelul. Ca orice altă muncă și aceasta căpătase gradat un sens, stimulîndu-l pe Mihovil, care în cele din urmă începu să lucreze mecanic urmărindu-și doar mîinile (era nevoie de multă forță pentru ceea ce făcea) și uitînd cu desăvîrșire de discul lui Zoran. Lucra bine, iar de sub seulele lui șănțulețele ieșeau unul după altul, lucioase și regulate. Nici măcar nu mai verifica la lumină ceea ce făcea.

Cînd se uită la ceas, își dădu seama că trebuia să se grăbească deoarece se apropia ora cînd sosea de obicei Bunica. Scoase discul de pe suport, iar pe cel al lui Zoran îl puse în punga sa și apoi în mapa de carton. Îi tremurau puțin mîinile, de oboseală și emoție în același timp.

Luă floarea din ferestruică și trînti canatul care se închise automat.

— Acu' poți să înțepenești cît vrei, spuse el. Nu mai am nevoie de tine.

Își dezbrăcă apoi cojocul și-l agăță la locul său. Luă la subsuoară discul lui Zoran și pe

al său și luă în mîini ghiveciul. Afară fu nevoit să-l lase jos, ca să poată încuia beciul, iar apoi începu să urce treptele.

Bunica nu venise încă. Mihovil puse ghiveciul pe masă, apoi se duse în camera sa, puse discul lui Zoran pe scaun, iar pe-al său la picup. Aprinse radioul și așteptă să se încălzească. Tocmai cînd apucase acul ca să-l așeze pe disc se răzgîndi, lăsă totul baltă și se întoarse în bucătărie.

Se duse la fereastră. Acolo se aflau trei ghivece de flori ale Bunicii. Dădu la o parte unul din ele și-l mută pe masă așezîndu-l lîngă ghiveciul său. Un timp le privi cu atenție.

Cele două mușcate și cele două ghivece erau identice.

— Ia te uită, ia te uită, spuse el.

Atunci luă mușcata sa pe care o făcuse răsădind alte plante, adăugînd și stropind-o cu tot felul de chimicale, muncind cîteva zile în șir în beci (nici una dintre plantele folosite nu era o mușcată) și-o puse la fereastră în locul celei autentice a Bunicii.

Luă mușcata Bunicii și ieși coborînd în beci. Așeză ghiveciul acolo, pe masă. Nu exista nici un pericol, deoareece Bunica nu cobora niciodată în beci. Îl trimitea pe el ori de cîte ori avea nevoie de cîte ceva.

Întorcîndu-se din beci, ieși pe poartă și privi în stradă. O văzu pe Bunica în depărtare, cum venea spre casă legănîndu-se încet. Se repezi în fugă pe scări, intră în casă, se uită încă o dată pe fereastră și apoi se trînti pe pat, în camera sa, cu mîinile sub cap. Gîfîia din pricină că urcase scările în fugă.

După o vreme, cînd își mai reveni, se auzi cheia în broască. Bunica se învîrti puțin prin bucătărie, își lăsă lucrul de mînă și se opri în pragul camerei lui Mihovil.

— Ce mai faci, nepoate ? îl întrebă ea.

— Meditez despre viață, răspunse Mihovil.

— Bietul de tine, zise Bunica.

Atunci se îndreptă spre chiuvetă și turnă apă într-un vas de plastic. În fiecare seară Bunica își uda florile și era foarte punctuală. Mihovil stătea întins pe pat și aștepta. Bunica mormăia mulțumită. Apoi zise :

— Ai văzut ce bine le merge ?

— Și mie, și mie, bolborosi Mihovil însă Bunica nu-l auzi. Atunci sări din pat și puse acul pe disc. La început se auziră niște păcănituri, apoi acordurile introductive și vocea limpede a tenorului.

Cîntecul se numea *Only you.*

Era oarecum neobișnuit să te afli în parcul Jurjevska la ora aceea matinală : jos, orașul vuia, fremăta, murmura, își făcea apariția prin oglinda parbrizelor mașinilor parcate pe versantele învecinate, cu fumul și dîre lăsate de avioanele cu reacție, își făcea simțită prezența prin duhoarea de benzină și norii de smog. În Jurjevska însă totul era în veșminte de sărbătoare : liniște, fluturi și gîze. Aveai sentimentul că ai chiulit de la școală sau că trîndăvești în vreme ce toți ceilalți muncesc.

Cărțile și caietele Dinei se aflau alături, pe bancă. Mihovil se întinsese cu capul în poala Dinei, iar în gură avea o țigară pe jumătate

fumată și un fir lung și acrișor de iarbă. Dina era oarecum crispată și palidă. Părul îl avea împletit în cozi legate ca două rotocoale deasupra urechilor care, privite în lumina soarelui, păreau rozalii și diafane.

— Hai, spuse Mihovil, răspunde-mi ce nu e-n regulă ?

— Totul e-n regulă, spuse Dina. Bătrînii mei însă cam fac pe nebunii, asta-i tot. Pe de altă parte trebuie să învăț pentru bacalaureat.

Nu știu cum se întîmplase că nu se văzuseră vreo cîteva zile. Dina tot amîna întîlnirea. Ba că venea cineva în vizită la părinții ei, ba că învăța la engleză cu o colegă, ba că se duce la bibliotecă pentru lucrarea ei de bacalaureat și tot așa. Mihovil îi propusese s-o însoțească la bibliotecă, însă ea nu acceptase.

— Bine, fac pe nebunii ai tăi. Dar tu ?

— Ce e cu mine ?

— Cu tine e totul în ordine ?

— Da. Răspunsul nu fusese prea convingător.

Mihovil o privea de jos. Ea însă privea în altă parte spre versantul apus unde se zărea cupola verde a capelei din cimitirul Mirogoj. Mihovil scuipă firul de iarbă.

— Și ce nu le convine ? întrebă el.

— Așa, în general. Nu văd cu ochi buni tot ceea ce se întîmplă.

— Ce anume ?

— Tot ceea ce ți se întîmplă. Consideră că acolo unde e prea multă publicitate nu se poate termina cu bine. Știi doar și tu că nici pe

stradă nu mai poți merge fără să te acosteze cineva... Nu știu... Ai devenit cumva... Un altul...

— Asta cred că nu mai e părerea bătrînilor, spuse Mihovil. Tu știi mai bine.

Dina se fîstîci pentru o clipă. Clătină un timp din cap și apoi spuse :

— Nici nu e greu să deduci. Mereu se întîmplă cîte ceva în jurul tău. Ei și-au imaginat că va fi cu totul altfel. Pînă acum au mai trecut cu vederea și miliția și ziarele și toate celelalte, atîta timp cît și Bunica era alături de tine însă acum... Cred că le-a ajuns pînă peste cap.

— Și, mai departe ? o întrebă Mihovil.

— Nimic, oftă Dina. Ne-am oprit la acest punct. Nu-mi interzic nimic însă nu le pare bine. Iar eu trebuie să mă gîndesc și la ei.

Mihovil ședea acum lîngă Dina și-o cuprinse pe după umeri. Ea întinse o mînă și-l cuprinse de mijloc.

— Așa și trebuie, spuse Mihovil. Însă pe mine mă interesează ce gîndești tu, nu părinții tăi. Nu cumva tu te-ai schimbat ?

— Eu ? întrebă uluită Dina. Și asta mi-o spui chiar tu ?

— Eu, cine altul ? Ce vrei să zici ? Că și eu m-am schimbat, nu-i așa ?

— Nu știu, spuse Dina. Însă totul e acum altfel.

— Și ție nu-ți pare bine ?

— Nu știu, plecă puștoaica capul ! Nu știu, într-adevăr, nu știu.

— Dar treaba cu discul ?

Nici asta nu-i făcuse plăcere. Îi făcuse un LP al formației *Platters*. La început a fost

entuziasmată, însă, brusc, l-a întrebat de unde-l avea. El a recunoscut că-l făcuse singur. Atunci s-a întristat și a luat discul de pe picup. De atunci n-au mai discutat despre asta.

— Treaba cu discul... Nu știu, spuse acum. Așa ceva nu-mi place.

— De ce ?

— Poate că sînt greșit educată, poate că mă tem doar de tot ce este ciudat în legătură cu tine. Nu știu. Am avut o senzație ca și cînd l-ai fi furat și apoi mi l-ai dăruit. E ceva rău în asta.

Mihovil aprinse o nouă țigară. Scutură chibritul care se stinse și rosti prin fum :

— De parcă l-aș fi furat, zici ? Ceva rău ?

Dina se întoarse spre el și-l privi puțin speriată. Îi puse mîna-n păr apoi și-o retrase și clătină din cap.

— Ai citit ziarele de azi ? îl întrebă ea.

— Nu. De ce ?

— Privește, spuse ea și arătă cu capul spre cărțile ei. Acestea erau învelite în ziarul din ziua aceea. Aceasta era obligația ei zilnică în familie să cumpere pîine, lapte și ziare.

— Scrie ceva despre mine ? o întrebă Mihovil.

— Scrie.

— Te afectează prea mult tot ceea ce se scrie despre mine.

— Ar fi cazul să te afecteze și pe tine cît de cît. Haide, citește !

Mihovil se văzu silit să ia ziarul și să-l răsfoiască. Mai întîi căută la rubrica culturală deoarece acolo se scria în ultimul timp despre el. Însă nu găsi nimic. Apoi căută rubrica *Di-*

verse căci şi aici se mai scria cîte ceva despre el. Nici aici nu era însă nimic. În sfîrşit deschise la pagina de mijloc unde erau ştiri în imagini însă nici aici nu văzu nimic. O priv interogativ pe Dina.

Ea întinse mîna, întoarse două pagini ale ziarului care se afla pe genunchii lui Mihovil şi deschise la *Cronica neagră.*

— Aici ? întrebă Mihovil surprins, deoarece se dezobişnuise să mai figureze în această rubrică.

— Aici, spuse Dina.

Ştirea se afla în susul paginii cu titlul : FALSIFICATORUL ARESTAT. Mihovil începu să citească. Încă de la primele fraze buzele i se destinseră într-un zîmbet, care, cu cît citea mai mult, cu atît rîdea mai cu poftă, încît la sfîrşitul articolului începu să hohotească de-a binelea.

— N-ar trebui să rîzi ca un prost, spuse puştoaica furioasă.

Mihovil redeveni serios şi o privi mirat. Urechile i se făcuseră şi mai roşii de furioasă ce era. Era pentru prima oară că-i vorbea în felul acesta. Ridică din umeri şi reveni la articol.

Aici se relata cum fusese arestat un tînăr care încercase să plaseze nişte falsuri. „E interesant faptul“, se comenta în text, „că falsificatorul nici măcar nu le vindea drept originale ci drept falsuri. Afirma, că era vorba de lucrările cunoscutului artist Mihovil K., care aşa cum se ştie, reproduce, perfect lucrările unor cunoscuţi pictori şi oameni de artă“. Pe scurt, individul încercase să cîştige ceva atri-

buindu-și falsurile lui Mihovil. Era vorba de o grafică, două documente și o bancnotă de o sută de mărci. Articolul era scris destul de incisiv.

— Și ce e aici atît de nemaipomenit ? o întrebă Mihovil pe Dina, care privea acum spre cupola Observatorului astronomic.

— Mai și întrebi ? răspunse ea printre dinți. Dacă tu singur nu-ți dai seama...

— Bine, dar fiecare artist de valoare își are epigonii săi, e clar ! se propti Mihovil în coate zîmbind.

— Epigoni ? Dar tu ce-ți închipui că ești, Rafael și mai multe nu ? spuse ea cu furie (subiectul lucrării de bacalaureat era din Renaștere). Nu-ți dai seama că l-ai nenorocit ?

— Eu l-am nenorocit ?

— Tu, cine altcineva ? S-a luat după tine, cum de nu pricepi ?

— Tu nu pricepi, spuse Mihovil pe un ton profesoral. Ceea ce fac eu se numește artă. Asta mi-au confirmat-o și experții. Ca oricare artă, are valoare. Iar ceea ce-a făcut fraierul acela este un banal falsificat, o copie, o găinărie, un nimic, cum de nu-nțelegi ? Au existat dintotdeauna tentative de a se copia ceea ce este de valoare ! Însă individul nu are talent, asta-i tot !

— Fie, spuse Dina. Dar ai citit sfîrșitul articolului ?

— Nu, spuse Mihovil și continuă să citească. În final se spunea : „Se pare că în ultima vreme acest fenomen a luat proporții. Colecționarii de tablouri știu bine că în ultimul timp la noi au apărut tot mai multe falsuri.

De unde provin acestea, e greu de presupus. Neoficial, însă aflăm că la Zagreb a fost descoperit un mare număr de falsificatori de opere de artă. Să fie oare vorba de un delict organizat ori de o modă trecătoare? Ancheta este în curs, sperăm să primim răspunsuri la aceste întrebări".

— Şi tu consideri c-aş fi eu vinovat în toată povestea aceasta? o întrebă Mihovil.

— Dar cine altcineva? Toţi indivizii aceia s-ar fi preocupat de altceva dacă n-ai fi fost tu, e foarte clar.

— Bine, dar dacă aş sări acum de pe catedrală, s-ar mai găsi cineva care să mă urmeze, ia zi?

Dina îl privi cu atenţie iar apoi plecă capul.

— S-ar găsi — spuse încet. Se pare că aşa eşti tu făcut. Aici nu scrie asta, dar eu ştiu. Printre tineri a avut un răsunet fantastic. Toţi poartă după ei nişte coli pe care mîzgălesc întruna. Da, da, nu te uita aşa la mine! Desenează, ca şi tine.

— Copiază?

— Falsifică. Tu deţii această putere asupra oamenilor şi ar trebui să fii mai conştient de asta. Şi să fii răspunzător de ceea ce faci.

Cînd Mihovil îl găsi pe Sfinţia Sa, acesta desena. Şedea la umbra unui copac ale cărui frunze aruncau umbre verzui pe coala sa de hîrtie, iar Sfinţia Sa încerca să schiţeze biserica înaltă, gălbuie, ce se înălţa pe colină. Tresări cînd fu surprins de Mihovil.

— N-am știut că vă preocupă și așa ceva, spuse Mihovil după un salut confuz.

— De fapt nici nu mă preocupă, se grăbi să răspundă Sfinția Sa, vizibil fîstîcit. În ultima vreme m-am apucat.

— În ultima vreme ? ridică Mihovil din sprîncene.

— Da, spuse Sfinția Sa. Nici eu nu știu de ce. Pe vremuri desenam binișor, iar apoi, știi doar cum se întîmplă de obicei, au apărut alte probleme... Totuși se pare că n-am fost îndeajuns de talentat ca să fiu trimis să studiez artele, așa că m-am lăsat. Acum însă îmi face din nou plăcere să...

— Și cum merge ?

— Ei cum, ca un amator, zîmbi Sfinția Sa. Desenez mai mult din dorința de a nu înăbuși o asemenea pornire. De fapt, nu e vorba de nici o vanitate la mijloc.

Mihovil se așeză pe iarbă lîngă băncuța preotului și smulse un firișor pe care-l băgă în gură. Desenul era slăbuț dar pe de altă parte oglindea mai mult ideea despre pictură decît însăși biserica lui Bolle[1] din Granešina, pe care se străduia s-o schițeze.

— Nu era rău ! minți Mihovil.

— Dar dumneata, cu ce treabă pe aici ?

— Așa, doar în trecere. De fapt sînt cu un prieten cu mașina și am trecut pe la dumneavoastră.

Adevărul era însă undeva pe la mijloc. Mihovil îl căutase pe Sfinția Sa la biserica lui

---

[1] Bolle, Hermann (1845—1926) — arhitect de origine germană din Zagreb.

încă din dimineața aceea, iar acolo i se spusese că-l va găsi la Granešina toată ziua. Atunci Mihovil l-a căutat pe Zoran, care, neavînd altceva mai bun de făcut, a acceptat să-l ducă pe Mihovil la Granešina, mai ales că și-a adus aminte că pe acolo, locuia în apropierea bisericii o fată căreia îi făcuse el curte pe vremuri. Astfel că Zoran venise să-l ia pe Mihovil din strada Medvedradska iar acesta a coborît ținînd în mînă o colivie cu un porumbel alb, pe care îl scosese de curînd din beci. Apoi se așeză lîngă Zoran. Era un porumbel frumos cu coada rotată, dar Zoran nu-l întrebă nimic: știa că porumbelul era pentru Sfinția Sa, însă nu-l interesa această chestiune mai ales că tatăl său s-ar fi supărat foc dacă ar fi aflat că avea de-a face cu popii. De îndată ce au ajuns la Granešina, au parcat mașina în apropierea bisericii și fiecare a plecat la treaba lui.

— Cum de-ai aflat că sînt aici? îl întrebă preotul.

— Mi-au spus cei de la biserică.

Sfinția Sa îi aruncă doar o privire, dar nu-i spuse nimic. Își dăduse seama că Mihovil nu trecuse pe acolo pur și simplu din întîmplare. Puse de-o parte blocul de desen și culorile, își privi mîinile pătate cu galben și verde și ridică din umeri. De jur-împrejurul casei parohiale, care se întrezărea prin livadă, nu era țipenie de om; doar niște găini.

— Voiai să mă întrebi ceva? spuse preotul.

— Da, așa e, prinse curaj Mihovil. Îmi aduc adeseori aminte de discuția noastră din biserică, cînd a început de fapt totul.

— Nu mi-ai ascultat sfatul! spuse Sfinția Sa cu blîndețe.

— N-am putut, zise Mihovil privindu-l drept în ochi. A trebuit să fac tot ceea ce fac și acum. Altfel n-aș mai fi rămas în viață.

— Tu știi cel mai bine, zise Sfinția Sa și-și lăsă capul în jos. Era ceva fals în gestul acesta.

— Nu știu, spuse Mihovil. De aceea am și venit să vă întreb. Nimeni nu știe să răspundă la această întrebare. În general am treabă cu oameni care cunosc relativitatea lucrurilor. Este însăși modul lor de viață și se simt ca peștii în apă. Sînteți, de fapt singura persoană pe care o cunosc, cu excepția Bunicii mele, care e stăpînă pe o credință fermă și consecventă pe o viață.

— Am și eu îndoielile mele, spuse preotul.

— Totuși, dumneavoastră credeți. De aceea am și venit să vă întreb.

— Întreabă. Am să fac tot ce-mi stă în putință. Asta mi-e și menirea.

Versantul pe care se află biserica cobora spre șosea. Aceasta era cenușie și șerpuitoare iar de-o parte și de alta se aflau cimitirele. Unele erau mai apropiate, altele mai îndepărtate. Pe vremuri, fuseseră cimitirele satelor din împrejurimi care acum însă se vor contopi cu cimitirul de la Miroševac, aflat pe cealaltă colină. Soarele de iunie dogorea, asfaltul era încins iar în cimitire unele monumente din marmură străluceau ca niște oglinzi.

— Ultima oară am stat de vorbă, începu Mihovil rar, pe vremea cînd copiam după pictori renumiți. Atunci mi-ați spus că era păcat să fac așa ceva, deoarece orice operă de artă

conține ceva divin și că prin actul reproducerii deformez acțiunea divină a operei de artă asupra omului.

— Ai simplificat întrucîtva spuse Sfinția Sa, zîmbind.

— Sper că n-am deformat ideea în sine, zîmbi și Mihovil la rîndul său.

— Nu. În esență asta am spus.

— Bine. Între timp eu am lucrat mai departe. Pentru că am fost silit, nu pentru că am vrut, repet. Poate că v-a spus și Bunica că am fost bolnav.

— Nu, spuse Sfinția Sa.

— În orice caz, am continuat să lucrez. Nu m-am limitat doar la reproducerea de tablouri. Am copiat și am falsificat și alte lucruri. Chiar o mulțime. Și destul de reușite

— Așa pare întotdeauna la prima vedere, spuse Sfinția Sa ca un adevărat duhovnic. Păcatul e întotdeauna dulce și creează un sentiment de mulțumire, cel puțin la început.

— Vă referiți la păcat ? Tocmai pentru asta am venit la dumneavoastră, pentru că nu pot să cred că e într-adevăr păcat.

— De ce ? ridică din sprîncene Sfinția Sa. În jurul casei parohiale țopăiau niște vrăbii, iar porumbeii zburau și gîngureau în coliviile lor. Mihovil îi privea de departe, în vreme ce preotul îl observa cu atenție.

— Pentru că, spuse Mihovil convingător, am sentimentul că Dumnezeu m-a binecuvîntat în tot ceea ce fac.

Sfinția Sa își făcu semnul crucii privindu-l cu atenție pe Mihovil, ca și cum ar fi ezitat între două posibilități : ori tînărul glumise cu

el, ori era vorba de o confuzie totală. Ar fi vrut să-i vorbească cu blîndețe, părintește, însă reușea cel mult să devină egalul acelui mucos.

— De unde ai această certitudine? îl întrebă el.

— Iată, spuse Mihovil. Niciodată n-am fost credincios. Vă spuneam și înainte că-mi era indiferent. Acum însă nu mai sînt sigur, deoarece cum aş putea altfel să tălmăcesc semnele pe care le primesc?

— Semne? Sfinția Sa începu să respire mai anevoie.

— Nu știu de fapt cum le-aș putea denumi, zîmbi Mihovil. De aceea am și venit la dumneavoastră, să judecați exact despre ce este vorba. Uitați, dacă de pildă cineva realizează ceva ce nimeni altcineva nu e în stare să facă, dacă ceea ce face este cu adevărat fantastic, dacă, după judecata bunului simț așa ceva e imposibil, şi totuși reușește, atunci aceasta nu e oare un semn?

— Depinde, spuse temător Sfinția Sa, așteptînd explicațiile.

— Mai întîi, spuse Mihovil entuziasmat de pledoaria sa, reușesc să fac cópii desăvîrşite. În al doilea rînd, copiez și ceea ce, aparent, nu se poate copia. Ceea ce e imposibil fără vreun ajutor. Dar acesta nu e cel mai important aspect al lucrurilor. Cel mai important e faptul că ceea ce fac nu rămîne un simplu fals, o minciună, ci începe să-și trăiască propria sa existență. Se transformă în ființă care e... Nu știu, ca toate ființele.

Sfinția Sa îl privi pe tînăr. Ochii prelatului erau bulbucați, şi oarecum injectați de u-

luire. Aveai impresia că se îmbătase cu rachiu pe căldura aceea toridă. Dar ușurința de a vorbi specifică misionarilor, l-a trădat de astă dată.

— Vorbești cu păcat, spuse el. Este un sacrilegiu ceea ce susții. Te compari cu Dumnezeu !

— N-am vrut să spun asta, zise Mihovil calm. Am vrut doar să afirm că sînt ajutat de Dumnezeu.

— Și ăsta e tot un sacrilegiu. De ce crezi că te-ar ajuta tocmai pe tine ? Ce îți dă ție dreptul la așa ceva ?

— Ceea ce fac, spuse Mihovil. Am reușit să falsific mușcata Bunicii. Am creat-o din bucățele de alte plante, din plastic și din substanțe chimice. Iar acum această plantă e vie. Crește, trăiește. Oare asta nu înseamnă că mă ajută Dumnezeu ?

Pe chipul Sfinției Sale se putea citi cum teama învinge treptat îngrijorarea și afectarea profesională. Începuse să-i fie frică că se află într-un loc izolat, ca un nebun periculos. Pe de altă parte, nu mai avea nici o scăpare.

— E imposibil, spuse el. Omului nu-i este dat așa ceva.

— Știam c-o să spuneți asta ! oftă Mihovil. Așteptați puțin. Se ridică și făcu cîțiva pași apoi se întoarse. Mai aveți porumbelul acela alb rotat ? întrebă el.

— Da ! spuse Sfinția Sa cu ochii ieșiți din orbite, ferm convins de data aceasta că avea de-a face cu un candidat sigur la schizofrenie.

În timp ce Mihovil cobora pînă la mașină ca să ia colivia, Sfinția Sa își adună lucrurile

și începu să privească spre șosea, întrebîndu-se dacă i-ar putea auzi cineva strigătele de ajutor. Se apropia ora prînzului și curînd trebuia să vină și paracliserul ca să tragă clopotele. Acest gînd îl mai liniști întrucîtva. Depărtările tremurau în soarele de iunie.

Mihovil se întoarse aducînd o colivie acoperită.

— Veniți, îi spuse el Sfinției Sale, care se și ridicase și-l aștepta.

S-au îndreptat spre coliviile ordonat înșirate în fundul curții casei parohiale. Mihovil ajunse la colivia porumbeilor rotați cu care se mîndrea preotul în mod deosebit. Ceru voie din priviri să deschidă colivia și să scoată un porumbel alb, foarte frumos. Deschise ușița coliviei sale și introduse porumbelul în ea. Apoi descoperi colivia.

Înăuntru se aflau acum doi porumbei albi. Se priveau puțin uimiți, fiecare în colțul său.

— Vedeți, spuse Mihovil. Sînt absolut identici. Fiecare pană în parte.

Sfinția Sa se holba la porumbei, palid, iar buzele îi murmurau tremurînd :

– Appage, appage ! [1]

*

Seara aceea de la discotecă a început într-o atmosferă sărbătorească. Era luna iunie și tocmai atunci apăruse și ultimul număr din „Foaia tineretului" înainte de vacanța de vară. Devenise deja o tradiție ca un asemenea eveniment

---

[1] Appage (gr.) — „Pleacă, Satano", Evanghelia după Matei, cap. 4, versul 10.

să fie sărbătorit. În redacție s-a stabilit ca toți redactorii și colaboratorii permanenți să vină în seara aceea la discoteca „Ursul albastru". Revista organiza aici uneori mici concerte, întîlniri cu diferiți cîntăreți, proiecții de filme și alte activități ca apoi să meargă cu toții la local, unde li se rezervase o masă, dar s-au strîns abia pe la nouă. Toți erau binedispuși și entuziaști.

În iunie discotecile sînt foarte aglomerate. Atunci se încheie și anul școlar, se răresc și examenele studenților dar toată lumea se află încă în Zagreb, nimeni nu pleacă încă în concediu. Atunci sînt parcă și fetele mai frumoase și tinerii se îndrăgostesc parcă mai repede. Era foarte cald în seara aceea, ferestrele erau deschise, ca să se facă puțin curent și toate terasele și grădinile erau aglomerate ochi. Deodată s-au adunat însă niște nori sumbri și în jurul orei opt a început o răpăială zdravănă, motiv pentru care au întîrziat mulți invitați ori au venit uzi la piele, cu pantofii îmbibați de apă și machiajul mînjit.

Mihovil și Dina au ajuns la timp, alergînd sub umbrelă și scăpînd, relativ ieftin. Cîteva picături căzuseră pe părul Dinei iar acum, în lumina multicoloră a discotecii, se prelingeau ca niște mărgăritare. Sala era deja plină, l-au găsit și pe Zoran și s-au instalat într-un colț cu alți amici. Băieții făcuseră rost de ceva de băut rece și așteptau să vină și ceilalți.

Începuse programul ; muzica duduia și orice conversație era imposibilă. Puteai doar să-i privești pe cei ce dansau sau să zîmbești. De altfel, în asemenea împrejurări așa se și pro-

ceda : cei ce nu se cunoşteau puteau sta împreună fără nici un fel de grijă, fără să-şi frămînte creierii pentru a găsi un subiect sau să se simtă stingheriţi.

— Ce mulţi puşti au venit, strigă Dina în timpul unei melodii. Cu cîteva zile în urmă trecuse cu succes examenul de bacalaureat.

Mihovil confirmă. Dina era vizibil mulţumită că aici Mihovil era doar privit cu ochi curioşi şi, că nu se făcuse tărăboi în jurul lui, ca-n alte părţi unde îl însoţise.

În vreme ce-şi sorbeau băuturile reci, priveau în treacăt *light-show*-ul proiectat de ajutorul disco-jokeu-ului. Acţiunea era organizată cu un diascop în care fuseseră puse nişte diapozitive, iar băieţii născociseră o metodă prin care ţi se crea iluzia de mişcare, încît totul ieşea destul de bine. Ferestrele erau în continuare închise, deoarece afară turna cu găleata, ca şi cînd cineva le-ar fi stropit cu un furtun de pompieri. În sală însă se menţinea aceeaşi atmosferă ca şi în alte anotimpuri, numai după îmbrăcămintea invitaţilor îţi puteai da seama că e vară.

În cele din urmă reuşiseră să se adune cu toţii ; majoritatea erau uzi, motiv pentru care unii erau veseli iar alţii furioşi. Începuseră să se înţeleagă prin semne despre ceea ce trebuia să facă, fiindcă nu se puteau urni din loc din pricina ploii torenţiale. Dura de aproape o oră şi jumătate, fapt neobişnuit pentru acea perioadă a anului. Nimeni nu se entuziasma în mod deosebit la ideea de a petrece o seară întreagă în locul acela, mai ales că se simţeau oarecum stingheriţi, dat fiind faptul că în ge-

neral, toți ceilalți erau cu mult mai tineri decît ei. Nu era însă nici un semn că ploaia va înceta curînd : unii ieșeau și apoi se întorceau clătinînd din cap. Fețele li se lungeau, iar buna dispoziție le scădea.

Atunci Mihovil îi făcu semn Dinei să deschidă poșeta. Ea o deschise în fața lui și acesta scoase un obiect voluminos și rotund, învelit într-un șervet alb cu floricele albastre, de la Bunica. Îi făcu Dinei cu ochiul și totodată celorlalți, iar semn că se va întoarce imediat.

Se strecură pînă lîngă cabina în care se aflau disc-jockey-ul și tînărul care proiectase acel joc de lumini. Se ridică pe vîrfuri și ciocăni în geam. Îl cunoșteau, bineînțeles ; pe vremuri le făcuse niște desene și le sugerase niște idei pentru jocul de lumini. Îi făcură semn că putea intra pe partea opusă. Mihovil se strecură între zid și cabina de sticlă iar ei îi descuiară ușa. Intră în cabină. Aici era mai puțin zgomot.

— Salut, spuse disc-jockey-ul. Cum merge treaba cu falsurile ?

— Așa și-așa, răspunse Mihovil și se așeză lîngă operator pe o băncuță îngustă de fier, lîngă perete. I se adresă :

— Ascultă, pot să încerc ceva cu diascopul tău ?

— Ceva făcut de tine ? întrebă operatorul.

— Cam așa ceva.

— Haide. Numai să nu iasă scandal cumva.

Mihovil despachetă din șervetul Bunicii obiectul acela valuminos și rotund. Era un obiectiv, asemănător celui de la camera de luat vederi și chiar celui de la proiector. Folosi a-

celaşi şervet pentru a apuca obiectivul proiectantului care era încă fierbinte. Îl deşurubă, în vreme ce muzica duduia în continuare şi nimeni nu remarca nimic. Îl aşeză apoi pe pupitru, iar în proiector îl fixă pe-al său. Operatorul urmărea cînd obiectivul, cînd imaginea proiectată pe perete.

Aceasta acoperea tot peretele, chiar şi colţurile acestuia. Era o imagine color iar ideea în sine se arăta foarte atractivă, chiar de la prima vedere : prezenta o sală, identică celei a discotecii, poate chiar mai spaţioasă. Chiar şi iluminatul era la fel cu cel din discotecă : se vedeau lumini aprinse, lampioane, scaune lîngă perete, o uşă deasupra căreia strălucea o inscripţie roşie IEŞIRE. Cu alte cuvinte, sala era identică celei de aici, doar că era pustie. Disc-jockey-ul puse muzica în surdină.

— Ceea ce vedeţi proiectat, spuse el, este opera renumitului artist Mihovil.

Vru în continuare să mărească decibelii, însă Mihovil îl opri. În sală se făcu linişte, toţi aşteptau urmarea. Mihovil ieşi din cabină şi se îndreptă spre amicii săi. Toată lumea privea cînd imaginea cînd pe Mihovil. Nimeni însă nu privise cu atenţie imaginea. Dacă s-ar fi concentrat măcar cineva pentru o clipă, ar fi observat că uşa din fundul sălii din imagine era deschisă, că de plafon atîrnau nişte fişii de hîrtie care se legănau uşor, mişcate de vreun curent de aer. De altfel aveai impresia că se făcuse curent în toată discoteca, deoarece şi aici se mişcau fîşiile de hîrtie.

Mihovil se îndreptă tăcut spre Dina care, ca și ceilalți, aștepta să vadă ce avea să se întîmple. O luă de mînă înainte ca ea să se dezmeticească. O conduse spre perete, unde exista o trecere îngustă printre scaune. Mihovil păși primul. Toți îl urmăreau cu sufletul la gură, să vadă ce se va întîmpla, apoi Mihovil păși drept spre zid. Aveai impresia că se va lovi de acesta. Dar acest lucru nu se întîmplă. Ținînd-o pe Dina de mînă, Mihovil intră în imagine ca și cînd ar fi intrat într-o altă sală. În timp ce toți ceilalți îi priveau cu gura căscată, ei făcuseră deja turul sălii, întorcîndu-se de unde au pornit, parcă erau pe o scenă. Se opriră la cîțiva pași de spectatori. Atunci, Mihovil spuse, în liniștea desăvîrșită ce se făcuse :

— Să nu se atingă nimeni de proiector !

Disc-jockey-ul se desmetici primul. Dina era încă dezorientată și se simțea jenată. Se uitase tot timpul, cînd la Mihovil, care o ținea de mînă, cînd la cei prezenți în sală, căutînd figuri cunoscute care s-o încurajeze sau s-o sprijine. Atunci Mihovil zîmbi obosit și spuse :

— Poftiți ! Acum va fi mai mult loc.

Cei mai îndrăzneți dintre spectatori pășiră prin trecerea aceea îngustă și începură să intre pe rînd în imagine. Primii pași îi făcură cu teamă, prudent, ca și cînd ar fi călcat pe-un strat subțire de gheață, iar apoi făcură înconjurul încăperii cu gura căscată, cu capul ridicat ca și cînd s-ar fi aflat în vreun muzeu ori în vreo locuință pe care intenționau s-o închirieze și-i căutau vicii ascunse.

Disc-jockey-ul a pus din nou cel mai grozav disc al său și l-a lăsat pînă la sfîrșit. În

sală toți au început să danseze frenetic, ca niciodată pînă atunci. Era ca un fel de ritual. Toți se scuturau și se zgîlțîiau ca-n transă, țopăind în sala ce nu exista în realitate.

Referitor la seara aceea și la tot ce se întîmplase atunci, au început să circule zvonuri despre niște întîmplări misterioase și fanatismul ce lua proporții în Zagreb.

— Astăzi ești tu pe ordinea de zi, spuse Zoran. Am aruncat o privire în servieta bătrînului.

— Unde ? întrebă Mihovil.

— Acolo, la ei.

Ședeau în curtea Institutului și-l așteptau pe Ciprian, care-i rugase să treacă pe la el pentru o discuție. Zoran intuise că se punea ceva la cale și probabil că Ciprian voia să-i pună în gardă, să-i atenționeze ori să le dea un sfat, cum mai făcuse, de altfel, și pînă atunci.

— De aici se văd ferestrele, spuse Mihovil. Or fi cele ce se văd de aici ? Și, zici că acolo se discută despre mine ?

— Știu eu ! spuse Zoran.

Într-adevăr, dacă tatăl lui Zoran s-ar fi uitat pe fereastră și dacă ar fi făcut efortul de a arunca o privire, ar fi putut să-i vadă așezați pe o bancă în curtea Institutului fumînd, sub norii joși ce alergau pe deasupra lor. Nu-i stătea însă gîndul la așa ceva. Asculta cu atenție ceea ce se discuta în sala de ședințe și se întreba ce atitudine să ia în toată povestea

aceea, aşa cum se şi întreabă oricine în asemenea situaţii.

Încăperea era plină de fum, se discuta destul de nervos şi încordat, în parte şi din pricina vremii. Totul căpătase aura pregătirii unei acţiuni urgente. Toţi cei prezenţi aveau impresia că se constituie într-un stat major aflat în cumpănă şi care trebuie de urgenţă să întreprindă ceva. De aceea şi discuţiile erau orientate în acest sens: concis, angajat, cu multe propuneri, chiar dacă unele absurde şi repede uitate, cu multe ipoteze alambicate, din care însă nu reieşea adevăratul motiv al situaţiei create.

— Eu cred, spunea un vorbitor, că am făcut anumite greşeli, şi de aceea trebuie să privim adevărul în faţă. Am greşit mai mult prin ceea ce n-am făcut decît prin ceea ce am făcut. Inactivitatea este principala greşeală ce ni se poate reproşa.

Tatăl lui Zoran trase de cîteva ori din ţigară. Ce uşor e să afirmi aşa ceva! Aparent aşa stăteau lucrurile, dar atîta timp cît povestea dura şi trebuia să se ia o decizie, esenţa problemei nu era cum trebuia să se acţioneze ci dacă era nevoie sau nu în general, să se acţioneze.

— Ai auzit de filologul acela? întrebă Zoran. De prietenul tău, Darko Petrović?

— Şi ce trebuia să aflu?

— A încurcat-o rău de tot. A fost acuzat că ar fi copiat ceva şi că şi-ar fi însuşit nişte rezultate sau date, nu mai ştiu exact. Nu-i prevăd însă un viitor prea strălucit.

— Cine-ar fi crezut, spuse Mihovil indiferent.

Acum luase cuvîntul un alt vorbitor, care purta o cravată neobișnuit de lată, cu un nod mare, în urma modei cam cu vreo doi ani. Însă tocmai aerul acela desuet se consideră uneori drept ținuta cea mai decentă.

— Trebuia să fi acționat de la bun început, spuse el. Faptul că cineva este un bun falsificator, mi se pare deja dubios de la bun început. Un asemenea talent, dacă analizăm mai atent lucrurile, poate fi folosit doar în lucruri necurate. Și de aceea trebuia ca atunci, imediat să fie pus sub observație. La ce ne servește oare așa ceva ? E ca și cum cineva dovedește foarte mult talent în spargerea seifurilor cu bani sau în strangularea oamenilor.

— Nu e același lucru, se făcură auzite niște voci. Nu e același lucru, ce comparație ! se însuflețiră alții.

Afară începuse să picure iar Mihovil și cu Zoran se mutaseră sub o streașină. Acolo au întins pe pămînt niște ziare și s-au așezat. De altfel, puteau să intre și în clădire și să aștepte acolo, dar se temeau că vor fi luați la întrebări, astfel încît preferaseră să rămînă afară. Fumau.

— Ar trebui să-i faci o vizită bătrînului Kolarić, spuse Zoran.

— Nu prea mai am timp.

— Pentru el ar însemna foarte mult. Acum este considerat un fel de maestru al tău. Motivul este tabloul acela cu Maksimirul.

— Asta nu-mi convine ! oftă Mihovil.

— De ce ?

— Cine știe cum se va sfîrși totul ? Ar putea avea și el neplăceri.

În sala de ședințe întredeschiseră puțin fereastra și fumul se strecura afară ca și cînd ar fi luat foc ceva. De-afară însă nu pătrundea aer proaspăt ci doar umezeala care nu ajuta prea mult. Se făcuse răcoare:

— Trebuiau luate măsuri chiar și ulterior, spuse al treilea vorbitor. Am avut prea multă încredere în mass-media noastră și în maturitatea acesteia vizavi de această situație. Am crezut că vor ști să evalueze cît și cum trebuia scris despre această situație. Le-am permis să scrie ce vor, ridicîndu-l în slăvi pe băiețandrul acela, ca-n cele mai ordinare ziare occidentale de scandal, umflînd date fără nici un suport material. Presa poartă, în mare măsură, răspunderea pentru tot ceea ce se întîmplă acum. Numai că vedeți dumneavoastră, din informațiile mele am aflat că nimeni din corpul politic, inclusiv eu, îmi fac autocritica, n-a intervenit pentru schimbarea tonului în presă. După toate cele întîmplate, nu mai putem tolera așa ceva.

— Nici nu se mai scrie nimic ! se auziră niște glasuri. De cînd a început această isterie colectivă nu se mai pomenește nimic. În afară de aceasta, cine susține că această poveste este rodul presei ? Acum toți vorbeau deodată, încît cel ce prezida ședința a fost nevoit să-i atenționeze lovind cu pixul în sticla de apă minerală din fața sa.

Ploaia se oprise și se putea ieși de sub streașină însă băncile erau încă ude. Mihovil și Zoran s-au privit o clipă, și au pus ziarele

pe care șezuseră pînă atunci pe bancă. Înțepeniseră în poziția incomodă dinainte.

— Nici nu ți-am spus, își aduse aminte Zoran. Am fost deunăzi din nou la Gribler.

— Și ? Cum înaintează ?

— Acum are cinci pagini.

— Nu e rău ritmul acesta spuse Mihovil îngîndurat. Cîte zece rînduri pe lună. Anual cîte patru pagini. Într-un an și jumătate va avea o povestire pentru revistă. În zece ani o nuvelă. Iar dacă mai adaugă și comentariile, așa cum a promis, nu va fi tocmai rău. Dacă mai apucă să trăiască.

— Și tu l-ai pus pe gînduri pe el spuse Zoran.

— Eu pe el ? Cine îl poate pune pe el pe gînduri ?

— Începuse să se teamă să nu fie jefuit. Tatăl lui Zoran băgase mîna sub sacou și-și masa, fără să fie observat de nimeni, inima care-i dădea semnale alarmante prin brațul ce începuse treptat să-i înțepenească. Și totuși în cealaltă mînă ținea țigara pe care o ducea des la buze, trăgînd nervos din ea.

— Cel mai important lucru, pe care l-am scăpat de sub control — spuse cel de-al patrulea vorbitor — s-a întîmplat mult mai tîrziu. De mult timp deținem informații că s-a extins această manie a falsificării în rîndul tineretului. N-am luat-o suficient în serios, am considerat că e vorba de o modă, iar cum moda se schimbă repede, am sperat că va trece odată cu venirea verii și a altor distracții. Știam, de altfel, de unde a început povestea, însă nu puteți acuza pe nimeni pentru faptul că-l

imită, și asta într-un domeniu artistic. Să nu uităm că a avut și expoziții personale! Astăzi, cred că este limpede pentru toată lumea, avem de-a face cu un fenomen social foarte serios care, fără nici o exagerare, poate fi comparat cu narcomania. În rîndul tinerilor există numeroase talente, încît în ziua de azi nu mai poți fi sigur dacă atunci cînd ți se oferă ceva este vorba despre un obiect original sau o copie reușită. Iar despre relativismul și influențele morale pe care le induce această tendință, în rîndurile tinerilor, e inutil să mai vorbim.

— Cine mai vrea să ia cuvîntul? întrebă cel care prezida adunarea.

Nu s-a anunțat nimeni. Procesul verbal a fost alcătuit, lipsurile consemnate, și cam atît. Urmau concluziile asupra acelei situații însă toți dădeau din colț în colț și nu se înghesuia nimeni.

Zoran se întoarse din stradă, unde căutase să vadă volkswagenul galben al lui Ciprian, foarte vizibil pe șosea. Se așeză din nou lîngă Mihovil, care fuma și țintea cu pietricele mucurile de țigară de pe cărare.

— Nici nu te-am întrebat, spuse Zoran. Ce planuri ai pentru vară?

— Nimic! răspunse Mihovil. E și Bunica la mijloc. De altfel, nu știu încă ce voi face. Nu sînt stăpîn pe ceea ce se întîmplă cu mine. Totul merge cumva de la sine.

— E nasol! spuse Zoran.

— Mă trezesc dimineața, spuse Mihovil îngîndurat, și imediat știu ce am de făcut. Totul mi-e clar: și ce material să folosesc și cum

să-l pregătesc, totul. Ca şi cînd altcineva ar hotărî pentru mine.

Preşedintele prezidiului aşteptă, dar nimeni nu se anunţa. Atunci spuse :

— Tovarăşi, trebuie să tragem nişte concluzii. Avem de-a face cu o isterie colectivă. Ce propuneţi, ca s-o împiedicăm ?

Atunci tatăl lui Zoran ridică o mînă, tocmai aceea care-i înţepenise din pricina inimii. Avea o expresie a feţei chinuită, însă era convins că va fi în asentimentul tuturor şi că va intui în cuvîntul său gîndurile celor prezenţi.

— Eu consider, spuse el, că termenul de *isterie* este cel mai potrivit. Spun asta pentru că între isterie şi ceea ce se întîmplă astăzi în Zagreb există trei puncte comune : Unul, isteria este un fenomen greu de surprins, greu de diagnosticat. Doi, nu e o boală incurabilă. Trei, manifestările acesteia, oricît ar fi de violente şi de dese, sînt trecătoare. De aceea, cred că trebuie să mai aşteptăm puţin. Sînt convins că totul se va potoli de la sine. Cel puţin se va atenua aspectul acesta acut care se manifestă acum. Apoi vom mai vedea.

În timp ce vorbea, cei prezenţi îi aprobau mulţumiţi spusele.

— Poate că bătrînul ne şi vede cu adevărat, spuse Zoran. În cazul acesta am încurcat-o. Mi-a interzis să mă mai văd cu tine.

CAPITOLUL ŞAPTE,
în care este vorba despre demenţa colectivă din iunie

Mihovil se strecură tiptil în locuinţa sa, ca un hoţ. Storurile erau trase şi totul era în semiîntuneric. Dar din bucătărie se simţea miros de tutun şi se vedea o ţigară aprinsă.

— Cine e aici ? întrebă Mihovil.

— Un prieten, răspunse o voce şi se zări o siluetă ce se desena pe dreptunghiul ferestrei.

Mihovil se sprijini cu spatele de uşă care, după ce ţăcăni, se închise în urma lui. Bunica nu era acasă. Plecase de două zile la ţară. Nu-i spusese nimic şi nici nu-l lăsase să înţeleagă ceva dar era clar că plecase să se pună la adăpost de tot ce i se întîmpla de o vreme încoace lui Mihovil. Nu-l putea ajuta cu nimic şi nici nu voia să se amestece ; avea oroare de aşa ceva. În permanenţă suna cîte cineva la uşă, la telefon, cobora sau urca scările şi apărea în pragul uşii la orice oră din zi şi din noapte. Unii îl aşteptau şi-n hol, unde apăruseră multe desene şi inscripţii pe pereţi, în cinstea lui Mihovil. Administraţia blocului se revoltase şi protestase venind adesea să-l atenţioneze şi să-l ameninţe. În ziua în care apăruseră chiar şi lumînări în faţa uşii, Bunica plecase.

— Ce doriţi ? întrebă Mihovil. Din partea cui veniţi ?

— Apropiaţi-vă spuse individul care şedea acolo. Sînt singur, nu vă temeţi. Remarcă imediat, după accent, că era un străin. Era cineva care trăia de mult timp în ţară şi se servea de limba oficială, însă nu-i era limba maternă.

— Nu vreau, spuse Mihovil. Putem sta de vorbă şi aşa.

Într-adevăr, individul era foarte abil (dacă era şi singur după cum susţinea), de vreme ce reuşise să se strecoare nevăzut în locuinţă. De la o vreme, Mihovil încerca să lase impresia că nu mai locuia acolo; de aceea erau şi storurile trase, telefonul şi soneria de la uşă blocate. De fapt Mihovil venea acasă doar noaptea, scosese plăcuţa cu numele său de pe uşa de la intrare şi butonul soneriei din hol, nu răspundea nici măcar la scrisori. Pe de altă parte, în faţa casei şi în jurul clădirii erau miliţieni în civil sau în uniformă iar ca să te strecori printre ei, fără să fii observat, era o performanţă de maestru. Chiar şi Mihovil încercase de cîteva ori şi nu reuşise, deşi cunoştea bine casa şi strada.

— Cum doriţi, spuse individul, fără să se clintească de la masa din bucătărie, cum de altfel nu se mişca nici Mihovil de lîngă uşă. Într-adevăr, se poate şi aşa. Am venit să vă înştiinţez că cineva, e interesat să colaboreze cu dumneavoastră.

— E într-adevăr o veste incredibilă, spuse Mihovil aprinzîndu-şi o ţigară.

Toată lumea era interesată să colaboreze cu el, chiar mai mult. Toţi voiau să-l vadă, să-l asculte, să-l urmeze şi să facă tot ceea ce i-ar fi trecut lui prin minte. Îl imitau, îl numeau

învățătorul lor, îi făceau daruri, scriau și cîntau despre el acompaniați la ghitară, adunați în piață, la Fîntîna vieții.

— E vorba de o slujbă ce vi se oferă, spuse individul cu glas scăzut, în intenția de a fi cît mai sugestiv.

— Străină ? întrebă Mihovil.

— Da ! răspunse individul.

Într-adevăr veneau și oameni din străinătate să-l vadă pe Mihovil și să i se închine. Veneau hippy, narcomani, fermieri americani, budiști, guru, și toată povestea se nimerise tocmai la începutul sezonului turistic, încît era cum nu se putea mai rău. Veneau pe motociclete, cu căști pe cap, desculți, bărboși, soioși ori cu cravată și ochelari fără rame. Erau din toată lumea, și toți doreau să stea de vorbă cu Mihovil, să-l vadă, să-l atingă. De cînd se răspîndise vestea că putea crea încăperi, clădiri și străzi, un fel de realitate paralelă, nimic nu mai putea sta în calea fanatismului și idolatriei.

— Bănuiam ! spuse Mihovil.

— După cum vedeți, se auzi din nou vocea de la bucătărie, eu joc cu cărțile pe față. Avem nevoie de dumneavoastră, sînteți foarte capabil.

— Depinde pentru cine.

— Pentru toată lumea. Puteți face foarte multe lucruri.

Așa credeau și alții sau poate că știau mai precis. Susțineau că Mihovil poate reproduce orice din nimic, că poate crea o nouă lume. Cu toții vedeau realizabilă o nouă șansă, deoarece considerau că lumea aceasta nu mai era

bună de nimic. Nimeni nu mai credea în schimbarea sau, în îmbunătățirea ei. De aceea așteptau de la Mihovil să le reproducă o încăpere, un parc, un cort, orice, unde totul să fie altfel, sau să-i inițieze cum să facă asta ei înșiși.

— Cum ați aflat de mine? întrebă Mihovil. Mass-media a amuțit de mult.

— Nu fiți ridicol! spuse individul.

Într-adevăr toate veștile despre el, despre tot ce crease, se răspîndea cu o repeziciune incredibilă și la distanțe mari, ca de altfel tot ceea ce nu se scrie în presă și nu se prezintă la televiziune. Cu diferența că veștile despre Mihovil nu erau niște simple zvonuri: totul despre el era adevărat și nici măcar nu se difuzase cît făcuse și cît putea să facă.

— Și ce doriți, de fapt? întrebă acum Mihovil.

— Ne interesează două lucruri: unul se referă la acest talent al dumneavoastră, sau poate, ca să mă exprim mai clar, la capacitatea dumneavoastră... Urmăresc de la bun început tot ce ați realizat. Capacitatea de a reproduce lucruri, obiecte, evenimente... Asta.

— Aha, asta, spuse Mihovil indiferent.

Într-o primă etapă, oamenii veneau la el ca la un învățat renumit sau ca la un înțelept, așa cum veniseră odinioară să-l viziteze pe Tolstoi la Iasnaia Poliana sau pe Einstein. Îl priveau ca pe cineva care poate crea ceva măreț, dar care nu le influențează direct modul de viață. În etapa a doua, au început să-l privească ca pe un cunoscut cîntăreț sau ghitarist, unul de-al lor, asemănător lor, simțind

că vorbește și muncește în numele lor. În cele din urmă însă, aceste două etape au fuzionat, dînd naștere la ceea ce se denumise în ședințe isterice: păstrase ceva din simpatia și popularitatea unui cîntăreț-pop sau a unui idol sportiv, dar în același timp cîștigase prestigiul învățatului și al înțeleptului. Îl iubeau mult și așteptau mult de la el.

— Al doilea lucru care ne interesează, spuse în semiîntuneric individul așezat la masa din bucătărie, este influența pe care o aveți. Ideile politice pe care le-ați sugera mai ales tineretului ar fi acceptate în totalitate.

— Așa este! spuse Mihovil. Numai că pe mine nu mă interesează ideile politice.

— Așa deci? spuse individul cu tact. Dar atunci ce vă interesează? Vă iubiți poporul?

— Poporul meu e și al dumneavoastră! spuse Mihovil. Deși, nu știu de unde sînteți. Oamenii vin la mine și pe motociclete ca să afle adevărul. Poate că printre ei sînt și concetățeni de-ai dumneavoastră. Dacă nu, cu siguranță că-mi scriu. În orice caz adevărul e pe aproape. Am auzit că au fost și treceri frauduloase peste graniță. Și dumneavoastră îmi cereți să le bag niște gărgăuni politici în cap? Problemele de care mă ocup eu sînt destul de serioase pentru a mai avea timp să fac și subversiune politică.

— Ah, așa deci, spuse individul. Deci este adevărat ce vorbește lumea? Vă închipuiți că sînteți chiar... Divinitatea.

— În raport cu propunerile dumneavoastră, desigur, spuse Mihovil foarte liniștit.

Într-adevăr, aşa se vorbea. Majoritatea oamenilor credeau că Mihovil e un fel de prooroc. El însă nu proorocea nimic, nu vorbea de valoarea creaţiilor sale, dar nici nu dădea explicaţii ştiinţifice. De aceea totul se derulase foarte logic : explicaţiile le ofereau alţii, de fapt fiecare explica pe cît se pricepea, proorocea, oferind un suport ideologic, un sistem oarecare, în care să fie încadrate toate aceste fenomene. Şi de aceea totul avea atîta succes iar credinţa în Mihovil prinsese atît de uşor rădăcini. Din cînd în cînd, oamenii simt nevoia de miracol şi li se pare că acesta le lipseşte cu adevărat. Iar Mihovil făcea miracole a căror vrajă nu se destrăma mult timp.

— Şi credeţi, continuă individul, că puteţi respinge atît de uşor ofertele noastre ?

— De ce nu ? răspunse Mihovil convins. Cred că pot refuza tot ce nu-mi convine, şi fără ameninţări, căci nu mă tem. Pot să vă fac o fotografie compromiţătoare cu două prostituate de cea mai ordinară speţă din oraşul nostru, ceea ce le-ar plăcea mult şefilor dumneavoastră, sau poate doriţi trei prostituate ?

— Sînteţi prea sigur de dumneavoastră ! spuse individul.

— Pot, de asemenea, să produc un document prin care preşedintele dumneavoastră să-şi retragă trupele din toate ţările unde se află.

Individul se ridică de la masă şi se sprijini de aceasta cu palmele întinse. Se vede treaba că era obişnuit să stea în spatele unui birou şi să ţină discursuri tăioase.

— Ați putea, răspunse acesta, dacă o să vă mai puteți mișca mîinile. Adică, dacă veți mai fi în viață. E clar?

Mihovil zîmbi în penumbră. Într-adevăr era foarte încrezător în forțele sale. În parte, această încredere i-a fost acordată de alții dar în mare măsură fusese dobîndită prin propria-i trudă. Și cu cît creștea această încredere cu atît îi mergeau treburile mai bine.

— V-am atenționat doar că nu trebuie să mă amenințí, spuse el. Nu-mi puteți face nici un rău. Cine vă garantează că sînt într-adevăr aici? Poate că vorbiți de unul singur?

Individul dădu din mînă a lehamite și-și adună țigările de pe masă. Le puse în buzunar și se pregăti să plece. Ridică capul și privi spre ușă.

Dar Mihovil nu se mai afla acolo. Individul deveni precaut, veni pînă la ușă, aruncă o privire în stînga și-n dreapta. Tînărul dispăruse fără urmă. Cercetă prin tot apartamentul. Nu se auzise broasca și totuși Mihovil nu se mai afla în locuință. Individul era cu desăvîrșire singur într-o locuință pustie, încuiat pe dinăuntru de două ori.

În părculețul de sub castani, din spatele clădirii „Kola“, Mihovil o pîndea pe mama Dinei să iasă din casă. O văzu cu o plasă în mînă cum urca la volan, îndreptîndu-se apoi spre piață. Atunci se duse pînă la poartă și se strecură pe lîngă camionul care era parcat acolo. Tocmai se descărcau niște navete roșii și galbene cu sticle. Trecu pe lîngă lucrători și intră în holul clădirii.

Se opri în fața ușii apartamentului și scoase din buzunarul de la spatele pantalonilor o cheie. Era nouă și încă nefolosită. Se uită în jurul său și introduse discret cheia în broască. Trase ușa spre el, întoarse cheia foarte încet o dată, apoi încă o dată. Se strecură în holul apartamentului care mirosea veșnic a lemn uscat, umezeală și ceară de parchet.

Ușa camerei Dinei era deschisă însă nu răzbătea nici un zgomot, se auzea doar emisiunea de dimineață la tranzistor. Atunci auzi un fîșîit de ziare și Mihovil apăru în pragul ușii.

Dina se agita în somn, iar ziarele aruncate peste pătură foșneau încet șifonîndu-se. Acum dormea pe spate, cu gura închisă. Avea însă nasul înfundat și se vedea că era răcită. Era palidă și se putea presupune că avea și temperatură. Mihovil se opri o clipă și o privi.

Atunci pleoapele ei începură să se zbată și Dina se trezi. Miji ochii și tresări, apoi deschise gura iar chipul i se schimonosi ca și cînd ar fi vrut să țipe.

— Eu sînt, draga mea, eu sînt, spuse Mihovil.

Se părea că Dina se speriase, nu că nu l-ar fi recunoscut, ci dimpotrivă, pentru că știa exact cine se afla în fața ei.

— Tu ești, spuse ea cu o voce pierită. Cum de-ai intrat ?

— Am și eu metodele mele ! răspunse Mihovil.

— Mama se va întoarce dintr-o clipă într-alta, murmură puștoaica.

— Nu voi sta mult. Mihovil își trase un scaun lîngă pat și se așeză.

De o vreme încoace nu reușise s-o vadă pe Dina decît pe furiș. Părinții acesteia o păzeau cu strășnicie, interzicîndu-i să mai iasă undeva, cu atît mai puțin să se vadă cu el. Nici Dina nu insistase prea mult să-i explice această situație în rarele momente cînd reușeau să se vadă, dar se părea că nici nu se împotrivea prea tare deciziei consiliului familial.

— Nu trebuia să vii, spuse din nou.

— Cum te simți ? Nu auzi ce-i spusese ea.

— Foarte slăbită. Se pare că nu mă ajută nici un medicament.

— Cum așa ? o întrebă Mihovil.

Dina zîmbi epuizată. El își strecură mîna pe sub pătură și-și trecu palma cu delicatețe peste sînii ei mici, însă ea nu-l luă în seamă.

— Se pare că nu se știe ce am, spuse ea cu glas scăzut. Mi se dau fel și fel de pastile. Citesc, toate prospectele de medicamente din cutii. Iau cîte cinci-șase feluri și fiecare este indicat pentru o altă boală.

— Și nu te ajută nici unul ?

— Nu.

— Cum de nu se știe ce e ?

— Se presupune c-ar fi o boală virotică. Dar nici ei nu sînt prea siguri.

Mihovil scoase mîna de sub pătura Dinei și-i mîngîie părul care nu mai era strîns în cozile acelea sub formă de colac. Dina își băgă capul între umeri, ca și cînd ar evita mîngîierea.

— Nu înţeleg, cum de nu se ştie ce ai, spuse el. La cine te-au dus ?

— La tot felul de doctori, spuse Dina. Am fost la vreo doi-trei specialişti. Şi nici unul nu ştie. Pe mine însă nu mă miră. Ei n-au de unde să ştie.

Mihovil încetase s-o mai mîngîie, sprijinindu-se cu coatele de genunchi o privi drept în ochi. Dina însă nu-l privea şi ciupea din tivul păturii privindu-şi degetele care-i tremurau uşor ca şi cînd de acest gest depindea însăşi viaţa sau cel puţin fericirea ei.

— Ce vrei să spui ? o întrebă el. Înseamnă că tu ştii ?

— Da răspunse Dina. Totul mi se trage din seara aceea de la discotecă.

Mihovil o privi cu şi mai multă atenţie. Era un fel de îndărătnicie în atitudinea ei, în ceea ce spunea, o tenacitate care nu-i erau proprii şi care se manifestau duşmănoase faţă de el.

— Cum adică, de la discotecă ? întrebă Mihovil. De căldură ? De la faptul că te-a plouat ?

Acum Dina ridică ochii în care se citea o furie reţinută, făţişă şi oarecum solemnă.

— Nu fă pe prostul ! spuse ea. De cînd am intrat în imaginea aia stupidă a ta.

Mihovil fu primul care coborî privirea în faţa ochilor ei albaştri şi tulburi. În seara aceea, un grup de tineri petrecuseră vreo zece minute în imaginea aceea, iar apoi Mihovil se întoarse în cabină şi prin microfon îi rugase să iasă. După ce deşurubă obiectivul de pe diascop imaginea dispăru. Puseră din nou un disc însoţit de jocul de lumini în timp ce cîţiva tineri au pipăit toată seara zidul acela. Grupul

lor ieșise din club iar în stradă se împrăștiaseră care încotro pentru că ploaia nu încetase ; nici măcar nu se mai duseseră la masă. Nimeni nu mai punea întrebări, căci după toate cele întîmplate au rămas cu un sentiment confuz iar buna dispoziție dispăruse.

— De unde știi ? o întrebă Mihovil. Și de ce tocmai din clipa cînd ai intrat în imagine ?

— Știu, susținu Dina încăpățînată. De îndată ce m-ai scos de acolo, am simțit că nu mi-e bine. Îți amintești ce ți-am spus atunci ?

— Poate că e o simplă coincidență. Poate că ai răcit.

— Nu e asta, spuse Dina, gata de harță, iar în albul ochilor îi apăruseră niște vinișoare roșii. De ce nu e nimeni în stare să spună ce am ?

— Nu știu, spuse Mihovil. Sînt tot felul de boli. Ce-a fost atît de extraordinar că am intrat în imagine ? De ce-ar provoca o boală anume ?

— Pentru că e un lucru anormal, ciupi ea în continuare din pătură, de data aceasta ridicînd vocea, uite de-asta ! Iar ceea ce este anormal... Tăcu și ciupi mai departe.

— Cine susține că este un fapt anormal ? zîmbi Mihovil oarecum cu superioritate. Orice lucru realizabil este bazat pe niște legi raționale. Ceea ce înseamnă că nu e anormal.

Dina nu mai ridică capul, nu pentru că s-ar fi temut ca privirea lui Mihovil să n-o fîstîcească și să n-o dezarmeze, ci pentru că i se părea că dacă nu-l privește și se încăpățînează îl va dezarma pe el. Și nu se înșela prea mult.

— Cînd l-ai văzut ultima oară pe Zoran? îl întrebă ea.

— Nu știu, acum cîteva zile. De ce?

— De-aia. Și de ce nu v-ați văzut?

— Nu știu, se pare că e puțin... Aici Mihovil se opri și o privi pe Dina.

— Că e puțin, haide, spune.

— Răcit, spuse Mihovil rar iar apoi, privind-o fix adăugă. Crezi că și la el e același lucru?

Dina ridică mîna, își dădu la o parte părul blond de pe frunte ca și cînd ar fi intenționat să ridice capul și să se întoarcă spre Mihovil, însă nu făcu acest gest. Părul îi căzu din nou pe frunte și gestul rămase fără urmări, cu excepția faptului că venea să întărească spusele Dinei. Și că era de efect.

— Nu numai că sînt convinsă, dar știu cu certitudine, spuse ea. Am stat de vorbă cu el.

— Și? Are aceleași simptome ca și tine?

— Aceleași, oftă puștoaica. Tot din seara aceea. Și nici la el nu se poate depista despre ce boală este vorba.

Mihovil scoase o țigară, o puse în gură și-și țuguie de cîteva ori buzele ca și cînd ar fi tras cîteva fumuri, iar apoi o băgă din nou în pachet. Băgă în gură degetul mic de la mîna stîngă și începu să-și roadă unghia.

— Asta nu înseamnă încă nimic, spuse el. Ați fost împreună în seara aceea și puteați să vă molipsiți unul de la altul.

— Nu puteam, spuse Dina. Acum în vocea ei răzbătea o undă de răutate.

— Îți mai aduci aminte că-n seara aceea ne-am înțeles să mergem în sîmbăta următoare

la restaurant ? Rămăsese să ne mai sunăm şi să stabilim. Tu nu te-ai interesat, pentru că aceste lucruri nu te mai preocupă ! Făcu o pauză pentru a întări efectul ironiei. Însă Zoran s-a interesat.

— Ei, şi ?

— Şi a aflat că şi ceilalţi sînt bolnavi.

— Care ceilalţi ?

— Toată redacţia. Şi toţi au aceleaşi simtome.

Mihovil scoase din gură unghia roasă şi-o puse în scrumieră. Îl durea buricul degetului pe care-l rosese prea mult. Se ridică şi făcu cîţiva paşi prin cameră. Chipul i se lungise însă părea mai mult interesat decît îngrijorat.

— Foarte interesant, spuse el. Ia te uită, ia te uită...

— Asta-i tot ce ai de spus ? Află însă că nu ţi-am spus încă tot.

— Mai e ceva ?

— Da. Zoran nu s-a lăsat şi a început investigaţia. Ştia el încă vreo cîţiva tipi care intraseră şi ei în imagine.

— Şi toţi s-au îmbolnăvit ?

— Toţi. Atunci le-a telefonat disc-jockey-ului şi operatorului. Ei nu intraseră.

— Şi erau bine mersi.

— Aşa e.

Mihovil o privea pe Dina şi zîmbea pentru că spera ca ea să ridice capul şi să-l privească, dar şi pentru că tonul cu care-i vorbise, plin de repros, era copilăresc şi emoţionant totodată.

— Înseamnă că şi acolo există boli. Nu m-am gîndit la aşa ceva. Deci povestea continuă de

la sine. Un lucru îl atrage pe celălalt, şi aici guvernează anumite legi.

— E tot ce ai de spus? repetă Dina întrebarea, furioasă, după ce îl privi, iar privirea ei oglindea mai mult decît ar fi putut exprima cuvintele ei.

— Mai e ceva, răspunse Mihovil. Ştii de ce eşti bolnavă? Pentru că ai fost greşit tratată. Ţi s-au dat medicamente adevărate. Am să-ţi prepar eu ceva.

S-a ridicat şi s-a îndreptat spre bucătărie.

— Şi ce fel de medicamente ar fi trebuit să iau? întrebă Dina în urma lui intrigată.

— False, spuse el peste umăr. E singurul lucru ce te poate ajuta.

După ce Mihovil dispăru în bucătărie Dina îşi trase pătura peste cap şi se întoarse spre perete.

În curtea clădirii Zoran fluieră semnalul lor binecunoscut. Bunica fu prima care privi pe sub storurile trase şi se întoarse spre Mihovil. Încă de cînd se întorsese de la ţară, era foarte palidă. Acum avea nevoie de mai mult timp ca să-şi mănînce felia de pîine muiată în cafeaua cu lapte din ceaşca sa albastră cu buline albe.

— El este, spuse ea.

Mihovil sorbi ultima picătură de cafea cu lapte din ceaşca sa apoi vîrî în gură o ultimă bucăţică de pîine cu margarină (mînca în continuare margarină deşi Bunica cumpărase şi unt şi-l îmbia mereu) şi coborî în grabă treptele pentru că liftul nu funcţiona. Zoran îl

aştepta în gangul din curte ca să nu fie în văzul vecinilor.

— Salut ! spuse el. Ce mai e nou ?

— Cum te simţi ? îl întrebă Mihovil observîndu-i cu atenţie chipul.

Zoran era încă palid însă urmele bolii dispăruseră.

— Bine ! răspunse el. De cînd am înghiţit aseară hapurile tale... Ai devenit şi vraci, după cîte văd ?

În vocea şi-n atitudinea lui era o oarecare ezitare. Nu era doar faptul că tatăl său îi interzisese să se mai vadă cu Mihovil, ci efectiv începuse să se teamă de prietenul său. Şi totuşi, cu o seară în urmă luase fără nici un fel de rezervă hapurile trimise de Mihovil prin femeia de serviciu.

— Am să fiu pe rînd de toate ! spuse Mihovil.

— Sînt cu maşina. Vrei să te duc undeva ?

Mihovil ieşea foarte rar în oraş ; chestiunea devenise gravă. Era acostat pe stradă, i se puneau întrebări, i se cerea autograful sau vreun petec din îmbrăcămintea sa. Pe de altă parte dădea de furcă şi miliţiei. De aceea era încîntat cînd mai putea folosi maşina vreunui prieten căci taxiul nu-i folosea prea mult.

— Minunat ! spuse el. Am putea să mergem la Gribler.

— De ce tocmai la el ? îl privi Zoran întrebător. În zona aceea e şi foarte aglomerat...

— Ne-om descurca noi pînă la urmă ! spuse Mihovil. La redacţie azi nu se lucrează şi riscul e mai mic. Aş vrea să stau de vorbă cu el. De altfel, se pare că a dispărut.

— Cum adică a dispărut? se miră Zoran. Cine a spus asta?

— Aşa am auzit! clătină Mihovil misterios din cap, în timp ce se aflau în maşină.

Dinspre strada Medvedgradska s-au îndreptat spre sud, apoi au cotit-o pe strada Miklouŝičva, de acolo pe Nova ves, apoi pe Degenova şi Zvonarička. S-au încadrat pe şoseaua principală şi s-au îndreptat spre centru. Circulaţia era intensă, erau multe maşini de aprovizionare, ba chiar şi un şir de tramvaie, căci se produsese un blocaj. Cîţiva tineri din tramvai l-au recunoscut pe Mihovil şi-l arătau cu degetul.

— Ce ai de gînd cu Gribler? l-a întrebat Zoran. Vrei să-l arăţi mulţimii?

— Nu! răspunse Mihovil. Tare aş fi vrut să stau de vorbă cu el. Am impresia că în unele chestiuni are dreptate.

Zoran îl sfredeli cu privirea.

— În care de pildă? întrebă el. Cu romanul său sau cu faptul că e o simplă mîzgăleală?

— Nu, este vorba de o OPERĂ, aşa stă scris pe prima pagină — spuse Mihovil îngîndurat. — Da, în privinţa asta, cred că are dreptate.

— De unde ai mai scos-o şi pe asta? — Zoran privea în faţă conducînd atent, străduindu-se să nu-l deranjeze prea mult pe Mihovil cu întrebările sale. Şi prin ce anume?

— Prin faptul că — răspunse Mihovil, tinde spre perfecţiune. Sau mai exact spus, prin faptul că ipoteza lui este corectă, însă modul de

realizare este greșit. El tinde să creeze o operă care să fie artă sută la sută, o operă care să fie prin ea însăși originală cu desăvîrșire. Aici însă Gribler greșește.

— Bineînțeles că greșește, spuse Zoran. Este o tîmpenie.

— Pînă la un anumit punct! spuse Mihovil îngîndurat... Repet, doar modul de realizare este greșit. De altfel, cred că Gribler a ghicit în ce constă esența. Nu este însă singurul mijloc de a ajunge la perfecțiune, de a fi original cu desăvîrșire. Există și un altul, mult mai accesibil.

— Care?

— Să fii cu desăvîrșire neoriginal. Căci, în ultima instanță, care este diferența? E același lucru, doar că-l privești în oglindă. Importantă este perfecțiunea și nu modalitatea prin care o atingi. Iar prin modalitatea pe care o aplică, perfecțiunea nu e posibilă.

— Cum crezi că e posibil să fii absolut neoriginal? îl întrebă Zoran. — Căci dacă stai să te gîndești mai bine nici asta nu e realizabil. Și cea mai banală frază, de pildă „bună ziua" conține ceva irepetabil la fiecare vorbitor în parte.

— Așa s-ar părea, îl aprobă Mihovil. Însă nu trebuie să fie așa. Și eu cred c-aș fi în stare să realizez asta.

Zoran coti spre strada Draškovićeva și începu să-și croiască drum între trotoar și refugiul stației de tramvai. Ajunse la intersecția dintre străzile Jurišićeva, Račkoga, Martićeva și două artere ale străzii Draškovičeva strecurîndu-se atent și ținînd-o tot spre sud.

— Nu mă îndoiesc ! spuse el. Dar cum crezi că vei realiza așa ceva ?

— Printr-un fals total ! zîmbi Mihovil și deschise fereastra în partea sa încît în mașină se produse curent.

— Și ce înseamnă un fals total ? întrebă Zoran puțin enervat. Nu era ușor să trăiești alături de cineva căruia îi mergea toate ca pe roate.

— Falsul total ori, dacă vrei, falsul absolut este un întreg în care nici una din părțile componente să nu fie ceea ce par a fi, ci cu totul altceva.

— Fii mai explicit, mormăi Zoran și trecu în goană prin intersecție pe galben.

— N-o să te plictisesc cu tablouri și altele asemănătoare... Uite, de pildă... Privește-l pe acest Tomislav [1] — arătă Mihovil cu degetul bustul de pe partea dreaptă. Statuia neagră a regelui croat de Frangeš-Mihanović [2] se profila ca o siluetă pe cerul azuriu de vară printre coroanele teilor, învăluită în vaporii de benzină. E ușor să falsifici așa ceva, e clar. Copia desăvîrșită a acestei statui ar fi perfect identică cu cea de aici, cu diferența ca totul să fie fals : tot ceea ce este din piatră să fie din lemn, tot ceea ce este din bronz să fie din piatră, ceea ce este dur să fie moale și invers. Înțelegi ?

— Nu tocmai ! spuse Zoran și coti spre strada Mihanovićeva.

---

[1] Tomislav — primul domnitor croat care a domnit între 910—930.

[2] Frangeš-Mihanović, Robert (1872—1940) — sculptor iugoslav.

— Asta ar fi foarte interesant la falsificarea realității ! spuse Mihovil, urmărind cum fumul țigării sale șerpuiește și dispare pe geam de-o parte și de alta. Așa cum a fost atunci la discotecă doar mai convingător și la dimensiuni mai mari. Ceea ce în lumea noastră este mare, în copie ar fi cer, sau ceea ce aici este riscant acolo ar fi confortabil, aici greu acolo ușor ; s-ar putea trece prin ziduri, lumina s-ar prinde cu palmele... Iar despre mersul pe apă să nici nu mai vorbim.

— Și totul ar fi infectat de niște viruși necunoscuți, chicoti Zoran. Tu, într-adevăr crezi că poți crea așa ceva... Din nimic ? Eu am crezut întotdeauna că doar admiratorii tăi cred în așa ceva. Și totuși ești un fel de iluzionist, din cîte îmi dau seama, nu ?

— Nu mai știu ! spuse Mihovil și tăcu.

Nu mai scoaseră o vorbă pînă la clădirea în care se afla redacția „Foii tineretului" și vizuina lui Gribler. Zoran găsi un loc de parcare sub tei și opri. Mai întîi au pîndit din mașină să vadă dacă îi urmărește cineva, apoi au ieșit și au trecut grăbiți în curte. Au ajuns pînă la baraca lui Gribler, care părea pustie ; cele două ferestre erau închise. Zoran ciocăni la ușă.

— Gribler ! strigă el. Gribler !

Nu răspunse nimeni, și nici la ferestrele celorlalte case din jur nu era nimeni. Au așteptat o vreme, apoi Zoran ciocăni din nou la ușă și strigă. Au ridicat ștergătorul din fața ușii, dar sub acesta nu se afla nici o cheie. Lui Mihovil îi dădu prin minte să se uite prin

gaura cheii. Cheia se afla în broască, pe dinăuntru. S-au uitat unul la celălalt.

— Ce-i de făcut acum? întrebă Zoran.

— Nu știu! spuse Mihovil. Ce-ar fi să ne uităm în partea cealaltă.

De partea cealaltă a barăcii mai exista o fereastră. S-au dus pînă acolo și s-au uitat pe geam atît cît se putea pentru că era înfiorător de murdar. Se părea că locuința lui Gribler era pustie cu desăvîrșire. Mihovil apucă cu mîinile canatul ferestrei și-l zgîlții puțin. Acesta cedă și se deschise. Se priviră din nou unul pe celălalt.

— Intrăm? întrebă Mihovil, iar apoi, fără să aștepte să mai primească vreun răspuns, aruncă o privire spre ferestrele dimprejur și sări prin deschizătură în baracă, iar lui Zoran nu-i rămase altceva de făcut decît să-l urmeze.

Odată intrați, începură să cerceteze totul cu atenție. Era clar că ambele încăperi erau pustii. Totuși, cheia se afla în broască pe dinăuntru, acum puteau să și verifice. Mihovil clătină din cap ca și cînd ar fi înțeles ceva, spre deosebire de Zoran care nu pricepea nimic.

S-au apropiat de masă. La capătul acesteia era un scaun, iar pe scaun se afla îmbrăcămintea lui Gribler. Zoran pipăi boarfele.

— Întotdeauna l-am văzut în aceleași cîrpe, spuse el. În ce s-o fi îmbrăcat atunci? O fi plecat în pielea goală?

Mihovil arătă cu degetul spre masă. Era o mașină de scris cu o coală în ea. Era vreo jumătate de coală de text iar în josul ei se vedea cuvîntul SFÎRȘIT. Alături de mașină, pe masă,

zăcea manuscrisul bătut la mașină. Zoran luă o foaie și încercă să citească.

— E tot în stilul primului text, spuse el. Nu pricep nimic. Pe masă se aflau pagini întregi din creația lui Gribler. Se părea că lucrase mult în ultimul timp.

— Îți aduci aminte ce spunea Gribler ? întrebă Mihovil. Că și-a împărțit soarta cu opera sa. Că și-a identificat viața cu scrisul. Și vezi că a reușit să termine.

— Văd, zise Zoran. Numai că unde-o fi el acum ?

— Ți-am spus doar că a terminat. Deci, totuși este posibil, își spuse Mihovil. El e aici, pe undeva, înăuntru. Bătu cu degetul în manuscris.

*

Întîmplarea de pe dealul Cmrok s-a petrecut pe neașteptate și spontan, așa cum au loc, de altfel, toate evenimentele cruciale. Totuși, rațional vorbind, lucrurile nu puteau să se desfășoare de la sine fără intermediul vreunei forțe exterioare. Cineva trebuia să fi organizat această acțiune. S-a întîmplat pe-nserat. Era cald. Nu trecuse încă de ora șapte, iar pe dealul Cmrok, pe pajiștea aceea întinsă, era încă lumină ; iarba fusese cosită și părea că verdeața pălită strălucește fosforescent. Coroanele copacilor din jur erau întunecoase și neclintite, cerul era violet și totodată plumburiu, căci se strînsese o grămadă de nori dinspre apus. Pajiștea, cu o adîncitură la mijloc și cu două ridicături în părți, părea o scenă ideală pentru tot ce urma să se întîmple aici.

În seara aceea ieşise puţină lume la plimbare: ici colo cîte-o pereche de pensionari, nişte părinţi cu copii, un tătic în trening care juca fotbal cu băieţelul său îmbrăcat într-un tricou cu însemnele clubului „Dinamo"... Treceau maşini, majoritatea îşi aprinseseră farurile, iar luna care răsărise se afla exact deasupra coşului de la punctul termic. Erau şi mulţi ţînţari de care pensionarii se apărau cu nişte crenguţe.

Mihovil cu Dina veniseră de pe strada Jurjevska ţinîndu-se de mînă. Făcuseră înconjurul pajiştii ajungînd la şoseaua care ducea spre intersecţia Prekrižje ce se bifurca spre strada Nazorova într-o parte şi cartierul Tuškanac în cealaltă parte. De aici au intrat pe pajişte şi s-au aşezat sub un copac înalt care domina împrejurimea. Vorbeau puţin, căci de la o vreme încoace dialogul între ei nu mai era firesc.

Şi atunci a început. Pajiştea a fost pe neaşteptate invadată de o mulţime de oameni. Aveai impresia că pînă atunci fuseseră pitiţi pe undeva iar acum, la un semn numai de ei ştiut, s-au revărsat în goană pe scenă. Aşa trebuia să se întîmple. Veneau alergînd dinspre păduricea ce se întindea pînă spre cartierul Tuškanac, urcînd panta dealului cu arbuşti şi lăstărişuri de lîngă şosea, ori se apropiau dinspre partea opusă, din intersecţia Prekrižje urcînd dealul dinspre cartierul Zelengaj.

Erau cu sutele. Dar curînd s-a dovedit a fi cu miile.

Mihovil cu Dina şedeau şi priveau fără să-şi spună nici un cuvînt. N-aveau cînd. Priveau

lung cum curgea acea mulţime de oameni și se revărsa pe pajiște. Cum se așezau pe deal și-și ocupau locurile. Ei doi însă şedeau în continuare pe loc, ca și cînd nu-i privea ce se întîmpla în jurul lor. Cu toate acestea, ei erau în centrul atenției, pentru că în jurul lor se formase un semicerc ; cei care erau mai aproape se așezaseră disciplinaţi pentru a vedea și cei din planurile mai îndepărtate. Ei doi erau acum ca pe scenă.

Era ca-n vremurile bune, cînd se organizau pe dealul Cmrok concerte-pop la care nu o dată asistaseră și ei. Mulţimea acoperise pajiștea iar în masa aceea de oameni se pierduseră cu totul cei doi pensionari, părinţii cu copii și oamenii ce-și plimbau cîinii. Pretutindeni vedeai blue jeans, tricouri, bărbi și păr lung, ghitara, ţigări aprinse ; aveau chiar şi mîncare cu ei, cărţi și ziare, blocuri de desen cu cele de trebuinţă. Erau foarte mulţi și toţi așteptau ca el să înceapă.

Toată pajiștea era acuma ticsită de capete și trupuri tinere. Erau însă și bătrîni și oameni între două vîrste, îmbrăcaţi decent, pleșuvi și cu cravate la gît, bătrîne îmbrăcate în negru, menajere grase, soldaţi, vatmani, pompieri. Toţi tăceau și erau în așteptare. Mai era încă lumină pe pajiște, poate că din pricina ierbii dar și a norilor albicioși care pluteau asemenea unor oglinzi reflectînd peisajul în nuanţele luminii soarelui ce apunea și totul scînteia, deși învăluit în semiobscuritate.

În sfîrșit Mihovil cu Dina s-au ridicat să știe de ce. Din rîndul mulţimii își făcu loc un tînăr cu ochelari și mustăţi, înalt și vînjos

ducînd o masă întinsă, solidă și cu picioare înalte. Se opri în fața lui Mihovil, așeză masa proptind-o bine de pămînt, clătină din cap și se întoarse în mulțime.

Mihovil s-a uitat la Dina care stătea cu privirea ațintită în pămînt, îi dădu drumul mîinii ei și se îndreptă spre masă fără să mai întoarcă capul. Dina se întoarse și ea și se îndreptă spre șosea, pe sub copaci, îndepărtîndu-se în direcția Tuškanac.

Mihovil urcă pe masă și din mulțime răzbătu un oftat. Silueta sa se contura întunecată pe fondul luminos al cerului, iar chipul său palid, încadrat de pletele lungi, se vedea clar în semiobscuritate. Brațele sale întinse s-au ridicat lent și au rămas cîteva clipe suspendate în aer. Acest gest stîrni încă un oftat în mulțime.

— Fraților și surorilor, începu Mihovil, apoi tăcu.

Nu-și încorda vocea dar glasul său se auzea clar în cel mai îndepărtat colț al pajiștii. Ochii tuturor sclipeau și se părea că lumina lor strălucea pe iarbă și-n sufletul fiecăruia.

— Fraților și surorilor, repetă Mihovil, ați venit la mine din dorința de a vă spune ceva. S-a oprit pentru o clipă. Spusele sale curgeau de la sine, firesc, precum era și actul falsificării.

— Ați venit să fac ceva pentru voi.

Și-n continuare domnea aceeași liniște, nimeni din loc nu se clintea; doar norii de fum se ridicau de la țigările ce ardeau în semiîntuneric.

— Ştiu ce înseamnă asta pentru voi, zise Mihovil. Credeţi că această lume este prost alcătuită.

Acum se auzi o rumoare de aprobare. Mihovil aşteptă puţin.

— Şi eu cred la fel ca voi, spuse în continuare. Credeţi că ea trebuie transformată, mai mult chiar, că lumea trebuie schimbată din temelii.

Rumoarea crescu în intensitate astfel că trebui să aştepte pînă ce aceasta se stine.

— Şi cu asta sînt întrutotul de acord cu voi. Credeţi că acest lucru e posibil prin creaţiile mele.

— Aşa este, se auziră voci din mulţime şi larma dură mai mult. Aşteptă.

— Totuşi, spuse el, eu nu pot realiza aceasta de unul singur. Cu toţii împreună putem crea o nouă realitate, asta vă pot promite ferm, o pot chiar şi jura.

Se iviră primele semne de isterie. Mihovil continuă :

— Ştiu cum se procedează. N-am nevoie să lucrez singur. Ceea ce pot eu, poate face oricine dintre voi !

Un strigăt prelung a fost semnul că spusele lui Mihovil au lovit în plin. Unii s-au trîntit pe iarbă şi au început să se zvîrcolească în extazul lor. Mihovil continuă :

— Trebuie doar să vreţi. Trebuie doar să doriţi ca lumea să se schimbe şi totul va deveni posibil. Tot ceea ce am realizat eu, am reuşit doar cu ajutorul voinţei.

Noaptea încă nu se lăsase ; în continuare era un fel de clarobscur ca şi cînd pe pajişte

timpul se oprise în loc, altul decît cel din oraș.

— Văd, continuă Mihovil, că mulți dintre voi aveți tot ce vă trebuie ca să desenați.

În clipa aceea flutură un stol alb de coli de desenat și atunci s-a văzut că erau cu mult mai mulți decît se putuse estima de la prima vedere. Toți cei prezenți erau dotați cu cele necesare pentru desenat.

— Asta e bine, spuse Mihovil. Dacă e așa, atunci începeți !

Îl priviră în tăcere.

— Desenați, spuse Mihovil. Acum, imediat. Desenați, din memorie, ceea ce vă place. Reproduceți un tablou cunoscut. Veți reuși ! Vă asigur că veți reuși dacă desenați acum. Desenați, desenați !

La început se lăsă o tăcere desăvîrșită, apoi se auzi o rumoare și din nou se auziră foșnetele foilor de hîrtie, scrîșnetul creioanelor, scîrțîitul cretei, fîșîitul pensulelor. Mihovil stătea în picioare privindu-și turma de credincioși cum lucra cu capetele plecate. Ochii lor ridicați din cînd în cînd spre el ca și cînd l-ar fi desenat licăreau în continuare luminînd pajiștea.

Totul a durat vreun sfert de ceas. Pe șosea au început să sosească mașini ; unele dintre ele aveau pe capotă girofaruri roșii sau albastre și toți care ieșeau stăteau nemișcați, cuprinși de o tăcere solemnă.

Tînărul care adusese masa și o așezase în fața lui Mihovil se agita acum printre cei prezenți și aduna desenele, aducîndu-le în fața

acestuia. Mihovil se aplecă să le privească. Privea desenele credincioșilor săi.

Erau desene ce-o reprezentau pe Mona Lisa, altele erau după Picasso, Račić, Kraljevič [1], Hegedušić și Ivekovič, [2], Kinkerec [3], „Renașterii ilirice“ [4], Veniri ale croaților la marea Adriatică“ [5]. Erau de toate. Și toate reproducerile erau desăvîrșite. Toate, fără nici o excepție.

Mihovil ridică mîinile și spuse :

— E bine frați și surori ! E bine !

Se auziră exclamații de bucurie și toți ridicară mîinile. Mihovil sări de pe masă și atmosfera se destinse. În clipa aceea, indivizii de pe podea năvăliră pe pajiște.

Zagrebul era într-o stare jalnică ; nu mai era cel de odinioară, deși se făceau eforturi în acest sens pentru a păstra cel puțin aparențele. Tramvaiele circulau în continuare, cafenelele erau deschise, cinematografele își așteptau spectatorii însă și tramvaiele și cafenelele și cinematografele erau pustii ca și bisericile de altfel, discotecile, sălile de spectacole. O mare de oameni era pe străzi, fără să facă nimic, fără să scandeze sau să vocifereze. Așteptau să se întîmple ceva. Existau toate condițiile ca viața să-și urmeze cursul ei firesc. Cu toate acestea viața se desfășura

---

[1] Kraljević, Miroslav (1885—1903) — pictor croat.

[2] Iveković, Oton (1869—1939) — pictor romantic croat.

[3] Kinkerec, Ferdo (1845—1893) — pictor croat.

[4] *Renașterea ilirilor* (Ilirski preporod) — tablou cunoscut al pictorului.

[5] *Venirea croaților la Marea Adriatică* (Dolazak Hrvata na Jadranu) — tablou cunoscut al pictorului Iveković, Oton.

doar în limitele vitalului : în spitale şi maternităţi, la locurile de întîlnire ale îndrăgostiţilor, în fericire şi deznădejde. În rest, doar inerţie. În seara aceea luna, neobişnuit de mare şi roşiatică, se afla aninată în capătul străzii Ilica, înspre cartierul Crnomerac.

Într-o mică încăpere tatăl lui Zoran se plimba nervos de colo-colo în cămaşă, cu cravata desfăcută la gît şi cu pete de transpiraţie la subsuoară. Îi căzuse o şuviţă din părul său sur şi i se lipise de frunte ; nu mai avea aerul acela elegant de pînă acum. Mihovil şedea pe un scaun fără spătar, de altfel singura mobilă din încăperea aceea în care strălucea pe podea o lampă cu două tuburi fluorescente, suficient de puternice pentru a lumina o încăpere de trei ori mai mare. Tînărul privea liniştit în faţă, puţin palid de la primul interogatoriu la care fusese supus.

— Ţi-am explicat doar cu frumosul, spuse tatăl lui Zoran. Te-am prevenit doar încă de la bun început, pe vremea cînd eram cu adevărat prieteni. Însă tu ai rămas surd.

— Atunci i-aţi interzis lui Zoran să ne mai vedem ? spuse Mihovil.

— Nu i-am interzis, l-am sfătuit doar. Ştiu însă că v-aţi văzut în continuare. Din fericire n-ai avut asupra lui nici un fel de influenţă nefastă.

— Nici n-am dorit aşa ceva, spuse Mihovil. Aţi remarcat, oare că nimeni din cercul meu de prieteni n-a fost cuprins de această isterie ?

Tatăl lui Zoran se opri în mijlocul încăperii. Îl privi cu atenţie pe Mihovil. Nu se putea dumeri cum de stîrnise acest tînăr atîta

praf în jurul lui. La ora aceea zbîrnîiau telefoanele din pricina lui, se convocau ședințe extraordinare, se întrerupeau recepțiile diplomatice, se încercau tot felul de combinații și chiar și anumite servicii au fost puse în stare de alertă. Întotdeauna se întîmplă așa: dacă privești mai îndeaproape pe cineva celebru, renumit, nu poți pricepe cu nici un chip cum de poate fi o persoană atît de normală și în realitate de banal, și nu-ți poți imagina cum un astfel de om poate fi unul din factorii vitali ai conștiinței a mii și mii de oameni.

— Bine, spuse tatăl lui Zoran. Haide să discutăm acuma omenește. Vrei ?

— N-am refuzat nici pînă acum.

— Bine, atunci spune-mi, te rog, un singur lucru ! La ce-ți folosește ție tot circul ăsta ?

Mihovil ridicase privirea de pe vîrful țigării pe care se adunase destul scrum, pe care încerca să-l mențină în echilibru, ca să nu se risipească.

— Care circ ? întrebă el.

— Păi totul. Tot ceea ce s-a petrecut pe Cmrok. Și restul.

— Nu mie îmi folosește. Lor le folosește.

— Cum adică lor ?

— Păi, tuturor acelora care au venit, e limpede doar. Totuși scrumul se împrăștie.

— Și cum adică, tu crezi că ei au nevoie de tine ? se opri tatăl lui Zoran în fața sa. Obrajii i se schimonosiseră gîndindu-se la toate măsurile de urgență ce se luau în clipa aceea, la telexurile care se băteau, la rapoartele orale și scrise, la planurile, desenele și graficele ce se făceau.

— Ei au nevoie de mine, spuse Mihovil calm. Altfel nu văd de ce-ar fi venit. Ei văd în mine o rezolvare pentru propriile lor probleme.

— Aha, deci așa crezi tu — exclamă tatăl lui Zoran cu tonul mai ridicat poate decît ar fi dorit. Au nevoie deci de toată mascarada asta, așa cum au nevoie de toate concertele la care vă zbenguiți prin sălile polivalente și stadioane ?

— E mai mult decît un concert.

— Și narcomanii au nevoie de droguri, spuse în continuare grăbit tatăl lui Zoran căci își pierduse controlul și nu se mai putea opri.

— E vital, nu-i așa ? Și orice isterie colectivă e vitală, ai ? Nemții au avut nevoie de Hitler și de nazism, asta vrei poate să spui, fără de care n-ar fi putut trăi ?

— Nu am meditat încă asupra acestui aspect, zîmbi Mihovil. Dar cred că nu suferă comparație.

Și în încăpere, după anumite semne, puteai adulmeca că afară se întîmpla ceva deosebit. Se făcea simțită acut prezența tuturor acelor oameni de pe străzi, iar ei doi nu mai aveau sentimentul că sînt singuri ci că se află pe o scenă și vorbesc pentru posteritate în fața mulțimii martore. Poate că de aceea tatăl lui Zoran era atît de nervos, pe cît de calm și de firesc se comporta Mihovil : totul era în avantajul lui și numai al lui.

— Și de ce crezi că nu se pot compara ? De data aceasta tatăl lui Zoran țipa. Nu crezi că e același lucru ?

— Nu răspunse Mihovil. Isteriile colective sînt la baza unei minciuni, a unei imagini deformate în care toți cred deoarece le convine. Aici nu e același lucru.

— Nu? Și asta o susții tu? Tatăl lui Zoran lovi nervos cu pumnul unei mîini în palma celeilalte căci în încăperea aceea nu exista nici o masă. Dar ceea ce faci tu e o minciună în cel mai înalt grad! Tu umbli cu niște contrafaceri!

— Da, eu falsific, spuse Mihovil liniștit. Dar n-am ascuns niciodată acest fapt. În asta constă diferența.

— Prostii!

— Nu. Eu am descoperit o mulțime de falsuri în jurul nostru. Falsuri care ni se prezentau drept originale. Eu pornesc de la falsuri care nu sînt nimic altceva decît niște falsuri. Iar asta înseamnă că pornea de la adevăr.

Tatăl lui Zoran se agita prin încăpere. Brațul îi înțepenise din nou, îl dureau picioarele și n-avea pe ce se așeza, deoarece singurul scaun care exista era cel pe care ședea Mihovil. Ar fi fost ridicol să-l ridice pe acesta ca să se așeze el, atîta vreme cît juca rolul anchetatorului. Bineînțeles că-l chinuia gîndul că era și el amestecat în toată povestea aceasta. De aceea și venise să discute cu el înainte de a participa la toate ședințele importante care urmau să aibă loc în noaptea aceea privind întîmplarea de la Cmrok, și tot ceea ce se întîmpla cu Mihovil, în general.

Bine, spuse împăciuitor tatăl lui Zoran. Și ce intenționezi să faci pe viitor? Ce vei face mai departe?

— Nu știu. Îmi fac datoria.

— Față de cine ?

— Față de toți acești oameni. Și față de alții care-mi scriu și care vin la mine. Față de toți.

— Cum adică îți faci datoria ? În ce constă aceasta ?

Mihovil ridică brațul apoi îl lăsă să cadă. Din nou scrumul de țigară se risipi pe podea și țigara i se frînse.

— Ei consideră că tot ceea ce realizez eu e o soluție pentru problemele lor. Eu trebuie să le ofer această șansă.

— Și ce înseamnă asta ? Că vei continua să propovăduiești, sau ce ?

— Puteți să-i ziceți și așa, spuse Mihovil. Pe mine nu mă deranjează.

Tatăl lui Zoran se opri în fața lui Mihovil luînd poza învingătorului care, în sfîrșit va dobîndi un avantaj tactic. Întinse chiar și arătătorul mîinii fluturîndu-i-l în fața ochilor.

— Și tu crezi că această societate va sta cu mîinile-n sîn ?

— Nu ! răspunse Mihovil.

— Știi că te afli sub incidența legii ? Să propovăduiești, să provoci demonstrații și celelalte ! Știai asta ?

— Da. Însă legea nu poate face nimic.

— Cum adică nimic ? întrebă tatăl lui Zoran simțind că pierdea tot avantajul său tactic.

— Așa, ridică din umeri Mihovil. Se poate declara drept sectă sau așa ceva. Există doar libertatea credinței.

— Care credință ? tună tatăl lui Zoran din nou, simțind că are avantaj. Cine va considera

credință tot ceea ce s-a întîmplat? Și chiar dacă ar fi așa, crezi că ți-ar da cineva aprobare? Crezi că are nevoie cineva de tot circul ăsta? Avem noi ac și pentru cojocul tău, dragul meu, nici o grijă! Îți spun spre binele tău. Pînă acum te-am protejat dar de acum înainte nu mai vreau. Or să te aranjeze atît de bine încît o să-ți plîngi de milă. N-o să le pese nici de trebuințele credincioșilor tăi și nici de faptul că poate ești bolnav sau mai știu eu ce...

— Cine v-a spus că sînt bolnav, de unde ați mai scos-o și pe asta? N-am plănuit nimic din ceea ce se întîmplă. Totul este adevărat. Bolnav e cel ce refuză să vadă realitatea.

— N-are importanță, or să te aranjeze ei — spuse tatăl lui Zoran și cu mîinile asudate scoase nerăbdător din pachet o nouă țigară. În general nici o societate din lume și nici a noastră, nu poate trece cu vederea asemenea chestiuni. E ca o boală, iar organismul societății trebuie să lupte împotriva acesteia.

— Am și eu însă atuurile mele, spuse Mihovil cu glas scăzut. Eu cunosc cu precizie toate documentele false pe care își bazează principiile societatea noastră. Am o situație destul de exactă.

— Și ce e cu asta?

— Pot în orice moment să le divulg oamenilor.

— Dacă vei mai avea prilejul, croncăni cu furie tatăl lui Zoran dușmănos față de Mihovil. Dacă vei mai avea prilejul, dragul meu!

— Prilejuri se vor găsi întotdeauna, spuse Mihovil. N-ați băgat de seamă pînă acum că și prilejurile le creez tot eu ?

Nu era întrutotul adevărat. Mihovil intuia doar momentul adevărului suprem și se supunea acestei intuiții. Într-o oarecare măsură și întîmplare de pe Cmrok semăna cu studiile pe care le fac studenții de la arte plastice atunci cînd desenează un nud în clarobscur, căci fără anumite premise nici acest eveniment n-ar fi fost posibil. Explicația consta în faptul că Mihovil descoperea acum în fiecare conjunctură ivită un nou prilej pentru a se manifesta el și creația sa.

CAPITOLUL OPT,
în care se aduc decizii importante

Luna strălucea deasupra pajiştei Činovnika iar umbrele copacilor se întindeau peste gazon. Deşi nu era lună plină, lumina ei era atît de puternică încît şi firele de iarbă îşi aveau umbra lor. Solstiţiul de vară trecuse. În odaia sa, Mihovil, întins pe pat cu mîinile sub cap, asculta ţîrîitul greierilor în alternanţă cu sforăitul gardianului din odaia vecină.

Era închis de trei zile într-o cabană de pe vîrful Sljeme [1] şi, contrar aşteptărilor, nu încercase încă să evadeze deşi n-ar fi fost prea dificil. Dacă l-ar fi întrebat cineva dintre prieteni de ce accepta acest exil, Mihovil i-ar fi răspuns că această situaţie era chiar binevenită. Tînjea de mult timp după singurătate, să mediteze despre sine, despre poziţia sa şi despre ceea ce urma să facă pe viitor. Era mereu întrebat ce planuri de viitor avea, dar tocmai la această întrebare nu ştia niciodată ce să răspundă, căci nu meditase nicicînd asupra acestui aspect. Lăsa ca lucrurile să curgă de la sine. Acum însă devenise vital să-şi planifice viaţa; şi nu pentru faptul că era nemulţumit de ceea ce-i oferise viaţa pînă atunci, ci pentru că ceilalţi aveau planuri. Al-

[1] Sljeme — Munte în apropiere de Zagreb (1035 m).

ții începuseră să-i organizeze viața, la început indirect, fără știrea lui iar acum cu prerogative legale, cu forța chiar. Așa ar fi răspuns Mihovil dacă ar fi fost întrebat.

Însă nimeni nu-l întreba nimic, căci prietenii lui nu erau alături de el. Nu mai văzuse pe nimeni dintr-ai lui din seara aceea, după întîmplarea de pe Cmrok. Încă din noaptea aceea, după lungi și furtunoase ședințe, după numeroase telefoane, certuri, țipete, reticențe și temeri, după toate acestea a fost vîrît într-o mașină și dus pe Sljeme. L-a însoțit și tatăl lui Zoran, astfel că la prima vedere totul părea neoficial. Erau însă urmați de trei mașini și devenise limpede că era vorba de un soi de domiciliu forțat. În cabană totul fusese pregătit din vreme : erau puțini oaspeți care dormeau la ora aceea, iar în dimineața următoare au și fost expediați. Lui Mihovil i s-a rezervat penultima cameră de la etaj ; în stînga și-n dreapta acesteia fuseseră puși doi gardieni. Mai exista unul la capătul culoarului iar cîțiva dintre ei se aflau și la parter, la intrare în restaurant. Dacă mulțimea ar fi năvălit pe Sljeme intrările ar fi fost greu de păzit. Se putea presupune că existau gardieni și prin păduricile din împrejurimi.

Mihovil se ridică alene din pat, se duse pînă la fereastră și o deschise. Privi o vreme luna care se afla în dreapta lui. Avea o culoare roșiatică, iar contururile depresiunilor, ale mărilor și oceanelor cu denumiri celebre de pe Terra se desenau cu claritate. Mihovil începu să fluiere privind discul arămiu apoi își spuse :

— Ia te uită, ia te uită : Luna !

Se întoarse și se duse pînă la chiuvetă. Acolo, cu puțin efort, deșurubă oglinda care-i servea la bărbierit. Nu era prea mare și nici foarte curată și de aceea o șterse cu prosopul. Apoi o luă și-o duse pînă la fereastră așezînd-o pe pervaz în așa fel încît să cuprindă imaginea uriașă a lunii roșiatice ce strălucea. Începu să fluiere și aruncă oglinda pe pat. Se îndreptă apoi spre dulap.

N-avea nici un motiv să evadeze. Și de fapt nici nu avea unde pleca : locul lui era la Zagreb. Toți îi spuseseră asta încă de la bun început cînd se entuziasmaseră de lucrările lui și se temeau să nu plece la Paris. Era conștient, de altfel, de acest lucru și fără sfatul lor. Pe de altă parte, în noaptea aceea cînd a fost adus pe Sljeme (se afla între doi tipi sobri care duhneau a tutun, naftalină și apă de colonie) aflase de la tatăl lui Zoran încă ceva. Forurile care îi hotărîseră exilul drept măsură temporară privilegiată nu erau nici pe departe atît de unitare în păreri, pe cît ar fi fost de așteptat. Tatăl lui Zoran vorbea alambicat, precaut, apelînd la înțelegerea lui Mihovil, implorîndu-l chiar, de unde acesta deduse că existau puncte de vedere diferite chiar și în rîndurile acelora care-i decideau soarta.

Nu era vorba de niște neînțelegeri firești, obișnuite în actul de decizie ci de niște neînțelegeri de conținut și care se refereau la actele lui Mihovil. Pe scurt, în aceste foruri existau și oameni care, victime ale influenței sale, au început să creadă într-o șansă pe care le-o putea oferi el, prin falsurile sale. Unii dintre ei fuseseră chiar pe Smrok și partici-

paseră la acea adunare. În clipa cînd a înțeles din alegoria spuselor tatălui lui Zoran despre ce era vorba, Mihovil a izbucnit în hohote de rîs între cei doi tipi taciturni.

A deschis ușa dulapului și a mai găsit o oglindă. Era mai mare decît cealaltă și fixată în interior, pe ușă. De data aceasta deșurubarea a fost mai complicată pentru că dulapul era vechi și solid iar șuruburile erau bine fixate. Mihovil nu deținea nici o sculă dar se servi de vîrful compasului cu care începu să răsucească. Reuși să deșurubeze toate cele patru șuruburi deși erau ruginite și scîrțîiau la fiecare rotire. Apucă oglinda cu atenție și o duse pînă la fereastră. O așeză pe pat lîngă cealaltă. Razele lunii cădeau acum direct pe suprafața lor și Mihovil zîmbi.

— Ia te uită, ia te uită, spuse el, apoi mută oglinzile într-o parte. Începu să se învîrtă prin odaie căutînd încă o suprafață plană.

Nu știa ce se întîmpla în oraș însă putea bănui. Nu era greu de presupus că o vreme va domni calmul, din două motive : pe de o parte, pentru că Mihovil nu apărea prea des în public și de aceea la început dispariția lui nu va trezi suspiciuni, pe de altă parte, pentru că efectele întîmplării de pe Cmrok vor mai dăinui încă o bucată de timp. Oamenii vor fi liniștiți, vor avea impresia că se află în posesia adevărului, ba chiar și desenele lor vor fi reușite o vreme pînă cînd influența lui Mihovil va dispare și ei vor reveni la vechea stare de fapt. Atunci vor începe să-l caute pe Mihovil, ca să le spună, el ce să facă mai departe. De-abia atunci își vor da seama că

nu se mai afla printre ei și va începe îmbulzeala.

Mihovil scoase din trusă aparatul de ras. Trusa avea în interior o oglinjoară pe care o puse pe pat. Apoi scoase și ușa dulapului din țîțîni căci era lăcuită și lucioasă. În final luă de pe masă o mapă de-a lui, care era de asemenea lucioasă.

— E suficient, își spuse el. Arhisuficient!

Toate obiectele le duse la fereastră.

Atunci cînd va începe îmbulzeala (ar fi spus Mihovil dacă ar fi fost întrebat) nimic n-o va putea opri. Nimeni n-o va putea struni căci mulți dintre cei puși s-o împiedice credeau în Mihovil, în falsurile lui. Dacă cineva ar fi analizat mai profund situația, și-ar fi dat seama că Zagrebul era în pericol.

Mihovil începu să aranjeze suprafețele acelea lucioase pe pervazul ferestrei. Oglinda cea mare din dulap o așeză mai întîi pe scaun astfel ca aceasta să cuprindă tot crugul lunii. Vizavi, puțin oblic, așeză pe pervaz oglinda de la chiuvetă în așa fel încît să cuprindă suprafața lunii și s-o reflecte apoi pe oglinda cea mare. A continuat apoi aranjarea suprafețelor lucioase fluierînd încetișor. Nici n-a băgat de seamă că începuse să fredoneze în ritmul țîrîitului greierilor șuierăturile sale confundîndu-se cu cîntecul ierbii din noaptea aceea de iulie.

Mihovil nu lucra după nici un plan prestabilit. Atît știa, că trebuie să facă ceea ce făcea și că depindea de alții dacă va reuși sau nu. Era sclavul unei forțe care-i dăruise ta-

lentul și care se identifica, într-un mod misterios cu toți cei care credeau în el.

În sfîrșit suprafețele lucioase erau acum aranjate. Rămăsese doar una singură și iluminarea putea începe. Jos, la restaurant auzi cum ceasornicul bătea de douăsprezece ori. Așeză și ultima suprafață lucioasă, oglinjoara din trusa de bărbierit.

Spectacolul lunii putea începe. În clipa aceea întreaga pajiște Činovnička fu inundată de o lumină orbitoare. Deasupra se despicase un cer albastru cu nori albicioși, iarba era de un verde pal, ferigile se legănau în adierea vîntului iar copacii cu crengile lor dantelate răsfîngeau o umbră deasă. Era o zi însorită de iulie și păsărelele s-au trezit cîntînd fiecare în legea ei.

Totul dură doar un minut sau două. Atunci se auziră în cabană uși trîntite, țipete și pași grăbiți ; Mihovil își strînse în grabă oglinzile, le ascunse sub pătură și se culcă.

În pașiștea Činovnička era din nou noapte, iar luna arunca reflexe arămii.

La sfîrșitul săptămînii i-au dat drumul lui Mihovil : în puterea nopții l-au condus cu mașina acasă, în Medvedgradska și i-au sunat Bunicii la ușă. Aceasta s-a speriat, dar s-a și bucurat în același timp : știa unde se află Mihovil, însă n-avea cum să-l viziteze și mai ales nu sperase că va reveni acasă. I-au dat drumul nu atît de dragul lui, cît pentru odihna gardienilor. Nu aveau suficient personal să-l

păzească, iar în Medvedgradska ajungea și un gardian la poartă. Sau cel puțin așa se credea atunci.

În sîmbăta aceea cînd venise Mihovil acasă în Medvedgradska a primit o vizită importantă. Venise în ziua aceea, de dimineață, Sfinția Sa. Nu se știa exact dacă venise la invitația Bunicii sau trimis de superiorii săi. Mai tîrziu s-a dovedit că Sfinției Sale îi revenise un rol important în această poveste. În orice caz, Mihovil se culcase în camera sa, în care bătea soarele în ciuda storurilor trase, și transpirase. Dreptunghiul însorit de pe parchet se vălurea precum imaginea de la televizor. Sfinția Sa și Bunica își beau cafeaua în bucătărie.

Discutau banalități și nu-l pomeneau pe Mihovil decît arareori, semn cert că Sfinția Sa venise special ca să discute între patru ochi cu băiatul. Nu-i sugerase încă Bunicii să-l scoale. Ședea liniștit și fuma ca și cînd îl delecta atmosfera acelei case, aromele din bucătărie, reflexele luminii în geamul bufetului pe care nu mai erau lipite nici un fel de tăieturi din ziare, ci era doar o fotografie a părinților lui Mihovil. Nici Bunica nu pomenea despre cele ce i s-au intîmplat nepotului ei, ci întreba de diverse probleme bisericești, de biserica din Granesina. Bunica era o femeie curajoasă și mîndră.

Cînd se auzi soneria la ușă tresăriră amîndoi. Apoi Bunica așteptă o clipă să asculte și clătină din cap. Soneria suna într-un fel aparte.

— E-n regulă, spuse Bunica. E cineva de-al casei.

Acest semnal era cunoscut numai prietenilor. Bunica se ridică și se duse să deschidă. În prag stătea tatăl lui Zoran.

În prima clipă acesta fu neplăcut surprins cînd văzu cine era în bucătărie, dar apoi strînse din dinți și intră. Probabil că avea o misiune deosebit de importantă de îndeplinit din moment ce a decis să-și calce pe inimă și să se întîlnească cu părintele.

— Poftiți, spuse Bunica. Am oaspeți, Sfinția Sa îl prezentă ea. Și adăugă : Tatăl lui Zoran.

— Ah, îmi pare bine, spuse preotul, ca și cînd ar fi fost puțin surprins, deși îl cunoștea, fără îndoială, pe tatăl lui Zoran din ziare.

Tatăl lui Zoran își bîigui numele și apoi adăugă :

— Dar unde este Mihovil ?

— Doarme, răspunse Bunica.

— Am venit să stau de vorbă cu el — spuse tatăl lui Zoran.

— Și eu, replică Sfinția Sa. Tatăl lui Zoran îl privi într-o doară, ca și cînd n-ar fi auzit ce spusese.

— Să-l trezesc ? întrebă Bunica și se ridică deoarece toți trei se așezară deja la masă.

— Nu vă deranjați, spuseră amîndoi în cor și zîmbiră, iar tatăl lui Zoran adăugă : Lăsați-l să doarmă. Eu am timp suficient. Și, văd că și domnul. Cu mare greutate rosti aceste cuvinte.

— Da, și eu am timp, zîmbi Sfinția Sa.

— Am să vă fac o cafea, zise Bunica și porni spre cămară.

Aduse o cutie roșie cu zahăr și una galbenă cu cafea. Cea galbenă i se păru cam ușoară și o scutură : era goală. În dimineața aceea Mihovil terminase cafeaua. Bea multă cafea în ultima vreme și totuși nu reușea să rămînă treaz mai mult de patru, cinci ore în șir. Dormea de cîteva ori pe zi. Nu mai am cafea, spuse Bunica. Așteptați, vă rog. o clipă, mă întorc imediat. Lăsă cutia cea goală și se îndreptă spre ușă.

— Lăsați, nu e nevoie, spuseră ei, din nou în cor.

Mă împrumut de la o vecină. Am doar niște țuică, dar știu că nici unul dintre dumneavoastră nu beți spuse ea din ușă.

Rămăseseră singuri. Fiecare se uita în altă parte, dar după vreo zece secunde atmosfera devenise insuportabilă. Antipatia lor ar fi fost prea fățișă dacă ar fi tăcut tot timpul pînă venea Bunica. Primul care sparse gheața fu tatăl lui Zoran :

— Ați venit oficial ? îl întrebă el.

— Semioficial, răspunse Sfinția Sa. Dar dumneavoastră ?

— Ce înseamnă semioficial ? întrebă tatăl lui Zoran.

— Înseamnă că, zîmbi Sfinția Sa, am venit în recunoaștere. Acestea sînt indicațiile, dar nu sînt împuternicit să acționez sau să vorbesc.

— Și eu la fel, spuse tatăl lui Zoran. De fapt, am venit din proprie inițiativă, dar cu intenții asemănătoare.

Tăcură o vreme. Sfinția Sa scoase un pachet de țigări și-l împinse pe masă spre tatăl lui Zoran. Fumau aceleași țigări : tatăl lui Zoran

scoase pachetul său din buzunar și-l arătă: zîmbiră amîndoi. Apoi și-au luat fiecare cîte-o țigară.

— Credeți că vom afla ceva? întrebă Sfinția Sa și se uită la ceas deoarece Bunica nu se întorsese încă.

— Nu știu, spuse tatăl lui Zoran. Ce părere au superiorii dumneavoastră? Mă refer la tot ceea ce continuă să se întîmple. Nimănui nu-i convine acest lucru, nu-i așa, cu atît mai puțin dumneavoastră. Această chestiune îmbracă și un aspect religios, toți tinerii aceia, știu eu, exaltarea aceea...

— Ați spus corect, exaltare, zise Sfinția Sa. La început am considerat că este vorba de o isterie colectivă.

— Și noi la fel.

— Însă, acum nu se mai poate continua. așa. Aveți dreptate, nimănui nu-i convine această situație. Iar nouă ne displace mai mult din rațiuni de principiu decît practice...

— Și nouă la fel, spuse tatăl lui Zoran.

— E vorba doar de un păcat. Asta e... Nu știu dacă ar trebui să vă spun sau nu, poate c-o să rîdeți...

— De ce să rîd?

— Pe scurt, spuse Sfinția Sa, aveam impresia că băiatul este posedat. Și în teologie părerile sînt împărțite despre așa ceva; au loc dezbateri și așa mai departe... Pînă nu demult și eu am crezut că o asemenea credință nu are temei. Acum însă...

Tatăl lui Zoran îl privi cu atenție pe Sfinția Sa. Fumau și dădeau fumul pe nas aproape la fel. Chiar și mîinile li s-au atins atunci

cînd au scuturat amîndoi scrumul în scrumiera în formă de păun cu coada desfăcută. Amîndoi au tresărit la această atingere.

— Deci, dumneavoastră considerați că e vorba de o forță necurată ?

— Așa ceva, oftă Sfinția Sa. Băiatul nu e stăpîn pe el. E în stăpînirea necuratului.

— Da, numai că, vedeți, vorbi de data asta tatăl lui Zoran alegîndu-și cuvintele și străduindu-se să fie convingător, căci preotul începuse să-i placă, astăzi există diverse modalități de a influența oamenii. Știu eu, există o întreagă teorie... Să o amintesc doar pe cea mai banală, de pildă : hipnoza... Poate că există cineva care vrea să provoace dezordine, subversiune... Și acționează asupra tînărului prin această modalitate.

— Cu alte cuvinte, zîmbi Sfinția Sa, credeți că nu e necuratul la mijloc, ci o forță din afară ?

— Nu trebuie să fie neapăraat din afară, spuse tatăl lui Zoran, zîmbind la rîndul său. Poate fi și autohtonă.

Sfinția Sa își stinse mucul în scrumieră. Clătină din cap. Tatăl lui Zoran remarcă pe degetele acestuia pete de culoare și-l privi cu suspiciune : oare a început și el să mîzgălească ?

— Nu cred, spuse Sfinția Sa. Nici hipnoza și nici o altă modalitate nu poate genera ce s-a obținut : perfecțiunea.

Tatăl lui Zoran începu să clatine din cap, apoi făcu cu mîna un semn de dezaprobare ca și cînd ar fi răspuns în felul acesta la o întrebare care n-a fost încă pusă.

— Nu știu, spuse el. Eu nu cred în puterea necuratului. Nu pentru că asta se așteaptă de la mine și nici dintr-o comoditate spirituală, să nu vă gîndiți la asta. Pur și simplu nu cred, nu mi-este în fire, asta e. Însă nu asta are importanță. Important este faptul să fim de acord că trebuie să luăm măsuri.

— Trebuie, spuse Sfinția Sa. Însă poate c-ar trebui să-i ajutăm mai întîi pe cei asupra cărora are el atîta influență. Ei sînt importanți și la sufletele lor trebuie să ne gîndim. Ca să mă exprim în terminologia noastră, adăugă el scuzîndu-se.

— Exact, spuse tatăl lui Zoran. Ei sînt poate mai importanți decît el.

— Fiecare individ în sine este important. Realitatea este că sînt și mulți.

— Trebuie salvați și el și ceilalți.

— Așa este.

— Dar dacă nu e posibil ? întrebă acum tatăl lui Zoran cu glas scăzut, aruncînd o privire semnificativă spre ușă să vadă dacă nu venea Bunica. Și dacă va trebui sacrificat cineva ?

Sfinția Sa tăcu o vreme, apoi întinse mîna și mai luă o țigară. Nici nu băgase de seamă cînd se servise din pachetul tatălui lui Zoran. Din nou și-au aprins amîndoi țigările.

— Nu știu, spuse preotul. Trebuie să neutralizăm, într-un fel forța aceea care-l stăpînește.

— Sau, să mergem pînă la capăt, zise tatăl lui Zoran. E oare nevoie să-l neutralizăm pe el?

— S-ar părea că da, spuse Sfinția Sa cu glas scăzut.

Ușa țăcăni și apăru Bunica ținînd în mînă cutia cea galbenă. Zîmbi șiret ca și cînd i-ar fi lăsat intenționat singuri.

— M-a reținut vecina, spuse ea. Sper că nu v-ați plictisit ori v-ați simțit stingheriți ?

— Dimpotrivă, răspunseseră amîndoi, zîmbind cordial.

În timpul *week-end*-ului au avut grijă ca lui Mihovil să-i găsească o altă locuință. Tatăl lui Zoran venise în Madvedgradska printre altele și ca să-l înștiințeze despre această schimbare. A fost instalat pe strada Lučka, aproape de biserică, într-o clădire mică, nou construită, deasupra unei autoserviri. În spatele clădirii se afla un nuc înalt, la umbra căruia erau parcate niște mașini, iar de la fereastră se putea vedea spre nord-vest cîmpia întinsă, cu dealul Medvednica în depărtare. Deasupra dealului se îngrămădeau nori albi iar cîmpia căpătase o culoare gălbui-verzuie. Peretele camerei era aproape în întregime din sticlă înrămînd foarte bine acest peisaj. Locuința era aranjată destul de modest ; avea o singură cameră cu o canapea și o pătură de un prost gust cras, cu o combinație ridicolă între un dulap vechi de mai bine de douăzeci de ani și un tablou cu zîne ce cîntau din lăută într-un luminiș. Indivizii care-l păzeau pe Mihovil n-aveau figură de polițai ci mai degrabă de pompieri voluntari ori poate de cadre medicale : totul avea încă un caracter semioficial.

Și pentru că orice problemă urgentă se rezolvă începînd de luni, și Dina venise la el în luna aceea. Gardianul i-a deschis ușa și a lăsat-o să intre deoarece avea permis de liberă

trecere. Era îmbrăcată în blue jeans și tricou iar cozile ei împletite deasupra urechilor îi dădeau un aer foarte sever. Era foarte atent pieptănată, nu-i scăpase nici o șuviță. Așa era Dina : severă și hotărîtă. A intrat în încăperea în care Mihovil dormea îmbrăcat pe canapea. Și-a pus mîinile în buzunarele din spate ale pantalonilor și a început să se învîrtă printre desenele lui Mihovil și celelalte lucruri la care muncea. L-a privit o clipă cum dormea apoi s-a așezat lîngă el pe canapea și l-a scuturat blînd.

— Oh, tu erai, spuse el trezindu-se și apucînd-o de mijloc.

Dina se retrase așezîndu-se la capătul celălalt.

— Eu sînt, spuse ea.

— Vrei o cafea ? o întrebă Mihovil și se ridică. Gardianul stătea în bucătărie și probabil că trăgea cu urechea la discuția lor.

— N-aș vrea, spuse puștoaica. Am venit să stăm de vorbă.

Mihovil îi privi cu atenție chipul. Neputîndu-i suporta privirea coborî ochii și începu să ciupească din tivul husei de pe canapea : ca întotdeauna cînd se încăpățîna. Mihovil se scărpină cu toată palma în părul lui lung de pe ceafă. Oftă.

— Bănuiam eu, spuse el. Dar de ce ?

— Ce, de ce ? întrebă Dina, deși știa continuarea.

— Știi tu. De ce mă părăsești ?

Dina îl observă cu atenție căutînd pe chipul său urmele disperării, furiei, jignirii sau a oricărei alte emoții. Însă fața lui era pe deplin

calmă și firească. Se părea că bănuiește adevărul.

— De-aia, spuse Dina, pentru că nu e de mine.

— Ce nu e de tine ?

— Tot ceea ce se întîmplă în jurul tău.

Mihovil se ridică și se duse la fereastră. Privi afară la acel peisaj în care totul îi părea cunoscut, deși nu-l studiase nicicînd cu atenție. Cunoștea fiecare detaliu ca și cînd s-ar fi plimbat pe acolo în vis, sau ca și cînd l-ar fi desenat el însuși.

— Nu se întîmplă în jurul meu, spuse el. Cu mine se întîmplă ceva.

— E același lucru, zise puștoaica.

— Nu, spuse răbdător Mihovil. Nu e același lucru pentru că eu sînt cauza celor întîmplate și nu invers.

— Nu știu, spuse Dina. N-am aceste noțiuni. Dar nu te mai recunosc. E ca și cînd altcineva ar vorbi în locul tău.

Mihovil izbucni în rîs. Se întoarse spre Dina și-i turti nasul cu degetul arătător. Se ținea destul de bățos, fapt ce-o deranja pe Dina care clătină nervos din cap.

— Vorbești ca și Sfinția Sa, spuse el rîzînd. Și el mi-a spus același lucru. Chiar și tatăl lui Zoran dacă-mi aduc abine aminte. Dar tu să-mi spui care e problema. Dacă acționează ceva asupra mea, e o forță a naturii, o lege, așa ceva. Și ce-i cu asta ? Dacă, de pildă, mi-ar fi crescut aripi, te-ai fi speriat de asta ?

Dina îl privi mirată. În ultima vreme vorbea enigmatic și folosea simboluri. Se identifica

din ce în ce mai mult cu rolul de propovăduitor. Clătină din cap.

— Nu e de mine.

— Bine! spuse Mihovil. Dar dragostea noastră?

— Ce e cu dragostea? Ce legătură are dragostea?

— Tu mă mai iubești? Eu te iubesc, de pildă.

— Dragostea e altceva, spuse Dina privind pe fereastră cîmpia plină de umbre: norii joși lunecau pe cer, iar umbrele lor atingeau iarba lăsînd fîșii de gazon însorit. Totul părea ireal. Eu te pot iubi și-n continuare și, cu toate acestea, să decid să ne despărțim.

— Poți! spuse Mihovil.

— Sigur că da, zise și Dina. Eu m-am îndrăgostit însă de alt om. Și altfel îmi imaginam legătura noastră. Nu mă pot închipui în rolul unei preotese de-ale tale, sau mai știu eu ce.

Mihovil se cuibărise mai bine pe canapea și făcea rotocoale de fum spre tavan. Atunci întinse țigara și Dinei care o luă și trase un fum. Nu se priveau. Afară se întunecase și cîmpia arăta cu totul schimbată.

— Cine ți-a spus că va fi așa cum susții tu? o întebă Mihovil. Vezi bine doar că sînt închis!

— Dar știu, răspunse puștoaica, că tu poți evada și că nu vor fi în stare să te rețină. Ai acceptat această situație pentru că ai socotelile tale. Totul își va urma însă cursul firesc, tu vei propovădui în continuare și toți vor fi înnebuniți după tine. Eu nu vreau să fiu amestecată.

— Nici nu e nevoie, spuse Mihovil. Sincer vorbind, noi doi am putea trăi și altfel.

Se ridică, se duse pînă la dulap, se lipi de spatele acestuia ca să ajungă cu mîna, îngenunche și se vîrî și mai mult pe după dulap. Scoase ceva ce aducea a lanternă. Începu să se joace cu acest obiect în vreme ce continuă discuția cu Dina.

— Cum altfel ? întrebă ea.

— Altfel. Am putea să plecăm.

— Unde să plecăm ?

În loc de răspuns Mihovil întinse mîna și aținti lanterna spre fereastră. Apăsă pe buton și deodată, afară se văzu marea cu valurile molcome ce se legănau sub adierea brizei și vaporașele ce se clătinau ancorate de țărm. Era, bineînțeles un fals. Dina clătină din cap.

— Nu ! spuse ea. Asta nu. Am încercat o dată așa ceva. Nu mai vreau.

Mihovil apăsă din nou pe buton și imaginea de afară se schimbă. Acum se vedea strada Gršković cu case și grădini odihnitoare, cu un șir de felinare, un bărbat ce-și plimba cîinele...

— Nu e nevoie să plecăm din Zagreb, spuse el. Putem rămîne fără ca nimeni să știe de noi.

Dina clătină din nou din cap.

— Nu ! spuse ea. Vreau să rămîn aici unde mă aflu, în această lume nu într-una falsă, Chiar dacă tu susții că aici e totul ticsit de falsuri eu mă simt bine aici.

Mihovil stinse dispozitivul, imaginea dispăru iar în afară se văzură din nou norii care alergau și iarba ce se legăna asemenea unor umbre de cirezi ce calcă iarba înaltă.

— Bine! spuse el. Cum vrei tu. Eu aș fi vrut să... Dar ce să-ți explic! Știi doar și tu.

— Dacă lucrurile se vor schimba vreodată, spuse Dina cu o voce pierită, dacă totul se va încheia, în cazul acesta...

— Știu, spuse Mihovil! Dar mă îndoiesc că se va schimba ceva. Așa se întîmplă întotdeauna. O dată intrat în horă trebuie să joci.

Dina se ridică și-i întinse lui Mihovil ambele mîini. Acesta i le luă și stătură așa privindu-se lung. Tăceau, căci individul din bucătărie trăgea în continuare cu urechea, deși nu putea să-i vadă. Atunci Mihovil îi trase mîinile Dinei i le ridică pînă la buze și i le sărută. Ea își retrase mîinile și-l mîngîie pe păr ciocănindu-i cu degetul în frunte.

— Ține-te bine! spuse ea.

— Ține-te tu, bine! zise Mihovil. Eu am munca mea care mă susține.

Dina ieși și individul o însoți. Mihovil se trînti pe canapea și privi o vreme în tavan. Atunci se ridică, se duse la fereastra care ocupa aproape tot peretele. Dacă stătea sprijinit de fereastră putea să vadă o parte din șoseaua care ducea spre autostradă. Stătu și așteptă. Atunci în cîmpul lui vizual apăru Dina pe bicicletă. Nu se mai uita înapoi.

Mihovil ridică cu repeziciune mîna și îndreptă asupra ei dispozitivul acela al lui. Pe față îi juca un zîmbet care exprima un amestec ciudat de tandrețe și de răutate. Apăsă pe buton.

*

Miercuri Mihovil a plecat din strada Lučka. Nimeni nu l-a putut opri, cum de altfel se și bănuia, deși unii susțineau că s-ar fi putut,

avînd în vedere faptul că totuși fusese reținut o săptămînă. Se urcă în autobuz și ajunse pînă la podul Sava. De acolo luă tramvaiul paisprezece. Avea în mînă o pungă de plastic cu cîteva teancuri de cartonașe perforate și niște benzi tot perforate.

A fost recunoscut deja din tramvai. În timp ce căsuțele și arborii de-a lungul șoselei Sava treceau alene pe lîngă fereastra tramvaiului zgomotos, de producție cehoslovacă, tot mai multe priviri se opreau asupra lui și tot mai mulți oameni se îmbulzeau să-l vadă, să-i fie în preajmă. Unii, observînd încă din stație ce se întîmplă, urcau în remorca tramvaiului unde se afla și el care se aglomeră, în vreme ce primul vagon era pe jumătate gol. La fel ca și cei din jurul său, nici Mihovil nu rostea nici un cuvînt, ci le privea fețele. Iar ei îl priveau atent și așteptau răbdători. Unii aveau chiar și ustensile de desenat la ei.

Mihovil coborî la Piață și, fără să se întoarcă, trecu peste linia de tramvai îndreptîndu-se spre partea cea mai pustie a pieței, unde de regulă pensionarii își mai hrăneau porumbeii și părinții își plimbau copiii. De data aceasta și aici era pustiu, nu erau porumbei doar asfaltul iradia încins. Și aici a fost recunoscut de îndată și mulțimea începu să se adune în jurul lui. Mihovil tăcea în continuare, nimeni nu-i cerea să vorbească. Mai mult chiar, scoase ziarul pe care-l cumpărase încă pe strada Lučka și începu să-l citească, iar lumea se aduna din toate părțile, din ce în ce mai numeroasă. Nu era totuși clar cum de-l necunoșteau imediat pe Mihovil care nu apăruse chiar atît de des în

ziare și la televiziune. Se pare însă că-l recunoșteau după alte semne.

În curînd partea aceea a Pieței era ticsită de lume. Ieșeau oameni din magazine să vadă ce se întîmplă, mesele de la Cafeneaua orașului rămăseseră pustii, mulțimea alerga pe străzi lăsînd tramvaie, ziare, discuțiile începute despre fotbal. Era limpede că se așteptau ca Mihovil să-i conducă undeva și să le dezvăluie ceva important. Credeau cu evlavie în el și aveau nevoie vitală de un asemenea om. Aproape că-l priveau fără să clipească pe Falsificatorul lor.

Cînd Piața a fost ticsită de lume Mihovil și-a împăturit ziarul, s-a întors și a intrat într-un magazin ce se afla în spatele lui. Se adresă vînzătoarelor ce stăteau în ușă :

— Pot să dau un telefon ? le întrebă el.

O vînzătoare tînără nu putu să articuleze nici un cuvînt și-i arătă doar locul unde se afla telefonul, în spatele casei. Mihovil se îndreptă în direcția aceea și văzu, telefonul. Afară, mulțimea tăcea și aștepta.

Formă un număr pe care-l știa de la tatăl lui Zoran. Era numărul unui organism, special constituit, pentru cazul lui și pentru situațiile de excepție. Surprinzător, nu era ocupat. Cineva ridică imediat receptorul.

— Bună ziua, spuse Mihovil. Eu sînt. Am ieșit.

— Cum așa ? Individul de la celălalt capăt al firului înțelese imediat cu cine vorbea.

— N-are importanță, spuse Mihovil. Important este altceva : acum ce-i de făcut ?

— Cum adică ce-i de făcut ? se precipită individul de la celălalt capăt al firului.

— Așa, bine. Cum să cădem de acord ?

Se lăsă o liniște deplină, era clar că interlocutorul acoperise cu palma microfonul și transmitea grăbit cuiva cele auzite. Sau poate că cerea indicații despre ce trebuia să spună și ce să întrebe. Într-un tîrziu se auzi :

— Și ce intenționați să întreprindeți ?

— Tocmai asta voiam eu să vă întreb, spuse Mihovil cu seninătate. Ce intenționez eu cred că se știe de la bun început. E mai interesant de aflat însă ce intenționați dumneavoastră. Eu aș fi vrut să tratăm, dacă e posibil.

— Să tratăm ? întrebă individul. Apoi din inerție spuse precipitat : Noi nu tratăm cu teroriștii, cu cei care provoacă dezordine. Nu tratăm !

— Eu nu sînt terorist, zîmbi Mihovil. Și eu care credeam că am ales cea mai bună soluție : tratativele.

— Ce ? întrebă individul de la celălalt capăt al firului deși era clar că această întrebare nu-i era adresată lui Mihovil.

Acesta zîmbi. În încăperea din care vorbea individul la telefon sosise tocmai vestea despre ceea ce se întîmpla în Piață. O vreme individul tăcu uitînd să mai acopere microfonul, încît la urechea lui Mihovil ajunse o rumoare de voci alarmate.

— Atunci ? întrebă într-un tîrziu Mihovil. Ați aflat unde mă aflu și care este situația ? Putem continua ?

— Alo ? spuse individul. Da, putem.

— Ne-am oprit la tratative, spuse Mihovil. Individul făcu o mică pauză și apoi întrebă

— Și ce pretenții aveți ?

— Modeste. Să-mi dați voie să lucrez.

— Și să provocați dezordine, ca de pildă acum ?

— Dezordinea, continuă Mihovil superior, provine din faptul că situația nu este încă limpede. Dezordinea nu este necesară. Eu sînt în stare să îndrept totul, ca să fie bine.

— Și ce garanții avem ? întrebă individul, continuînd să fie ironic. La ce vă servesc toate astea ?

— E nevoie, Mihovil își puse punga cu cartonașele perforate și cu benzi pe tejghea — ca un lucru început să fie dus la bun sfîrșit.

— Care sfîrșit ?

— Cel logic. Să se deruleze și să vedem ce va ieși. Lucrările mele sînt necesare oamenilor ; acest lucru a reieșit din plin pînă acum. Oamenii văd în ele o soluție. Trebuie să lăsăm lucrurile să decurgă de la sine. Să lucrez și apoi să vedem ce va ieși.

— Fără haos ? întrebă individul.

— Nu chiar. Ceea ce îi atrage pe oameni la mine este șansa ca multe lucruri să capete o altă înfățișare. Să fie date în vileag toate falsurile care trec drept originale și să se creeze altele. Acest lucru implică eforturi colective din partea întregii societăți, a instituțiilor acesteia. Va trebui să recunoașteți că multe lucruri sînt false și lipsite de valoare. Se subînțelege însă, fără insulte și violență. Asta dacă vom cădea de acord.

— Ne amenințați cumva ? întrebă individul.

— Nu ameninț pe nimeni, răspuse Mihovil. Continui să fiu logic. Negociez.

Individul de la celălalt capăt al firului se înfurie. Altfel nu se poate explica faptul că, contrar misiunii sale diplomatice, a ridicat glasul :

— Și crezi că poți schimba lumea prin mîzgălelile dumitale, așa crezi ?

— Cred, spuse Mihovil. Dar asta n-are importanță. Important este că așa gîndesc toți acești oameni din Piață. Asta e important. Se așternu din nou tăcerea, apoi individul se consultă din nou cu cineva iar Mihovil continuă : Să fiu clar înțeles, nu cer nimic altceva decît să nu fiu arestat și maltratat. N-am să întreprind nimic de unul singur. Sînt gata chiar să accept supravegherea dumneavoastră, să lucrez sub observație. Dar de comun acord. Mă auziți ?

— Aud, aud, spuse individul. Asta e tot ?

— În principiu ! răspunse Mihovil privind prin vitrină cum soseau de jur împrejurul pieței mașini albastre și cordoane de milițieni care înconjurau mulțimea adunată. Despre alte detalii ar trebui să mai stăm de vorbă.

— În regulă ! spuse individul. Însă trebuie să ne consultăm și noi. Rămîneți la telefon.

Mihovil așteptă. Era miliție peste tot. Spera ca cei de acolo să fie suficient de inteligenți și să nu forțeze nota pentru a da miliției timp să acționeze. Oricum n-ar fi folosit la nimic. Receptorul îi transpirase în mînă. Într-un sfîrșit, la celălalt capăt al firului se auzi o tuse.

— Atunci ? întrebă el. Care e răspunsul dumneavoastră ?

— Răspunsul este : nu ! spuse individul energic.

— În regulă, zise Mihovil. Aşa e şi corect. Vreau însă să vă mai fac o destăinuire. Pînă astăzi am tot avut impresia că am la alegere două căi, doar că nu ştiam care sînt. Una a fost cea pe care am încercat-o deja şi pe care îmi interziceţi să merg. N-o întrezăream însă pe cea de-a doua.

— Şi acum o vedeţi? întrebă curios individul?

— Da! spuse Mihovil. Ca să mă înţelegeţi mai bine, voi folosi cuvintele unui preot. Talentul poate fi de origine divină sau diabolică. Am încercat o cale. Urmează acum cealaltă.

— Staţi o clipă, spuse individul, dar Mihovil închise deja telefonul.

Ieşi din magazin şi se îndreptă spre Vlaška. Mulţimea îl urma în tăcere, iar miliţia era neputincioasă. Porniseră spre răsărit. În clipa aceea punga de plastic nu se mai afla în mîna lui Mihovil.

În ziua aceea s-a produs un scurt-circuit informaţional la toate calculatoarele din Zagreb; pagubele au fost enorme, iar cîteva memorii electronice au fost total distruse.

Înainte de a începe şedinţa, în timp ce membrii comisiei fumau şi discutau în surdină, toată lumea răsufla oarecum uşurată. Datele problemei erau acuma clare şi se ştia ce era de făcut. Era ca şi cum ai fi fost pus în dilema dacă să faci sau nu o operaţie dificilă, iar cînd ai aflat că n-ai de ales răsufli uşurat şi capeţi deodată o altă viziune a lucrurilor. Acum se mai auzea şi cîte-o voce prin sală, chiar rîsete,

crescuse și buna dispoziție, deși totul era încă în plină desfășurare.

După ultimele informații se aflase că mulțimea era pe stadionul Maksimir. Acolo își condusese Mihovil discipolii, căci era spațiu suficient și nu deranjau pe nimeni. De altfel, se produseseră și perturbări în circulație, deși merseseră liniștiți pe trotuare. Odată ajunși însă pe stadion se dezlănțuiră. Tribunele erau arhipline ca la cele mai importante meciuri internaționale și nici în picioare nu mai erau locuri. Era amiază, soarele dogorea, iar în mijlocul terenului a fost adus un practicabil pe care a urcat Mihovil. N-au întîmpinat greutăți nici la intrarea pe stadion căci și cei care lucrau acolo i-au întîmpinat cu brațele deschise. Și ei erau alături de Mihovil.

A început ședința. Președintele prezidiului ciocăni cu creionul în sticla cu apă minerală și se făcu liniște. Tatăl lui Zoran, așezat undeva în mijlocul sălii își masa inima; brațul începuse să-i înțepenească.

Ne-am adunat, spuse președintele prezidiului, ca să decidem cum să acționăm în această situație nou creată. Am tot tolerat-o, am așteptat să vedem mersul lucrurilor, însă acum numai poate fi vorba de așa ceva. Parese că a trebuit să dăm cu capul de zid ca să simțim durerea. Și, bineînțeles, de îndată ce ne-am pus mintea la contribuție, am găsit și soluții.

De la tribună, Mihovil își putea vedea auditoriul ca pe o mare de capete cu trăsăturile feței estompate. Acest detaliu îl împiedica să-i vadă ca pe niște ființe umane individualizate, care iubesc și suferă, care au nevoie de aju-

tor. În schimb, îi vedea ca pe o forță compactă uriașă, ca o putere de care se putea folosi și pe care o putea întrebuința în folosul sau în detrimentul unei idei, în funcție de conjunctura ivită.

— Frați și surori, spuse el ținînd în mînă un mic megafon electric adus de cineva de sub tribună. Nu v-am dat pînă acum nici un semn de viață, deoarece m-am izolat ca să meditez la ceea ce trebuie să facem de acum încolo. Timp de șapte zile am stat singur, dar am știut tot timpul că sînteți alături de mine. De fapt, nu e important să fiți alături de mine ci unii de alții, în numele idealului nostru comun.

Din mulțime se auzi un oftat, apoi un țipăt ca și cînd cineva ar fi ratat un gol de la doi metri. Soarele de iulie se afla exact la zenit iar plopii de pe colina Svetica fremătau ușor în adierea vîntului. Frunzele lor părea mici oglinjoare.

— După ce am reflectat îndelung, spuse președintele prezidiului — ne-am lămurit în ce constă problema. Pe scurt, avem doi referenți care ne vor prezenta pe larg atît părerea lor, cît și propunerile pe care le fac. Aș ruga deci pe... și-l privi pe tatăl lui Zoran.

Acesta se ridică și se duse pînă la tribună. Privi în sală, își așeză în față notițele apoi se sprijini cu coatele de masă în așa fel ca să-și poată strecura neobservat mîna pe sub sacou să-și maseze inima.

— Comisia pe care am condus-o, spuse el, și-a formulat concluziile în trei puncte pre-

zentate concis și la obiect, pentru a fi dezbătute și a deveni direcții de acțiune. Punctul unu : Considerăm că în cazul supus observației noastre nu avem de a face cu niște însușiri supranaturale și nici cu un talent nativ extraordinar. Apreciem deci că este vorba de o înscenare odioasă. În sală se produse rumoare. Tatăl lui Zoran privi auditoriul și rumoarea încetă. Această înșelăciune, continuă el, nu este un truc de bîlci, iluzionism, hipnoză, ori mai știu eu ce, ci se realizează prin mijloace tehnice, care astăzi sînt practic la îndemînă fiecăruia. Mai exact : Comisia este convinsă că tînărul nu lucrează de unul singur. În spatele său se află o echipă întreagă de specialiști foarte capabili și bine echipați tehnic, care realizează tot ceea ce i se atribuie doar lui cu scopul de a provoca fanatism și dezordine. Se pune, de la sine, întrebarea de unde dispune el de o asemenea echipă și ce intenții se ascund în spatele acestei demonstrații de forță. Avem un singur răspuns : este vorba de o acțiune subversivă a unei forțe din afară.

Mihovil ținea într-o mînă megafonul, iar cu cealaltă gesticula. O ridicase lent într-un gest de prooroc așa cum făcuse recent pe dealul Cmrok. Acest gest însă contrazicea conținutul rațional al spuselor sale, ori poate că-i acorda mai multe semnificații.

— Am căzut cu toții de acord, spuse el, că, fără discuție, e nevoie de schimbare. Din nou se auzi un oftat. Am meditat la modul cum să realizăm aceasta și am ajuns la concluzia că avem două posibilități.

Făcu o scurtă pauză, cerul era azuriu, se auzeau tramvaiele, păsările din parc însă totul părea atît de departe. Chiar și vocea sa răsuna pe stadion ca într-un spațiu închis.

— O primă posibilitate, spuse el, ar fi să lăsăm lumea așa cum este ea dîndu-i însă o altă semnificație în raport cu tot ce ne oferă falsurile. Să-i schimbăm structura interioară și s-o reorganizăm prin lucrări noi pe care le vom crea împreună. Și lumea astfel reorganizată după criterii umane, de noi impuse, să corespundă unor legi pe care cu toții le simțim în noi.

Tatăl lui Zoran se opri pentru o clipă privind la cei din sală, care ședeau liniștiți : nimeni nu-și aprinsese țigara, nimeni nu-și turna apă minerală și nici nu-și răcorea fața cu coli de hîrtie în formă de evantai. Tăcea și-și masa inima. Apoi continuă :

— Punctul doi : Avem dovezi sigure că tînărul a contactat într-adevăr cu niște servicii străine. Știm cu certitudine că a fost vizitat de un diplomat străin aflat în misiune aici, la Zagreb, și știm că i-a propus colaborarea cu acel prilej. Acestea sînt fapte reale. E adevărat însă că tînărul a refuzat, detaliu cunoscut cu certitudine, dar poate că acesta a fost jocul lor. Pe vremea aceea locuința sa a fost sub observație, fapt cunoscut și de el. Totul putea fi simulat pentru a ne deruta pe noi. Chiar și diplomatul respectiv putea veni special ca să ne distragă atenția de la o întîlnire, poate, mai fructuoasă.

Cuvintele lui Mihovil despre creația comună își atinseră din nou ținta. Ca și pînă atunci,

auditoriul a reacționat ciudat: oftînd, exclamînd într-un fel confuz, dar în nici un caz vociferînd sau articulînd cuvinte distincte. Majoritatea o formau tinerii dar erau și alții îmbrăcați diferit, fără să deranjeze pe cineva. Erau cu toții laolaltă.

— Cealaltă posibilitate, spuse Mihovil, ar fi să creăm o nouă lume, să distrugem mai întîi tot ce considerăm că este astăzi minciună, răutate și neomenie, să degajăm mai întîi terenul ca să putem clădi ceva nou.

Ca și cînd i-ar fi confirmat spusele vîntul a suflat în cerc purtîndu-i cuvintele în toate cele patru colțuri ale stadionului, astfel că toată lumea îl auzi foarte clar. De altfel și el se rotea în timp ce vorbea.

— Al treilea punct, spuse tatăl lui Zoran: Nu dispunem totuși de date concrete privind colaborarea sa cu serviciile străine. Cu toate acestea, lucrările sale au fost supuse tuturor expertizelor posibile iar rezultatele sînt aceleași: nu e posibil ca acestea să fie create de un singur om, desenînd pur, și simplu și ajutîndu-se de niște lentile confecționate de el sau mai știu eu ce. În spatele lor se ascunde o tehnologie modernă, cunoștințe multiple și, ceea ce este cel mai important, o muncă titanică. Concluzia este clară: deși nu dispunem de dovezi concrete, sîntem convinși că subiectul colaborează cu cineva care nu are intenții dintre cele mai oneste.

Mihovil făcu o pauză mai lungă și toți au așteptat răbdători. Așa cum se aștepta, de altfel, nici una dintre cele două soluții propuse

n-a întrunit mai multe sufragii decît cealaltă. Toţi aşteptau în tăcere decizia sa.

— N-aş vrea, continuă el, să decidem în clipa aceasta. Fiecare dintre voi să chibzuiască profund, să-şi întrebe conştiinţa, ca să ştim ce avem de făcut. Eu ştiu de pe acum. Data viitoare cînd ne vom întîlni, vom stabili ce e de făcut. Ştiu că voi accepta ceea ce veţi hotărî voi. Se opri. Iar acum să desenăm. Şi sări de pe practicabil.

Tatăl lui Zoran îşi masa mai intens inima vorbind din ce în ce mai repede. Se grăbea să se întoarcă cît mai repede la locul său ca şi cînd astfel ar fi putut înceta durerile. În concluzie, spuse :

— Concluzia este clară. Avînd în vedere că este vorba de subversiune, sîntem constrînşi să acţionăm în spiritul legii. Eu chiar aş adăuga : trebuie să acţionăm aşa în numele bunului simţ şi al propriei noastre demnităţi. Deci, să nu ezităm în a ne alege mijloacele, mai ales dacă vom întîmpina şi rezistenţă. E şi asta un fel de război.

De-abia atunci auditoriul prinse viaţă, s-au aprins ţigări, a început să curgă apa minerală şi să se vînture evantaiele din hîrtie formînd un curent de aer în canicula aceea. Însemna că erau de acord.

Pe stadionul Maksimir, în faţa privirii înflăcărate a mulţimii, Mihovil împingea căruciorul cu care se trasează liniile pe teren. Lăsa dîre confuze pe toată suprafaţa verde a terenului, de o formă ciudată. De-abia după cîtva timp devenise clar că era vorba de un plan minuţios şi frumos al oraşului Zagreb.

CAPITOLUL NOUĂ,
în aparență ultimul

Mihovil aruncă, din obișnuință, o privire în cutia de scrisori. Erau două plicuri, unul din Zagreb, iar celălalt de la München. Le-a deschis urcînd scările, fără să privească ce mai era nou în imobil și-n jurul acestuia. Își aduse totuși aminte la timp. La etajul întîi se afla un individ care fuma. Mihovil trecu pe lîngă el salutîndu-l cu o mișcare imperceptibilă a capului. Prin fereastra casei scărilor văzu în stradă încă un individ ce se plimba și unul ce se afla în curtea interioară. Totul, era, deci, ca de obicei, nu erau semne că s-ar fi declarat război și nici că ar începe răfuiala dintr-o clipă într-alta.

Mihovil ajunsese pînă acasă, în strada Medvedgradska, fără probleme. Adunarea de pe stadionul din parcul Maksimir luase sfîrșit fără incidente și fără prea multă exaltare ; participanții au ieșit disciplinați, și s-au scurs în tăcere pe străzile din apropiere. Erau urmăriți din toate părțile, însă nimeni nu luase încă nici o inițiativă.

Mihovil ajunse acasă pe jos, parcurgînd tot drumul acela lung sub soarele dogoritor de iulie. L-au însoțit cîțiva tineri care-l înconjuraseră spontan, imediat după adunare. Pe drum au vorbit vrute și nevrute ; el i-a în-

trebat ce învață, unde muncesc sau studiază, unde urmau să-și petreacă vacanța, iar ei îi răspundeau cuviincios. Venise, la un moment dat vorba și despre fotbal, dat fiind faptul că se întorceau de la stadion. Mihovil își luă rămas bun la intrarea în strada Tkalčićeva, în spatele Farmaciei municipale, acolo unde se lărgea vechea stradă. Tot acolo se afla și autoservirea unde începuse povestea în dimineața aceea de aprilie, cînd Mihovil își plasase prima bancnotă falsă. A continuat singur drumul, purtînd ca de obicei ziarul sub braț și ocolind mașinile parcate chiar pe trotuar.

La etajul doi, unde era lumină, aruncă o privire asupra plicurilor. Nimic nu părea neobișnuit. Scrisoarea din München avea pe plic ștampila unui muzeu celebru, iar adresa era scrisă pe un calculator de tip IBM. A deschis-o mai întîi pe aceasta.

Nu era foarte lungă, scrisă într-o croată destul de corectă și pe un ton oficial. După cîteva formule de introducere se spunea :

„Muzeul nostru a intrat, nu demult, în posesia unei acuarele ce aparține renumitului pictor croat Josip Račić care, după cum se știe a studiat la München. Acuarela se intitulează *Cîrciumă în Croația* și e datată 1905. Specialiștii noștri și cei din Iugoslavia ne-au asigurat că lucrarea este autentică, fapt confirmat și de documentele pe care le posedă persoana de la care am achiziționat tabloul. Acuarela a trezit curiozitatea specialiștilor, numărîndu-se în clipa de față printre cele mai valoroase achiziții ale instituției noastre. Acesta este și motivul pentru care ne adresăm

Dumneavoastră. Vom publica în curînd o monografie a muzeului nostru cu reproduceri color ale celor mai importante și mai valoroase exponate din punct de vedere artistic. Acuarela menționată se află în clipa de față într-o stare destul de precară, avînd în vedere faptul că a fost lucrată pe un carton de proastă calitate care n-a fost impregnat. De aceea nu îndrăznim s-o supunem procesului de reproducere, deoarece ar fi expusă unei temperaturi destul de ridicate. Convinși, în urma exemplarelor evidente și a afirmațiilor specialiștilor de calitățile dumneavoastră. V-am ruga să binevoiți a executa o copie pe care s-o reproducem, pentru ca originalul să nu se deterioreze. Dat fiind calitatea excepțională a muncii dumneavoastră sîntem încredințați că cititorii monografiei nu vor fi dezavantajați. Dacă sînteți interesat de această problemă. Vă rugăm să ne anunțați data cînd ar putea să vă viziteze reprezentantul nostru la Zagreb pentru a clarifica detaliile acestei colaborări."

Urmau salutări cordiale și alte fraze protocolare de final. Mihovil rămase cu privirea ațintită pe fereastra casei scărilor de la etajul trei la individul ce se afla în curte și fuma. Atunci făcu un ghemotoc din scrisoarea de la München. Fereastra cu gratii era pătată de excremente de muște și destul de prăfuită. Lipsea un ochi de geam prin care Mihovil aruncă ghemotocul de hîrtie. Acesta căzu în stradă, exact la picioarele individului care se plimba. Mihovil nu mai așteptă reacția acestuia. Individul ridică mai întîi capul să vadă

de unde provenea obiectul și de cine era aruncat.

Mihovil continuă să urce. De fapt, acuarel lui Račić, după care era rugat de către muzeografii de la München să execute o copie, nu exista cu adevărat. El o născocise și o pictase într-o după amiază ploioasă de mai. Apoi a dispărut iar acum, iată, a fost regăsită cu toată documentația în regulă, urmaș legal și tot tacîmul.

— Lucrurile își urmează cursul lor firesc, mormăi el, apoi se așeză pe scări să deschidă și cel de-al doilea plic. Nu voia s-o neliniștească pe Bunica. De altfel, nici nu era prea prudent din partea lui că ședea acolo pe scări. Presupunea deja că vecinii îl urmăreau prin vizorul de la ușă, însă lui nu-i mai păsa acum. Era scrisă de mînă cu litere ascuțite și mari ce se asemănau cu cele gotice. Era o scrisoare foarte scurtă : Mihovil se uită mai întîi la semnătură. Venea din partea profesorului Goran Car. Acesta îi scria :

„Bătrîne, îți scriu, știind că e singura modalitate de a comunica. Am auzit că ai fost băgat la răcoare, dar nu pierd nădejdea că vei ieși de acolo. Aș fi vrut să-ți dau cîteva sfaturi pentru asemenea situații, dar știu că acum e prea tîrziu, deoarece atunci cînd vei citi aceste rînduri ai să fii deja liber. De aceea trec direct la subiect. Presupun că vei pleca în curînd : meditînd mai profund, nu văd, într-adevăr, o altă cale pentru tine. Voiam, de fapt, să te înștiințez, asupra a două chestiuni : unu, atunci cînd am discutat despre problema aceea poate că ai avut impresia c-aș

fi împotriva ta, dar nu e adevărat, eu sînt alături de tine. Doi, aş dori ca tunci cînd vei porni la drum să mă iei cu tine. Nu ne cunoaștem prea bine, dar acest lucru n-ar trebui să fie un impediment. Știu unde te duci și cum vei proceda. Ai să-mi faci un mare serviciu dacă o să mă iei cu tine. La revedere.

De data aceasta Mihovil nu aruncă scrisoarea ci o împături și o vîrî în buzunar, apoi zîmbi. Continuă să urce scările.

— Uită-te la el, filozoful, mormăi el.

În fața ușii se uită la ceas. Nu mai avea prea mult timp : ședința la care i se decidea soarta urma să se termine curînd și atunci vor porni în acțiune. Nu l-au oprit pe tot parcursul traseului de la parcul Maksimir pînă acasă pentru că nu primiseseră nici un fel de instrucțiuni. În curînd însă le vor avea. Mihovil nu mai avea ce pregătiri să mai facă în mod special totul devenise foarte limpede.

Vîrî cheia în broască. Bunica nu mai băgase, ca de obicei, cheia pe dinăuntru fie din neglijență fie că i se făcuse lehamite de toate. Deschise ușa și simți izul atît de binecunoscut al locuinței lor de flori de mușcată, lemn uscat, praf și cafea cu lapte.

Bunica ședea în bucătărie și număra banii. Cheltuise mult în ultima vreme, iar el nu-i mai dăduse cam de multișor nici un ban. De-abia cînd ajunse în hol l-a auzit.

— Cine e ? întrebă ea.

— Eu sînt, Bunico, spuse Mihovil.

Ea îi veni în întîmpinare și-l îmbrățișă. Îi luă capul în mîini și-l privi direct în ochi. Apoi strînse palma și-l ciocăni ușor pe frunte.

— Tu, dragul meu! spuse ea tandru. Am aflat că ți-au dat drumul.

— De la cine?

— De la Zoran! spuse Bunica.

Era prudentă și nu pomeni nimic de modul în care plecase Mihovil, deși știa adevărul. Poate că aflase cîte ceva și despre cele petrecute în piață și pe stadionul din parcul Maksimir.

— Ceva de mîncare n-ai? o întrebă Mihovil.

Bunica începu să se agite în jurul aragazului și în același timp să discute, cu el fără să-l slăbească din ochi. Curăță repede niște cartofi, spălă salata și încălzi supa pe care o scosese din frigider.

— Atunci? întrebă ea. Rămîi?

— La masă oricum, răspunse Mihovil și se duse în camera sa. Bunica îl urmări cu privirea știind că el evita să-i răspundă. Ochii i se umpluseră de lacrimi și se aplecă apoi deasupra cartofilor pe care-i tăia. Cîteva lacrimi picurară peste salată o dată cu uleiul. Mihovil se foi în camera sa, dîndu-i timp Bunicii să se mai liniștească. Apoi scoase o lădiță din care luă un plic cu bani, pe care-i ridicase de la bancă înainte de a fi dus pe Sljeme, însă uitase să-i amintească Bunicii de aceștia. Ea nu îndrăznise să scotocească prin lucrurile lui. Se întoarse cu plicul în bucătărie.

— Văd că ai ajuns la fundul sacului cu paralele, spuse el Bunicii, întoarsă cu spatele la el și care avea părul cărunt ridicat într-un coc. Uite, ai aici ceva. De fapt, suficient. Am uitat să-ți spun de ei. Unde ții comoara?

Deschise unul din numeroasele sertare ale bufetului unde se aflau mărunțișul din pensie, chitanțele pentru lumină, apă, gaz, telefon și plicurile albastre în care Bunica rînduia atît de meticulos banii pentru rezervele familiei. Îi puse acolo și închise sertarul.

Apoi băgă mîna în buzunarul pantalonilor deoarece își adusese aminte că avea și acolo ceva bani de care nu va mai avea nevoie. Scoase banii și-i privi.

Privirea i se opri asupra unei bancnote de cinci sute de dinari. O privi la lumină apoi clătină din cap.

— Ia te uită, mormăi el. Bunica îl privea uimită. Numai semne ale providenței.

Era chiar bancnota pe care o executase pentru prima oară, aceeași pe care o plasase în dimineața aceea de aprilie la autoservire.

Au luat masa în tăcere. Apoi, Bunica în loc să spele vasele, așa cum făcea de obicei, luă goblenul și se așeză pe scăunelul dintre canapea și frigider. Își dădea seama că era foarte important că fie împreună în clipele acelea. Soarele bătea în storul verde iar culorile care dansau pe el păreau ireale.

Mihovil se întinse pe canapea; era cu picioarele spre ușa de la cămară iar capul era în direcția Bunicii pe care o vedea de sus. Obrajii Bunicii tremurau la fiecare împunsătură de ac. Astfel trecu cîtva timp; Mihovil

nu adormise ci privea în tavan. De afară nu se auzea nici un zgomot.

— Cum progresezi cu goblenurile ? o întrebă Mihovil.

— Bine, răspunse Bunica. După ce-o să-l termin pe ăsta mă las de ele.

— De ce ? Ai învățat tot ce era de învățat ?

— Da de unde ! oftă Bunica. Cu cît înveți mai mult, cu atît îți dai seama că nu știi nimic. N-am să reușesc niciodată să fiu o specialistă.

— Și tu ai vrea să fi la înălțime ? Mihovil se ridică interesat în coate.

— Aș vrea, răspunse Bunica, să realizez ceva care să dovedească că e și asta o artă. Acum mă descurc mai bine cu broderia.

Tăcură pentru o clipă. Mihovil se culcă din nou cu mîinile sub cap. Soarele găsise o suprafață de apă în încăpere și razele sale se reflectau conturînd imagini pe tavan. Mihovil le privea pierdut, ca un copil. Atunci spuse :

— Cred că vor veni încă de azi după mine.

— Tot timpul am știut că ai fugit, spuse Bunica.

— O vreme, n-o să ne mai vedem, zise Mihovil cu glas scăzut.

Bunica își lăsă lucrul de mînă pe genunchi, își împleti degetele mîinilor și se uită la el. Își păstra demnă calmul, ca de obicei. Așteptă puțin, apoi îl întrebă :

— Crezi că vei fi închis ? Sau te vor duce undeva, departe ?

— Nu știu, zise Mihovil. Probabil că au asemenea intenție. Însă nu se va întîmpla nici una, nici cealaltă.

— Adică ? întrebă Bunica.

— Nu mă vor prinde. De data aceasta n-am să le cad în cursă. Bunica îl privi cu îngrijorare, dar fără nici cea mai mică intenție de a-l influența. Îl întrebă doar :

— Ai să fugi ?

— Cam așa. Nu în sensul obișnuit al cuvîntului. Am să mă ascund undeva.

— Unde-ai să te ascunzi ?

— Pe-aici, pe undeva, în oraș, răspunse Mihovil, apoi o privi pe Bunică și-i mîngîie mîna. Doar am să-ți dau de veste. N-am să mă mișc din Zagreb.

— Te vor găsi, spuse Bunica.

— Nu ! zise Mihovil cu convingere. Știu cum am să procedez.

— Bine, dacă spui tu, zise Bunica.

În clipa aceea se auzi soneria. Bunica tresări mai întîi și apoi ascultă cu atenție. Era semnalul lor binecunoscut. Mihovil se ridică de pe canapea și se duse să deschidă. Era Zoran.

— Aici erai totuși, spuse el de la ușă. Știi că s-a terminat ?

— Știu, răspunse Mihovil.

De-abia atunci o remarcă Zoran pe Bunica care ședea și broda. Spuse cu glas scăzut:

— Tocmai s-a terminat ședința. Nu de la bătrîn am aflat ci de la cineva de acolo. Sînt hotărîți să pună mîna pe tine cu orice preț.

— Știu, zise Mihovil. Intră! Îl introduse pe Zoran în bucătărie, se așezaseră la masă și Bunica se apucă să le facă o cafea. Poți să vorbești deschis, Bunica știe tot.

— Bine, spuse Zoran. Ce-ai să faci? Ai să-i aștepți?

Mihovil ridică din umeri.

— Ce altceva aș putea face?

Zoran îl privi cu atenție să observe dacă pe chipul lui Mihovil sînt semne de resemnare ori poate de deznădejde. Mihovil era liniștit. Apoi îl întrebă:

— Știi care este acuzația?

— Presupun, zîmbi Mihovil. Subversiune, forțe din afară și chestii de-astea, nu-i așa?

Zoran îi confirmă. Afară vîntul zgîlțîia storul, astfel încît umbra de pe chipul lui Zoran juca în același ritm. Era o imagine inedită: o siestă de vară. Lipseau doar muștele, cărțile de joc și șprițul. Jucaseră adesea cărți.

Zoran continuă:

— Mai e ceva. Se pare că ești acuzat și pentru Dina.

— Ce e cu Dina? întrebă Bunica întorcîndu-se aferată de la aragaz, iar cafeaua a dat

puţin pe foc. Şi-a reluat îndeletnicirile la fel de brusc, însă se vedea că era tulburată.

— Dina a dispărut, spuse Zoran cu o voce oarecum dramatică. Credeam că ştii.

— Cînd ?

— Luni, alaltăieri.

— La ce oră anume ?

— Cam pe la prînz. Se ducea undeva cu bicicleta. Am stat de vorbă cu tatăl ei. A dispărut şi bicicleta. A fost văzută de vecini ieşind din curte şi împingînd bicicleta. De atunci nu s-a mai întors. Credeam că ştiai.

Mihovil zîmbea şi clătina din cap într-un mod detaşat. Apoi întrebă :

— Şi de ce-ai crezut că aş şti ?

Zoran tresări. Fusese luat oarecum prin surprindere. Se fîstîcise ca şi cînd ar fi avut de ascuns ceva. Nu găsi pe loc un răspuns plauzibil.

— Păi, aşa, răspunse el. Voi doi...

— Nu ne-am mai văzut de mult timp, zise Mihovil. Nimic neobişnuit. Tu ai însă impresia că sînt amestecat în dispariţia ei, nu-i aşa ?

Încurcat, Zoran puse capul în pămînt şi apoi îl privi în faţă. Îşi făcuse curaj, se vedea că avea suflet bun.

Mihovil zîmbi. Bunica şi Zoran îl priviră uimiţi. Bunica îl întrebă cu severitate :

— De ce rîzi ?

— Nu rîd. Sînt convins că Dina e sănătoasă și că se va întoarce.

— De unde știi? îl întrebă Zoran.

— Știu.

Cafeaua era gata, iar Zoran o bău în picioare. Atitudinea sa exprima în același timp grabă și teamă. Se expusese venind aici, în strada Medvedgradska, iar acum se simțea jignit. Considera că nu meritase ca Mihovil să se comporte astfel cu el în ceea ce o privea pe Dina. Și atunci, poate pentru prima oară, i-a trecut prin minte că Mihovil nici nu mai avea nevoie de prieteni ci de acoliți.

Cafeaua era prea fierbinte și s-a fript la limbă. Se muta cînd pe un picior, cînd pe celălalt. Venise clipa despărțirii :

— Trebuie să-ți înapoiez desenele acelea, spuse Zoran.

— Care? Maurović și celelalte? Păstrează-le ca amintire! Deși cred că ne vom mai vedea.

Amîndoi se îndreptară spre ușa de la intrare. În hol Mihovil își aduse aminte de ceva și spuse :

— Așteaptă o clipă să arunc o privire!

Din hol intră în camera Bunicii care dădea în stradă. Peste tot domnea liniștea după-amiezii, nu se întîmpla nimic deosebit. Individul care ridicase gheomotocul de hîrtie se plimba ca de-obicei prin fața clădirii. Mihovil se întoarse în hol.

— Cale liberă, spuse el.

Deschise ușa și aruncă o privire pe palier și-i făcu semn lui Zoran. Acesta ieși. Mai stătură puțin de vorbă în pragul ușii.

— Spune-mi, îl întrebă Zoran. Dacă tu pleci, ce se va întîmpla cu toți oamenii aceia?

Mihovil zîmbi.

— Nu voi pleca, zise el. Dar nu vor mai fi reprezentații și mitinguri.

— Și atunci?

— Trec la munca de la om la om. Acum voi avea timpul și posibilitatea să mă dedic fiecăruia în parte. E o muncă grea, dar care va da și roade.

Zoran îl privi uimit. Era limpede că nu pricepuse semnificația acestor cuvinte. A mai așteptat puțin, apoi, cînd a văzut că Mihovil nu mai intenționa să spună ceva, îi întinse mîna.

— Atunci, la revedere! spuse el.

Mihovil îl privi drept în ochi, nu-i strînse mîna, ci-l îmbrățișă. Nu se sărutară, dar au rămas o vreme așa, îmbrățișați. Într-un tîrziu Zoran se întoarse și o luă la fugă pe scări.

De cîte ori a povestit mai tîrziu despre îmbrățișarea aceea nu uita niciodată să amintească că avusese senzația că Mihovil era imponderabil și ireal și dacă l-ar fi strîns mai tare mîinile sale s-ar fi împreunat ca și cînd ar fi îmbrățișat o nălucă.

*

Au venit să-l ridice pe la ora patru. Mihovil i-a observat de la fereastra din camera Bunicii: intraseră cu cîteva automobile în strada Medvedgradska din direcții opuse. Din mașini au ieșit bărbați îmbrăcați civil și în uniformă care au început să se organizeze grabnic. Unii au rămas în stradă și alții la poartă; cîțiva s-au plasat în curte, în timp ce alții au început să urce scările. L-a văzut jos și pe milițianul acela chel care-l mai arestase o dată: pentru o fracțiune de secundă li s-au întîlnit privirile și Mihovil se retrase de la fereastră. Strada era în umbră, cineva o stropise cu apă și mirosea puternic a vară dinspre colină. Copiii se jucau, totul era foarte plăcut.

Mihovil traversă locuința pustie și intră în camera sa. Pe Bunica o condusese de o jumătate de oră la cercul ei de lucru de mînă pentru a nu fi de față la arestarea lui. S-au sărutat; amîndoi știau că se despart chiar dacă temporar.

Din camera sa luă o geantă de voiaj pe care o deschise încă o dată. Înăuntru se afla un costum de haine, ridicol de mic, cu pantaloni caraghios de largi și cu o vestă, din buzunarul căreia se ițea lanțul unui ceas. Zîmbi și închise geanta. Se îndreptă cu pași repezi spre

hol și apucă din mers, de pe masa de bucătărie acoperită cu o față de masă din nailon cu floricele roz, ibricul sorbind restul de cafea. Nu mai rămăsese decît zațul care-i amărî gura.

Se duse pînă la ușă și trase cu urechea. O deschise și ieși în capul scărilor. Se auzeau pași grăbiți care urcau și coborau. Cineva dădea niște ordine. Mihovil observă cu coada ochiului un individ care se afla deasupra etajului său. Atunci băgă mîna în buzunarul *blue jeans*-ilor.

Scoase cheia liftului care stătea oprit la etajul lor. Intră în lift, lăsă geanta jos, trase mai întîi grilajul și apoi închise ușa. Se privi în oglindă și apoi puse degetul pe butonul pe care scria MEZ ceea ce însemna mezanin. Tăblia din cabină informa pe cei interesați că liftul a fost construit de firma STJEPKO SEITZ, str. Palmotićva 31, telefon 43-22. De jos se auzeau strigătele celor care urcau.

— Liftul ! Liftul !

Se auzi un tropăit de pași care urcau și coborau.

Prin acoperișul de sticlă al liftului Mihovil văzu chipul unuia dintre indivizi care se aplecase peste balustradă. Acesta îl văzu pe Mihovil cum apăsase cu o mișcare triumfătoare pe buton.

Apăsase pe butonul cu indicația MEZ și liftul care de luni de zile stătea înțepenit și despre care toate comisiile și toți meșterii susțineau că nu mai putea fi reparat, a pornit-o încetișor.

Ajunși pe scări, milițienii s-au reorganizat : cîțiva dintre ei au continuat să urce spre locuința lui Mihovil, unii să coboare la subsol ca să aștepte acolo sosirea liftului, în vreme ce alții au rămas pe loc, să vadă cum trecea liftul prin dreptul lor.

Ușa locuinței Bunicii rămăsese întredeschisă, dar un curent ușor o trînti și o închise. Yala țăcăni și toți cei care au auzit zgomotul au tresărit.

— Sînteți siguri că era el ? strigă șeful celor de sus.

— N-are cine să fie altcineva. A urcat de la etajul acela și a lăsat și ușa apartamentului deschisă.

Au așteptat să vadă urmarea. Liftul cobora cu multă demnitate, luminat pe dinăuntru de o strălucire ireală de candelă, susținut de niște cabluri de fier. Cablurile trepidau și scîrțîiau îngrozitor ca și cînd ar fi protestat că trebuiau s-o pornească din nou. Lanțurile vibrau ca și cînd le-ar fi manipulat o forță nevăzută, de undeva de sus din tavan, ori de jos, din pivniță unde coboară contragreutatea cînd urcă liftul.

Între etajele doi și unu liftul se opri. Cablul se întinse ca și cum ar fi fost tras de cineva din ambele sensuri, și din tavan și din pivniță ; ca și cum ar fi fost rulat pe un troliu nevăzut. Pentru moment aveai impresia că va plesni, că pericolul era iminent și că va reteza tot ce va întîlni în cale : trunchiuri groase de copac, ziduri, metale și chiar oameni pe care-i poate înjumătăți într-o clipită. Liftul se zgudui și apoi porni în sens invers, în sus.

Urcă însă doar doi sau trei metri și se opri din nou zdruncinîndu-se. Părea că ezita și nu știa încotro s-o apuce, ba mai mult, că parterul și ultimul etaj, subsolul și tavanul îl răstingeau trăgînd fiecare în partea sa. Începu să coboare, apoi se opri din nou. În cele din urmă coborî lent fără opriri și hurducăituri de data aceasta.

Situația devenise confuză. Nimeni nu știa cu exactitate dacă Mihovil intrase sau nu în lift, cu excepția acelui milițian care se aflase deasupra lui, în casa scărilor. Mărturia unui singur om însă nu putea fi o dovadă de netăgăduit. A fost una din cauzele care au suscitat mai tîrziu confuzie. O altă cauză a fost aceea că au ținut cu tot dinadinsul ca povestea să se rezolve discret, fără scandal, fără să fie implicați vecinii, curioși ori cineva în mod inutil. De aceea s-a și întîmplat tot ceea ce a urmat :

Liftul a ajuns la parter.

— Atențiune, aveți grijă, cei de jos, se auzi vocea șefului de la un etaj superior.

S-a auzit cum s-au deschis ușile batante și cum o mînă a dat la o parte grilajul.

Din lift a ieșit un tip mic de statură, rotofei, la vreo cincizeci de ani. Purta un costum subțire de vară, de culoare albastră, cu o vestă din buzunarul căreia se ițea lanțul unui ceas din metal masiv. Tot din metal erau și ramele ochelarilor săi. Clipea miop, avea ochi albaștri și părea că are conjunctivită : ochii îi erau injectați și lăcrimau întruna. Era încălțat ca un chelner, cu pantofi din piele cu talpă de cauciuc, iar în colțul buzelor, un ochi versat de polițist ar fi observat niște pete maronii care aduceau a zaț de cafea.

Omulețul tresări ușor cînd îi remarcă pe cei doi indivizi în fața liftului. Ridică mîna pe care avea un inel mare în formă de pecete cu bluzonul orașului Zagreb și-și mîngîie țeasta oablă și aproape lipsită de păr.

Milițienii se holbau la el. El clătină ușor din cap și trecu pe lîngă ei îndreptîndu-se spre ieșire. Unul dintre cei doi îl întrebă :

— Ați fost singur în lift ?

— Singur, răspunse el cu o voce pițigăiată.

— Și de la ce etaj v-ați urcat ?

— De la patru.

— Buletinul dumneavoastră de identitate, vă rog !, spuse unul dintre milițieni arătîndu-și în același timp legitimația sa.

Omulețul scoase un portofel ros, doldora de tot felul de hîrtiuțe, acte și adeverințe, scotoci și scoase buletinul îndoit și șifonat pe fotografia căruia arăta cu cincisprezece ani mai tînăr. Avea chiar și ceva păr în cap. Se numea Bartol Mihetec.

Milițianul îi înapoie buletinul. Apoi îl privi și el înțelese că trebuia să plece. Ieși-n stradă sărind pe piciorușele lui scurte și se îndreptă spre piața Zvezda. Țopăia mergînd în timp ce ținea în mînă o geantă prea mare pentru el.

Cei doi milițieni aruncară o privire în cabina liftului. Bineînțeles că nu mai era nimeni înăuntru. Și-au lungit gîturile privind în susul scărilor. Atunci unul dintre ei îi strigă șefului care se oprise între etajul unu și doi:

— N-am găsit nimic !

— Cum nimic ? zbieră șeful.

— Nu era el, țipară în cor cei doi.

— Atunci dați-i drumul înainte, țipă acesta la cei de jos și continuă să urce spre locuința lui Mihovil cu pași repezi.

În clipa aceea vecinii se uitau deja prin vizor, iar unii dintre ei au întredeschis chiar și ușa să vadă mai bine ce se întîmpla. Toți știau despre ce era vorba. Nu le dădeau voie co-

piilor să iasă pe palier și aceștia se uitau pe ferestrele ce dădeau spre curte, pe unde mișunau niște indivizi. Aceștia se uitau la rîndul lor la ferestrele ticsite de capetele de copii, la geamlîcurile boxelor, la gangul ce dădea spre stradă, la anexele din colț și la picioarele unui ins care se afla sub o mașină demontată, întins pe o pătură. Afară se pregătea furtuna, deasupra orașului vechi atîrnau nori plumburii, întunecoși, care păreau că ating acoperișurile caselor mai înalte.

Cei doi milițieni de la parter au intrat în lift, iar unul care venise ulterior a rămas de strajă lîngă ușa liftului. Au tras grilajul apoi ușile batante, verificînd dacă totul era bine închis. Atunci unul dintre ei apăsă pe butonul alb pe care se distingeau anevoie cifra 3. Liftul porni, se scutură ușor, aproape normal și începu să urce.

În acest răstimp, cei care urcaseră scările ajunseră între etajul doi și trei. Gîfîiau puțin, nu atît din pricina efortului cît a emoției, deși toată acțiunea se derula conform planului stabilit și n-ar fi trebuit să-și facă griji. S-au oprit pentru o clipă.

— Sunăm sau intrăm imediat? întrebă u-

— Sunăm! spuse posac șeful cel chel. Da,
nul dintre ei.

ce-ai fi vrut?

— Mie mi-e totuna, răspunse celălalt.

— Mie nu !

Atunci trecu pe lîngă ei liftul. Urca ușor și egal ca și cînd funcționa deodată perfect. Prin ochiul de sticlă îi văzură pe cei doi colegi ai lor cum se tot agitau ca și cînd ar mai fi fost posibil să mai fie cineva în lift. Acesta ajunse la etajul trei.

Dar nu se opri aici. Nici măcar nu țăcăni la etajul unde fusese programat. Continuă pur și simplu să urce ca și cînd nu se întîmplase nimic ciudat.

Cei de pe scări se priviră : același lucru îl făcură și cei doi din lift cu diferența că începuse să-i cuprindă panica. Primii continuară să urce și la etajul trei se opriră în fața apartamentului Bunicii, privind după liftul pe care-l vedeau acum de jos. Acesta urca în continuare. Aproape că și uitaseră de ce se aflau în fața ușii.

— Ce să fie asta ? întrebă unul din ei, iar în glasul său se simțea surpriza și teama.

Imobilul avea patru etaje. Liftul trecu fără să se oprească nici la cel de-al patrulea etaj. Acum existau toate motivele de surprindere și de teamă ba chiar și de spaimă. Sus nu mai exista nici o oprire, în cabină erau doar patru butoane albe și unul roșu.

Dar ascensorul continua să urce întruna. Ajunse pînă la tavan format din niște traverse metalice și de care atîrna cablul. Ascensorul

bubui deodată înăbușit și apoi începu să se zguduie primejdios. Aveai impresia că se sforțează să urce în continuare, împins de o forță nevăzută.

Liftul se zgudui așa o vreme, înnebunit, rînjind ca o fiară antediluviană și apoi se opri. Rămase atîrnat sub tavan, nemișcat cu cablurile ce se clătinau slăbite, în spațiul rămas liber.

— Ia vezi ce e ! strigă șeful cel chel subalternului său de la etajul de sus, cel care avea să jure mai tîrziu că l-a văzut pe Mihovil intrînd în lift. Acesta o luă la fugă pe scări. Șeful apăsă pe sonerie. Acesta suna cumva fără rezonanță, înăbușit, lugubru chiar. Nu răspundea nimeni. Sunară din nou.

După cîteva încercări nereușite începu să ciocănească în ușă, mai întîi discret, apoi din ce în ce mai tare.

— Deschideți ! strigă el. Miliția !

Nu le mai păsa că stîrneau agitație deoarece acum nu mai avea importanță. Nici de data aceasta nu le răspunse nimeni. Șeful făcu semn unuia dintre oamenii săi.

Primul lucru pe care l-au văzut din hol atunci cînd au deschis ușa a fost fereastra de la bucătărie, larg deschisă. Afară se profila o masă compactă de nori plumburii care păreau atît de aproape încît aveai impresia că-i puteai atinge cu mîna. Atmosfera era încăr-

cată de electricitate, se respira greu, îţi asuda spatele, aveai impresia că o forţă străină, necunoscută îţi dirija toate mişcările şi gesturile.

Şeful cel chel mai făcu un semn. Ceilalţi doi începură să scotocească prin locuinţă, iar el rămase în bucătăria din care se putea vedea foarte bine tot holul. Văzu zaţul de cafea din ibric, aruncă o privire în ceşti, pipăi scrumiera în formă de păun cu coada în evantai şi clătină din cap. Luă puţin scrum de ţigară, îl frecă între degete şi din nou clătină din cap.

Unul dintre cei doi miliţieni aruncă mai întîi o privire în cămară, o controlă cu atenţie şi apoi se îndreptă spre camera lui Mihovil. Se uită conştiincios sub pat, în dulap, după uşă pentru a se convinge că nu era nimeni. Apoi începu să scotocească şi printre lucruri.

Colegul său intră în baie, aruncă o privire prin toate cotloanele apoi intră în camera Bunicii. Acolo avu mai multă treabă : două dulapuri bătrîneşti, un pat conjugal mare plin de perne, o sobă de teracotă, un scrin în care putea încăpea orice. A controlat totul cu cea mai mare atenţie. Apoi a scos capul pe fereastră, s-a uitat în stînga şi-n dreapta pentru a se convinge că imobilul nu avea pervaze prea late. Fereastra de alături era la distanţă prea mare ca să poţi să sari. Se întoarse într-un

tîrziu în baie și începu din nou să examineze totul cu atenție. Din baie strigă :

— Aici nu e nimeni !

— Nici aici, răspunse celălalt din camera lui Mihovil. Desenele și tablourile sînt aceleași de data trecută.

Acest amănunt nu era lipsit de importanță și șeful nu se putu abține să nu zîmbească. Apoi se duse pînă la ușă, o deschise și strigă de la scară :

— Percheziționați tot imobilul !

Ca și cînd cuvintele lui ar fi fost semnalul pentru începerea spectacolului, bagheta dirijorului, norii aceia plumburii se revărsară acoperind totul cu un răpăit înăbușit de ploaie, care în aceeași clipă se transformă în grindină (unele bucăți erau chiar de mărimea unei nuci). Începu să tune puternic și surd, foarte aproape de ei, ca și cînd ar fi trăsnit în biserica Sfîntul Marko din Orașul Vechi. În același timp, tunetul avea o sonoritate aparte, provocînd rezonanță în tot corpul. Toți simțeau cum le saltă pîntecele, ficatul, iar inima încerca să țină ritmul urgiei.

Șeful văzu de la fereastră cum cetățeanul acela din curte ce-și repara mașina iese de sub aceasta, își pune pătura în cap și se repede în casă. Orașul Vechi dispăruse în spatele perdelei de ploaie, o adevărată draperie brodată cu buline albe de grindină.

În casă se auzeau uși trîntite, voci, proteste, pași și bătăi în ușă. Putea să-și imagineze cu precizie cum se deschideau în fiecare locuință dulapuri, cum oamenii lui se uitau pe sub paturi, se aplecau deasupra căzilor, descopereau secrete de familie, praful cît degetul, cămări în dezordine, cum se distrau copiii și cît de răutăcios se bucurau adulții. Șeful stătea privind furtuna și nu se îndoia nici o clipă de rezultatele anchetei. Aproape că se lăsase întunericul. Atunci închise fereastra, deoarece începuse să plouă în casă și ieși pe palier. Pe scări urca un meșter în salopetă albastră și cu o lădiță de scule în mînă. Era în vîrstă și astmatic; probabil că locuia prin apropiere. Liftul stătea în continuare înțepenit, la locul său.

— După ce terminați, veniți sus! strigă șeful oamenilor săi din capul scării.

Atunci se întoarse în apartament și privi pe fereastră ploaia încă o clipă, în vreme ce cei doi cercetau în continuare camera lui Mihovil și baia. După vreo zece minute ieși din nou pe palier și privi în sus. Meșterul în salopeta albastră dădea tîrcoale liftului.

— Ei, meștere? strigă șeful.

— O să dureze ceva timp, spuse bătrînul. Așa ceva n-am mai văzut în viața mea!

După vreo jumătate de oră au început să se adune oamenii. Nu erau prea bine dispuși,

unii dintre ei erau chiar uzi. Se adunau în bucătărie. În cele din urmă s-au strîns toți, cu exceepția celor de-afară, care păzeau, în continuare, intrările.

— Nimic? întrebă șeful.

— Nimic! clătinară ei din cap.

Acesta se întoarse spre fereastră de unde fulgera și trăsnea tot timpul.

— Și totuși cel din lift a fost el! spuse șeful trecînd cu privirea peste chipurile lor. Ăsta a reușit să se falsifice și pe el!

Ce plăcut e să te plimbi pe alei, pe o ploaie de iulie. Susurînd pe crengi și frunze, ploaia devenise un murmur de glasuri omenești, ca și cînd fiece arbore era o cîrciumă și fiece frunză de castan o masă la care băteau toba palmele bețivilor.

Ce plăcut era să le asculți. Dar și mai plăcut era să te descalți și să pășești pe asfaltul lucios în timp ce balansul coroanelor arborilor se reflectă pe asfaltul umed, și să calci în fiecare băltoacă neabsorbită de gurile de canalizare.

Ce bine e să mergi prin ploaie desculț, însă dacă ești deja la o anumită vîrstă și nu-ți mai șade bine, nu-ți rămîne decît să mergi în pantofii tăi largi de vară, cu talpă de cauciuc, cum poartă chelnerii și să privești conturul caraghios al siluetei tale inversate în oglinda

trotuarului. Omulețul simți doar cum i se umezea și îngreuna sacoul și cum își mișca degetele de la picioare în ciorapii pătrunși de umezeală. Se oprea uneori sub arcada vreunei clădiri ca să privească ploaia și orașul, ca să numere fructele țepoase de castan care cădeau pe trotuar, la fel de mari ca bucățile de gheață dar verzi și mult mai durabile.

Furtuna blocase toate tramvaiele ; un paisprezece stătea la vreo sută de metri la nord de stația din piața Zvezda, iar călătorii enervați o luaseră pe jos ferindu-se de ploaie sub umbrele, ziare ori pungi de plastic. Mergeau grăbiți spre centru, în josul străzii Medveščak, și l-au ajuns curînd din urmă pe bătrînelul chel cu geantă în mînă, care zîmbea vesel fără să-i pese că plouă. Curînd însă rămase în urma lor și mergea singur pe trotuar, fluierînd. Dacă l-ar fi auzit cineva ar fi rămas surprins : melodia fredonată era o compoziție rock foarte la modă pe vremea aceea.

Într-adevăr, bătrînelul avea de cîntat, însă se abținu la vreme. Ridică doar cu un gest vioi brațul drept ducîndu-l spre creștet ca și cînd ar fi vrut să-și scuture o coamă de păr care acum nu mai exista. Bătrînelul zîmbi din nou. Își privi mîna pe degetul căreia se afla un inel mare în formă de pecete cu blazonul orașului Zagreb. Apoi își scoase din buzunarul stîng al pantalonilor o batistă pedant împă-

turită și călcată, cu care-și șterse chelia netedă și lucioasă, desfătîndu-se la atingerea ei. Se miră cît de plăcută putea fi această senzație.

Oprindu-se sub arcada unei clădiri, începu să șoptească, cuprins de înflăcărare. Știa foarte bine ce avea de făcut și cum trebuia să procedeze. I se părea că sosise clipa să formuleze tot ceea ce știa într-o concluzie finală. Era pregătit să redacteze, știa cu precizie ce trebuia să conțină textul, ce ton și ce stil să adopte; avea clar în minte chiar și ordinea datelor însă, îi lipsea concluzia pe care o voia reală, de efect și în același timp concisă și cuprinzătoare. Acum venise momentul să-și exprime concret ideile: așa ud cum era, pe aleea aceea de castani ce fremătau odată cu ploaia, sfîșiați uneori de loviturile grindinei, singur pe aleea aceea dintre niște clădiri frumoase, singur în ploaia de care era convins că avea o însemnătate simbolică, nu a unei răfuieli definitive ci a unei răzbunări. Întîmplarea cu liftul fusese o victorie. Știa că ploaia nu-i putea face nimic, deși lui îi fusese menită.

Se opri din nou sub o arcadă și-și pipăi buzunarele să vadă dacă avea hîrtie și creion și apoi dădu din mîini ca și cînd s-ar fi contrazis cu un interlocutor invizibil. Șopti:

— Așa, o să sune cam așa, în cel mai frumos stil tradițional: „Din ziua aceea totul s-a

schimbat. Era evident că lumea putea fi schimbată și că exista deja cineva care o făcea, ori dacă nu, exista cel puțin convingerea că schimbarea devenise iminentă. Toți cei care își dăduseră seama de această necesitate au fost o vreme împreună și asta era suficient."

Se opri pentru o clipă, trosni din degete, clătină din cap, închise ochii și încercă să memoreze cele formulate pînă atunci. Începu să șuiere printre dinți, să scuipe ștrengărește ținînd o bucată de gheață care se rostogolise la picioarele lui ude. Apoi rămase din nou pe gînduri.

— Sau mai bine aș zice așa, șopti el, să accentuez mai mult latura simbolică, nu-i așa : „Din ziua aceea nimic nu mai părea sigur. Tot ceea ce exista putea fi și altceva, de pildă o minciună ori un fals. Structura societății însăși era pusă sub semnul întrebării la modul cel mai serios. Confruntată cu faptul că trăia într-un ocean de falsuri, societatea începuse să se îndoiască și de lucrările considerate dintotdeauna drept adevăr intangibil (adică original), lucrări care s-au dovedit nu odată a fi minciuni și falsuri. Dat fiind faptul că prin fals se putea crea o nouă istorie, o nouă realitate, o nouă lume, devenise limpede pentru toată lumea că aceasta era singura soluție de bun simț. Deși se propunea o lume artistică,

cel puțin aceasta ar fi fost conștientă de natura sa, consecventă, așadar adevărată".

Curînd bătrînelul porni mai departe prin ploaia care nu mai avea de gînd să se oprească. În depărtare, deasupra vîrfului Sljeme se zărea un petec de cer iar soarele își croia drum dinspre apus. Însă ploua și tuna în continuare. Bătrînelul a ridicat capul și a zîmbit. I se părea că norul cel întunecos care se deplasa dinspre miazănoapte spre miazăzi, ca și el, de altfel, îl urmărea și că de cîte ori se oprea, norul stătea pe loc.

— E dreptul lui acum, clătină din cap bătrînelul. Eu mi-am ales calea.

Apoi se opri din nou, își trosni degetele, se opri sub un alt gang al unei alte clădiri și buzele începură să murmure, lărgindu-se în cele din urmă într-un zîmbet.

— Mai există însă o soluție, zise el cu glas scăzut. Să apelăm și la filozofie iar profesorul nostru cel bărbos va fi mulțumit. De pildă, să zicem așa : „În ultimă instanță nici nu mai avea vreo importanță în numele cărei forțe se declanșase totul. Acest amănunt era important doar pînă la un anumit punct, căci doar manifestările exterioare au depins de această forță nu și esența lor, acestea fiind, binînțeles o chestiune secundară. Faptul că va fi haos și suferință ori că totul va fi întrucîtva orga-

nizat și instituționalizat era o problemă doar de ordin tehnic. Importantă era însă acțiunea în sine; dacă în numele binelui ori al răului, asta devenea un amănunt nesemnificativ deoarece rezultatul era întotdeauna același. De forțele binelui și ale răului se servesc alternativ atît originalul cît și falsul. Tendința să se atingă perfecțiunea prin original ori fals aparține totuși naturii umane și atît. Nimic nu are mai multă importanță decît această constatare."

Bătrînelul pocni din degete și se scutură de frig, din pricina hainelor ude. Picioarele îi înghețaseră și strănută de două sau de trei ori. Ridică de jos geanta și porni în josul străzii cu pași repezi, de om de afaceri, cu tălpile de cauciuc și picioarele sale caraghios de scurte cu tot.

La vreo sută de metri de capătul străzii, se opri în fața unei clădiri frumoase cu mai multe etaje, din cărămidă roșie care avea niște plăcuțe galbene și lucioase sub ferestrele de pe fațadă, provocînd un contrast plăcut cu verdele frunzelor de castani. Intră, aruncă o privire în cutia poștală, își scoase din buzunar cheile și chemă liftul. Urcă la etajul doi și descuie cu grijă ușa. Intră precaut în hol ca să nu trezească pe cineva.

Dar nu exista nici un pericol: colocatarii săi își beau cafeaua și stăteau la taclale în

bucătărie : le vedea siluetele prin ușa de sticlă mată. Bătrînelul își șterse pantofii pe ștergătoare iar apoi, tîrșîindu-și picioarele în ciorapii uzi intră în odăița sa de chiriaș. A mai apucat să vadă doar cum au căzut ultimele picături de ploaie pe pervazul din fața ferestrei și s-a oprit brusc.

Își împinse pantofii sub pat, obicei de chiriaș, se suci prin odăița sa dezordonată de burlac și apoi se primeni din cap pînă-n picioare. Și-n casă purta sacou, doar că acesta era ceva mai vechi și mai uzat. Așeză costumul pe speteaza scaunului să se usuce, cămașa o aruncă pe pat iar ciorapii îi puse pe calorifer.

Deschise geanta și scoase niște blue jeans lungi și strînși ; zîmbi clătinînd din cap. Scoase și un tricou și așeză totul în dulap.

Apoi își frecă mulțumit mîinile, își făcu o cafea, căci apa pe care o pusese pe reșou fierbea deja în clocote, sorbi puțin din ceașcă, deschise dulapul și din buzunarele pantalonilor scoase niște țigări. Aprinse una și se așeză la masă. Își frecă din nou mîinile.

Își puse în față un top de hîrtie velină și un stilou enorm de pe vremuri. Privi o vreme în gol, fumînd și sorbindu-și cafeaua.

Apucă stiloul, se sprijini bine cu coatele de masă și începu să scrie grăbit-:

„*Dimineața, pe la șase jumate, Bunica deschise ușa și ridică storurile de la fereastră. Soarele de aprilie sclipea prin tufișurile povîrnișurilor...*

Editorul către autor

Tovarășe Pavličić,
Vă trimitem primele șpalturi ale manuscrisului Dumneavoastră „Clarobscur“ să le mai citiți o dată înainte de a le trimite la tipografie ; V-aș ruga să faceți asta cît mai repede. Avînd în vedere că atît manuscrisul cît și contractul ni le-ați trimis prin poștă după plecarea Dumneavoastră din Zagreb, n-am avut prilejul să definitivăm unele detalii ale cărții. De aceea, vă rog, dat fiind faptul că vă aflați acum la Zagreb, să treceți pe la redacție pentru a discuta despre problemele de ordin tehnoredacțional și de alt gen.

Pînă la viitoarea noastră întrevedere vă transmit cele mai cordiale salutări.

Zlatko Crnković

Autorul către editor

Stimate tovarășe Crnković,
Am citit cu mare atenție șpalturile trimise și mă declar foarte mulțumit. Afirm acest lucru pentru că textul nu-mi aparține : nu am trimis eu manuscrisul și nu am semnat eu contractul. Textul este interesant iar evenimentele în care îl însoțesc dovedesc că poate

nici nu este vorba de o ficțiune pură, adică de literatură. Mă întreb, însă, de ce am fost ales tocmai eu, deși n-am nimic împotrivă ca această carte să apară sub numele meu, cu condiția să fie anexată și scrisoarea mea, din care să rezulte că nu sînt eu autorul. Despre restul detaliilor ne vom înțelege ad hoc.

Cu speranța că veți fi de acord cu aceasta, cele mai cordiale salutări.

Pavao Pavličić

CUPRINS

Redactor : OLGA JORA
Tehnoredactor : ELENA DINULESCU

Bun de tipar : 6.XII.1990.
Coli de tipar : 10.

Întreprinderea Poligrafică BACĂU,
str. Mioriței nr. 27
ROMÂNIA